

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

А. В. Хмельков

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ

ПРАКТИКУМ

Харків — 2014

УДК 35.072.6:336.131 (075.8)

ББК 65.261.8я73

X 65

Рецензенти:

В. В. Глущенко, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та кредиту Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

М. А. Латинін, доктор державного управління, професор, завідувач кафедри економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України;

Г. М. Азаренкова, доктор економічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Харківського інституту банківської справи УБС НБУ.

*Затверджено до друку Вченою радою
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(протокол № віг)*

Хмельков А. В. Державний фінансовий контроль : Практикум / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. — xxxxx с.
ISBN

Практикум є навчальним виданням, яке охоплює практичні завдання і вправи та за допомогою теорії сприяє практичному засвоєнню набутих знань, умінь і навичок з державного фінансового контролю стосовно основних аспектів планування, організації та здійснення контрольно-ревізійної роботи, а також оволодінню прийомами і способами систематизації, узагальнення, оформлення та реалізації результатів контрольних заходів щодо різних суб'єктів і об'єктів державного фінансового контролю за предметом контролю.

Практикум розрахований для самостійної роботи студентів і слухачів вищих навчальних закладів економічного і фінансового профілю та з питань державного управління, які вивчають дисципліну «Державний фінансовий контроль».

ISBN

© Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2014

© Хмельков А.В., 2014

© Літвінова О. О., макет обкладинки, 2014

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1: ЗАГАЛЬНА ІНСТРУКЦІЯ З ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ	
Різновиди та характеристика індивідуального завдання	
Інструкція з виконання індивідуального завдання — «ДОРОЖНЯ КАРТА».....	
Інструкція з виконання індивідуального завдання — «РЕФЕРАТ».....	
РОЗДІЛ 2: ПРАКТИКУМ З ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	
Поради з застосування практикуму під час самостійної роботи.....	
ПРАКТИКУМ 1: СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ, ВИДИ, МЕТОДИ ТА ФОРМИ	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	
ПРАКТИКУМ 2: ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	
ПРАКТИКУМ 3: ФІНАНСОВІ ОРГАНИ ДЕРЖАВИ: СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	

ПРАКТИКУМ 4: ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЮ ФІНАНСОВОЮ ІНСПЕКЦІЄЮ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: ОРГАНІЗАЦІЯ, ПЛАНУВАННЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	
ПРАКТИКУМ 5: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ РАХУНКОВОЮ ПАЛАТОЮ УКРАЇНИ	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	
ПРАКТИКУМ 6: МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	
ПРАКТИКУМ 7: ДЕРЖАВНИЙ ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ТА ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	
ПРАКТИКУМ 8: ВЗАЄМОДІЯ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ.....	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	
ПРАКТИКУМ 9: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ЇЇ ОКРЕМИХ СКЛАДОВИХ	
Структура та зміст основних положень	
Питання для самоперевірки	
Перелік індивідуальних завдань	
Бібліографічний список	
Інформаційні ресурси	
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	
ГЛОСАРІЙ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Практикум «Державний фінансовий контроль» складено як змістовне та невід'ємне доповнення до навчального посібника «Державний фінансовий контроль» підготовленого та виданого видавництвом Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, відповідно до навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль», яка включена до варіативної компоненти освітньо-професійної програми підготовки студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів «спеціаліст» та «магістр», за спеціальністю «Фінанси і кредит».

Змістова частина практикуму складається з навчальних матеріалів згрупованих по розділах, за допомогою яких можливе самостійне вивчення дисципліни. У першому розділі визначається різновиди індивідуального завдання передбачені до виконання під час вивчення навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» та інструкційні матеріали з виконання індивідуального завдання — «Дорожня карта» і «Реферат». У другому розділі угруповано практикуми за темами навчальної дисципліни (які повністю збігаються з темами навчального посібника «Державний фінансовий контроль») та визначенням їх структури, термінології та змісту основних положень. До кожного тематичного практикуму додається вичерпний перелік питань для самоперевірки та різновид індивідуальних завдань, а також узагальнено необхідні бібліографічні та інформаційні джерела для виконання передбаченого виду індивідуальних завдань у повному обсязі. Наприкінці практикуму подано предметний покажчик і глосарій з основними термінами та поняттями (доопрацьованими відносно навчального посібника), що зустрічаються у виданні, й додатками з прикладами виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань тощо.

Інформаційними джерелами задля підготовки практикуму «Державний фінансовий контроль» стали:

- 1) Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові документи Рахункової палати України, Міністерства фінансів України, Державної фінансової інспекції України, Казначейства України стосовно організації, планування, здійснення контрольних заходів, а також стосовно повноважень і компетенції суб'єктів державного фінансового контролю та їх посадових осіб відносно об'єктів контролю за предметом контролю (з останніми змінами та нововведеннями);

2) Офіційні матеріали міжнародних організацій із питань фінансового контролю: Міжнародної організації вищих контрольних органів INTOSAI та її регіональної організації EUROSAI, Вищих органів фінансового контролю Співдружності незалежних держав;

3) Офіційно оприлюднені матеріали суб'єктів державного фінансового контролю: Рахункової палати України, Державної фінансової інспекції України та Казначейства України;

4) Положення про організацію навчального процесу в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна;

5) Особисті наукові дослідження автора.

Вважаємо, що успішне засвоєння студентами запропонованої навчальної дисципліни, за допомогою підготовлених навчальних видань, має завершити формування світогляду майбутніх фахівців із фінансів, шляхом ознайомлення з базовими положеннями сучасної системи державного фінансового контролю, а сформовані під час вивчення курсу практичні навички застосування набутих теоретичних знань та професійні компетенції виконання контрольних заходів, дадуть змогу посилити конкурентні переваги і поширити кар'єрні можливості випускників кафедри «Фінансів та кредиту» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ІНСТРУКЦІЯ З ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

РІЗНОВИДИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання з навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» сприяють більш поглибленому вивченню студентами теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно, з одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника.

Видами індивідуальних завдань для студентів при вивченні навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є **підготовка рефератів та виконання контрольної роботи.**

Реферат — це індивідуальне завдання, яке сприяє поглибленню і розширенню теоретичних знань студентів з окремих тем дисципліни, розвиває навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою.

Контрольна робота — це індивідуальне завдання, яке передбачає самостійне виконання студентами певної практичної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу.

ІНСТРУКЦІЯ З ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ – «ДОРОЖНЯ КАРТА»

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Інструкція з виконання індивідуального завдання «Дорожня карта» регламентує планування, виконання та звітування з такого виду індивідуального завдання, як контрольна робота.

Контрольна робота — це індивідуальне завдання, яке передбачає самостійне виконання студентами певної практичної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу.

Завданням контрольної роботи є **розроблення алгоритму дії «Дорожня карта» посадової особи суб'єкта державного фінансового контролю з підготовки, проведення та реалізації матеріалів контрольних заходів.** Де необхідно почергово визначити головні дії посадовця на основних стадіях контрольного заходу, відповідно до регламентуючих цей процес нормативно-правових актів, з обов'язковим зазначенням пунктів з цих актів (приклад: Додаток 1).

Вибираючи варіант контрольної роботи, студент одночасно бере обов'язок повного виконання практичної роботи щодо освітлення та розкриття вибраного варіанту контрольної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу.

Контрольна робота, завдання якої у вибраному варіанті не виконано, вважається не зробленою.

У кожній групі (якщо дисципліна викладається одразу декільком групам, то на потоці) повинно бути виконано всі варіанти контрольної роботи. Неприпустимим є вибір одного і того ж варіанту контрольної роботи двома студентами однієї групи

(одного потоку). Це допускається тільки, коли чисельність студентів у групі (на потоці) перевищує кількість запропонованих варіантів.

Розпочинаючи виконання контрольної роботи, студент повинен ретельно дослідити, підібрати та вивчити відповідні джерела інформації, згідно з переліком рекомендованої літератури та інформаційних ресурсів, зазначених у конспекті лекцій курсу «Державний фінансовий контроль», а саме:

— нормативно-правові акти з питань державного фінансового контролю, щодо підготовки, проведення та реалізації матеріалів контрольних заходів суб'єктами державного фінансового контролю.

Після цього потрібно скласти план, який має включати два—три логічно взаємопов'язаних питання за варіантом контрольної роботи.

Особливо велике значення має планування творчого процесу студента.

Планування його роботи починається зі складання плану.

Структура контрольної роботи — це послідовність розташування її основних частин. Структура контрольної роботи складається зі вступної частини, одного розділу, висновку та списку використаної літератури. Традиційно склалася така структура індивідуального дослідження:

1. Титульний лист.
2. Зміст.
3. Пояснювальна записка.
4. Виконання завдання з контрольної роботи.
5. Висновок.
6. Список літератури.

Усі складові частини контрольної роботи повинні бути логічно пов'язані між собою, доповнювати і поглиблювати один одного:

1. Титульний лист

Титульний лист є першою сторінкою наукової праці й оформляється за строго визначеними правилами. Приклад оформлення наведено у додатку А.

2. Зміст

У ньому стисло представлені всі найважливіші смислові компоненти контрольної роботи, основні теми, що мають різні підтеми. У змісті наводяться всі заголовки роботи і вказуються сторінки, з яких вони починаються. Зміст включає вступ, усі заголовки основної частини роботи, висновок, список літератури.

Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті. Скорочувати або давати їх в іншому формулюванні, послідовності і співвідпорядкованості порівнянно з заголовками в тексті не можна.

Заголовки однакових рівнів рубрикації необхідно розташовувати один під одним. Заголовки кожного наступного рівня зміщують на три-п'ять знаків вправо стосовно заголовків попереднього рівня. Усі заголовки починають із прописної літери без крапки на кінці. Останнє слово кожного заголовка з'єднують крапками з відповідним йому номером сторінки в правому стовпці змісту.

Назва всієї теми контрольної роботи і кожного з її розділів не повинні збігатися. Така ж вимога відносно розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів роботи. Їхні формулювання повинні відповідати визначеним вимогам: конкретність, відсутність двозначності, небагатослівність.

3. Пояснювальна записка.

Тут розкривається актуальність обраного варіанту контрольної роботи, мета і зміст поставлених задач, формулюється об'єкт і предмет завдання. Робиться коротка характеристика тематики обраного варіанта.

Наводяться приклади результативності досліджуваних контрольних заходів. Вказуються джерела цих прикладів (враховуються виключно офіційні джерела суб'єктів державного фінансового контролю).

Вказується основний нормативно-правовий акт (порядок, положення, методика та ін.), яким регламентується контрольний захід у обраному варіанті роботи та стисло (загальними висловлюваннями) передається його зміст.

4. Виконання завдання з контрольної роботи

Зміст розділу основної частини повинний відповідати обраному варіанту контрольної роботи і цілком його розкривати.

Цей розділ повинен показати:

по-перше, знання студента з дисципліни в цілому та окремої теми (тематики), а також:

- правові й організаційні основи системи державного фінансового контролю;
- нормативно-правову базу, що регламентує діяльність суб'єктів державного фінансового контролю;
- поняття контрольно-ревізійного процесу та сутність його стадій;
- організаційно-методичні аспекти проведення контрольних заходів різними суб'єктами державного фінансового контролю стосовно різних об'єктів;

по-друге, уміння застосовувати теоретичні (теоретико-практичні) знання для виконання практичного завдання шляхом:

- визначення об'єктів та предметів контролю;
  - розробки алгоритму, щодо організації, планування, проведення та реалізації матеріалів контрольно-ревізійного заходу посадовою особою суб'єкта державного фінансового контролю;
  - правильного застосовування методів контролю та його структурних елементів: способи, прийоми, інструментарій під час здійснення контрольного заходу;
- по-третьє*, набуття навичків стисло, логічно й аргументовано, а також схематично і наочно викладати матеріал, виконання і оформлення якого повинно відповідати вимогам, що висуваються до контрольної роботи.

Розроблений алгоритм щодо організації, планування, проведення та реалізації матеріалів контрольно-ревізійного заходу посадовою особою — суб'єкта державного фінансового контролю — тобто «Дорожня карта» — під час виконання будь-якого з варіантів контрольного завдання обов'язково має бути виконаним як структурно-логічна схема алгоритму дій у вигляді декількох схем, рівних кількості шагів/етапів, передбачених для того чи іншого контрольного заходу відповідного суб'єкта державного фінансового контролю.

5. Висновок

Контрольна робота закінчується заключною частиною, що так і називається «висновок».

У висновку повідомляється, у чому полягає практична значимість і цінність отриманих результатів, а також відзначаються положення, що виносяться на захист.

Він носить форму синтезу накопиченої в основній частині науково-практичної інформації. Цей синтез — послідовний, логічно стрункий виклад отриманих під-

сумків і їхнє співвідношення з загальною метою і конкретними задачами, поставленими і сформульованими у вступі. Саме тут міститься так назване «вивідне» знання, що є новим стосовно вихідного знання. Саме воно виноситься на обговорення й оцінку наукової громадськості в процесі захисту контрольної роботи.

Це вивідне знання повинне містити те нове, істотне, що складає підсумкові результати дослідження, оформлені у вигляді деякої кількості пронумерованих абзаців. Їхня послідовність визначається логікою побудови наукового дослідження.

Таким чином, можна стверджувати, що заключна частина контрольної роботи являє собою не простий перелік отриманих результатів проведеного дослідження, а їхній підсумковий синтез, тобто формулювання того нового, що внесено автором у вивчення і рішення проблеми.

6. Список літератури

Після висновку міститься бібліографічний список використаної літератури.

Бібліографічний апарат — дуже важлива частина контрольної роботи спеціаліста і магістра, що відображає самостійну творчу роботу дослідника. По-перше, список літератури є вказівкою на джерела з теми дослідження для тих, хто буде перевіряти контрольну роботу. По-друге, він дозволяє зробити висновок про науково-практичну культуру автора, глибину його проникнення в варіант контрольної роботи.

Кожне літературне джерело, що включено у такий список, повинно мати відображення в контрольній роботі. Якщо автор робить посилання на будь-які запозичені факти чи цитує роботи інших авторів, то він повинний обов'язково вказати в посиланні, звідкіля узяті наведені матеріали. Номер посилання в самому тексті друкується в квадратних дужках, наприклад: [1] чи [2; 3; 4; 5]; якщо це необхідно, то з вказівкою конкретних сторінок, наприклад: [7, с. 23-27] чи [3, с. 43-45; 5, с. 268].

У бібліографічний список можна включати тільки роботи, що цитуються автором.

Оформляється список літератури відповідно до вимог ГОСТ 7.1-84 «Библиографическое описание документов» цей навч. посібник не лише для студентів нашого ун-ту.

Літературні джерела розміщують у списку за абеткою по прізвищам авторів чи заголовків. Роботи одного автора або нормативні акти з однаковою назвою повинні розташовуватися за алфавітом назв або у хронології їхнього видання.

Назви літературних джерел повинні бути наведені мовою оригіналу.

ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота повинна бути грамотно написаною і правильно оформленою.

Оформлення — одна з найважливіших стадій роботи над контрольним завданням. Надання відповідної форми тексту контрольної роботи має принципове значення, оскільки контрольна робота — це кваліфікаційний твір і його оформлення повинно відповідати загальноприйнятим вимогам. Про оформлення потрібно думати під час роботи над варіантом, у процесі створення чорнового варіанту рукопису. Адже контрольна робота складається не тільки з текстової частини, але містить у

собі формули, додатки, таблиці, ілюстрації, графіки. Усі ці види матеріалу повинні бути представлені в контрольній роботі відповідно до вимог, що висуваються до друкованих робіт.

Контрольна робота повинна бути надрукована за допомогою комп'ютера на одній стороні аркушу формату А4 (210 x 297 мм) за допомогою текстового редактора Microsoft Word.

При наборі на комп'ютері використовуються:

- шрифт Times New Roman;
- кегль шрифту (розмір символів) — 14;
- полуторний міжрядковий інтервал;
- розмір полів: ліве — не менш 30 мм, праве — не менш 15, нижнє і верхнє — не менш 20 мм.

Обсяг контрольної роботи повинен складати не менше 10 сторінок, включаючи список літератури. Кількість літературних джерел повинна бути повною для розкриття варіанту контрольної роботи.

Співвідношення між окремими частинами роботи таке: зміст 1 сторінка, пояснювальна записка 1-3 сторінки, висновок 1-2 сторінки, список літератури 1-2 сторінки. Решту роботи займає основна частина — виконання завдання з контрольної роботи.

Сторінки роботи варто нумерувати арабськими цифрами, дотримуючись наскрізної нумерації по всьому тексту. Номер сторінки проставляється в правому верхньому куті без крапки вкінці.

Титульний аркуш та зміст не включаються в загальну нумерацію сторінок.

Помилки і графічні неточності, виявлені при оформленні роботи, повинні бути виправлені після акуратного підчищення або зафарбовування штрихом.

Скорочення слів і словосполучень приводять відповідно до державних стандартів.

Контрольна робота має бути зброшурованою у м'якій обкладинці.

ВИМОГИ ДО ГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Схеми у контрольній роботі є графічним матеріалом, тому вони повинні бути органічно пов'язаними зі змістом роботи та у наочній формі ілюструвати основні положення виконання варіанту.

Структура схеми (графічного матеріалу) в кожному конкретному випадку визначається студентом.

Схеми (графічний матеріал) варто розташовувати в роботі безпосередньо після тексту (заголовку шагу/етапу та ін.), в якому вони згадуються вперше, чи на наступній сторінці, якщо в зазначеному місці вони не уміщаються.

Доречно відвести сторінку під ілюстрацію окремої схеми за кожним шагом/етапом. Таким чином буде досягнута максимальна наочність відображення виконання варіанта завдання та зручніше буде виконати вимоги стосовно оформлення роботи.

При необхідності під ілюстрацією розміщують пояснюючі дані (примітки).

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера шагу/етапу і порядкового номера ілюстрації (у межах шагу/етапу), між якими ставиться крапка (*наприклад*: Рис.1.2 — другий рисунок першого шагу/етапу).

Назва міститься під ілюстрацією, через один рядок після зображуваного чи приміток до ілюстрації, посередині рядка.

Якщо ілюстрація не вміщається на одній сторінці, можна її переносити на інші, при цьому назву ілюстрації поміщають на першій сторінці. На наступних сторінках під ілюстрацією пишуть, наприклад: «Продовження рис. 2.1».

Якщо в контрольній роботі представлена одна ілюстрація, то її нумерують за загальними правилами. На всі ілюстрації повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «рисунок» у тексті пишуть скорочено, наприклад: «...на рис. 1.2». У повторних посиланнях на ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивися», наприклад: «див. рис. 1.3».

ВИМОГИ ЩОДО ЗДАЧІ Й ОЦІНЮВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Студенти, які не виконали завдання з самостійної роботи або мають незадовільну оцінку, не допускаються до здачі заліку з дисципліни.

Виконана студентом контрольна робота має бути належно оформлена й здана викладачеві для перевірки в установлені графіком терміни.

Виконані студентами контрольні роботи перевіряються викладачем на предмет відповідності установленим цими методичними вказівками вимогам щодо структури, обсягу роботи, якості виконання завдання, знання студентами основних положень нормативних актів, якості та повноти списку літератури, обґрунтованості висновків, відповідності вимогам стосовно оформлення та ілюстрування.

По закінченні перевірки викладач узагальнює результати розгляду контрольної роботи.

Оцінка контрольної роботи додається до підсумку поточного контролю знань студентів.

Розподіл балів, які отримують студенти за виконання контрольної роботи

для денної форми навчання

Завдання контрольної роботи передбачає чотирнадцять варіантів.

Контрольна робота повинна бути виконана відповідно до розроблених методичних вказівок після вивчення усіх тем курсу.

Загальна кількість — 25 балів, з них:

— 15 балів за повне виконання практичної роботи щодо висвітлення та розкриття вибраного варіанту контрольної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу, при наявності зауважень — (- 5) бал за кожне зауваження;

— 10 балів за виконання практичної роботи без зауважень щодо структури та оформлення контрольної роботи, при наявності зауважень — (- 1) бал за кожне зауваження.

Виконання практичної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу	Вимоги щодо структури та оформлення контрольної роботи	Сума
До 15 балів	До 10 балів	25

Для заочної форми навчання та другої вищої освіти

Завдання контрольної роботи передбачає чотирнадцять варіантів.

Контрольна робота повинна бути виконана відповідно до розроблених методичних вказівок, після вивчення усіх тем курсу.

Загальна кількість — 60 балів, з них:

— 40 балів за повне виконання практичної роботи щодо висвітлення та розкриття вибраного варіанту контрольної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу, при наявності зауважень — (- 5) бал за кожне зауваження;

— 20 балів за виконання практичної роботи без зауважень щодо структури та оформлення контрольної роботи, при наявності зауважень — (- 5) балів за кожне зауваження.

Виконання практичної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу	Вимоги щодо структури та оформлення контрольної роботи	Сума
До 40 балів	До 20 балів	60

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

Економічний факультет

Кафедра фінансів та кредиту

Варіант №_____

«_____»

Контрольна робота

Виконав:

Студент _____-го курсу

Спеціальність _____ «_____»

П.І.Б.

Науковий керівник

Викладач

П.І.Б.

Харків 20____

ІНСТРУКЦІЯ З ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ – «РЕФЕРАТ»

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Реферат — це індивідуальне завдання, яке сприяє поглибленню і розширенню теоретичних знань студентів з окремих тем дисципліни, розвиває навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою.

Вибираючи тему реферату, студент одночасно бере обов'язок її розкрити.

Реферат, у якому тема не розкрита, вважається не виконаним.

У кожній групі (якщо дисципліна викладається одразу декільком групам, то на потоці) повинно бути виконано всі теми рефератів. Неприпустимим є вибір однієї і тієї ж теми реферату двома студентами однієї групи (одного потоку). Це допускається тільки, коли чисельність студентів у групі (на потоці) перевищує кількість запропонованих тем рефератів.

Розпочинаючи виконання реферату, студент повинен ретельно дослідити, підібрати та вивчити відповідні джерела інформації, згідно з переліком рекомендованої літератури та інформаційних ресурсів, зазначених у конспекті лекцій курсу «Державний фінансовий контроль», а саме:

- законодавчі акти, у тому числі концепції, стратегії, а також рекомендації міжнародних організацій й інституцій з питань державного фінансового контролю;
- підручники і навчальні посібники;
- монографічну літературу;
- дослідження науковців, фахівців-практиків у науковій періодиці;
- статуту, аналітичну і статистичну інформацію з офіційних сайтів.

Після цього потрібно скласти план, який має включати два—три логічно взаємопов'язаних питання за темою реферату.

Особливо велике значення має планування творчого процесу студента.

Планування його роботи починається зі складання плану.

У вже підготовленому рефераті слово «план» замінюється терміном «зміст» із указівкою номерів сторінок, з яких починається кожен розділ, підрозділ і т. д. Таким чином, він являє собою своєрідну наочну схему дослідження, тобто складений у визначеному порядку перелік розділів і розгорнутий перелік питань, що повинні бути висвітлені в роботі і зв'язані внутрішньою логікою наукового дослідження даної теми. Правильно побудований план роботи є організуючим початком у роботі студентів, допомагає систематизувати матеріал, забезпечує послідовність його викладу.

Студент, що відображає в плані логіку наукового пошуку, відштовхується від загальнонаукових методів дослідження:

- сходження від абстрактного до конкретного;
- аналіз загального, особливого, одиничного;
- дослідження сутності явищ і форм їхнього прояву й ін.

Структура реферату — це послідовність розташування її основних частин. Структура реферату складається зі вступу, двох-трьох розділів, висновку та списку використаної літератури. Традиційно склалася така структура зазначеного наукового дослідження:

1. Титульний лист.
2. Зміст.
3. Вступ.
4. Розділи основної частини.

5. Висновок.
6. Список літератури.

Усі складові частини реферату повинні бути логічно пов'язані між собою, доповнювати і поглиблювати один одного.

1. Титульний лист

Титульний лист є першою сторінкою наукової праці й оформляється за строго визначеними правилами. Приклад оформлення наведено у додатку А.

2. Зміст

У ньому стисло представлені усі найважливіші смислові компоненти реферату, основні теми, що мають різні підтеми. У змісті наводяться всі заголовки роботи і вказуються сторінки, з яких вони починаються. Зміст включає вступ, усі заголовки основної частини роботи, висновок, список літератури.

Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті. Скорочувати або давати їх в іншому формулюванні, послідовності і співвідпорядкованості порівнянно з заголовками в тексті не можна.

Заголовки однакових рівнів рубрикації необхідно розташовувати один під одним. Заголовки кожного наступного рівня зміщують на три-п'ять знаків вправо стосовно заголовків попереднього рівня. Усі заголовки починають із прописної літери без крапки на кінці. Останнє слово кожного заголовка з'єднують крапками з відповідним йому номером сторінки в правому стовпці змісту.

Назва всієї теми роботи і кожного з її розділів не повинні збігатися. Така ж вимога відносно розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів роботи. Їхні формулювання повинні відповідати визначеним вимогам: конкретність, відсутність двозначності, небагатослівність.

3. Вступ

Тут зазвичай висвітлюється актуальність обраної теми, мета і зміст поставлених задач, формулюється об'єкт і предмет дослідження, вказується обраний метод (чи методи) дослідження, повідомляється, у чому теоретична значимість і прикладна цінність отриманих результатів.

Таким чином, вступ — дуже відповідальна частина реферату, оскільки він не тільки орієнтує на подальше розкриття теми, але і містить усі необхідні його кваліфікаційні характеристики. Структура вступу роботи спеціаліста та магістра виглядає так:

- актуальність дослідження;
- мета;
- задачі дослідження;
- об'єкт та предмет дослідження;
- методи дослідження;
- інформаційна база дослідження.

Актуальність означає ступінь важливості теми дослідження в даний момент і в даній ситуації для рішення поставленої проблеми. Це обов'язкова вимога до будь-якої наукової праці, тому цілком зрозуміло, що її вступ повинен починатися з обґрунтування актуальності обраної теми.

Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним. Починати її опис здалеку немає необхідності. Досить у межах 0,5 сторінки машинописного тексту показати головне — суть проблемної ситуації, з чого і буде видно актуальність теми.

Таким чином, якщо досліднику вдається показати, де проходить межа між знанням і незнанням про предмет дослідження, то йому буває неважко чітко й однозначно визначити наукову проблему, а отже, і сформулювати її суть.

Проблему часто ототожнюють з питанням (тобто з положенням, що також потрібно вирішити). Вважається, що проблема — це те ж питання, тільки найбільш важливе і складне. Це так і не так, оскільки специфічною рисою проблеми є те, що для її рішення необхідно вийти за рамки старого, уже досягнутого знання. Що ж стосується питання взагалі, то для відповіді на нього цілком достатньо старого знання, тобто для науки питання проблемою не є.

Від формулювання наукової проблеми і доведення того, що та частина цієї проблеми, ще не одержала своєї розробки і висвітлення в спеціальній літературі, логічно перейти до формулювання *мети дослідження*. Не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на спосіб досягнення мети, а не на саму мету.

Далі необхідно вказати на конкретні задачі, що мають бути вирішені відповідно до цієї мети. Це звичайно робиться у формі перерахування (вивчити..., описати..., установити..., виявити..., вивести формулу... і т. п.).

Формулювання цих задач необхідно робити якомога більш ретельніше, оскільки опис їхнього рішення повинний скласти зміст розділів реферата. Це важливо також і тому, що заголовки таких розділів визначаються саме з формулювань задач дослідження.

Обов'язковим елементом вступу є формулювання *об'єкта і предмета дослідження*.

Об'єкт — це процес чи явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет — це те, що знаходиться в межах об'єкту.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, що є предметом дослідження. Саме на нього і спрямовано основну увагу студента. Предмет дослідження визначає тему наукової праці, що позначається на титульному аркуші як її заголовок.

Обов'язковим елементом вступу наукової праці є також указівка на *методи дослідження*, що є інструментом при пошуку та аналізі фактичного матеріалу. Це необхідна умова досягнення поставленої в роботі мети. Зокрема, в економічній науці застосовуються такі методи:

- метод наукової абстракції;
- методи аналізу та синтезу;
- статистичні методи, зокрема групування, динамічні порівняння;
- історичний метод;
- економіко-математичні методи та багато інших.

У вступі описуються й інші елементи наукового процесу. До них, зокрема, відносять інформаційну базу дослідження — конкретні матеріали, на яких виконана сама робота. Тут дається характеристика основних джерел одержання інформації (офіційних, наукових, літературних, бібліографічних).

4. Розділи основної частини реферату

Зміст розділів основної частини повинний відповідати темі роботи і цілком її розкривати. Ці розділи повинні показати уміння дослідника стиснуло, логічно й аргументовано викладати матеріал, оформлення якого повинно відповідати вимогам, що висуваються до реферату.

Перший розділ носить загальнотеоретичний характер. У ньому на основі вивчення наукових робіт вітчизняних і закордонних авторів, а також сучасного законодавства:

- визначається сутність і соціально-економічний зміст предмета дослідження;
- формулюються принципи, основні, вихідні положення побудови предмета дослідження, його функції і місце в загальному об'єкті дослідження, у визначеному аспекті розгляду;
- дається порівняльний аналіз різних економічних теорій і концепцій, що відповідають темі реферату;
- аналізуються причини і фактори, що впливають на предмет дослідження і змінюють його;
- класифікується як цілісна система предмет дослідження, тобто визначаються його складові частини і структура.

При викладі зазначених питань і проблем:

- критично розглядаються різні підходи до їхнього рішення, визначається відношення автора до дискусійних питань;
- враховується історичний і закордонний досвід рішення поставлених у роботі проблем, виявляються визначені закономірності і рекомендації з їхнього використання в нашій фінансовій науці;
- аналізуються макроекономічні показники, що відповідають темі дослідження (у динаміці за кілька років).

Другий розділ носить аналітичний характер. У ньому дається глибокий аналіз складових частин предмета дослідження (класифікованих у першому розділі), з використанням різних методів дослідження, включаючи економіко-математичні. При цьому рекомендується застосування комп'ютерних технологій.

Базою даних для проведення аналізу повинні бути статистичні матеріали, що стосуються практики контрольної роботи конкретного суб'єкта державного фінансового контролю за кілька років.

При написанні цього розділу студент не обмежується констатацією фактів, а виявляє тенденції розвитку, розкриває недоліки і причини, що їх обумовили, намічає шляхи їхнього можливого усунення. Цей розділ повинний бути економічним обґрунтуванням висновків і пропозицій, до яких прийде студент у процесі виконання реферату.

Третій розділ будується прогностичним методом, має перспективний характер. У ньому студент розробляє шляхи удосконалення предмета дослідження, дає пропозиції і рекомендації з підвищення ефективності застосування фінансового контролю. Базою для розробки конкретних рекомендацій є проведений аналіз досліджуваної проблеми в другому розділі, а також наявний прогресивний вітчизняний і закордонний досвід.

5. Висновок

Реферат закінчується заключною частиною, що так і називається «висновок». Він носить форму синтезу накопиченої в основній частині наукової інформації. Цей синтез — послідовний, логічно стрункий виклад отриманих підсумків і їхнє співвідношення з загальною метою і конкретними задачами, поставленими і сформульованими у вступі. Саме тут міститься так називане «вивідне» знання, що є новим стосовно вихідного знання. Саме воно виноситься на обговорення й оцінку наукової громадськості в процесі захисту реферату.

Це вивідне знання повинне містити те нове, істотне, що складає підсумкові результати дослідження, оформлені у вигляді деякої кількості пронумерованих абзаців. Їхня послідовність визначається логікою побудови наукового дослідження.

Таким чином, можна стверджувати, що заключна частина реферату являє собою не простий перелік отриманих результатів проведеного дослідження, а їхній підсумковий синтез, тобто формулювання того нового, що внесено автором у вивчення і рішення проблеми.

6. Список літератури

Після висновку міститься бібліографічний список використаної літератури.

Бібліографічний апарат — дуже важлива частина реферату спеціаліста, що відображає самостійну творчу роботу дослідника. По-перше, список літератури є вказівкою на джерела за темою дослідження для тих, хто буде читати реферат. По-друге, він дозволяє зробити висновок про наукову культуру автора, глибину його проникнення в тему й етичності його позиції стосовно авторів використовуваних джерел.

Кожне літературне джерело, що включено у такий список, повинно мати відображення в рукописі дослідження. Якщо автор робить посилання на які-небудь запозичені факти чи цитує роботи інших дослідників, то він повинний обов'язково вказати в посиланні, звідкіля взяті наведені матеріали. Номер посилання в самому тексті друкується в квадратних дужках, наприклад: [1] чи [2; 3; 4; 5]; якщо це необхідно, то з вказівкою конкретних сторінок, наприклад: [7, с. 23-27] чи [3, с. 43-45; 5, с. 268].

У бібліографічний список можна включати тільки роботи, що цитуються автором.

Оформляється список літератури відповідно до вимог ГОСТ 7.1-84 «Библиографическое описание документов».

Літературні джерела розміщують у списку за абеткою за прізвищами авторів чи заголовків. Роботи одного автора або нормативні акти з однаковою назвою повинні розташовуватися за алфавітом назв або у хронології їхнього видання.

Назви літературних джерел повинні бути наведені мовою оригіналу.

ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТУ

Реферат повинен бути грамотно написаною і правильно оформленою роботою.

Оформлення — одна з найважливіших стадій роботи над рефератом. Надання відповідної форми тексту реферату має принципове значення, оскільки реферат — це кваліфікаційний твір і його оформлення повинно відповідати загальноприйнятим вимогам. Про оформлення потрібно думати при роботі над темою, у процесі створення чорнового варіанту рукопису. Адже реферат складається не тільки з текстової частини, але містить у собі формули, додатки, таблиці, ілюстрації, графіки. Усі ці види матеріалу повинні бути представлені в рефераті відповідно до вимог, що висуваються до робіт, що направляються до друку.

Реферат повинен бути надрукований за допомогою комп'ютера на одній стороні аркушу формату А4 (210 x 297 мм), за допомогою текстового редактора Microsoft Word.

При друці на комп'ютері використовуються:

- шрифт Times New Roman;
- кегль шрифту (розмір символів) — 14;

- полуторний міжрядковий інтервал;
- розмір полів: ліве — не менш 30 мм, праве — не менш 15, нижнє і верхнє — не менш 20 мм.

Обсяг реферату повинен складати не менше 30 сторінок, включаючи список літератури. Кількість літературних джерел не повинна бути меншою 15 найменувань.

Співвідношення між окремими частинами роботи таке: вступ 1 — 2 сторінки, виводок 1 — 2 сторінки, список літератури 1 сторінка. Решту найбільшу частину роботи займає основна частина.

Сторінки роботи варто нумерувати арабськими цифрами, дотримуючись наскрізної нумерації по всьому тексту. Номер сторінки проставляється в правому верхньому куті без крапки наприкінці.

Титульний аркуш та зміст не включаються в загальну нумерацію сторінок.

Помилки і графічні неточності, виявлені при оформленні роботи, повинні бути виправлені після акуратного підчищення або зафарбовування штрихом.

Скорочення слів і словосполучень наводять відповідно до державних стандартів.

Реферат має бути зброшурованим у м'якій обкладинці.

ВИМОГИ ДО ГРАФІЧНОГО МАТЕРІАЛУ РЕФЕРАТУ

Важливою складовою реферату є графічний матеріал. Він повинний бути органічно пов'язаний зі змістом роботи та у наочній формі ілюструвати основні положення теорії, аналізу і прогнозування. Тобто, графічним матеріалом повинно бути проілюстровано кожен розділ реферату.

Необхідна кількість, склад і зміст графічного матеріалу в кожному розділі визначається студентом.

Ілюстрації (креслення, графіки, схеми, діаграми, фотознімки, малюнки) варто розташовувати в роботі безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються вперше, чи на наступній сторінці, якщо в зазначеному місці вони не уміщаються. При необхідності під ілюстрацією розміщують пояснюючі дані (примітки). Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації (у межах розділу), між якими ставиться крапка (*наприклад*: Рис.1.2 — другий рисунок першого розділу).

Назва міститься під ілюстрацією, через один рядок після зображуваного чи приміток до ілюстрації, посередині рядка.

Якщо ілюстрація не вміщається на одній сторінці, можна її переносити на інші, при цьому назву ілюстрації поміщають на першій сторінці. На наступних сторінках під ілюстрацією пишуть, *наприклад*: «Продовження рис. 2.1».

Якщо в рефераті представлена одна ілюстрація, то її нумерують за загальними правилами. На всі ілюстрації повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «рисунок» у тексті пишуть скорочено, *наприклад*: «...на рис. 1.2». У повторних посиланнях на ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивися», *наприклад*: «див. рис. 1.3».

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТАБЛИЦІ У РЕФЕРАТІ

Цифровий матеріал рекомендується поміщати в рефераті у вигляді таблиць, але при наявності в тексті невеликого за обсягом цифрового матеріалу його недоцільно оформляти таблицею, а варто давати у вигляді тексту.

Таблицю варто розташовувати в роботі безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, чи на наступній сторінці.

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідною назвою таблиці розміщують напис «Таблиця» з вказівкою її номера. Номер таблиці повинний складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в рефераті одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

Кожна таблиця повинна мати назву, що розміщують над таблицею посередині рядка. Назва і слово «Таблиця» починають з великої букви. Назву не підкреслюють.

Заголовки граф таблиці повинні починатися з прописних літер, підзаголовки із рядкових, якщо останні підкоряються заголовку. Наприкінці заголовків, підзаголовків, граф і рядків таблиці крапка не ставиться. Графу «№ п/п» у таблицю включати не слід.

Таблицю варто розміщати так, щоб читати її без повороту роботи. Якщо таке розміщення неможливе, таблицю розташовують так, щоб її можна було читати, повертаючи роботу за годинною стрілкою.

При переносі таблиці на іншу сторінку, голівку таблиці варто повторити і над нею праворуч розміщують слова «Продовження табл. 2.1» із вказівкою її номера. Якщо голівка таблиці велика, допускається її не повторювати: у цьому випадку варто пронумерувати графи і повторити їхню нумерацію на наступній сторінці. Назву таблиці не повторюють.

Усі цифрові дані повинні бути логічно однорідними та порівнянними, основу їхнього угруповання повинні складати істотні ознаки.

Якщо цифрові чи інші дані в якому-небудь рядку таблиці відсутні, то ставиться пропуск.

Якщо всі показники, наведені в таблиці, виражені в одній і тій же одиниці, то її позначення міститься над таблицею праворуч.

Заміняти лапками повторювані в таблиці цифри, математичні знаки, знаки відсотка, позначення марок матеріалу, позначення нормативних документів не допускається.

На всі таблиці реферата повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» у тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці треба вказувати скорочено слово «дивися», наприклад: «див. табл. 1.3»

ВИМОГИ ЩОДО ЗДАЧІ, ЗАХИСТУ ТА ОЦІНЮВАННЯ РЕФЕРАТУ

Виконана студентом робота має бути належно оформлена й здана викладачеві для перевірки в установлені графіком терміни.

Виконані студентами реферати після їхнього рецензування викладачем допускаються до захисту на практичному занятті, якщо вони відповідають установленим

вимогам щодо змісту, структури, обсягу роботи, або ж повертаються студентам для усунення недоліків, після чого повторно рецензуються.

Крім цього, під час приймання від студентів виконаної роботи проводиться співбесіда щодо знання студентами основних положень нормативних актів, змісту роботи, обґрунтованості висновків.

Студенти виступають з рефератами на заняттях як доповідачі.

По закінченні заняття викладач узагальнює результати розгляду рефератів доповідачами й оцінює їх як підсумок поточного контролю знань студентів.

Розподіл балів, які отримують студенти за виконання реферату:

для денної форми навчання

Контроль проводиться за виконання реферату, за запропонованими темами.

Реферат, у якому тема не розкрита, вважається не виконаним.

Реферат повинен бути виконаний відповідно до розроблених методичних вказівок, після вивчення усіх тем курсу.

Загальна кількість — 20 балів, з них:

Теоретичне висвітлення теми	Вимоги щодо структури та оформлення реферату	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 5 балів	до 5 балів	до 5 балів	до 5 балів	20

Максимальна кількість балів надається за повне теоретичне висвітлення та розкриття теми, за виконання вимог щодо структури та оформлення реферату, за ілюстративну частину в роботі та захист реферату без зауважень.

За кожне зауваження — (- 1) бал.

У разі відсутності ілюстративної частини та не здійснення захисту — 0 балів, за вказані критерії складових.

для заочної форми навчання

Контроль проводиться за виконання реферату, за запропонованими темами.

Реферат, у якому тема не розкрита, вважається не виконаним.

Реферат повинен бути виконаний відповідно до розроблених методичних вказівок, після вивчення усіх тем курсу.

Загальна кількість — 30 балів, з них:

Теоретичне висвітлення теми	Вимоги щодо структури та оформлення реферату	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 15 балів	до 5 балів	до 5 балів	до 5 балів	30

Максимальна кількість балів надається за повне теоретичне освітлення та розкриття теми, за виконання вимог щодо структури та оформлення реферату, за ілюстративну частину в роботі та захист реферату без зауважень.

За кожне зауваження — (- 1) бал.

У разі відсутності ілюстративної частини та не здійснення захисту — 0 балів за вказані критерії складових.

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

Економічний факультет

Кафедра фінансів та кредиту

«_____»

Реферат

Виконав:
Студент ____-го курсу
Спеціальність _____ «_____»
П.І.Б.

Науковий керівник
Викладач
П.І.Б.

Харків 20____

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКУМ З ДЕРЖАВНОГО ФІНАСОВОГО КОНТРОЛЮ

ПОРАДИ З ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКУМУ ПІД ЧАС САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Розділ складається з дев'яти тематичних практикумів.

Пристаюючи до самостійної роботи з виконання того чи іншого тематичного практикуму, перш за все, потрібно визначити передбачений до виконання різновид індивідуального завдання.

Наступним кроком є ознайомлення зі структурою окремої теми практикуму, що дозволить отримати цілісне уявлення про основні напрями розкриття теми.

Далі, потрібно буде проглянути термінологію, притаманну виключно конкретній темі практикуму. Подальше ознайомлення, визначення і вивчення з запропонованими термінами та поняттями потрібно здійснити за допомогою розташованого наприкінці практикуму глосарія.

Далі, з метою розкриття змісту кожної тематики практикуму, розміщено основні положення навчальних матеріалів, згрупованих за розділами, відповідно до порядку, визначеному її структурою.

У подальшому, керуючись основними положеннями, викладеними у навчальному матеріалі кожного тематичного практикуму, та використовуючи навчальний посібник «Державний фінансовий контроль», а також згрупований окремо за кожним тематичним практикумом бібліографічний список з основною рекомендованою літературою й інформаційними ресурсами для поглибленого вивчення курсу, можливе повністю самостійне вивчення дисципліни і виконання передбаченого різновиду індивідуального завдання.

ПРАКТИКУМ 1

**СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО
ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ:
ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ, ВИДИ,
МЕТОДИ ТА ФОРМИ**

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 1.1. Сутність та завдання державного фінансового контролю
- 1.2. Предмет та об'єкти державного фінансового контролю
- 1.3. Види, методи та форми державного фінансового контролю
  - 1.3.1. Методологічне обґрунтування виду державного фінансового контролю
  - 1.3.2. Взаємозв'язок форм державного фінансового контролю
  - 1.3.3. Методичний інструментарій контролю

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

контроль; сутність контролю; фінансовий контроль; державний фінансовий контроль; головна мета державного фінансового контролю; призначення державного фінансового контролю; завдання державного фінансового контролю; профілактична функція фінансового контролю; інформаційна функція фінансового контролю; мобілізуюча функція фінансового контролю; принципи організації та здійснення державного фінансового контролю; взаємозв'язок категорій «фінанси» і «система державного фінансового контролю»; система; система державного фінансового контролю; цілісність; цілісна система державного фінансового контролю; сукупність складових елементів системи державного фінансового контролю; структура системи державного фінансового контролю; організаційна структура системи державного фінансового контролю; види контролю; елементи контролю; форми контролю; методи контролю; характер організації контролю; принципи контролю; структурні зв'язки між складовими елементами та їх ієрархічне сполучення; суб'єкт контролю; об'єкт контролю; предмет контролю; об'єкти державного фінансового контролю; предмет державного фінансового контролю; склад предмета державного фінансового контролю; внутрішній фінансовий контроль; зовнішній фінансовий контроль; вищий фінансовий контроль; попередній (превентивний) фінансовий контроль; поточний фінансовий контроль; наступний (ретроспективний) фінансовий контроль; метод фінансового контролю; загальнонаукові та специфічні прийоми контролю; документальний і фактичний інструментарій контролю; ревізія; інспектування; аудит; структурні елементи методу фінансового контролю.

1.1. СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Держава, забезпечуючи належне виконання своїх функцій, поєднує функції фінансів із сутністю контролю та різновидом фінансового контролю, створює умови виникнення та впровадження державного фінансового контролю.

Державний фінансовий контроль є синтезом різновидів фінансового контролю, що здійснюється відповідними суб'єктами державного фінансового контролю для досягнення цілей і забезпечення життєвих інтересів, визначених державою. Він полягає в установленні фактичного стану справ та дотриманні вимог чинного законодавства об'єктом контролю щодо законності, фінансової дисципліни і раціональності під час формування, розподілу, володіння, використання та відчуження предмета контролю, тобто активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються в суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів та кредитів, отриманих під гарантії держави.

Теоретичні основи функціонування державного фінансового контролю природно обумовлені самою сутністю категорії фінансів, тобто виконання фінансами своєї контрольної функції передбачає розбудову системи державного фінансового контролю у складі загальної фінансової системи.

Взаємозв'язок категорій «фінанси» і «система державного фінансового контролю» виявляється за допомогою методу індукції та дедукції при побудові логічного ланцюга понять: «фінанси» — «фінансова система» — «державні фінанси» — «бюджетна система» — «фінансова безпека держави» — «система державного фінансового контролю». Система державного фінансового контролю як цілісне явище, окремий інститут у складі фінансової системи держави, що мусить забезпечити й гарантувати дотримання фінансово-господарського та бюджетного законодавства, доцільності державних витрат, економічної ефективності фінансово-господарських операцій державних підприємств і установ, фінансову безпеку держави, є кінцевою ланкою запропонованого нами логічного ланцюга.

Наочне відображення логічного ланцюга взаємозв'язку категорій «фінанси» і «система державного фінансового контролю» наведено на рис. 1.1.

Система державного фінансового контролю — це множина складових контролю: видів, методів, елементів, форм, принципів та характеру організації, які знаходяться у внутрішньообумовлених відношеннях і ієрархічних зв'язках між собою, та формують відповідну єдність, спрямовану на всебічний та всеохоплюючий захист фінансових та майнових ресурсів держави.

Здатність системи державного фінансового контролю здійснювати контрольні заходи щодо усього обсягу фінансових ресурсів держави є науково-практичним виміром її якості та стратегічним орієнтиром її розвитку.

Система може бути розглянута як елемент системи більш високого порядку, в той час як її елементи можуть виглядати як системи більш низького порядку. Ієрархічність, багаторівневість характеризують склад системи й її поведінку, функціонування: окремі рівні системи обумовлюють відповідні аспекти її поведінки, а цілісне функціонування є результатом взаємодії всіх її сторін, рівнів ієрархії.

Таким чином, система державного фінансового контролю, її якісна ознака — цілісність є системою у складі загальної фінансової системи.

Поняття «цілісність» — це якісна характеристика процесу, зокрема, що відбувається у складних системах.

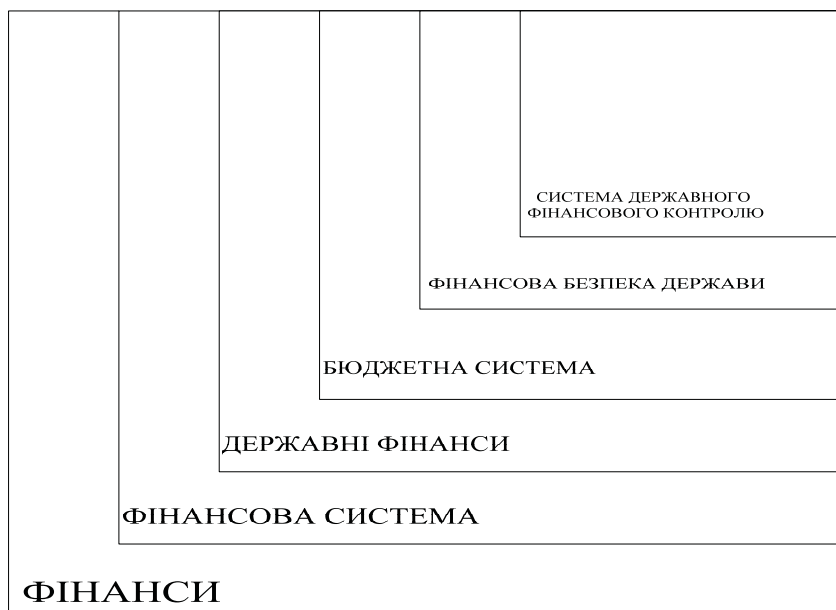

Рис. 1.1. Схема логічного ланцюга взаємозв'язку категорій «фінанси» і «система державного фінансового контролю»

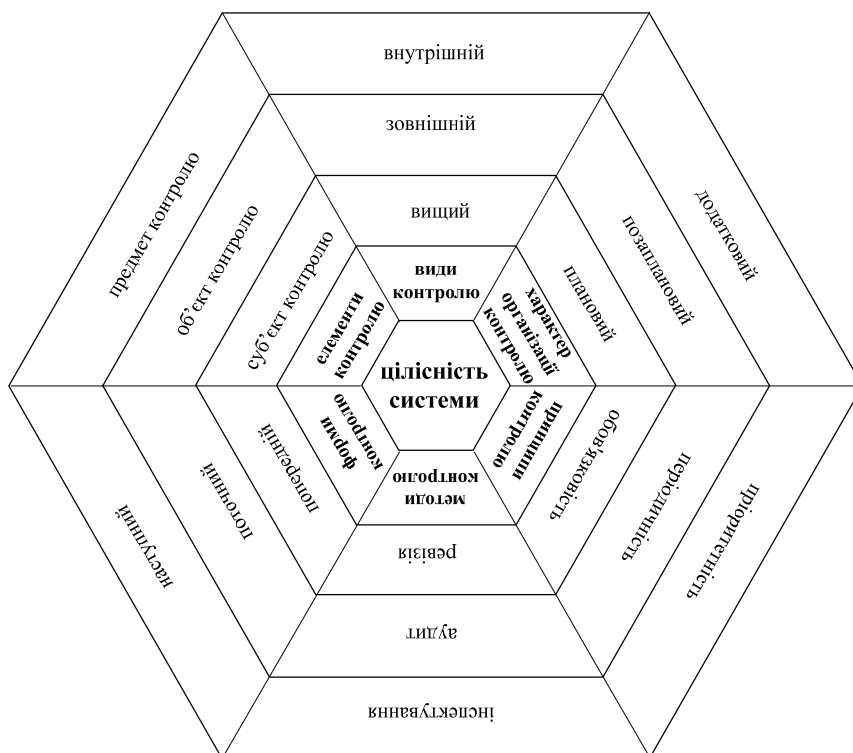

Рис. 1.2. Сукупність складових елементів системи державного фінансового контролю

У свою чергу, **цілісна система державного фінансового контролю** — це якісна характеристика функціонування системи державного фінансового контролю, що полягає у всебічному охопленні всіх сторін і зв'язків множини елементів більш низького порядку, які знаходяться у внутрішньообумовлених відношеннях і ієрархічних зв'язках між собою, та формуванні відповідної системи більш високого порядку, здатної до саморозвитку.

Необхідність введення у науковий обіг поняття «цілісна система державного фінансового контролю» ґрунтується на важливості дослідження структурних зв'язків між елементами системи, самих елементів та функціонування системи.

Єдність мети та функцій державного фінансового контролю дасть змогу сформувати ефективну структуру системи державного фінансового контролю загалом. Організаційна структура системи державного фінансового контролю є сукупністю видів, принципів, форм, методів, елементів та характеру організації, тобто функціонально суттєвих якостей, шляхом дослідження яких вона має бути пізнана.

Наочне відображення подано на рис. 1.2.

1.2. ПРЕДМЕТ ТА ОБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Як вже зазначалося під час розгляду попереднього питання, система державного фінансового контролю складається з таких елементів, як: суб'єкт контролю (хто контролює); об'єкт контролю (кого контролюють); предмет контролю (що контролюють) [1].

Важливим елементом системи контролю є об'єкт контролю.

Об'єкти державного фінансового контролю — підконтрольні установи, заклади, організації, підприємства незалежно від форми власності та органи управління і державної влади, що беруть участь у формуванні, розподілі, володінні, використанні та відчуженні активів, які належать державі, тобто предмету контролю, зокрема коштів, що залишаються в їхньому розпорядженні у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів чи державних позабюджетних фондів та отриманням кредитів під гарантії Кабінету Міністрів України, а також операціями, що проводяться підконтрольними об'єктами з такими активами.

Суттєве значення для підвищення ефективності контролюючої системи має встановлення предметної області державного фінансового контролю, адекватної сучасним вимогам.

Предметом державного фінансового контролю є безпосередньо активи, що належать державі, у формуванні, розподілі, володінні, використанні та відчуженні яких бере участь об'єкт контролю, крім того, кошти, що залишаються в розпорядженні об'єкту контролю у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів, кредити, отримані під гарантії Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правова діяльність підконтрольних об'єктів [2]. Тому в широкому розумінні **предметом фінансового контролю** є господарська, фінансова й управлінська діяльність підприємств та організацій, а також державні фінансові й майнові ресурси.

Керуючись категоріальними визначеннями предмета державного фінансового контролю та ґрунтуючись на низці макроекономічних показників, які відображають стан та обсяги складових державних фінансів, вартісну оцінку результатів ро-

боти відповідних фондів, пропонується такий **склад предмета державного фінансового контролю**:

- доходи бюджету;
- надходження бюджету;
- бюджетні кошти;
- бюджети місцевого самоврядування;
- боргове зобов'язання;
- квазіфіскальні операції;
- видатки бюджету;
- гарантований державою борг;
- гарантійне зобов'язання;
- гарантований Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста борг;
- державний борг;
- державні кошти;
- державне запозичення;
- витрати державного та місцевих бюджетів;
- надходження до місцевих бюджетів;
- платні адміністративні послуги;
- власні надходження бюджетних установ;
- дефіцит державного бюджету;
- дефіцит місцевих бюджетів;
- кошти цільових страхових фондів;
- дефіцит бюджету Пенсійного фонду;
- дефіцит бюджету інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- об'єкти управління державною власністю;
- умови видачі векселя;
- управління державним (місцевим) боргом;
- управління бюджетними коштами;
- єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- державні закупівлі за державні кошти;
- банкрутство суб'єкта господарювання державної власності або суб'єкта господарювання, де державі належить корпоративна частка будь-якого розміру;
- надходження коштів до державного бюджету України за оренду державного майна та дивідендів нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, які є у державній власності;
- збір страхових коштів, повнота та своєчасність їх сплати;
- погашення державного (місцевого) боргу;
- платіж;
- обслуговування державного (місцевого) боргу;
- кредитування бюджету;
- міжбюджетні трансферти;
- місцеве запозичення;
- місцеві бюджети;
- місцевий борг;
- дотація вирівнювання;
- бюджетне асигнування;
- бюджетне зобов'язання;
- бюджетне призначення.

1.3. ВИДИ, МЕТОДИ ТА ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Основою дослідження якості системи державного фінансового контролю є визначення методологічних засад її функціонування.

Тому наступне питання, яке нам необхідно буде розглянути в межах вивчення цього питання та й взагалі для ще більш якісного з'ясування і пізнання сутності державного фінансового контролю, проведення дослідження та категоріальне визначення видів, методів та форм фінансового контролю.

Незважаючи на велику кількість наукових розробок, залишається невизначеним розмежування понять між методами та формами здійснення контролю, а також відповідність методів контролю певним формам контролю та методологічне обґрунтування цього положення при розбудові системи державного фінансового контролю для досягнення головної мети державного фінансового контролю, що полягає у всебічному та всеохоплюючому захисті фінансових та майнових ресурсів держави.

Слід розмежувати методологічні основи дослідження системи державного фінансового контролю та її методи, за безпосереднього використання яких здійснюються процедури контрольних дій.

Розкриття призначення і ролі фінансового контролю вимагає його чіткої класифікації, тому слід класифікувати за трьома напрямками: видами, формами і методами його здійснення.

1.3.1. Методологічне обґрунтування виду державного фінансового контролю

Вид контролю — це складова частина, що виражає (частково) зміст цілого і в той же час відрізняється від інших частин конкретними носіями контрольних функцій (суб'єктами), об'єктами контролю, що у свою чергу визначає і відмінності в методах здійснення контрольних дій [1].

На наш погляд, **вид контролю** — це угруповання суб'єктів контролю за ознаками компетенції стосовно об'єкта та предмета контролю.

Державний фінансовий контроль слід поділяти залежно від характеру взаємовідносин суб'єкта і об'єкта контролю на **внутрішній і зовнішній** [1].

Внутрішній фінансовий контроль — це самоконтроль, який здійснюють організації, підприємства, установи за власною фінансовою діяльністю та фінансовою діяльністю підрозділів, що входять до їх складу. Він є складовою частиною управління організацією і тому проводиться за її розсудом, на основі рішень даної організації [1].

Тобто **внутрішнім** називається такий контроль, коли суб'єкт і об'єкт входять до однієї системи.

Зовнішній фінансовий контроль — такий контроль, коли контроль здійснюється суб'єктом, що не входить до тієї ж системи, що і об'єкт. Заходи фінансового контролю, що здійснюються зовнішніми органами, зазвичай охоплюють всю систему державних органів і тому можуть розглядатися як макрозаходи [1].

Обидва види контролю доповнюють один одного і між ними встановлюється тісний симбіотичний зв'язок [1].

За загальнонауковим та поширеним у нормативно-правових актах міжнародних інституцій визначенням, на сучасному етапі розвитку державного фінансово-

го контролю його все частіше поділяють на три види контролю: **внутрішній, зовнішній, вищий**.

Вищий фінансовий контроль — вид державного фінансового контролю, який одночасно є як зовнішнім, так і внутрішнім, визначається залежністю від характеру взаємовідносин суб'єкта і об'єкта контролю, має розмежування функцій контролю стосовно об'єкта за ознаками компетенції та обов'язковості ієрархії організації контролю. Тобто, якщо *вищий контроль* — у функції *зовнішнього*, то контроль здійснюється відповідно до об'єкта, обумовленого предметом контролю, що не входить до тієї ж системи, що і суб'єкт. Якщо *вищий контроль* — у функції *внутрішнього*, то контроль здійснюється відповідно до об'єкта, обумовленого предметом контролю, що належить до тієї ж системи, що і суб'єкт, з метою ієрархічності взаємовідносин у системі державного фінансового контролю шляхом введення обов'язковості контролю з боку суб'єктів вищого контролю стосовно виконання контрольних повноважень суб'єктами зовнішнього та внутрішнього державного фінансового контролю, тобто суб'єкт контролю однієї групи одночасно є й об'єктом контролю для іншої групи.

Важливо відзначити, що на цей час в Україні відсутнє чітке розмежування та законодавче закріплення видів контролю на: вищий, зовнішній та внутрішній, що безумовно не додає єдності системі державного фінансового контролю країни.

1.3.2. Взаємозв'язок форм державного фінансового контролю

Важливою ознакою класифікації державного фінансового контролю є форма його здійснення.

Під **формами фінансового контролю** слід розуміти окремі сторони виявлення змісту фінансового контролю залежно від часу здійснення контрольних дій. Формами фінансового контролю є попередній (превентивний), поточний і наступний (ретроспективний). Критерії розмежування цих форм визначаються зіставленням часу здійснення контрольних дій із процесами формування і використання фондів фінансових ресурсів. Разом з тим вони знаходяться у тісному взаємозв'язку, відображаючи тим самим безперервний характер контролю [1].

Попередній (превентивний) фінансовий контроль є найефективнішою формою фінансового контролю, оскільки вона дає змогу запобігти виникненню недоліків, перевитрат і витрат фінансових ресурсів, порушенню законодавства, оскільки здійснюється до проведення фінансових або господарських операцій [1].

Поточний фінансовий контроль є органічною частиною процесу оперативного фінансового управління і регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, установ. Він проводиться в процесі здійснення фінансово-господарських операцій [1].

Наступний (ретроспективний) фінансовий контроль здійснюється після виконання фінансових операцій за певні минулі періоди часу шляхом вивчення даних обліку і звітності, планової, нормативної документації; контролю підлягає і фактичний стан справ [1].

Попередній (превентивний), поточний і наступний (ретроспективний) фінансовий контроль взаємопов'язані і доповнюють один одного.

Попередній контроль забезпечує перевірку проектів бюджетів, фінансових планів, кошторисів і т. п. Поточний контроль допомагає своєчасно виявити недоліки і порушення в процесі фінансово-господарської діяльності і своєчасно їх лік-

відувати. Наступний контроль виявляє недоліки, які не зафіксовані попереднім і поточним контролем.

Тільки застосування всіх указаних форм фінансового контролю в їх єдності і взаємозв'язку робить його систематичним, підвищує його ефективність [1].

1.3.3. Методичний інструментарій контролю

Наступною ознакою класифікації державного фінансового контролю є метод контролю.

Важливу роль у забезпеченні дійового фінансового контролю відіграє методика контролю, яка являє собою сукупність методів контролю, що використовуються у певному конкретному випадку. Необхідно правильно вибирати методичний інструментарій контролю, враховувати його адекватність предмету контролю, об'єктивність, надійність, орієнтацію на комплексність, оперативність і якість контролю.

Щодо визначення *категорії «метод»*, то за філософським словником грецькою «*methodos*» — буквально «шлях до будь-чого» — в найзагальнішому значенні, засіб досягнення мети, певним чином впорядкована діяльність.

До *методів фінансового контролю* належать конкретні способи (прийоми), що застосовуються під час здійснення контрольних функцій [1].

У вузькому розумінні *метод фінансового контролю* являє собою сукупність прийомів і способів його здійснення, у широкому розумінні він характеризується системою теоретико-пізнавальних категорій, базових концепцій, наукового інструментарію, регулятивних принципів організації контролю.

Метод фінансового контролю — це цілеспрямована діяльність задля виконання завдання та досягнення мети контролю шляхом застосування сукупності взаємообумовлених структурних елементів, таких як способи, прийоми та інструментарій контролю, що дає змогу здійснювати контрольні дії та заходи суб'єктам державного фінансового контролю відносно об'єкта за предметом контролю. При цьому способи контролю поділяються на загальнонаукові та специфічні, прийоми контролю та інструментарій контролю на документальний і фактичний, які, в свою чергу, поділяються на власні елементи.

Наочне відображення структурних елементів методу державного фінансового контролю відображено на рис. 1.3.

Таким чином, саме метод контролю, а не форма контролю є сукупністю специфічних прийомів та засобів організації, планування та здійснення контрольних дій.

Цьому визначенню відповідають **ревізія, інспектування та аудит** як ті, що мають відповідний та послідовний набір дій, необхідних для здійснення контрольних заходів, спрямованих на досягнення мети.

Ревізія — це документальний та фактичний контроль всієї фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації за певний період часу з метою встановлення дотримання законодавства з фінансових питань, правильності обліку і достовірності облікових і звітних даних.

Ревізія є методом контролю всієї фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації, законності здійснюваних операцій, їх доцільності й ефективності. Такі перевірки можуть проводитися наскрізним методом за ознакою однотипності операцій чи за ознакою взаємозв'язку між різними суб'єктами контролю і мають сильний контрольний вплив.

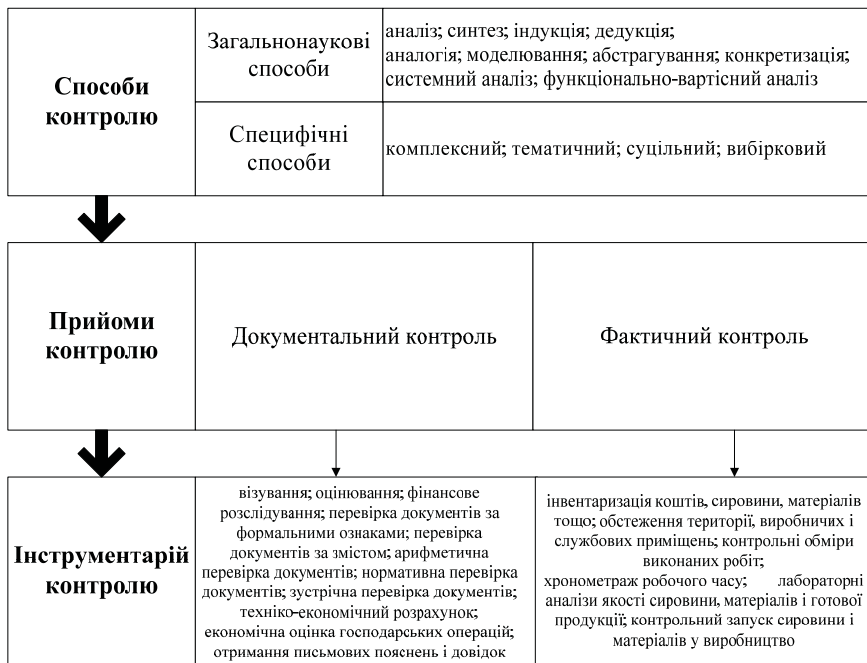

Рис. 1.3. Структурні елементи методу фінансового контролю

Основна мета ревізії — виявити господарські і фінансові порушення, зловживання, факти безгосподарності, розкрадання, марнотратства, встановити причини та умови, які їм сприяли, і винних у цьому осіб, ужити заходів до відшкодування завданого збитку, шкоди, розробити заходи з усунення недоліків і порушень, а також притягнути до відповідальності (адміністративної чи кримінальної) осіб, які допустились правопорушення.

Ревізія здійснюється спеціальною уповноваженою ревізійною групою після виконання господарських операцій за минулий період часу. Виявлені під час ревізії недоліки і порушення чинного законодавства, нормативно-правових актів, які регулюють господарську діяльність, взаємовідносини з бюджетом, обґрунтовані системою доказів з визначенням розмірів збитків, втрат, нестач, конкретизацією винних службових осіб, матеріальної та правової відповідальності.

Залежно від відомчої підпорядкованості, *ревізії класифікуються* на:

- відомчі — проводяться підрозділами внутрішнього державного фінансового контролю;
- позавідомчі — здійснюються суб'єктами зовнішнього державного фінансового контролю.

За організаційними ознаками розрізняють ревізії:

- планові — здійснюються відповідно до заздалегідь розроблених і затверджених планів;
- позапланові — проводяться в строки, не передбачені затвердженим планом (у разі стихійного лиха, незадовільної роботи підприємства чи взаємопов'язаних підприємств).

Аудит — є експертизою стану фінансово-господарської діяльності, бухгалтерського обліку, фінансових звітів і балансів з метою підтвердити достовірність по-

казників, а також перевірити, чи ведеться фінансово-господарська діяльність та бухгалтерський облік згідно з чинними в державі нормативно-правовими положеннями.

В Україні існує декілька напрямів застосування аудиту, а саме:

- фінансовий аудит;
- операційний аудит;
- фінансово-господарський аудит;
- аудит ефективності.

Інспектування — є перевіркою окремих сторін чи тематичних питань фінансово-господарської діяльності підприємств, установ та організацій.

З метою підвищення дієвості державного фінансового контролю пропонується *класифікувати методи й форми контролю за принципом їх відповідності тому чи іншому виду контролю:*

— аудит як метод контрольної діяльності відповідає попередній формі контролю, а за видом — внутрішньому контролю (підґрунтям такого твердження є характеристика контрольного заходу, де предметом контролю є дії, що мають відбутися; у цьому випадку внутрішній контроль є превентивним заходом);

— інспектування як метод контролю (йому притаманна поточна форма контролю, а за видом — це зовнішній контроль, оскільки контрольний захід здійснюється щодо дій, які відбуваються нині);

— ревізія як метод контролю (їй за формою контролю цілком відповідає наступна форма, а за видом — це вищий рівень контролю; підставою для цього твердження є характеристика контрольного заходу, де предметом контролю є дії, що відбулися).

На підставі вищенаведеного можна стверджувати, що застосування всіх видів методів і форм контролю сприяє ефективному функціонуванню системи державного фінансового контролю.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Фінансовий контроль як функція управління фінансами.
2. Походження терміна «контроль».
3. Фінансовий контроль.
4. Призначення фінансового контролю.
5. Державний фінансовий контроль — його визначення.
6. Завдання державного фінансового контролю.
7. Мета державного фінансового контролю.
8. Види державного фінансового контролю.
9. Основні функції державного фінансового контролю.
10. Форми здійснення державного фінансового контролю.
11. Система державного фінансового контролю.
12. Предмет державного фінансового контролю.
13. Сукупність складових елементів системи державного фінансового контролю.
14. Метод фінансового контролю: його структурні елементи та їх визначення.
15. Методи державного фінансового контролю.
16. Структурні зв'язки між складовими елементами системи державного фінансового контролю та їх ієрархічне сполучення.
17. Принципи державного фінансового контролю.
18. Принцип причинності.
19. Об'єкт державного фінансового контролю.
20. Склад предмета контролю.
21. Внутрішній державний фінансовий контроль.
22. Зовнішній державний фінансовий контроль.
23. Вищий державний фінансовий контроль.
24. Сутність державного фінансового контролю.
25. Управління об'єктами державної власності.
26. Здійснення державних закупівель.
27. Контрольний запуск сировини і матеріалів у виробництво.
28. Лабораторні аналізи.
29. Хронометраж робочого часу.
30. Контрольні обміри виконаних робіт.
31. Обстеження території, виробничих і службових приміщень.
32. Інвентаризація.
33. Економічна оцінка господарських операцій.
34. Техніко-економічний розрахунок.
35. Зустрічна перевірка документів.
36. Нормативна перевірка документів.
37. Арифметична перевірка документів.
38. Перевірка документів за змістом.
39. Перевірка документів за формальними ознаками.
40. Фінансове розслідування.
41. Оцінювання.
42. Візування.
43. Вибірковий спосіб контролю.
44. Суцільний спосіб контролю.
45. Тематичний спосіб контролю.
46. Комплексний спосіб контролю.

47. Функціонально-вартісний аналіз.
48. Системний аналіз.
49. Конкретизація.
50. Абстрагування.
51. Моделювання.
52. Аналогія.
53. Дедукція.
54. Індукція.
55. Синтез.
56. Аналіз.
57. Інспектування.
58. Аудит.
59. Ревізія.
60. Цілісна система державного фінансового контролю.
61. Структура методу державного фінансового контролю.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видом індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 1 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є *підготовка рефератів*.

Виконання цього завдання здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог інструкції з виконання індивідуального завдання — «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Поняття і суть державного фінансового контролю.
2. Види державного фінансового контролю, їх класифікація.
3. Форми державного фінансового контролю та їх характеристика.
4. Методи державного фінансового контролю.
5. Метод фінансового контролю та його структурні елементи.
6. Класифікація суб'єктів державного фінансового контролю.
7. Предмет державного фінансового контролю.
8. Характеристика об'єктів державного фінансового контролю.
9. Методологія державного фінансового контролю.
10. Методологія ревізії у державному фінансовому контролі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К. : НІОС, 2002. — 608 с.
2. Державний фінансовий контроль : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 408 с.
3. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. — 548 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

4. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.
5. Белов Н. Г. Контроль и ревизия в сельском хозяйстве : учебник / Н. Г. Белов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Статистика, 1981. — 311 с.
6. Бутынец Ф. Ф. Современный учет и контроль: подготовка кадров, проблемы теории и методики. Результаты диссертационных исследований проблем бухгалтерского учета и контроля Житомирской научной школы : монография / отв. ред. Ф. Ф. Бутынец. — Ж. : ЖГТУ, 2006. — 396 с.
7. Бутынец Ф. Ф. Теоретические основы ревизий в сельскохозяйственных предприятиях : учеб. пособие / Ф. Ф. Бутынец. — К. : Рад. Закарпаття, 1977. — 100 с.
8. Глуценко А. С. Фінанси : навч. посіб. / А. С. Глуценко. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. — 232 с.
9. Государственный финансовый контроль : учебник для вузов / С. В. Степашин, Н. С. Столяров, С. О. Шохин, В. А. Жуков. — СПб. : Питер, 2004. — 557 с.
10. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 424 с.
11. Державний фінансовий контроль : ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан [та ін.]. — К. : АВТ, 2004. — 424 с.
12. Дікань Л. В. Контроль і ревізія : навч. посіб. / Л. В. Дікань. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 327 с.
13. Иванова І. М. Державний фінансовий контроль : Парадигми розвитку : монографія / І. М. Иванова. — К. : Академвидав, 2010. — 168 с. — (Серія «Монограф»).
14. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А. О. Монаєнко — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 152 с.
15. На варті державного добра : історико-публіцистичний нарис становлення державної контрольно-ревізійної служби в Україні 1993—2005 рр. / М. Сивульський, І. Стефанюк, О. Байбекова [та ін.]. — К. : Піраміда : АВТ ЛТД, 2005. — 272 с.
16. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К. : КНЕУ, 2002. — 240 с.

17. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія. — К. : НДФІ, 2006. — 584 с. — Бібліогр. : с. 554 — 580.

18. Рябухин С. Н. Аудит эффективности : учебник / С. Н. Рябухин ; Акад. труда и соц. отношений. — М. : АТИСО; Экономика, 2009. — 602 с. — (Высшее проф. образование).

19. Стефанюк І. Б. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / І. Б. Стефанюк // Фінанси України. — 2011. — № 6. — С. 84 — 102.

20. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

21. Шутов М. І. Державний фінансовий контроль в Україні (теорія та практика) : монографія / М. І. Шутов, В. А. Бабенко, Н. М. Стоянова. — О. : Юридична література, 2004. — 131 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Фінансовий контроль» — всеукраїнський науково-практичний журнал.
2. «Фінанси України» — науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України.
3. «Финансы» — щомісячний теоретичний і науково-практичний журнал, засновник журналу — Міністерство фінансів Російської Федерації.

ПРАКТИКУМ 2

ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 2.1. Законодавче підґрунтя здійснення державного фінансового контролю
- 2.2. Досвід міжнародних організацій з питань фінансового контролю та представництво України в них
  - 2.2.1. Міжнародна організація вищих контрольних органів – INTOSAI: її роль у розбудові та вдосконаленні державного фінансового контролю
  - 2.2.2. Мета та завдання Європейської організації вищих органів фінансового контролю – EUROSAI
  - 2.2.3. Пріоритетні напрями співробітництва та рекомендації вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

контроль за дотриманням бюджетного законодавства серед учасників бюджетного процесу на всіх його стадіях; повноваження органів державної влади з контролю за дотриманням бюджетного законодавства; класифікація порушень бюджетного законодавства; заходи впливу за порушення бюджетного законодавства та їх застосування; відповідальність за порушення бюджетного законодавства під час бюджетного процесу його учасниками; права і обов'язки об'єкта контролю у разі його незгоди з застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства; нецільове використання бюджетних коштів; зупинення операцій з бюджетними коштами; Міжнародна організація вищих контрольних органів – INTOSAI; Європейська організація вищих органів контролю державних фінансів – EUROSAI; вищі органи фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав; декларація керівних принципів контролю (Лімска декларації керівних принципів аудиту державних фінансів), декларація незалежності (Мексиканська декларації незалежності вищих органів фінансового контролю), стандарти з аудиту державних фінансів; кодекс етики контролерів (аудиторів) державного сектору.

2.1. ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДГРУНТЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Нормативно-правові відносини є головними складовими у структурі державного управління, за допомогою яких формуються зовнішні межі системи державного фінансового контролю у середовищі державних фінансів.

Організація, впровадження та функціонування державного фінансового контролю забезпечені чинним законодавством України на всіх його рівнях, а саме:

- першим рівнем є Конституція України [8];
- другим рівнем є кодекси України, якими впроваджується державний фінансовий аудит та передбачається: впровадження контролю за дотриманням бюджетного законодавства серед учасників бюджетного процесу на всіх його стадіях; визначення повноваження органів державної влади з контролю за дотриманням бюджетного законодавства; класифікація порушень бюджетного законодавства; встановлення заходів впливу за порушення бюджетного законодавства та їх застосування; встановлення відповідальності за порушення бюджетного законодавства під час бюджетного процесу його учасниками; визначення прав і обов'язків об'єкта контролю у разі його незгоди з застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства [1, 3, 6, 7];
- третім рівнем є закони України, якими визначені правові основи діяльності, статус, функції, повноваження та порядок їх здійснення тим або іншим суб'єктом державного фінансового контролю відносно об'єкта контролю за предметом контролю, а також, які додатково передбачають здійснення контролю за відповідними напрямками відносно об'єктів та предмета контролю [34, 37, 38, 41, 42];
- четвертим рівнем є правові акти Президента України та Кабінету Міністрів України щодо здійснення державного фінансового контролю суб'єктами контролю відносно об'єкта контролю за предметом контролю, зокрема: щодо діяльності Державної фінансової інспекції України; щодо діяльності Державної казначейської служби України; щодо діяльності суб'єктів внутрішнього фінансового контролю, а також відносно об'єктів та предмета контролю, тобто здійснення контролю за відповідними напрямками [14, 15, 17, 25 — 27, 29 — 31, 33, 36, 39, 40, 43];
- п'ятим рівнем є нормативно-правові акти суб'єктів контролю: Рахункової палати України, Державної фінансової інспекції України та Державної казначейської служби України — розроблені та затверджені відповідним чином з питань організації, планування, здійснення власних контрольних заходів та форм звітності внутрішнього контролю [12, 13, 16 — 24, 28, 32, 35, 46].

2.2. ДОСВІД МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПИТАНЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВО УКРАЇНИ В НИХ

Входження України до міжнародних інституцій з державного фінансового контролю вимагає враховувати їх розробки щодо удосконалення державного фінансового контролю під час розбудови національної системи державного фінансового контролю.

Україна входить до складу таких міжнародних інституцій з питань фінансового контролю, як:

- Міжнародна організація вищих контрольних органів — INTOSAI (далі — INTOSAI);
- Європейська організація вищих органів контролю державних фінансів — EUROSAI (далі — EUROSAI);
- Вищі органи фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав.

Україну у згаданих міжнародних інституціях представляє Рахункова палата України як вищий орган державного фінансового контролю країни.

Необхідно відзначити, що питання, пов'язані з розбудовою дієвого державного фінансового контролю, привертають увагу не тільки зазначених міжнародних інституцій з питань фінансового контролю, але і Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, якою 22 вересня 2011 року було прийнято резолюцію Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй № А/66/209 «Просування ефективності, підзвітності, результативності та прозорості державного управління шляхом посилення вищих органів фінансового контролю», де:

1) визнає, що вищі органи фінансового контролю можуть виконувати свої завдання об'єктивно й ефективно тільки за умови, якщо вони будуть незалежними від суб'єктів аудиту та захищеними від зовнішнього впливу;

2) відзначає важливу роль вищих органів фінансового контролю в просуванні ефективності, підзвітності, результативності та прозорості державного управління, що сприяє досягненню національної мети і пріоритетів розвитку держави так само, як і погоджених міжнародною спільнотою цілей розвитку, включаючи Цілі розвитку тисячоліття;

3) високо оцінює роботу Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю щодо просування ефективності, підзвітності, результативності та прозорості державного управління, а також забезпечення кращих умов життя громадянам;

4) наголошує на важливості Лімської декларації керівних принципів аудиту державних фінансів (1977) і Мексиканської декларації незалежності вищих органів фінансового контролю (2007) і закликає застосовувати відповідно до національної інституційної структури принципи, викладені в них;

5) закликає держави-члени та відповідні інституції Об'єднаних Націй продовжувати й інтенсифікувати співробітництво, зокрема і з питань інституційного розвитку, з Міжнародною організацією вищих органів фінансового контролю з метою просування належного управління — ефективного, підзвітного, результативного та прозорого — шляхом посилення ролі вищих органів фінансового контролю.

2.2.1. Міжнародна організація вищих контрольних органів — INTOSAI: її роль у розбудові та вдосконаленні державного фінансового контролю

Міжнародна організація вищих контрольних органів — INTOSAI (далі — INTOSAI) є міжнародною професійною організацією, що об'єднує вищі органи фінансового контролю (далі — ВОФК) країн, які є членами Організації Об'єднаних Націй.

INTOSAI була створена у 1953 році, наразі до її складу входять ВОФК 189-ти країн світу, ще 4 ВОФК є асоційованими членами організації (Рахункова палата України є повноправним членом INTOSAI з 1998 року).

Офіційними мовами INTOSAI є арабська, англійська, французька, німецька та іспанська.

До складу INTOSAI входять сім регіональних організацій вищих органів фінансового контролю, які забезпечують просування цілей INTOSAI на регіональному рівні, а саме:

- Організація вищих органів фінансового контролю країн Латинської Америки (OLACEFS), створена у 1965 році;
- Організація вищих органів фінансового контролю африканських країн (AFROSAI), створена у 1976 році;
- Організація вищих органів фінансового контролю країн арабського світу (ARABOSAI), створена у 1976 році;
- Азійська організація вищих органів контролю державних фінансів (ASOSAI), створена у 1978 році;
- Організація вищих органів фінансового контролю країн Південнотихоокеанського регіону (SPASAI), створена у 1987 році;
- Організація вищих органів фінансового контролю країн Карибського регіону (CAROSAI), створена у 1988 році;
- Європейська організація вищих органів фінансового контролю (EUROSAI), створена у 1990 році.

Основним завданням INTOSAI є надання аудиторам усього світу можливості обміну інформацією, що становить спільний інтерес, інформацією щодо сучасних напрацювань у сфері аудиту та застосування професійних стандартів і найкращих методологій.

INTOSAI декларує сприяння кращому державному управлінню шляхом заохочення ВОФК до сприяння урядам у вдосконаленні їх діяльності, підвищення прозорості бюджетної сфери, забезпечення підзвітності, боротьби з корупцією, сприяння кваліфікованому та ефективному використанню державних ресурсів на користь народів.

Найбільш відомими та визнаними результатами діяльності INTOSAI є Декларація керівних принципів контролю, Декларація незалежності, Стандарти з аудиту державних фінансів та Кодекс етики контролерів (аудиторів) державного сектору [6, 10, 11, 47].

2.2.2. Мета та завдання Європейської організації вищих органів фінансового контролю – EUROSAI

Наступною міжнародною інституцією, діяльність якої ми розглянемо, є Європейська організація вищих органів фінансового контролю (EUROSAI).

Організація була створена у 1990 році. На сьогодні EUROSAI об'єднує 48 вищих органів фінансового контролю (47 європейських ВОФК і Європейський суд аудиторів).

Рахункова палата представляє Україну в Європейській організації вищих органів фінансового контролю EUROSAI з 1999 року.

Відповідно до Статуту EUROSAI, *основна мета організації* — сприяти розвитку співпраці між національними ВОФК, які входять до неї, а також обміну інформацією і документацією, дослідженням у сфері контролю державних фінансів, створенню університетських кафедр державного аудиту та уніфікації термінології у сфері фінансового контролю.

Керівними органами EUROSAI є Конгрес, Рада керуючих і Секретаріат.

Офіційні мови організації — англійська, іспанська, німецька, російська і французька.

Конгрес, який є найвищим органом EUROSAI, скликається один раз на три роки.

Робочими органами EUROSAI є Цільові групи, а саме:

- Цільова група з питань інституціонального розвитку;
- Цільова група з питань професійних стандартів;
- Цільова група з питань обміну знаннями;
- Цільова група з питань зв'язків і управління.

А також робочі і цільові групи:

- Робоча група з питань інформаційних технологій;
- Робоча група з питань екологічного аудиту;
- Спеціальна група з питань аудиту засобів, виділених на попередження і ліквідацію наслідків катастроф;
- Спеціальна група з питань якості аудиту.

Найбільш важливими для сучасного стану державного фінансового контролю визнаються останні Конгреси та їх результати, а саме:

— V Конгрес EUROSAI, що відбувся у м. Москва 27 — 31 травня 2002 року — були обговорені національні доповіді, порівняльні оглядові матеріали й інші документи членів EUROSAI із теми «Найвищі органи фінансового контролю і контроль за виконанням державного бюджету» [2];

— VI Конгрес EUROSAI, який відбувався з 30 травня по 2 червня 2005 р. у м. Бонн — обговорювалися питання щодо фінансового контролю державних доходів найвищими органами фінансового контролю (БОФК) [48];

— VII Конгрес EUROSAI, який проходив з 2 по 5 червня 2008 року у м. Краків — обговорювалися питання провадження системи управління якістю контролю в найвищому органі фінансового контролю [9];

— VIII Конгрес EUROSAI, який проходив протягом 30 травня — 2 червня 2011 року, Лісабон (Португалія) [45].

2.2.3. Пріоритетні напрями співробітництва та рекомендації Вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав

3 листопада 2000 року за ініціативи Рахункової палати Російської Федерації відбулося засідання Вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав, яке носило характер установчої сесії. До складу організації увійшли керівники найвищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав:

- Голова Палати аудиторів Азербайджанської Республіки;
- Голова Контрольної палати Національних Зборів Республіки Вірменія;
- Голова Комітету державного контролю Республіки Білорусь;
- Голова Контрольної палати Грузії;
- Голова Рахункового комітету з контролю за виконанням республіканського бюджету Республіки Казахстан;
- Голова Рахункової палати Республіки Молдова;
- Голова Рахункової палати Киргизької Республіки;
- Голова Рахункової палати Російської Федерації;
- Начальник Управління контролю Виконавчого апарату Президента Республіки Таджикистан;
- Голова Рахункової палати України.

Серед пріоритетних напрямів співробітництва були виділені:

- спільна розробка принципово важливих теоретичних і практичних питань державного фінансового контролю регіонального характеру;
- взаємний обмін ідеями, досвідом та інформацією;
- проведення спільних і паралельних двосторонніх і багатосторонніх контрольних заходів;

- сприяння професійному навчанню і підвищенню кваліфікації кадрів.

Згідно зі статутними положеннями, основною формою роботи є сесії, які проводяться не рідше одного разу на рік. З часу заснування проведено такі сесії:

- I сесія, 3 листопада 2000 року, м. Москва, Російська Федерація;
- II сесія, 7 – 8 червня 2001 року, м. Київ, Україна; за результатами роботи прийнято 8 червня 2001 року у Києві Декларацію про загальні принципи діяльності вищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД [4];
- III сесія, 20 – 22 червня 2002 року, м. Тбілісі, Грузія; за результатами роботи прийнято Декларацію про основи незалежності вищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД;
- IV сесія, 3 – 5 вересня 2003 року, м. Бішкек, Киргизька Республіка; за результатами роботи прийнято Резолюцію про взаємодію при проведенні паралельних і сумісних контрольних заходів і обмін інформацією;
- V сесія, 31 серпня – 2 вересня 2004 року, м. Астана, Республіка Казахстан; за результатами роботи прийнято Декларацію про забезпечення гласності у діяльності вищих органів фінансового контролю і їх взаємодії з різними гілками влади;
- VI сесія, 13 – 14 вересня 2005 року, м. Кишинів, Республіка Молдова, за результатами роботи прийнято:
  - Резолюцію про роль вищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД у забезпеченні повноти і своєчасності надходження коштів до бюджету;
  - Резолюцію про реалізацію рекомендацій вищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД [44];
- VII сесія, 5 – 6 вересня 2006 року, м. Мінськ, Республіка Білорусь, за результатами роботи прийнято:
  - Резолюцію про роль вищих органів фінансового контролю у вдосконаленні національного законодавства держав-учасниць СНД;
  - Резолюцію про зразковий перелік показників оцінки контрольних заходів вищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД;
- VIII сесія, 4 – 5 вересня 2008 року, м. Москва, Російська Федерація, за результатами роботи прийнято:
  - Резолюцію про роль вищих органів фінансового контролю в розробці та використанні ключових національних показників та розвитку аудиту ефективності в державах-учасниках СНД;
  - Резолюцію про перспективи використання Державної наукової установи «Державний науково-дослідний інститут системного аналізу Рахункової палати Російської Федерації» як базової організації держав-учасниць СНД із досліджень в галузі міжнародного та державного фінансового контролю в інтересах ВОФК держав-учасниць СНД;
- IX сесія, 30 вересня – 1 жовтня 2009 року, м. Душанбе, Республіка Таджикистан; за результатами роботи прийнято Резолюцію про роль найвищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД у подоланні наслідків глобальної фінансово-економічної кризи;
- X сесія, 29 вересня 2010 року, м. Єреван, Республіка Вірменія; за результатами роботи прийнято Резолюцію X сесії Ради керівників найвищих органів фінансового контролю держав-учасниць СНД.

нансового контролю держав-учасниць СНД «Про роль вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав в управлінні соціально-економічними процесами у країні»;

— XI сесія, 8–9 вересня 2011 року, м. Київ, Україна, за результатами роботи прийнято тематичну резолюцію щодо контролю за використанням коштів, спрямованих на ліквідацію техногенних катастроф;

— XII сесія, 5–6 вересня 2012 року, м. Чолпон-Ата, Киргизька Республіка; за результатами роботи прийнято тематичну резолюцію стосовно аудиту електроенергетичної галузі;

— XIII сесія, 5 вересня 2013 року, м. Астана, Республіка Казахстан; за результатами роботи прийнято тематичну резолюцію.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Вимоги Бюджетного кодексу України щодо організації державного фінансового контролю.
2. Стадії та учасники бюджетного процесу.
3. Мета та завдання Міжнародної організації вищих контрольних органів INTOSAI.
4. Розпорядники бюджетних коштів.
5. Статутна мета й основні задачі Європейської організації вищих органів контролю державних фінансів EUROSAI.
6. Контроль та аудит у бюджетному процесі.
7. Мета та завдання Вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав.
8. Повноваження Рахункової палати з контролю у бюджетному процесі.
9. Входження України до міжнародних інституцій із державного фінансового контролю.
10. Повноваження Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів із контролю за дотриманням бюджетного законодавства.
11. Основні положення щодо контролю, зафіксовані у Лімській Декларації керівних принципів контролю, прийнятій IX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів INTOSAI.
12. Повноваження Казначейства України з контролю за дотриманням бюджетного законодавства.
13. Порухення бюджетного законодавства.
14. Принципи та методи контрольних дій Стандартів з аудиту державних фінансів, розроблених та прийнятих Міжнародною організацією вищих контрольних органів INTOSAI.
15. Повноваження органів Державної фінансової інспекції України з контролю за дотриманням бюджетного законодавства.
16. Основні положення професійної етики контролерів (аудиторів) державного сектору у міжнародному Кодексі етики контролерів (аудиторів), прийнятому Міжнародною організацією вищих контрольних органів INTOSAI.
17. Заходи впливу за порушення бюджетного законодавства.
18. Застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства.
19. Нецільове використання бюджетних коштів.
20. Зупинення операцій з бюджетними коштами.
21. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства.
22. Оскарження рішення про застосування заходу впливу за порушення бюджетного законодавства.
23. Декларація керівних принципів контролю INTOSAI.
24. Декларація незалежності INTOSAI.
25. Стандарти з аудиту державних фінансів INTOSAI.
26. Кодекс етики контролерів (аудиторів) державного сектору INTOSAI.
27. Найбільш важливі для сучасного стану державного фінансового контролю Конгреси EUROSAI та їх результати.
28. Головні сесії Ради керівників Вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав та їх результати.
29. Обумовленість реалізації теоретико-методологічних підходів удосконалення державного фінансового контролю шляхом гармонізації чинного нормативно-правового середовища.
30. Організація внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видом індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 2 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є — **підготовка рефератів**.

Виконання цього завдання здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання — «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Законодавче підґрунтя державного фінансового контролю;
2. Правові та організаційні основи державного фінансового контролю в зарубіжних країнах;
3. Мета та функціонування Міжнародної організації вищих контрольних органів — INTOSAI;
4. Компетенція Організації вищих органів фінансового контролю Європи — EUROSAI;
5. Завдання Вищих органів фінансового контролю держав — учасників Співдружності Незалежних Держав;
6. Організація державного фінансового контролю в Російській Федерації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>. — Загол. з екрану.
2. Высшие органы финансового контроля и контроль за исполнением государственного бюджета : рекомендации V Конгресса EUROSАI, 27 — 31 мая 2002 г., г. Москва [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.eurosai.org/VC/rus/Recomendaciones-rus.pdf>. — Загл. с экрана.
3. Господарський кодекс України від 16 січн. 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. — Загол. з екрану.
4. Декларація про загальні принципи діяльності вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав : прийнята 8 черв. 2001 р., м. Київ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_a40. — Загол. з екрану.
5. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. — 549 с.
6. Кодекс етики [запроваджений Міжнародною організацією вищих контрольних органів (INTOSAI)] від 16 груд. 2004 р. [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/232293. — Загол. з екрану.
7. Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 29 верес. 2011 року № 1217 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11>. — Загол. з екрану.
8. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
9. Краковские заключения и рекомендации : VII Конгресс EUROSАI, 2 — 5 июня 2008 г., г. Краков [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.eurosai.org/VIIC/RUS/concluyegeso_ru.doc. — Загл. с экрана.
10. Лімська Декларація керівних принципів контролю : прийнята IX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (INTOSAI) у 1977 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/604_001. — Загол. з екрану.
11. Мексиканська декларація незалежності : прийнята XIX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (INTOSAI) у листопаді 2007 року, м. Мехіко, Мексиканські Сполучені Штати [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/1013545. — Загол. з екрану.
12. Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах : Наказ Міністерства фінансів України від 14 вересн. 2012 року №995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/89360>. — Загол. з екрану.

13. Методичні рекомендації щодо здійснення інспектування органами Державної фінансової інспекції України : Наказ Державної фінансової інспекції України від 14 груд. 2011 року № 90

14. Положення про Державну казначейську службу України : Указ Президента України від 13 квітн. 2011 р. № 460/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=460%2F2011>. — Загол. з екрану.

15. Положення про Державну фінансову інспекцію України : Указ Президента України від 23 квітн. 2011 р. № 499/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=499%2F2011>. — Загол. з екрану.

16. Про затвердження Методики проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 4 серп. 2008 р. № 300 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1037-08&myid=4/UMfPEGzNhhkZo.Zi6T9aQ2HI4pUs80msh8Ie6>. — Загол. з екрану.

17. Про затвердження положень про територіальні органи Державної фінансової інспекції України та їх підрозділи : Наказ Міністерства фінансів України від 3 жовт. 2011 року №1236 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/84763>. — Загол. з екрану.

18. Порядок складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства : Наказ Міністерства фінансів України від 15 листоп. 2010 року №1370 :

19. Примірна програма ревізії бюджетної установи : затв. Наказом Державної фінансової інспекції України від 14 жовт. 2011 р. № 14 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://document.ua/shodo-zdiisnennja-revizii-byudzhetnih-ustanov-doc74083.html>. — Загол. з екрану.

20. Про затвердження Примірної програми та Примірного робочого плану : Наказ Державної фінансової інспекції України від 6 лют. 2012 р. № 45 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-primirnoyi-programi-ta-primirnogo-robocho-doc121560.html>. — Загол. з екрану.

21. Про затвердження Порядку взаємного інформування органів державної контрольно-ревізійної служби України та органів державної податкової служби України про факти фінансових порушень та вжиті заходи : спільний наказ Головного контрольно-ревізійного управління України та Державної податкової адміністрації України від 22 груд. 2001 р. № 143/514 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0030-02>. — Загол. з екрану.

22. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України : затверджено спільним Наказом вказаних служб від 19 жовт. 2006 р. № 346/1025/685/53 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/84758> — Загол. з екрану.

23. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів : Наказ Державного казначейства України від 4 листоп. 2002 р. № 205 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0919-02>. — Загол. з екрану.

24. Про затвердження Порядку обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України : Наказ Державного казначейства України від 9 серп. 2004 р. № 136 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1068-04>. — Загол. з екрану.

25. Про затвердження Порядку координації проведення планових виїзних перевірок органами виконавчої влади, уповноваженими здійснювати контроль за нарахуванням і сплатою податків та зборів : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2010 р. № 1234 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1234-2010-%EF>. — Загол. з екрану.

26. Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серп. 2004 р. № 1017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1017-2004-%EF>. — Загол. з екрану.

27. Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 трав. 2007 р. № 698 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=698-2007-%EF>. — Загол. з екрану.

28. Про затвердження Порядку проведення ревізій Державною фінансовою інспекцією України та її територіальними органами в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що проводять діяльність, пов'язану з державною таємницею : Наказ Міністерства фінансів України від 10 квіт. 2012 р. № 446 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0636-12>. — Загол. з екрану.

29. Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 груд. 2004 р. № 1777 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1777-2004-%EF&myid=dCCMfOm7xBWMkZoEZi6T9aQ2HI4pUs80msh8Ie6>. — Загол. з екрану.

30. Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту окремих господарських операцій : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 трав. 2009 р. № 506 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=506-2009-%EF>. — Загол. з екрану.

31. Про затвердження Порядку проведення перевірок державних закупівель Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами і внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серп. 2013 р. № 631 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/631-2013-п>. — Загол. з екрану.

32. Про затвердження Стандарту Рахункової палати України «Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів» : Постанова Колегії Рахункової палати від 27 груд. 2004 р. № 28-6 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/283173>. — Загол. з екрану.

33. Про заходи щодо упорядкування адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липн. 2009 р. № 737 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/737-2009-%D0%BF>. — Загол. з екрану.

34. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 1 черв. 2010 р. № 2289-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2289-17&p=1295968154585997>. — Загол. з екрану.

35. Про окремі питання взаємодії органів Державного казначейства України та державної контрольно-ревізійної служби в Україні : спільний наказ Державного казначейства України та заступника Голови Головного контрольно-ревізійного управління України від 14 груд. 2004 р. № 215/338 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0010-05>. — Загол. з екрану.

36. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 8 груд. 2010 р. № 1085/2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1085%2F2010>. — Загол. з екрану.

37. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>. — Загол. з екрану.

38. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. — Загол. з екрану.

39. Про питання проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 берез. 2006 р. № 361 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=361-2006-%EF>. — Загол. з екрану.

40. Про порядок проведення інспектування державною контрольно-ревізійною службою : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квіт. 2006 р. № 550 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=550-2006-%EF>. — Загол. з екрану.

41. Про Рахункову палату : Закон України від 11 лип. 1996 р. № 315/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=315%2F96-%E2%F0&p=1259853344695904>. — Загол. з екрану.

42. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 верес. 2006 р. № 185-V [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=185-16&p=1294243412744288>. — Загол. з екрану.

43. Про утворення територіальних органів Державної фінансової інспекції : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 лип. 2011 р. № 765 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/84556>. — Загол. з екрану.

44. Резолюція о роли высших органов финансового контроля государств-участников СНГ в обеспечении полноты и своевременности поступления средств в бюджет : принята 14 сент. 2005 г., г. Кишинев [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_a41. — Загл. с экрана.

45. Резолюция VIII Конгрессу EUROSАI, який проходив протягом 30 травня — 2 червня 2011 року, Лиссабон (Португалія) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.eurosai.org/export/sites/eurosai/.content/documents/congress/congressVIII/conclusions-recommendations/CR_Final_EN.pdf

46. Стандарти внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 4 жовт. 2011 року № 1247 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>. — Загол. з екрану.

47. Стандарти з аудиту державних фінансів, розробленні та прийняті Міжнародною організацією вищих контрольних органів (INTOSAI) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/232351. — Загол. з екрану.

48. Финансовый контроль государственных доходов : рекомендации и выводы VI Конгресса EUROSAT, с 30 мая по 2 июня 2005 г., г. Бонн [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.eurosai.org/VIC/rus/Conclusiones-ruso.pdf>. — Загл. с экрана.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

49. Государственный финансовый контроль : учебник для вузов / С. В. Степашин, Н. С. Столяров, С. О. Шохин, В. А. Жуков. — СПб. : Питер, 2004. — 557 с.

50. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А. О. Монаєнко — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 152 с.

51. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Фінансовий контроль» — всеукраїнський науково-практичний журнал;
2. «Фінанси України» — науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України;
3. «Казна України» — професійне і практичне відомче видання, що комплексно висвітлює казначейську проблематику, журнал Державної казначейської служби України;
4. «Финансы» — щомісячний теоретичний і науково-практичний журнал, засновник журналу — Міністерство фінансів Російської Федерації.

АДРЕСИ САЙТІВ ІНТЕРНЕТУ

1. http://www.intosai.org —	Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю;
2. http://www.eurosai.org —	Європейська організація вищих органів фінансового контролю;
3. http://www.ach.gov.ru/ru/sovetvofk/ —	Рада Вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав;
4. http://www.ach.gov.ru —	Рахункова палата Російської Федерації;
5. http://www.kmu.gov.ua —	Кабінет Міністрів України;
6. http://www.minfin.gov.ua —	Міністерство фінансів України;
7. http://www.dkrs.gov.ua —	Державна фінансова інспекція України;
8. http://www.ac-rada.gov.ua —	Рахункова палата України;
9. http://www.treasury.gov.ua —	Державне казначейство України;
10. http://www.zakon.rada.gov.ua —	Законодавство України;
11. http://www.pravo.gov.ru —	Законодавство Російської Федерації.

ПРАКТИКУМ 3

**ФІНАНСОВІ ОРГАНИ ДЕРЖАВИ:
СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ ТА ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ
ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ**

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 3.1. Теоретико-законодавче підґрунтя визначення фінансових інституцій держави суб'єктами державного фінансового контролю та державними органами окремих фінансових повноважень
- 3.2. Завдання та функції суб'єктів державного фінансового контролю
  - 3.2.1. Завдання Державної фінансової інспекції України
  - 3.2.2. Функції контролю Рахункової палати України
  - 3.2.3. Контроль за дотриманням бюджетного законодавства Державною казначейською службою України
- 3.3. Завдання та компетенція державних органів окремих фінансових повноважень: органів контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання
  - 3.3.1. Органи державного фіскального контролю
  - 3.3.2. Органи банківського регулювання і банківського нагляду
  - 3.3.3. Органи, повноважні у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами
  - 3.3.4. Органи регулювання ринкової діяльності
  - 3.3.5. Цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування
  - 3.3.6. Регуляторні органи фінансового ринку
- 3.4. Фінансові інституції держави – некомерційні самоврядні організації

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

класифікація існуючих фінансових інституцій держави; інституційний рівень класифікації; методичний рівень класифікації; теоретичний рівень класифікації; органи державного фіскального контролю; органи банківського регулювання і банківського нагляду; органи, повноважні у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами; органи регулювання ринкової діяльності; цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування; регуляторні органи фінансового ринку; фінансові інституції держави – некомерційні самоврядні організації; відповідність тієї чи іншої фінансової інституції держави сутнісним (визначальним) характеристикам понятійного визначення «суб'єкт державного фінансового контролю»; суб'єкт державного фінансового контролю; завдання суб'єктів державного фінансового контролю; функції суб'єктів державного фінансового контролю; державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання; завдання державних органів окремих фінансових повноважень: органів контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання; компетенція державних органів окремих фінансових повноважень: органів контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання; контролюючі органи; органи стягнення; митний контроль; податковий контроль; банківський нагляд; банківське регулювання; управління об'єктами державної власності; об'єкти управління державної власності; управління державними корпоративними правами та майном; види загальнообов'язкового державного соціального страхування; цільові страхові фонди; фінансовий моніторинг; об'єкт фінансового моніторингу; державний фінансовий моніторинг; державний фінансовий моніторинг спеціально уповноваженого органу; державний фінансовий моніторинг інших суб'єктів державного фінансового моніторингу.

3.1. ТЕОРЕТИКО-ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДґРУНТЯ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ДЕРЖАВИ СУБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Дослідження і вивчення державного фінансового контролю та функціонування його системи буде неповним без визначення класифікаційних ознак належності до такого елементу контролю як суб'єкт державного фінансового контролю.

Це зумовлено тим, що поряд з існуванням категоріальної плутанини у визначенні видів, методів, форм, предмета та об'єкта контролю є безліч варіантів віднесення того чи іншого органу держави до суб'єктів державного фінансового контролю.

Тому потрібно здійснити визначення, за яких ознак проводиться визнання того чи іншого органу держави суб'єктом державного фінансового контролю.

Таким чином, нам потрібно чітко класифікувати існуючі фінансові інституції держави, зокрема Державну фінансову інспекцію в Україні (Держфінінспекція); Рахункову палату України; Державну казначейську службу України (Казначейство України); Державну податкову службу в Україні; Державну митну службу України; Національний банк України; Фонд державного майна України; Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном; Антимонопольний комітет України; Пенсійний фонд України; Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття; Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі — Фонд соціального страхування від нещасних випадків); Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг); Державну службу фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг); Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) на суб'єкти державного фінансового контролю та державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання.

Класифікацію необхідно провести на теоретичному, методичному та інституційному рівнях.

На теоретичному рівні підґрунтям класифікації є характер фінансів та їх сутнісні функції.

На методичному рівні дослідження здійснюється через встановлення відповідності тієї чи іншої фінансової інституції держави сутнісним (визначальним) характеристикам понятійного визначення «суб'єкт державного фінансового контролю», а також дослідження його категоріального визначення.

На інституційному рівні потрібно визначити належність вказаних фінансових інституцій держави до органів державної влади взагалі, суб'єктів державного фінансового контролю та державних органів окремих фінансових повноважень: органів контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання зокрема, а також існуюче закріплення їх повноважень та компетенції у нормативно-правових актах.

Дослідження повинно здійснюватися за всіма вказаними класифікаційними рівнями за послідовним алгоритмом.

Розпочнемо наше дослідження з теоретичного рівня, з характеру фінансів та їх сутнісних функцій.

Сутність контрольної функції полягає в тому, що фінанси — це інструмент контролю за діяльністю суб'єктів обмінно-розподільних відносин. Рух грошових

потоків відображає обмін, розподіл і перерозподіл вартості, і тому об'єктивно вимагає контролю. У процесі фінансових взаємовідносин різні суб'єкти контролюють один одного. Саме така підконтрольність забезпечує збереження фінансових ресурсів та формування доходів на законній основі. Встановлення і здійснення фінансових взаємовідносин автоматично передбачає і взаємний контроль сторін. У практичній діяльності контрольна функція проявляється у фінансовому контролі. Необхідність контролю впливає з того, що фінансові відносини мають яскраво виражений суперечливий характер, оскільки кожний суб'єкт прагне отримати якомога більше. Саме для того, щоб у процесі розподілу і перерозподілу ВВП окремі суб'єкти не привласнювали неналежну їм частку, необхідний постійний всеохоплюючий фінансовий контроль [123].

Наступним рівнем класифікації є методичний рівень, на якому дослідження здійснюється через встановлення відповідності тієї чи іншої фінансової інституції держави сутнісним (визначальним) характеристикам понятійного визначення «суб'єкт державного фінансового контролю» шляхом співставлення їх відповідності усім сутнісним характеристикам суб'єкта державного фінансового контролю, таким як: *мета функціонування, завдання, предмет та об'єкт контролю, методи (за всіма способами, прийомами та інструментарієм) і форми здійснення контролю*.

Питанню визначення поняття «суб'єкт державного фінансового контролю» приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, такі як: В. Александров [6], В. Бабенко [38], О. Василик [2], П. Германчук [6], В. Жуков [3], О. Назарчук [6], К. Павлюк [2], Н. Рубан [6], Н. Столяров [3], Н. Стоянова [38], С. Степашин [3], І. Стефанюк [6, 126], С. Шохин [3], М. Шутов [38].

Існуючі наукові напрацювання вимагають подати тлумачення поняття «суб'єкт державного фінансового контролю» так: **суб'єкт державного фінансового контролю** є органом законодавчої або виконавчої державної влади, створений виключно для сприяння зміцненню фінансового становища держави, економічному зростанню шляхом стеження за досягненням цільових орієнтирів та перевірки дотримання обмежуючих параметрів фінансового і економічного розвитку, через забезпечення законності, ефективності, фінансової дисципліни і раціональності в процесі формування, розподілу, володіння, використання та відчуження об'єктами контролю предмета контролю, що належить державі, за допомогою форм контролю та методів контролю, що реалізуються всіма способами, прийомами та інструментарієм [7, 13].

Наступним рівнем класифікації є інституційний рівень, на якому буде визначено належність вказаних фінансових інституцій держави до органів державної влади взагалі, суб'єктів державного фінансового контролю та державних органів окремих фінансових повноважень: органів контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання, зокрема шляхом дослідження існуючого визначення їх статусу (тобто належність до органів державної влади), закріплення їх повноважень та компетенції у чинних нормативно-правових актах, що регулює їх діяльність [1, 4, 8, 11, 15 – 37].

За результатами проведеної класифікації на всіх рівнях: теоретичному, методичному та інституційному, ми маємо можливість зробити висновок про те, що:

— по-перше, дослідженні фінансові інституції держави поділяються на три інституційні групи:

- суб'єкти державного фінансового контролю;
- державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання (які не є суб'єктами державного фінансового контролю, але є органами держави та державної влади);

- фінансові інституції держави — некомерційні самоврядні організації (що не є органами держави взагалі та органами державної влади зокрема);

- по-друге, фінансові інституції держави з наведеного переліку, у свою чергу, підлягають або додатковому угрупованню з подальшим входженням до складу вказаних трьох інституційних груп, або входженню до складу вказаних трьох інституційних груп без додаткового угруповання, а саме:

- до інституційної групи «Суб'єкти державного фінансового контролю» підлягають включенню: Державна фінансова інспекція в Україні (Держфінінспекція); Рахункова палата України; Державна казначейська служба України (Казначейство України);

- до інституційної групи «Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання» належать такі угруповання:

- а) «Органи державного фіскального контролю» у складі: Міністерства доходів і зборів України;

- б) «Органи банківського регулювання і банківського нагляду»: Національний банк України;

- в) «Органи повноважні у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами»: Фонд державного майна України, Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном;

- г) «Органи регулювання ринкової діяльності»: Антимонопольний комітет України;

- г) «Цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування»: Пенсійний фонд України;

- д) «Регуляторні органи фінансового ринку»: Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг), Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг);

- до інституційної групи «Фінансові інституції держави — некомерційні самоврядні організації» підлягають включенню: Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

У подальших підрозділах маємо змогу докладніше дослідити підґрунтя зроблених висновків за результатами проведеної класифікації на теоретичному, методичному та інституційному рівнях. Та головне, ознайомитися з завданнями та функціями суб'єктів державного фінансового контролю країни.

3.2. ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Після проведеної класифікації на теоретичному, методичному та інституційному рівнях, до інституційної групи «Суб'єкти державного фінансового контролю» підлягають включенню:

- Державна фінансова інспекція в Україні (Держфінінспекція України);
- Рахункова палата України;
- Державна казначейська служба України (Казначейство України).

3.2.1. Завдання Державної фінансової інспекції України

Державна фінансова інспекція України (Держфінінспекція України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів України (далі — міністр); входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю. Здійснює свої повноваження безпосередньо та через територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах або міжрайонні, об'єднані в районах та містах територіальні органи, головних інспекторів у районах та містах [17].

Основними завданнями Держфінінспекції України є реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю, а також внесення пропозицій щодо її формування. Відповідно до покладених завдань:

1) здійснює державний фінансовий контроль за:

- використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у період, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у період, який перевіряється) державне чи комунальне майно (далі — підконтрольні установи), за дотриманням законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу щодо державного і місцевих бюджетів;

- дотриманням законодавства про державні закупівлі;
- діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не включені законодавством до підконтрольних установ, за рішенням суду, винесеним на підставі подання прокурора або слідчого для забезпечення розслідування кримінальної справи;

2) здійснює контроль за:

- виконанням функцій з управління об'єктами державної власності;
- цільовим використанням коштів державного і місцевих бюджетів;
- цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), одержаних під державні (місцеві) гарантії;
- складанням бюджетної звітності, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі), кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету;
- станом внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у розпорядників бюджетних коштів;

- усуненням виявлених недоліків і порушень;

3) забезпечує участь представників Держфінінспекції України в ревізійних комісіях господарських організацій, у яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу;

4) вживає в установленому порядку заходів з усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства та притягнення до відповідальності винних осіб, а саме:

- вимагає від керівників та інших службових осіб підконтрольних установ усунення виявлених порушень законодавства;
  - звертається до суду в інтересах держави, якщо підконтрольною установою не забезпечено виконання вимог до усунення виявлених під час здійснення державного фінансового контролю порушень законодавства з питань збереження і використання активів;
  - проводить аналіз стану дотримання фінансової дисципліни та про його результати повідомляє органи виконавчої влади, інші державні органи та органи місцевого самоврядування;
  - готує і подає до відповідних державних органів пропозиції щодо усунення та запобігання причинам і умовам, які привели до допущення недоліків і порушень;
  - здійснює контроль за виконанням вимог і пропозицій, поданих Держфінінспекцією України та її територіальними органами міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування за результатами державного фінансового контролю, та інформує про це Кабінет Міністрів України і Мінфін України;
  - застосовує заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, накладає стягнення, санкції до осіб, винних у порушенні законодавства;
  - передає правоохоронним органам матеріали ревізій у разі встановлення порушень законодавства, що передбачають кримінальну відповідальність або містять ознаки корупційних діянь; інформує правоохоронні органи про факти інших виявлених порушень законодавства;
- 5) подає щомісяця Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України та Мінфіну України звіти про узагальнені результати контролю за дотриманням бюджетного законодавства;
- 6) забезпечує погодження призначення на посади та звільнення з посад керівників контрольно-ревізійних підрозділів у структурі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів;
- 7) координує діяльність, погоджує плани внутрішньої роботи контрольно-ревізійних підрозділів у структурі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та здійснює оцінку фахового рівня працівників таких підрозділів;
- 8) здійснює контроль за проведенням внутрішньої контрольно-ревізійної роботи у структурі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади;
- 9) отримує та аналізує звітність про роботу контрольно-ревізійних підрозділів у структурі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади;
- 10) розглядає листи, заяви і скарги громадян про факти порушення законодавства з фінансових питань, вживає згідно з законодавством відповідних заходів для їх усунення;
- 11) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Держфінінспекції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх міністру;
- 12) здійснює інші повноваження, визначені законами України та покладені на неї Президентом України.
- За результатами виконання завдань контрольними заходами цим суб'єктом державного фінансового контролю охоплені майже усі важливі для суспільства й економіки держави сфери, а саме:
- державне управління та економічна і фінансова політика;
  - оборона і безпека, юстиція і правоохоронна діяльність;

- боротьба з надзвичайними ситуаціями;
- охорона здоров'я;
- освіта та наука;
- житлово-комунальне господарство;
- паливно-енергетичний комплекс;
- вугільна галузь;
- транспорт і зв'язок;
- сільське господарство;
- екологія;
- земельні відносини тощо.

3.2.2. Функції контролю Рахункової палати України

Рахункова палата є постійно діючим органом контролю, який утворюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

Перед Рахунковою палатою поставлені завдання з контролю, виконанням яких забезпечується досягнення цілей, а саме:

— *по-перше, здійснення контролю за виконанням Державного бюджету України, зокрема організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням видаткової частини Державного бюджету України, витрачанням бюджетних коштів, у тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів, за обсягами, структурою та їх цільовим призначенням. При виконанні Державного бюджету України контролюється повнота і своєчасність грошових надходжень, фактичне витрачання бюджетних асигнувань, у тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів та видатків із обслуговування внутрішнього і зовнішнього боргів України, порівнянно з затвердженими показниками Державного бюджету України виявляються відхилення та порушення, проводиться їх аналіз, вносяться пропозиції щодо їх усунення;*

— *по-друге, контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України (повинні зауважити про те, що ця конституційна норма не має механізму реалізації);*

— *по-третьє, проведення контролю за фінансуванням загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля. Перевіряється фінансування затверджених Верховною Радою України загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля. У разі виявлення порушень або невиконання встановлених законодавством України вимог щодо збереження, використання об'єктів державного майна чи несвоєчасної сплати до Державного бюджету України коштів, отриманих від розпорядження та управління майном, що є об'єктами права державної власності, Рахункова палата має право ставити перед відповідними державними органами питання про притягнення винних осіб до відповідальності, передбаченої чинним законодавством України, та інформувати про це Верховну Раду України.*

— *по-четверте, контроль за використанням кредитних ресурсів, зокрема здійснення контролю за утворенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України, визначення ефективності та доцільності видатків державних коштів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів, а також контроль за дотриманням законності щодо надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України.*

Контролюється законність договорів, раціональне та ефективне використання кредитів і позик, які отримує Україна від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій. Також перевіряється ефективність розміщення централізованих валютних та фінансово-кредитних ресурсів, які надаються на зворотній основі, аналізується надання державних кредитів, а також виділених на безоплатній основі коштів іноземним державам і міжнародним організаціям з обов'язковим інформуванням Верховної Ради України про результати перевірки;

— *по-п'яте, здійснення контролю за діяльністю установ банківської системи, зокрема контроль за законністю та своєчасністю руху коштів Державного бюджету України та коштів позабюджетних фондів в установах Національного банку України та уповноважених банках.* Перевіряється діяльність Національного банку України та його установ, уповноважених банків і кредитних установ у частині обслуговування ними Державного бюджету України, а також здійснюється перевірка кошторису витрат Національного банку України. Крім того, за результатами перевірок діяльності установ банківської системи, в першу чергу Національного банку України, Рахункова палата подає висновки і пропозиції щодо його звітів про забезпечення стабільності грошової одиниці до Верховної Ради України, а також щодо діяльності Національного банку України з обслуговування державного боргу України [34].

Таким чином, можна зробити висновок, що контроль за виконанням державного бюджету і бюджетів державних цільових фондів передбачає проведення цілісного і взаємопов'язаного комплексу контрольних і експертних заходів.

Принципи здійснення контролю Рахункової палати України:

- законності;
- плановості;
- об'єктивності;
- незалежності;
- гласності.

Зазначений підхід контролю є інтегрованим до основних складових бюджетного процесу і передбачає безперервний цикл контролю за формуванням та виконанням бюджетів кожного фінансового року, що реалізується на трьох послідовних стадіях: попереднього контролю проекту бюджету, поточного контролю виконання бюджету та подальшого контролю виконання бюджету. Наочне відображення наведено на рис. 3.1.

До основних напрямів діяльності Рахункової палати України належать:

- 1) фінансова та бюджетна політика;
- 2) доходи державного бюджету;

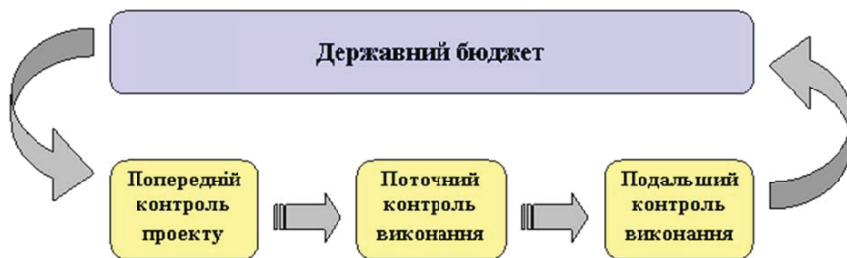

Рис. 3.1. Послідовні стадії контролю виконання бюджету

- 3) правове забезпечення;
- 4) оборона та правоохоронна діяльність;
- 5) АПК, природоохоронна діяльність та надзвичайні ситуації;
- 6) державний борг, міжнародна діяльність та фінансові установи;
- 7) наука та гуманітарна сфера;
- 8) соціальна політика;
- 9) промисловість, виробнича інфраструктура та державна власність;
- 10) надходження та використання коштів державного бюджету в регіонах.

3.2.3. Контроль за дотриманням бюджетного законодавства Державною казначейською службою України

Державна казначейська служба України (далі — Казначейство України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України, входить до системи органів виконавчої влади, утворюється для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів та є учасником системи електронних платежів Національного банку України [1, 16].

Одна з головних казначейських функцій — контроль бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень і здійсненні витрат. Цей контроль має різні зовнішні прояви і може здійснюватися за різними формами і критеріями.

Казначейство України, виконуючи функцію обслуговування державного і місцевих бюджетів, здійснює попередній і поточний контроль, що по суті є запобіжним заходом для бюджетних установ щодо можливих порушень при використанні ними бюджетних коштів.

Основними завданнями Казначейства України є:

- 1) внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів;
- 2) реалізація державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Відповідно до покладених завдань, Казначейство України з питань контролю має такі функції:

- здійснює безспірне списання коштів державного та місцевих бюджетів на підставі рішення суду;
- здійснює безспірне вилучення коштів із місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України;
- здійснює повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету, за поданням органів, що контролюють справляння надходжень бюджету;
- нараховує штрафи за неповне або несвоєчасне повернення коштів надміру сплачених податків, відповідно до законодавства;
- веде базу даних про мережу розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, складає та веде єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;
- веде облік бюджетних асигнувань, доводить до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів витяг із розпису державного бюджету та зміни до нього;
- здійснює реєстрацію та облік бюджетних зобов'язань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів і відображає їх у звітності про виконання бюджету;
- забезпечує організацію та координацію діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ та контроль за виконанням ними своїх повноважень шляхом оцінки їх діяльності;

- погоджує призначення на посади та звільнення з посад головних бухгалтерів бюджетних установ;
- веде бухгалтерський облік усіх операцій з виконання державного та місцевих бюджетів;
- здійснює у межах повноважень контроль за:
  - веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності;
  - бюджетними повноваженнями під час зарахування надходжень бюджету;
  - відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету;
  - відповідністю взятих розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі);
  - відповідністю платежів узятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням;
  - дотриманням правил валютного контролю за операціями з бюджетними коштами в іноземній валюті;
  - дотриманням порядку проведення лотерей з використанням електронних систем прийняття сплати за участь у лотереї в режимі реального часу;
- закупівлею товарів, робіт і послуг за державні кошти під час здійснення розрахунково-касового обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів, відповідно до законодавства;
- здійснює попередження учасників бюджетного процесу про неналежне виконання бюджетного законодавства;
- зупиняє операції з бюджетними коштами та ініціює зупинення бюджетних асигнувань у разі вчинення учасником бюджетного процесу порушення бюджетного законодавства [1, 16].

3.3. ЗАВДАННЯ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ: ОРГАНІВ КОНТРОЛЮ, СТЯГНЕННЯ, НАГЛЯДУ, УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

До інституційної групи «Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання» належать такі угруповання:

- а) Органи державного фіскального контролю у складі: Міністерства доходів і зборів України;
- б) Органи банківського регулювання і банківського нагляду: Національний банк України;
- в) Органи, повноважні у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами: Фонд державного майна України, Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном;
- г) Органи регулювання ринкової діяльності: Антимонопольний комітет України;
- г) Цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування: Пенсійний фонд України;

д) Регуляторні органи фінансового ринку: Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг), Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг).

3.3.1. Органи державного фіскального контролю

У цьому підрозділі більш детально визначається зарахування державних органів до класифікаційного угруповання «Органи державного фіскального контролю» інституційної групи «Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання».

Визначення системи органів податкового контролю органічно постає з самого поняття податкового контролю.

Під податковим контролем розуміють функцію державного управління, що покликана забезпечити спеціальними методами дотримання чинного законодавства учасниками податкових правовідносин із метою наповнення коштами бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів.

Податковий контроль — система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [15].

Отже, до системи органів податкового контролю належать безпосередньо ті державні установи, на які покладені функції з наповнення коштами бюджетів усіх видів, а також ті установи, яким державою делеговані права на здійснення контрольних повноважень під час збору доходів до бюджету.

Перелік державних установ, уповноважених збирати платежі до бюджетів і цільових фондів, можна умовно розділити на дві групи, залежно від місця, яке займає в їхній діяльності функція забезпечення надходжень до бюджету:

1. Органи, основна діяльність яких переважно пов'язана зі збором доходів до бюджету.

2. Органи, які поряд зі своєю основною діяльністю забезпечують надходження платежів до бюджету.

До першої групи, безумовно, належать органи державної податкової служби, у тому числі й податкова міліція.

До другої групи належать митні органи, які забезпечують надходження до державного бюджету ввізного і вивізного мита, акцизного збору, податку на додану вартість, інших податків і зборів, які, відповідно до законів, сплачуються під час ввезення (пересилки) товарів і предметів на митну територію України або вивезення (пересилки) товарів і предметів із митної території України [11].

Митний контроль — сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [11].

Ще одним поділом на групи є розподіл державних установ, уповноважених збирати платежі до бюджетів і цільових фондів, на:

— контролюючі органи (органи доходів і зборів — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної

політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску (далі — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), його територіальні органи. У складі контролюючих органів діють підрозділи податкової міліції.

— Органи стягнення (виключно контролюючі органи, уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску у межах повноважень, а також державні виконавці у межах своїх повноважень. Стягнення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску за виконавчими написами нотаріусів не дозволяється).

3.3.2. Органи банківського регулювання і банківського нагляду

Розглянемо компетенцію угруповання «Органи банківського регулювання і банківського нагляду» у складі Національного банку України та підстави до віднесення саме до інституційної групи «Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання».

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Виконанням своєї основної функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також у межах своїх повноважень, — цінової стабільності. Законом України «Про національний банк України» від 20 травня 1999 року № 679-XIV визначено основні засади банківського регулювання та нагляду [26].

Головна мета банківського регулювання і нагляду — безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Національний банк здійснює державне регулювання діяльності банків у формах, визначених Законом України «Про банки і банківську діяльність» як безпосередньо, так і через створений ним орган банківського нагляду.

Національний банк здійснює постійний нагляд за дотриманням банками, їх підрозділами, афілійованими та спорідненими особами банків на території України та за кордоном, банківськими об'єднаннями, представництвами та філіями іноземних банків в Україні, а також іншими юридичними та фізичними особами банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку й економічних нормативів. Національний банк не здійснює перевірок і ревізій фінансово-господарської діяльності осіб.

3.3.3. Органи, повноважні у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами

З'ясуємо підґрунтя віднесення угруповання «Органи, повноважні у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами» у складі: Фонд державного майна України, Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном, до інституційної групи «Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання».

Розгляд повноважень та компетенції складу угруповання необхідно проводити згідно з відповідними нормативно-правовими актами.

Законом України від 09.12.2011 № 4107-VI «Про Фонд державного майна України» визначено статус, організацію, повноваження та порядок діяльності Фонду державного майна України [101].

Відповідно до вказаного закону, Фонд державного майна України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що реалізує державну політику у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави щодо об'єктів державної власності, які належать до сфери його управління, а також у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності.

Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 451/2011 затверджено Положення про Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном (Агентство держмайна України), яким визначено, що Агентство держмайна України входить до системи органів виконавчої влади та є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і забезпечує реалізацію державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, в тому числі корпоративними правами держави [31].

3.3.4. Органи регулювання ринкової діяльності

До інституційної групи «Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання» належить угруповання «Органи регулювання ринкової діяльності» у складі Антимонопольного комітету України.

Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель. Законом України від 26.11.1993 № 3659-XII «Про Антимонопольний комітет України» визначено завдання та повноваження Антимонопольного комітету України [18].

Основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині:

- здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;
- контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- сприяння розвитку добросовісної конкуренції;
- методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції;
- здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель.

Повноваження Антимонопольного комітету України поширюються на:

- сферу здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції;

- сферу здійснення контролю за узгодженими діями, концентрацією суб'єктів господарювання;
- сферу формування та реалізацію конкурентної політики, сприяння розвитку конкуренції, нормативного і методичного забезпечення діяльності Антимонопольного комітету України та застосування законодавства про захист економічної конкуренції.

3.3.5. Цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування

Угрупування «Цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування» належне до інституційної групи «Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання», складається лише з Пенсійного фонду України.

Підґрунтя цьому розподілу таке.

Питання завдання, повноваження та компетенція суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування регламентується чинним законодавством, а саме:

- Законом України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР;
- окремими нормативно-правовими актами відносно кожного суб'єкта загальнообов'язкового державного соціального страхування [14].

Залежно від страхового випадку є такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- по-перше, пенсійне страхування;
- по-друге, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням;
- по-третє, медичне страхування;
- по-четверте, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- по-п'яте, страхування на випадок безробіття;
- по-шосте, інші види страхування, передбачені законами України.

Страховиками є цільові страхові фонди з:

- пенсійного страхування;
- медичного страхування;
- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням;
- страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- страхування на випадок безробіття.

Страхові фонди беруть на себе зобов'язання щодо збору страхових внесків та надання застрахованим особам матеріального забезпечення і соціальних послуг при настанні страхових випадків.

Страхові фонди є органами, які здійснюють керівництво та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, провадять збір та акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечують фінансування виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та здійснюють інші функції згідно з затвердженими статутами.

Страхові фонди є некомерційними самоврядними організаціями.

Кошти цільових страхових фондів не включаються до складу Державного бюджету України.

За результатами вищенаведеної класифікації (у 3.1.) на теоретичному, методичному та інституційному рівнях було визначено, що запропонований перелік страхових фондів розподілився на:

- цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування: Пенсійний фонд України;

- фінансові інституції держави — некомерційні самоврядні організації: Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі — Фонд соціального страхування від нещасних випадків), Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Тому далі у цьому підрозділі будемо розглядати виключно функціонування Пенсійного фонду України як одного з державних органів окремих фінансових повноважень, що відповідає нашій темі.

Питання функціонування Пенсійного фонду України передбачені: Законом України від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Указом Президента України «Про Положення про Пенсійний фонд України» від 6 квітня 2011 року № 384/2011 [14, 33].

Згідно з зазначеним Положенням, Пенсійний фонд України входить до системи органів виконавчої влади, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через віцепрем'єр-міністра України — Міністра соціальної політики України — і забезпечує реалізацію державної політики з питань пенсійного забезпечення та збору, ведення обліку надходжень від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі — єдиний внесок).

3.3.6. Регуляторні органи фінансового ринку

Оглянемо останнє угруповання інституційної групи «Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання» — «Регуляторні органи фінансового ринку» до складу якого державні органи умовно згруповані як регуляторні органи фінансового ринку, а саме:

- Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг);
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР);
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг).

Мета, завдання, компетенція та повноваження Державної служби фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) визначені:

по-перше, Указом Президента України від від 13.04.2011 № 466/2011 затверджено Положення про Державну службу фінансового моніторингу України», де визначено, що Держфінмоніторинг України входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму [32];

по-друге, у своїй діяльності Держфінмоніторинг України керується вказаним Положенням та Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 № 249-IV [24, 32].

Функціонування Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) передбачено Указом Президента України від 23.11.2011 № 1063/2011,

яким затверджено Положення «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку», де визначено, що Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України [27]. НКЦПФР здійснює державне регулювання ринку цінних паперів.

Останнім регуляторним органом фінансового ринку є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг).

Указом Президента України від 23.11.2011 № 1070/2011 затверджено положення «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг» та визнано, що Національна комісія, яка здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України, підзвітним Верховній Раді України [28].

Нацкомфінпослуг здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг у межах, визначених законодавством.

3.4. ФІНАНСОВІ ІНСТИТУЦІЇ ДЕРЖАВИ – НЕКОМЕРЦІЙНІ САМОВРЯДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

До інституційної групи «Фінансові інституції держави — некомерційні самоврядні організації» входять: Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі — Фонд соціального страхування від нещасних випадків), Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Питання функціонування Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття передбачені: Законом України від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-III [14].

Питання функціонування Фонду соціального страхування від нещасних випадків передбачені: Законом України від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV [14, 21].

Питання функціонування Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності передбачені: Законом України від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» від 18 січня 2001 року № 2240-III [14, 23].

Беручи до уваги, що організації, які входять до інституційної групи «Фінансові інституції держави — некомерційні самоврядні організації», не є органами держави взагалі та органами державної влади зокрема, тому у поглибленому ознайомленні зі здійсненням ними власних обов'язків немає необхідності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Цілі, що забезпечуються основними завданнями Рахункової палати України.
2. Основні завдання Держфінінспекції України.
3. Права Держфінінспекції України для виконання покладених на неї завдань.
4. Назвіть основні функції Держфінінспекції України та територіальних органів у Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі.
5. Мета утворення Казначейства України.
6. Наведіть організаційну структуру державної фінансової інспекції України.
7. Основні завдання Рахункової палати.
8. Основні напрями діяльності Рахункової палати України.
9. Функції Рахункової палати.
10. Основні завдання Казначейства України.
11. Теоретико-законодавче підґрунтя визначення фінансових органів держави суб'єктами державного фінансового контролю та державними органами окремих фінансових повноважень.
12. Завдання та функції суб'єктів державного фінансового контролю.
13. Органи доходів і зборів в Україні: її функції та правові основи діяльності як контролюючих органів та органів стягнення.
14. Національний банк України: банківське регулювання і банківський нагляд.
15. Повноважні органи у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами.
16. Антимонопольний комітет України: особливості регулювання ринкової діяльності.
17. Цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування.
18. Фінансові інституції держави — некомерційні самоврядні організації.
19. Регуляторні органи фінансового ринку.
20. Суб'єкт державного фінансового контролю.
21. Сутнісні характеристики суб'єкта державного фінансового контролю.
22. Інституційні групи фінансових інституцій держави.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видом індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 3 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є — **підготовка рефератів**.

Виконання цього завдання здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання — «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Завдання, функції й права Державної фінансової інспекції України.
2. Законодавче забезпечення планування, організації і здійснення контрольних повноважень Рахункової палати України.
3. Визначення фінансових органів держави суб'єктами та такими, які не є суб'єктами державного фінансового контролю.
4. Методи, форми та предмет контролю Державної казначейської служби України.
5. Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання — компетенція і завдання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>. — Загол. з екрану.
2. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К. : НІОС, 2002. — 608 с.
3. Государственный финансовый контроль : учебник для вузов / С. В. Степашин, Н. С. Столяров, С. О. Шохин, В. А. Жуков. — СПб. : Питер, 2004. — 557 с.
4. Господарський кодекс України від 16 січн. 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. — Загол. з екрану.
5. Декларація про загальні принципи діяльності вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав : прийнята 8 черв. 2001 р., м. Київ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_a40. — Загол. з екрану.
6. Державний фінансовий контроль : ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан [та ін.]. — К. : АВТ, 2004. — 424 с.
7. Державний фінансовий контроль: навчальний посібник / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. — 548 с.
8. Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 року № 1001 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-2011-%EF>. — Загол. з екрану.
9. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA-%2F96-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
10. Контроль у системі Державного казначейства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/92828>. — Загол. з екрану.
11. Митний Кодекс України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>. — Загол. з екрану.
12. Онищенко В. А. Податковий контроль / В. А. Онищенко. — К. : Ред. Вісника податкової служби України, 2002. — 432 с.
13. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К. : КНЕУ, 2002. — 240 с.
14. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=16%2F98-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
15. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>. — Загол. з екрану.

16. Положення про Державну казначейську службу України : Указ Президента України від 13 квітн. 2011 р. № 460/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=460%2F2011>. — Загол. з екрану.

17. Положення про Державну фінансову інспекцію України : Указ Президента України від 23 квітн. 2011 р. № 499/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=499%2F2011>. — Загол. з екрану.

18. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3659-12/ed20110727/print1337227380385994>. — Загол. з екрану.

19. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07 груд. 2000 р. № 2121-III : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. — Загол. з екрану.

20. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=448%2F96%E2%F0&p=1260720526380542>. — Загол. з екрану.

21. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України від 23 верес. 1999 року № 1105-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1105-14&p=1260813438385097>. — Загол. з екрану.

22. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 2 березн. 2000 року № 1533-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1533-14&p=1260813438385097>. — Загол. з екрану.

23. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням : Закон України від 18 січ. 2001 року № 2240-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2240-14&p=1260814729916747>. — Загол. з екрану.

24. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму : Закон України від 28 лист 2002 року № 249-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/249-15>. — Загол. з екрану.

25. Про Міністерство доходів і зборів України: Указ Президента України від 18 берез. 2013 р. № 141/2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15534.html>. — Загол. з екрану.

26. Про Національний банк України : Закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=679-14&p=1260644425268862>. — Загол. з екрану.

27. Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку : Указ Президента України від 23.11.2011 № 1063/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1063/2011>. — Загол. з екрану.

28. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг : Указ Президента України від 23.11.2011 № 1070/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011>. — Загол. з екрану.

29. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>. — Загол. з екрану.

30. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. — Загол. з екрану.

31. Про Положення про Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном : Указ Президента України від 13 квіт. 2011 року № 451/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/451/2011/ed20110430>. — Загол. з екрану.

32. Про Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Указ Президента України від 13.04.2011 № 466/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466/2011><http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466/2011>. — Загол. з екрану.

33. Про Положення про Пенсійний фонд України : Указ Президента України від 6 квіт. 2011 року № 384/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=384%2F2011>. — Загол. з екрану.

34. Про Рахункову палату : Закон України від 11 лип. 1996 р. № 315/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=315%2F96-%E2%F0&p=1259853344695904>. — Загол. з екрану.

35. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 верес. 2006 р. № 185-V [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=185-16&p=1294243412744288>. — Загол. з екрану.

36. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14&p=1260720526380542>. — Загол. з екрану.

37. Про Фонд державного майна України : Закон України від 09.12.2011 № 4107-VI : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4107-17>. — Загол. з екрану.

38. Шутов М. І. Державний фінансовий контроль в Україні (теорія та практика) : монографія / М. І. Шутов, В. А. Бабенко, Н. М. Стоянова. — О. : Юридична література, 2004. — 131 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

39. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.

40. Белов Н. Г. Контроль и ревизия в сельском хозяйстве : учебник / Н. Г. Белов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Статистика, 1981. — 311 с.

41. Бутынец Ф. Ф. Современный учет и контроль: подготовка кадров, проблемы теории и методики. Результаты диссертационных исследований проблем бухгалтерского учета и контроля Житомирской научной школы : монография / отв. ред. Ф. Ф. Бутынец. — Ж. : ЖГТУ, 2006. — 396 с.

42. Бутынец Ф. Ф. Теоретические основы ревизий в сельскохозяйственных предприятиях : учеб. пособие / Ф. Ф. Бутынец. — К. : Рад. Закарпаття, 1977. — 100 с.

43. Глущенко А. С. Фінанси : навч. посіб. / А. С. Глущенко. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. — 232 с.
44. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 424 с.
45. Державний фінансовий контроль : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 408 с.
46. Дікань Л. В. Контроль і ревізія : навч. посіб. / Л. В. Дікань. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 327 с.
47. Іванова І. М. Державний фінансовий контроль : Парадигми розвитку : монографія / І. М. Іванова. — К. : Академвидав, 2010. — 168 с. — (Серія «Монограф»).
48. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А. О. Монаєнко — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 152 с.
49. На варті державного добра : історико-публіцистичний нарис становлення державної контрольно-ревізійної служби в Україні 1993—2005 рр. / М. Сивульський, І. Стефанюк, О. Байбекова [та ін.]. — К. : Піраміда : АВТ ЛТД, 2005. — 272 с.
50. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія. — К. : НДФІ, 2006. — 584 с. — Бібліогр. : с. 554—580.
51. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Фінансовий контроль» — всеукраїнський науково-практичний журнал.
2. «Фінанси України» — науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України.
3. «Казна України» — професійне і практичне відомче видання, що комплексно висвітлює казначейську проблематику, журнал Державної казначейської служби України.
4. «Финансы» — щомісячний теоретичний і науково-практичний журнал, за-сновник журналу Міністерство фінансів Російської Федерації.

АДРЕСИ САЙТІВ ІНТЕРНЕТУ

1. http://www.zakon.rada.gov.ua	—	Законодавство України.
2. http://www.president.gov.ua	—	Президент України.
3. http://www.kmu.gov.ua	—	Кабінет Міністрів України.
4. http://www.minfin.gov.ua	—	Міністерство фінансів України.
5. http://www.dkrs.gov.ua	—	Державна фінансова інспекція України.
6. http://www.ac-rada.gov.ua	—	Рахункова палата України.
7. http://www.treasury.gov.ua	—	Державне казначейство України.
8. http://www.spfu.gov.ua	—	Фонд державного майна України.
9. http://ppa.gov.ua	—	Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном.
10. http://www.bank.gov.ua	—	Національний банк України.
11. http://minrd.gov.ua/	—	Міністерство доходів і зборів України.
12. http://www.sdfm.gov.ua	—	Державна служба фінансового моніторингу України.
13. http://www.amc.gov.ua	—	Антимонопольний комітет України.
14. http://nssmc.gov.ua/	—	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України.
15. http://nfp.gov.ua	—	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України.
16. http://www.pfu.gov.ua	—	Пенсійний фонд України.

ПРАКТИКУМ 4

**ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЮ
ФІНАНСОВОЮ ІНСПЕКЦІЄЮ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ: ОРГАНІЗАЦІЯ,
ПЛАНУВАННЯ, ПРОВЕДЕННЯ,
УЗАГАЛЬНЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ**

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 4.1. Етапи становлення державної фінансової інспекції України
- 4.2. Механізм складання і затвердження планів контрольно-ревізійної роботи держфінінспекції
- 4.3. Методи проведення державною фінансовою інспекцією фінансового контролю
  - 4.3.1. Здійснення органами Держфінінспекції різновидів аудиту:
    - 4.3.1.1. Державний фінансовий аудит
      - 4.3.1.1.1. Державний фінансовий аудит виконання місцевих бюджетів
      - 4.3.1.1.2. Державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання
    - 4.3.1.2. Фінансово-господарський аудит
    - 4.3.1.3. Аудит ефективності
    - 4.3.1.4. Операційний аудит
  - 4.3.2. Проведення інспектування органами державної фінансової інспекції:
    - 4.3.2.1. Процедура проведення інспектування відносно об'єкта контролю за предметом контролю;
    - 4.3.2.2. Забезпечення єдиних підходів під час підготовки до ревізії, її проведенні, оформленні результатів та реалізації матеріалів;
    - 4.3.2.3. Різновид здійснення інспектування;
  - 4.3.3. Перевірки державних закупівель органами Державної фінансової інспекції;
- 4.4. Застосування зустрічних звірок
- 4.5. Діяльність органів державної фінансової інспекції у складі ревізійних комісій господарських організацій, у яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу
- 4.6. Заходи впливу під час здійснення контролю та за його результатами
  - 4.6.1. Опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів;
  - 4.6.2. Зупинення операцій із бюджетними коштами;
  - 4.6.3. Оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення бюджетного законодавства;
- 4.7. Моральні принципи професійної діяльності працівників держфінінспекції

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

державний фінансовий аудит; перевірка державних закупівель; інспектування; фінансово-господарський аудит; аудит ефективності; операційний аудит; державний фінансовий аудит виконання місцевих бюджетів; державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання; фонові інформація; аудиторський звіт; реалізація результатів аудиту; планування аудиту; програма проведення аудиту; ризикові операції фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання; аудиторські процедури; державний аудитор; ефективність; метод аудиту; об'єкт аудиту; рівень суттєвості; фактори ризику (ризикові операції); об'єкт фінансово-господарського аудиту; базовий елемент фінансово-господарського аудиту; позитивний аудиторський висновок; позитивний із застереженням аудиторський висновок; негативний аудиторський висновок; контроль за виконанням відображених в аудиторському звіті пропозицій; прийоми і процедури аудиту ефектив-

ності; аудитор; об'єкт аудиту ефективності; гіпотези аудиту; принцип ефективності; проблема аудиту ефективності; результативні показники бюджетної програми; ризикові операції; акт ревізії; винні особи; зустрічна звірка; контролюючий орган; посадові особи контролюючого органу; правоохоронні органи; ревізія місцевого бюджету; фінансово-господарська діяльність об'єкта контролю; планова виїзна ревізія; позапланова виїзна ревізія; планування ревізії; організація ревізії; загальні вимоги щодо планування, організації та проведення планової або позапланової виїзних ревізій; проведення ревізії; дії посадових осіб стосовно ситуацій, які виникають під час проведення ревізії; документування результатів ревізії; вжиття заходів за результатами ревізії; підготовка до проведення ревізії; загальні рекомендації щодо організації та проведення ревізій; документальна перевірка; фактична перевірка; різновид здійснення інспектування; проведення ревізії за зверненням правоохоронних органів; проведення ревізії місцевого бюджету; проведення ревізій органами державної контрольно-ревізійної служби в органах державної влади і місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що проводять діяльність, пов'язану з державною таємницею; опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів; зупинення операцій із бюджетними коштами; адміністративні правопорушення; оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення; адміністративні стягнення; постанова про накладення адміністративного стягнення; кодекс етики; морально-етичні принципи професійної діяльності; протокол про порушення бюджетного законодавства; бюджетна установа; внутрішньогосподарський фінансовий контроль; .

4.1. ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНСПЕКЦІЇ УКРАЇНИ

23 жовтня 1937 року утворено **Контрольно-ревізійне управління (КРУ) Народного комісаріату фінансів СРСР** і його республіканські місцеві органи на засадах повної централізації та суттєвого розширення повноважень.

3 травня 1956 року місцеві органи контрольно-ревізійного управління Міністерства фінансів СРСР передано у відання міністерств фінансів союзних республік, а постановою Ради Міністрів УРСР від **28 травня 1956 року** в складі **Міністерства фінансів УРСР** утворено **Контрольно-ревізійне управління**.

26 січня 1993 року прийнято Закон України № 2939-XII «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», яким визначено статус державної контрольно-ревізійної служби в Україні, її функції та правові основи діяльності.

Структура Державної контрольно-ревізійної служби в Україні відображена на рис. 4.1 та зазначена у таблиці 4.1.

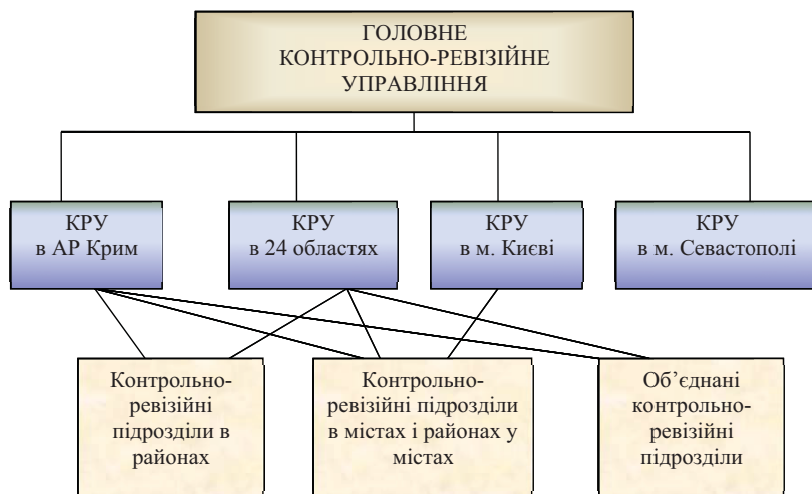

Рис. 4.1. Структура державної контрольно-ревізійної служби України

9 грудня 2010 року Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» № 1085/2010, було **утворено Державну фінансову інспекцію України** шляхом реорганізації Головного контрольно-ревізійного управління України.

23 квітня 2011 року Указом Президента України № 499/2011 **затверджено Положення про Державну фінансову інспекцію України** (далі — Положення) та одночасно визначено таким, що втратив чинність, Указ Президента України від 28 листопада 2000 року № 1265 «Про Положення про Головне контрольно-ревізійне управління України».

20 липня 2011 року постановою Кабінету Міністрів України № 765 утворено як юридичні особи публічного права територіальні органи Державної фінансової інспекції шляхом перетворення територіальних органів Головного контрольно-ревізійного управління.

Таблиця 4.1

**Перетворення територіальних органів
Головного контрольно-ревізійного управління**

Найменування територіального органу ГоловКРУ, який перетворюється	Найменування територіального органу Держфінінспекції, який утворюється
Контрольно-ревізійне управління в Автономній Республіці Крим	Державна фінансова інспекція в Автономній Республіці Крим
Контрольно-ревізійне управління у Вінницькій області	Державна фінансова інспекція у Вінницькій області
Контрольно-ревізійне управління у Волинській області	Державна фінансова інспекція у Волинській області
Контрольно-ревізійне управління в Дніпропетровській області	Державна фінансова інспекція в Дніпропетровській області
Контрольно-ревізійне управління в Донецькій області	Державна фінансова інспекція в Донецькій області
Контрольно-ревізійне управління в Житомирській області	Державна фінансова інспекція в Житомирській області
Контрольно-ревізійне управління в Закарпатській області	Державна фінансова інспекція в Закарпатській області
Контрольно-ревізійне управління в Запорізькій області	Державна фінансова інспекція в Запорізькій області
Контрольно-ревізійне управління в Івано-Франківській області	Державна фінансова інспекція в Івано-Франківській області
Контрольно-ревізійне управління в Київській області	Державна фінансова інспекція в Київській області
Контрольно-ревізійне управління в Кіровоградській області	Державна фінансова інспекція в Кіровоградській області
Контрольно-ревізійне управління в Луганській області	Державна фінансова інспекція в Луганській області
Контрольно-ревізійне управління у Львівській області	Державна фінансова інспекція у Львівській області
Контрольно-ревізійне управління в Миколаївській області	Державна фінансова інспекція в Миколаївській області
Контрольно-ревізійне управління в Одеській області	Державна фінансова інспекція в Одеській області
Контрольно-ревізійне управління в Полтавській області	Державна фінансова інспекція в Полтавській області
Контрольно-ревізійне управління в Рівненській області	Державна фінансова інспекція в Рівненській області
Контрольно-ревізійне управління в Сумській області	Державна фінансова інспекція в Сумській області
Контрольно-ревізійне управління в Тернопільській області	Державна фінансова інспекція в Тернопільській області
Контрольно-ревізійне управління в Харківській області	Державна фінансова інспекція в Харківській області
Контрольно-ревізійне управління в Херсонській області	Державна фінансова інспекція в Херсонській області
Контрольно-ревізійне управління в Хмельницькій області	Державна фінансова інспекція в Хмельницькій області
Контрольно-ревізійне управління в Черкаській області	Державна фінансова інспекція в Черкаській області
Контрольно-ревізійне управління в Чернівецькій області	Державна фінансова інспекція в Чернівецькій області
Контрольно-ревізійне управління в Чернігівській області	Державна фінансова інспекція в Чернігівській області
Контрольно-ревізійне управління в м. Києві	Державна фінансова інспекція в м. Києві
Контрольно-ревізійне управління в м. Севастополі	Державна фінансова інспекція в м. Севастополі

3 жовтня 2011 року наказом Міністерства фінансів України № 1236 від 03.10.2011 року затверджено положення про територіальні органи Державної фінансової інспекції України та їх підрозділи.

16 жовтня 2012 року Законом України № 5463-VI від 16.10.2012 було внесено певні зміни до Закону України від 26 січня 1993 року № 2939-XII «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», зокрема — змінено назву на «Закон України Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні».

Необхідно зауважити, що під час вивчення цього розділу (та в деяких інших розділах) можливе виникнення плутанини стосовно застосування назви цього суб'єкта контролю. У різноманітних, але чинних нормативно-правових актах щодо застосування його компетенції та повноважень може зустрічатися як сучасна назва — Орган державного фінансового контролю або Держфінінспекція України, так і попередня — Державна контрольно-ревізійна служба України (далі — ДКРС) та Головне Контрольно-ревізійне управління (далі — ГоловКРУ). Тому у подальшому буде використовуватися виключно та назва цього органу контролю, яка вказана в оригінальному документі.

4.2. МЕХАНІЗМ СКЛАДАННЯ І ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПЛАНІВ КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНОЇ РОБОТИ ДЕРЖФІНІНСПЕКЦІЇ

Загальне планування контрольно-ревізійної роботи Держфінінспекції України регламентується такими нормативно-правовими актами:

по-перше, Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 року № 2939-XII;

по-друге, Порядком планування контрольно-ревізійної роботи Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2001 р. № 955.

Якщо вказаний Закон України визначає основні поняття щодо планування контрольних заходів, то Порядок планування контрольно-ревізійної роботи Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами, було розроблено з метою детального впорядкування проведення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування в міністерствах, інших органах виконавчої влади, в державних фондах, у підконтрольних установах.

Порядком установлюється механізм складання і затвердження планів контрольно-ревізійної роботи Держфінінспекції та її територіальних органів.

Внесення змін до планів контрольно-ревізійної роботи Держфінінспекції та її територіальних органів проводиться у порядку їх затвердження.

4.3. МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЮ ФІНАНСОВОЮ ІНСПЕКЦІЄЮ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Закonom України від 26 січня 1993 року № 2939-XII як у редакції, що діяла до 16.10.2012 року, так і в чинній редакції, визначено, що державний фінансовий контроль реалізується державною контрольно-ревізійною службою через проведення **державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування** [12, 26].

Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті.

Перевірка державних закупівель полягає у документальному та фактичному аналізі дотримання підконтрольними установами законодавства про державні закупівлі та проводиться органами державної контрольно-ревізійної служби на всіх стадіях державних закупівель. Результати перевірки державних закупівель викладаються в акті. Контроль за дотриманням законодавства щодо закупівель здійснюється як у порядку проведення перевірки державних закупівель, так і під час державного фінансового аудиту та інспектування.

Інспектування здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті.

Надалі розглянемо докладніше здійснення органами Державної фінансової інспекції державного фінансового контролю на прикладі окремих контрольних методів на підставі відповідних нормативно-правових актів.

4.3.1. Здійснення органами Держфінінспекції різновидів аудиту

Державний фінансовий аудит полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті.

Кабінетом Міністрів України розроблено та впроваджено різновиди державного фінансового аудиту, такі як:

- державний фінансовий аудит;
- фінансово-господарський аудит;
- аудит ефективності;
- операційний аудит (*здійснювався з 20 травня 2009 року по 19 грудня 2012 року, скасовано як різновид державного фінансового аудиту Постановою Кабінету міністрів України від 19.12.2012 р. № 1182 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань проведення державного фінансового аудиту окремих господарських операцій»*).

У подальшому вивченні питання щодо здійснення державного фінансового аудиту доцільно ознайомитися і з операційним аудитом, незважаючи на втрату чинності наприкінці 2012 року. Причинами для цього є:

- по-перше, потреба у знанні про додатковий різновид державного фінансового аудиту;
- по-друге, операційний аудит є наочним прикладом ефективності організації та здійснення контрольних заходів у попередній формі контролю.

4.3.1.1. Державний фінансовий аудит

Здійснення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту відбувається на підставі чинних нормативно-правових актів за такими напрямками:

- Державний фінансовий аудит виконання місцевих бюджетів;
- Державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання.

4.3.1.1.1. Державний фінансовий аудит виконання місцевих бюджетів

Механізм проведення Держфінінспекцією, її територіальними органами державного фінансового аудиту виконання місцевого бюджету регламентується такими законодавчими актами:

— Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів» від 12 травня 2007 р. № 698 (далі — Порядок № 698) [18];

— Наказом Головки КРУ України «Про затвердження Методичних рекомендацій з організації та проведення державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів» від 13 березня 2007 року № 50 (далі — Методика № 50).

Порядком № 698 визначається механізм проведення Держфінінспекцією, її територіальними органами державного фінансового аудиту виконання місцевого бюджету з метою перевірки та аналізу фактичного виконання місцевого бюджету, ефективності використання комунальних коштів, майна та інших активів, достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

Методику № 50 розроблено з метою реалізації статті 13 Бюджетного кодексу України щодо здійснення контролю за ефективним використанням коштів місцевих бюджетів та статті 2 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» щодо здійснення державного фінансового аудиту. Методичні рекомендації розроблено з урахуванням того, що аудит виконання бюджету проводиться стосовно окремого бюджету конкретної адміністративно-територіальної одиниці.

Основними завданнями аудиту є:

- проведення оцінки формування і рівня виконання місцевого бюджету;
- встановлення причин, що негативно впливають на виконання місцевого бюджету;
- визначення шляхів удосконалення управління комунальними коштами, майном та іншими активами, зокрема щодо можливості збільшення доходів місцевого бюджету.

Період аудиту має бути обраний так, щоб дозволити оцінити показники місцевого бюджету у динаміці, визначити характер причин, що впливають на ефективність виконання бюджетного процесу (разовий або тривалий).

Проведення державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів складається з таких основних етапів:

1. Попередній аудит, який включає в себе такі дії:

- збір фонові інформації, тобто інформації, що характеризує досліджуваний бюджет;
- оцінку виконання бюджету;
- визначення ризиків у формуванні та виконанні бюджету, забезпеченні ефективного використання коштів бюджету та складання програми аудиту, до якої входять:

- основні соціально-економічні показники території досліджуваного бюджету (кількість жителів, основна виробнича сфера, наявні природні ресурси тощо);
- загальні обсяги доходів та видатків бюджету (планові та фактичні за роки досліджуваного періоду);
- основні джерела доходів досліджуваного бюджету;
- структура головних розпорядників бюджетних коштів досліджуваного бюджету, наявна мережа бюджетних установ, розподіл видатків бюджету між ними;

2. Проведення аудиту, який включає в себе такі дії:

- збір даних, їх узагальнення та аналіз із метою доказу визначених гіпотез або дослідження орієнтовних питань програми аудиту;
- підготовка висновків та пропозицій, реалізація яких підвищила б рівень ефективності використання державних ресурсів;
- підготовка аудиторського звіту та обговорення результатів аудиту;

3. Реалізація результатів аудиту.

4.3.1.1.2. Державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання

Механізм проведення Держфінінспекцією, її територіальними органами державного фінансового аудиту регламентується законодавством:

— Постановою Кабінету Міністрів України «Про питання проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту» від 25 березня 2006 р. № 361 (далі — Постанова № 361) [27];

— Наказом Головного Контрольно-ревізійного управління України «Про затвердження Методики проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання» від 4 серп. 2008 р. № 300. Методика розроблена відповідно до статей 2, 8 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» та пункту 12 «Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2006 № 361, та більш детально регламентує здійснення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання (далі — Методика № 300) [14].

Державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання полягає у перевірці та аналізі діяльності, фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, а також інших суб'єктів господарювання, що отримують (отримували в період, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів або використовують (використовували у період, який перевіряється) державне чи комунальне майно.

Для цілей державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання терміни вживаються у такому значенні:

— *аудиторський звіт* — документ, який складається керівником групи державних аудиторів (державним аудитором) у встановленому порядку за результатами проведення державного фінансового аудиту;

— *аудиторські процедури* — порядок і послідовність дій аудитора для одержання необхідних аудиторських доказів на конкретній ділянці аудиту;

— *державний аудитор* — посадова особа органу державної контрольно-ревізійної служби (далі — ДКРС), яка наділена повноваженнями на здійснення аудиту;

— *ефективність* — досягнення найкращого результату (ефекту) при використанні визначеного обсягу матеріальних і фінансових ресурсів;

— *метод аудиту* — сукупність прийомів, за допомогою яких оцінюється стан об'єктів, що підлягають аудиту. До складу таких прийомів належать:

- перевірка — перевірка кількісного та якісного стану об'єктів аудиту шляхом обстеження, огляду, обмірювання, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших способів перевірки фактичного стану активів, а також перевірка документів і записів;

- аналіз — комплексне вивчення фінансового стану суб'єкта господарювання та ефективності управління активами з метою оцінки досягнутих результатів, що проводиться за допомогою методів фінансового аналізу за даними бухгалтерського обліку, фінансової, податкової і статистичної звітності, звітності про виконання фінансового плану тощо;

- письмове пояснення — полягає в одержанні письмової відповіді від посадових осіб суб'єкта господарювання на поставлені державним аудитором питання;

- анкетування — отримання необхідної для проведення аудиту інформації від посадових осіб суб'єкта господарювання або осіб, які є користувачами товарів, робіт та послуг суб'єкта господарювання, шляхом застосування анкет;

- звірка — полягає у письмовому підтвердженні третіми особами точності інформації, яке може бути здійснено шляхом зустрічної звірки або шляхом письмового запиту;

- обстеження — дає можливість одержати загальну характеристику можливостей суб'єкта господарювання на підставі візуального огляду;

- тестування — полягає у формулюванні переліку питань для оцінки об'єкта дослідження за відповідями, за якими встановлюються фактори ризику та надається оцінка відповідності;

- експертиза — здійснюється з залученням фахівців вузької спеціалізації;

— *об'єкт аудиту* — суб'єкт господарювання, на якому органом ДКРС проводиться державний фінансовий аудит;

— *рівень суттєвості* — ступінь впливу виявленого порушення (недоліку) чи групи порушень (недоліків) на результати діяльності об'єкта аудиту, а також на достовірність фінансової звітності;

— *фактори ризику (ризикові операції)* — можливі порушення, недоліки та проблеми, ризикові операції, які негативно вплинули або можуть вплинути на рівень управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання, досягнення ним поставлених цілей і завдань, ефективне використання ресурсів, результати фінансово-господарської діяльності, а також можливі резерви для підвищення ефективності та покращення фінансових і виробничих результатів діяльності об'єкта аудиту.

Під час аудиту обов'язковій оцінці підлягає рівень управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання, яке полягає у забезпеченні:

- дотримання вимог законодавства, актів і рішень органів управління та суб'єкта господарювання;

- достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

- збереження активів;

- досягнення визначених цілей і завдань або набуття кращого досвіду діяльності інших суб'єктів господарювання з виконання показників економічності, продуктивності і результативності.

Аудит казенних підприємств, а також суб'єктів господарювання державного сектору економіки, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, проводиться щороку.

Процес аудиту складається з чотирьох етапів:

1. Планування аудиту;
2. Підготовка програми аудиту;
3. Перевірка факторів ризику;
4. Звітування про результати аудиту.

Тривалість аудиту не повинна перевищувати 90 календарних днів.

4.3.1.2. Фінансово-господарський аудит

Здійснення органами державної фінансової інспекції фінансово-господарського аудиту відбувається на підставі таких нормативно-правових актів:

— Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансово-господарського аудиту діяльності бюджетних установ» від 31 грудня 2004 р. № 1777 (далі — Порядок № 1777) [19];

— Методичних рекомендацій із проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ, затверджених Наказом ГоловКРУ України від 19.12.2005 № 451 та схвалених Методологічною радою ГоловКРУ (протокол від 02.12.2005 № 8) (далі — Методика №451).

Фінансово-господарський аудит — це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності.

Дамо визначення базовим термінам з фінансово-господарського аудиту:

1) *аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи (фінансово-господарський аудит)* — це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на попередження фінансових порушень у бюджетній установі та забезпечення достовірності її фінансової звітності;

2) *аудиторський звіт* — документ, який складається керівником групи державних аудиторів (державним аудитором) у встановленому порядку за результатами проведення фінансово-господарського аудиту за бюджетний рік;

3) *бюджетна установа* — орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджету;

4) *внутрішньогосподарський фінансовий контроль* — система заходів, що організовані керівником і здійснюються в бюджетній установі з метою забезпечення найбільш економної, ефективної та результативної фінансово-господарської діяльності та спрямовуються на забезпечення достовірності інформації про фінансово-господарську діяльність, виявлення порушень фінансової дисципліни та запобігання їм;

5) *державний аудитор* — посадова особа органу державної контрольно-ревізійної служби, яка наділена повноваженнями на здійснення аудиту;

6) *камеральна перевірка* — аудиторська процедура, що здійснюється без виходу в бюджетну установу з метою виявлення та попереднього аналізу відхилень між

плановими та фактичними показниками фінансової звітності, неузгодженості між показниками, наведеними у різних формах звітності;

7) *моніторинг* — аудиторська процедура, яка полягає у безперервному відстеженні операцій на рахунках бюджетної установи, відкритих в органі Державного казначейства України, та показників її фінансової звітності з метою виявлення ознак, які можуть свідчити про можливість допущення фінансових порушень;

8) *обстеження* — аудиторська процедура, що здійснюється безпосередньо в бюджетній установі і полягає у дослідженні планових та бухгалтерських (первинних і зведених) документів, господарських договорів, фінансової та статистичної звітності, інших документів, пов'язаних із фінансово-господарською діяльністю, бухгалтерським обліком та внутрішньогосподарським фінансовим контролем.

Основним завданням фінансово-господарського аудиту є сприяння бюджетній установі у забезпеченні правильності ведення бухгалтерського обліку, законності використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, складанні достовірної фінансової звітності та організації дієвого внутрішнього фінансового контролю.

Об'єктами фінансово-господарського аудиту є управлінські рішення керівництва бюджетної установи з питань її фінансово-господарської діяльності, планові документи, господарські договори, фінансово-господарські операції, бухгалтерський облік, фінансова і статистична звітність та внутрішньогосподарський фінансовий контроль.

Базовим елементом фінансово-господарського аудиту є визначення ризиків та оцінка їх можливого впливу на результати фінансово-господарської діяльності бюджетної установи і показники її фінансової звітності. Визначення і оцінка ризиків здійснюється на кожному етапі фінансово-господарського аудиту.

Під час проведення фінансово-господарського аудиту досліджуються первинні документи щодо операцій з коштами та майном, іншими активами і пасивами, ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та організація внутрішнього фінансового контролю.

Фінансово-господарський аудит проводиться протягом бюджетного періоду.

Результати фінансово-господарського аудиту відображаються у звіті, який складається у порядку та за визначеною формою.

Користувачами аудиторських звітів є розпорядники бюджетних коштів, фінансові органи та органи казначейства.

За ненадання інформації або надання недостовірної та неповної інформації для проведення фінансово-господарського аудиту посадові особи бюджетних установ несуть відповідальність згідно з законодавством.

За фактами порушень, виявленими поточними аудиторськими процедурами впродовж бюджетного року, але не усунутими бюджетною установою на час складання річної фінансової звітності та, як наслідок, відображеними у розділі «висновки» аудиторського звіту, державний аудитор ініціює притягнення винних осіб до дисциплінарної, матеріальної та/або кримінальної відповідальності, складає протоколи про притягнення їх до адміністративної відповідальності, готує подання про застосування до бюджетної установи фінансових санкцій.

Оскільки, відповідно до законодавства, аудиторський звіт не є підставою для порушення кримінальних справ та/або проведення слідчих дій, аудиторські звіти можуть передаватися до правоохоронних органів за їх обґрунтованими письмовими зверненнями для використання в аналітичній роботі.

4.3.1.3. Аудит ефективності

Здійснення органами державної фінансової інспекції аудиту ефективності відбувається на підставі таких нормативно-правових актів:

- Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм» від 10 серпня 2004 р. № 1017 (далі — Порядок № 1017) [17];

- Методичних рекомендацій щодо проведення органами державної контрольно-ревізійної служби аудиту ефективності виконання бюджетної програми, затверджено Наказом Головки КРУ України від 15.12.2005 № 444 (далі — Методика № 444).

Дія Порядку № 1017 та Методики № 444 поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми і форми власності та на суб'єктів підприємницької діяльності — фізичних осіб, які беруть участь у виконанні бюджетних програм (далі — учасники бюджетного процесу).

Учасники бюджетного процесу за ненадання інформації або надання недостовірної та неповної інформації для проведення аудиту ефективності несуть відповідальність згідно з законодавством.

До проведення аудиту ефективності можуть залучатися в установленому порядку працівники органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій.

Аудит ефективності — це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, які цьому перешкоджають. Аудит ефективності здійснюється з метою розроблення обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів у процесі виконання бюджетних програм.

Основними завданнями аудиту ефективності є:

- оцінка виконання результативних показників бюджетних програм;
- оцінка ефективності виконання бюджетних програм;
- виявлення похибок і недоліків організаційного, нормативно-правового та фінансового характеру, які перешкоджають своєчасній, повній і якісній реалізації запланованих цілей;
- визначення ступеня впливу виявлених похибок і недоліків на реалізацію запланованих цілей;
- розроблення пропозицій щодо шляхів (форм, засобів) підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Узагальнення та документування результатів аудиту ефективності відображаються в аудиторському звіті, який складається у порядку та за формою, визначеними Держфінінспекцією. У звіті відображаються недосконалості певних позицій у виконанні бюджетних програм, їх вплив на реалізацію запланованих (максимальних) цілей та обґрунтовані пропозиції щодо шляхів (форм, засобів) підвищення ефективності використання бюджетних коштів у процесі виконання бюджетних програм.

Реалізація та оприлюднення результатів аудиту ефективності починається з того, що аудиторський звіт передається головному розпоряднику бюджетних коштів та/або відповідальному виконавцю бюджетної програми, а також у разі потреби Мінфіну для ознайомлення та надання зауважень і пропозицій.

Інформація щодо врахування зауважень та пропозицій вноситься до аудиторського звіту.

Аудиторський звіт надсилається Верховній Раді України, Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, Мінфіну, відповідним органам державної влади, які причетні до виконання бюджетних програм, головному розпоряднику бюджетних коштів, а також зацікавленим науковцям, закладам освіти, підприємствам, установам та організаціям.

Контроль за виконанням відображених в аудиторському звіті пропозицій здійснюється Держфінінспекцією, її територіальними органами шляхом моніторингу стану реалізації відображених в аудиторському звіті пропозицій.

Головний розпорядник бюджетних коштів та/або відповідальний виконавець бюджетної програми щокварталу інформує Держфінінспекцію, її територіальний орган про стан реалізації пропозицій.

Типовий аудиторський звіт (інформація про участь в аудиті ефективності) має таку структуру:

1. Резюме (супровідний лист).
2. Вступ:
  - фонові інформація
  - причини проведення аудиту
3. Структура аудиту.
4. Опис досліджуваної бюджетної програми.
5. Результати аудиту.
6. Висновки аудиту.
7. Пропозиції.
8. Джерела інформації.
9. Додатки.

Терміни, які стосуються тематики з аудиту ефективності, мають такі значення:

1) *аудит ефективності* — це форма контролю, яка спрямована на визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, які цьому перешкоджають. Аудит ефективності здійснюється з метою розроблення обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів у процесі виконання бюджетних програм;

2) *аудитор* — працівник органу ДКРС, що проводить аудит ефективності виконання бюджетної програми;

3) *аудиторський звіт* — письмовий документ, у якому керівник аудиторської групи (аудитор) повідомляє про обсяги та результати виконаного аудиту ефективності;

4) *гіпотези аудиту* — припущення аудитора (здогад) щодо причини виникнення й існування проблем, недосконалості певних позицій в організації виконання бюджетної програми;

5) *об'єкт аудиту ефективності* — бюджетні кошти, що спрямовані на виконання бюджетної (державної) програми, ефективність якої необхідно оцінити у процесі аудиту;

6) *принцип ефективності* — прагнення всіх учасників бюджетного процесу під час складання та виконання бюджетної програми досягти запланованих цілей із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів та досягти максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів;

7) *проблема аудиту ефективності* — невиконання запланованих результативних показників бюджетної програми через неефективне використання бюджетних коштів;

8) *результативні показники бюджетної програми* — кількісні та якісні показники, що характеризують результати виконання бюджетної програми, підтверджуються статистичною, фінансовою та іншою звітністю та дають можливість оцінити використання коштів на виконання бюджетної програми.

4.3.1.4. Операційний аудит

Здійснення органами державної контрольно-ревізійної служби операційного аудиту регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту окремих господарських операцій» від 20 травня 2009 р. № 506 (далі — Порядок № 506) [20].

Нагадаємо, що зазначений різновид аудиту здійснювався з 20 травня 2009 року по 19 грудня 2012 року, але був скасований Постановою Кабінету Міністрів України від 19.12.2012 р. № 1182 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань проведення державного фінансового аудиту окремих господарських операцій». Але причинами для вивчення питання щодо здійснення державного фінансового аудиту, незважаючи на втрату чинності, є:

— *по-перше, потреба у знанні про додатковий різновид державного фінансового аудиту;*

— *по-друге, операційний аудит є наочним прикладом ефективності організації та здійснення контрольних заходів у попередній формі контролю.*

Докладніше розглянемо вимоги зазначеного Порядку № 506 щодо планування, організації та проведення операційного аудиту.

Порядком проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту окремих господарських операцій (операційний аудит) визначається механізм проведення Держфінінспекцією та її територіальними органами цього різновиду аудиту, а також установлюється перелік суб'єктів господарювання, щодо яких проводиться операційний аудит.

Вказаний перелік подано у таблиці 4.3.

Основним завданням операційного аудиту є сприяння забезпеченню суб'єктами господарювання законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів та/або майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку, складання достовірної фінансової звітності.

У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

— *ризикові операції* — будь-які дії (події) зовнішнього і внутрішнього характеру, які негативно вплинули або можуть вплинути на рівень управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання, досягнення ним поставлених цілей і виконання завдань, ефективність використання ресурсів, результати фінансово-господарської діяльності, а також на можливі резерви підвищення ефективності та поліпшення фінансових і виробничих результатів діяльності об'єкта операційного аудиту;

— *орган управління* — суб'єкт управління об'єктами державної власності;

— *державний аудитор* — посадова особа контролюючого органу, яка наділена повноваженнями проведення операційного аудиту.

Таблиця 4.3

Перелік суб'єктів господарювання, щодо яких проводиться державний фінансовий аудит окремих господарських операцій

НАЙМЕНУВАННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ
Кабінет Міністрів України
1. Державне підприємство «Енергоринок»
2. НАК «Укргролізінг»
3. Державне підприємство «Укрекокомресурси»
4. ДАК «Ліки України»
5. Державна компанія «Укрспецекспорт»
Мінпаливенерго
6. Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»
7. Дочірня компанія «Укргазвидобування»
8. Дочірня компанія «Укртрансгаз»
9. Дочірня компанія «Газ України»
10. ДАК «Чорноморнафтогаз»
11. ЗАТ «Укртатнафта»
12. ВАТ «Укртранснафта»
13. ВАТ «Укрнафта»
14. Державне підприємство «Національна енергогенеруюча компанія «Укренерго»
15. Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»
16. НАК «Енергетична компанія України»
17. ВАТ «Укрідроенерго»
18. Державне підприємство зовнішньоекономічної діяльності «Укрінтеренерго»
19. Державне підприємство «Східний гірничо-збагачувальний комбінат»
20. Дочірнє підприємство «Нафтогазмережі»
Мінтрансв'язку
21. Державне підприємство обслуговування повітряного руху «Украерорух»
22. Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта»
23. Державне підприємство «Одеський морський торговельний порт»
24. Державне підприємство «Морський торговельний порт «Южний»
25. Державне підприємство «Іллічівський морський торговельний порт»
26. Державне підприємство «Маріупольський морський торговельний порт»
27. Державне підприємство «Дельта-Лоцман»
28. Державна адміністрація залізничного транспорту «Укрзалізниця»
29. Державне підприємство «Донецька залізниця»
30. Державне підприємство «Придніпровська залізниця»
31. Державне підприємство «Одеська залізниця»
32. Державне територіальне галузеве об'єднання «Львівська залізниця»
33. Статутне територіальне галузеве об'єднання «Південна залізниця»
34. Державне територіальне галузеве об'єднання «Південно-Західна залізниця»
35. Державне підприємство «Український державний центр транспортного сервісу «Ліски»
36. Державне підприємство з матеріально-технічного забезпечення залізничного транспорту України «Укрзалізничпостач»
37. Державне підприємство «Міжнародний аеропорт «Бориспіль»
38. Державне підприємство «Миколаївський морський торговельний порт»
39. Державне підприємство «Херсонський морський торговельний порт»
40. Державне підприємство «Український державний центр по експлуатації спеціалізованих вагонів «Укрспецвагон»
41. Державне підприємство «Управління промислових підприємств Державної адміністрації залізничного транспорту України»
42. Концерн радіомовлення, радіозв'язку та телебачення
43. ВАТ «Укртелеком»
44. ВАТ «Українське Дунайське пароплавство»
Мінвуглепром
45. Державне підприємство «Вугілля України»

Мінпромполітики
46. Українське державне підприємство «Укрхімтрансміак»
47. Державне підприємство «Авіаційний науково-технічний комплекс (АНТК) імені О.К. Антонова»
48. Державне підприємство «Київський державний авіаційний завод «Авіант»
49. Харківське державне авіаційне виробниче підприємство
50. ДАХК «Артем»
51. Державне підприємство «Науково-виробничий комплекс газотурбобудування «Зоря»-«Машпроект»
52. Державне підприємство «Електроважмаш»
53. Державне підприємство «Завод імені Малишева»
Фонд державного майна
54. ВАТ «Одеський припортовий завод»
55. ЗАТ «Авіакомпанія «Міжнародні авіалінії України»
56. ВАТ «Турбоатом»
57. ВАТ «Макіївський коксохімічний завод»
58. ВАТ «Азовські мастила і оливи»
Мінагрополітики
59. Державне підприємство «Артемсіль»
Мін'юст
60. Державне підприємство «Інформаційний центр»
МОН
61. Державне підприємство «Державний центр прикладних інформаційних технологій»
Укравтодор
62. ВАТ «ДАК «Автомобільні дороги України»
НКРЗ
63. Державне підприємство «Український державний центр радіочастот»
Мінсім'ямолодьспорт
64. Державне підприємство «Національний спортивний комплекс Олімпійський»
Держкомзем
65. Державне підприємство «Центр державного земельного кадастру»
Держкомрезерв
66. Державне підприємство «Ресурспостач»

4.3.2. Проведення інспектування органами державної фінансової інспекції

Законом України № 2939-XII від 26 січня 1993 року дається загальне визначення інспектування як одного з методів реалізації державного фінансового контролю [12, 26].

На підконтрольних установах, щодо яких за відповідний період їх фінансово-господарської діяльності відповідно до цього Закону проведено державний фінансовий аудит, інспектування за ініціативою органів державної контрольно-ревізійної служби не проводиться.

Крім зазначеного Закону, здійснення інспектування регулюється іншими, відповідним чином розробленими інструкціями та методичними рекомендаціями, затвердженими Кабінетом Міністрів України або внутрішніми нормативно-правовими актами.

Ознайомлення з питанням проведення інспектування має певний алгоритм, а саме:

- по-перше, узагальнена процедура проведення інспектування відносно об'єкта контролю за предметом контролю;
- по-друге, заходи забезпечення єдиних підходів під час підготовки до ревізії, її проведення, оформлення результатів та реалізації матеріалів;
- по-третє, вивчення різновидів здійснення інспектування.

4.3.2.1. Процедура проведення інспектування відносно об'єкта контролю за предметом контролю

Процедура проведення інспектування в міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, бюджетних установах і у суб'єктів господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах і в організаціях, які отримують (отримували в період, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів або використовують (використовували у період, який перевіряється) державне чи комунальне майно (далі — підконтрольні установи), а на підставі рішення суду — в інших суб'єктів господарювання, регламентується Порядком проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550 (далі — Порядок № 550) [28].

Базові терміни, що стосуються теми, мають такі визначення:

1) *інспектування* — полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю і проводиться у формі ревізії, яка повинна забезпечувати виявлення фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті;

2) *акт ревізії* — документ, який складається особами, що проводили ревізію, фіксує факт її проведення та результати. Заперечення, зауваження до акта ревізії (за їх наявності) та висновки на них є невід'ємною частиною акта;

3) *винні особи* — посадові та матеріально відповідальні особи, з вини яких порушено законодавство під час проведення фінансово-господарських операцій;

4) *зустрічна звірка* — метод документального підтвердження у суб'єктів господарювання, які мали правові відносини з підконтрольною установою, виду, обсягу і якості операцій та розрахунків, що здійснювалися між ними, для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку підконтрольної установи (Примітка: Необхідно звернути увагу, що зустрічні звірки, які проводяться органами державної контрольно-ревізійної служби, не є контрольними заходами і проводяться у разі виникнення потреби на підставі направлення, виписаного керівником органу (підрозділу) державної контрольно-ревізійної служби);

5) *об'єкт контролю* — підконтрольна установа, інший суб'єкт господарювання разом із його структурними та відокремленими підрозділами, які не є юридичними особами, щодо яких контролюючий орган має повноваження та підстави для проведення ревізії відповідно до законодавства;

6) *контролюючий орган* — Держфінінспекція, її територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі, районах, містах або міжрайонні, об'єднані в районах та містах територіальні органи, головні інспектори в районах та містах;

7) *посадові особи контролюючого органу* — працівник або група у складі двох і більше працівників контролюючого органу, що в межах компетенції контролюючого органу проводять ревізію об'єкта контролю;

8) *правоохоронні органи* — органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, підрозділи податкової міліції ДПС;

9) *ревізія місцевого бюджету* — форма контролю за виконанням функцій із складання і виконання місцевого бюджету, яка полягає в одночасному проведенні ревізій стану дотримання вимог бюджетного законодавства місцевими фінансовими органами, органами Казначейства і учасниками бюджетного процесу, що

здійснюють управління коштами відповідного місцевого бюджету чи комунальним майном та/або їх використовують;

10) *фінансово-господарська діяльність об'єкта контролю* — сукупність рішень, дій та операцій, які об'єкт контролю приймає та здійснює на етапах володіння, використання та розпорядження фінансовими ресурсами, необоротними та іншими активами;

11) *планова виїзна ревізія* — ревізія у підконтрольних установах, яка передбачена у плані контрольно-ревізійної роботи контролюючого органу і проводиться за місцезнаходженням такої підконтрольної установи чи за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться ревізія, не частіше ніж один раз на календарний рік;

12) *позапланова виїзна ревізія* — ревізія, яка не передбачена в планах контрольно-ревізійної роботи контролюючого органу і проводиться за наявності обставин, визначених Законом України №2939-XII.

Планування, організація та проведення ревізії складається з:

- загальних вимог щодо планування, організації та проведення планової або позапланової виїзних ревізій;
- планування ревізії;
- організації ревізії;
- дій посадових осіб стосовно ситуацій, які виникають під час проведення ревізії;
- документування результатів ревізії;
- вжиття заходів за результатами ревізії.

4.3.2.2. Забезпечення єдиних підходів під час підготовки до ревізії, її проведення, оформлення результатів та реалізації матеріалів

З метою забезпечення єдиних підходів під час підготовки до ревізії, її проведення, оформлення результатів та реалізації матеріалів Наказом Державної фінансової інспекції України від 14.12.2011 року № 90 затверджено «Методичні рекомендації щодо здійснення інспектування органами Державної фінансової інспекції України» (далі — Рекомендації № 90) [8].

Рекомендації № 90 розроблено відповідно до Закону України № 2939-XII від 26 січня 1993 року та Порядку № 550 [28].

Наведені у Рекомендації № 90 терміни вживаються у значеннях, наведених у Законі України № 2939-XII від 26 січня 1993 року та Порядку № 550 проведення інспектування [12, 26, 28].

Рекомендації № 90 деталізують загальні вимоги та особливості підготовки до проведення ревізії, проведення та оформлення її результатів і реалізації матеріалів ревізії, зокрема визначається перелік обов'язкових для перевірки напрямів при ревізії бюджетної установи (відповідно до типових питань програми) (див. — Додаток Г).

Таким чином, єдині підходи під час підготовки до ревізії, її проведення, оформлення результатів та реалізації матеріалів забезпечуються дотриманням виконання передбачених вимог, відносно:

по-перше, підготовки до проведення ревізії.

З метою глибокого і всебічного дослідження матеріалів і документів, які стосуються діяльності об'єкта контролю, що підлягатиме ревізії, ревізор на етапі підготовки до ревізії має здійснювати такі заходи (залежно від наявності для цього часу):

1. Опрацювати нормативно-правову базу з питань функціонування об'єкта контролю, в тому числі на предмет прийняття, внесення змін, втрати чинності нормативно-правових актів, які регулюють сферу діяльності об'єкта контролю.

2. Проаналізувати матеріали контрольних заходів (акти ревізій, акти перевірок державних закупівель, аудиторські звіти), проведених на об'єкті контролю за попередній ревізійний період, що дасть змогу визначити типові для зазначеного об'єкта порушення, ризикові напрями діяльності та визначити стан усунення порушень.

3. Опрацювати наявну в Держфінінспекції та її територіальних органах (далі — органи Держфінінспекції) інформацію, отриману від фінансових органів та органів Державної казначейської служби щодо використання об'єктом контролю бюджетних коштів, операцій на реєстраційних рахунках в органах Державної казначейської служби, взятих зобов'язань, стану дебіторської та кредиторської заборгованостей тощо.

4. Проаналізувати отриману (за необхідності) на запит від органів Державної податкової служби інформацію стосовно підконтрольного суб'єкта господарювання, в тому числі щодо наданих йому податкових пільг, банківських установ, у яких він обслуговується, та контрагентів.

5. Опрацювати інформацію, отриману від органів Фонду державного майна України, що стосується діяльності об'єкта контролю.

6. Проаналізувати іншу наявну в органах Держфінінспекції інформацію з питань діяльності об'єкта контролю, зокрема доручення правоохоронних органів щодо ймовірних фактів порушень, «сумнівних» операцій тощо, звернення громадян (у тому числі під час прийому громадян), отриману інформацію за «телефоном довіри», інформацію від підприємств, установ і організацій, що мали відносини з об'єктом контролю в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності.

7. Дослідити інформацію, що може стосуватись діяльності об'єкта контролю, на офіційних веб-сайтах державних органів.

Проаналізувати інші наявні в мережі Інтернет чи інших засобах інформації відомості щодо проблем у діяльності об'єкта контролю, факти порушень і зловживань у фінансовій сфері та неефективного управління державним майном.

8. У випадку відсутності необхідної інформації чи потреби отримання додаткових відомостей про діяльність об'єкта контролю орган Держфінінспекції надсилає письмове звернення органам державної влади, місцевого самоврядування, підприємствам, установам і організаціям щодо надання інформації, що стосується діяльності та фінансового стану об'єкта контролю.

9. На підставі проведеного аналізу інформації щодо діяльності об'єкта контролю керівник ревізійної групи визначається з питаннями програми ревізії, затратами трудових ресурсів, термінами, а також відбирає найбільш ризикові господарські операції об'єкта контролю, що заслуговують більш ретельної перевірки під час проведення ревізії, крім того враховує таке:

- якщо об'єкт контролю є бюджетною установою, програма ревізії складається з дотриманням Примірної програми ревізії бюджетної установи, затвердженої наказом Держфінінспекції від 14.10.2011 р. № 14 (див. - Додаток Б);

- якщо об'єкт контролю є суб'єктом господарювання державного сектора економіки, програма ревізії складається з дотриманням Примірної програми та Примірного робочого плану, затверджених наказом Державної фінансової інспекції України від 6 лютого 2012 року № 45 (див. — Додаток В);

- у разі проведення ревізії за рішенням суду, винесеним на підставі подання прокурора або слідчого для забезпечення розслідування кримінальної справи або за постановою органу досудового слідства, питання програми ревізії викладаються у редакції, сформульованій у відповідному рішенні суду (поданні прокурора або слідчого) або постанові органу досудового слідства.

10. Склад, кількість посадових осіб органу Держфінінспекції та терміни проведення ревізії визначаються з урахуванням обсягу передбачених програмою ревізії питань та в межах визначеної законодавством її тривалості.

11. Програма ревізії та робочий план за ініціативою керівника ревізійної групи можуть бути відкориговані під час ревізії за результатами дослідження окремих документів об'єкта контролю.

По-друге, загальних рекомендацій щодо організації та проведення ревізій.

1. Перед початком проведення планової ревізії керівник ревізійної групи готує повідомлення об'єкта контролю про проведення ревізії, яке підписується керівником органу Держфінінспекції чи його заступником.

2. На проведення ревізії керівником ревізійної групи на кожну посадову особу Держфінінспекції та залученого спеціаліста виписується в двох примірниках направлення встановленого Держфінінспекцією зразка, яке підписується керівником органу Держфінінспекції чи його заступником.

3. Із виходом на об'єкт контролю керівник ревізійної групи надає керівнику об'єкта контролю чи його уповноваженому заступнику направлення та копію рішення суду (у разі проведення позапланової виїзної ревізії за рішенням суду) під розписку на примірниках органу Держфінінспекції та розписується в журналі реєстрації перевірок об'єкта контролю.

4. Питання програми ревізії, що підлягають контролю, перевіряються шляхом **документальної та/або фактичної перевірки**.

4.1. Документальна перевірка передбачає контроль за документами об'єкта контролю на предмет:

- дотримання вимог законодавчих та нормативних актів щодо порядку складання (оформлення) первинних, зведених облікових, підтвердних та інших документів об'єкта контролю (перевірка за формою);

- відповідності господарських операцій, що зафіксовані первинними, зведеними обліковими, підтвердними чи іншими документами, нормам, встановленим законодавством та внутрішніми регламентами (документами) установи, прийнятими в межах законодавства (перевірка за змістом).

4.2. Фактична перевірка передбачає контроль за наявністю готівки, цінних паперів, бланків суворої звітності, оборотних і необоротних активів, інших матеріальних і нематеріальних цінностей шляхом проведення інвентаризації, застосування норм витрат сировини і матеріалів, обстеження та контрольного обміру виконаних робіт тощо, які ініціюються посадовими особами Держфінінспекції та проводяться відповідними комісіями, призначеними наказом керівника бюджетної установи, в присутності посадових осіб органів Держфінінспекції за участі матеріально-відповідальної особи, а у разі перевірки обсягу виконаних робіт — також представника суб'єкта господарювання, яким виконувались роботи.

5. З метою документального та фактичного підтвердження виду, обсягу і якості операцій та розрахунків для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку об'єкта контролю можуть проводитися на інших підприємствах, в установах та організаціях зустрічні звірки.

4.3.2.3. Різновид здійснення інспектування

Різновидом здійснення Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами інспектування є:

- проведення ревізії за зверненням правоохоронних органів (*питання винесено в окремий розділ*);
- проведення ревізії місцевого бюджету;
- проведення ревізій органами державної контрольно-ревізійної служби в органах державної влади і місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що проводять діяльність, пов'язану з державною таємницею.

Розглянемо докладніше особливості щодо планування, організації та проведення за кожним різновидом контрольних повноважень під час здійснення інспектування.

По-перше, розглянемо особливості ревізії місцевого бюджету.

План ревізій місцевого бюджету складається на рік і погоджується з відповідними місцевими фінансовими органами, органами Казначейства та ДПС.

До проведення ревізії місцевого бюджету контролюючі органи можуть залучати інші органи державної влади в установленому законодавством порядку.

Результати ревізії місцевого бюджету відображаються у зведеній довідці, яка формується на підставі актів ревізій та інших матеріалів, оформлених за результатами контрольних заходів.

По-друге, розглянемо проведення ревізій органами державної контрольно-ревізійної служби в органах державної влади і місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що проводять діяльність, пов'язану з державною таємницею.

Питання проведення ревізій Державною фінансовою інспекцією України та її територіальними органами в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, регулюється наказом Міністерства фінансів України від 10.04.2012 року № 446 (далі — Порядок № 446).

Державна фінансова інспекція України (далі — Держфінінспекція) та її територіальні органи мають право провадити діяльність, пов'язану з державною таємницею, після надання їм Службою безпеки України відповідно до статті 20 Закону України «Про державну таємницю» спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Крім Порядку № 446, проведення Держфінінспекцією та її територіальними органами ревізій в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею (далі — об'єкт контролю), здійснюється відповідно до Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 року № 550, з урахуванням особливостей, визначених Порядком організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 02 жовтня 2003 року № 1561-12 (далі — Порядок № 1561-12).

Доступ посадових осіб Держфінінспекції, її територіального органу до державної таємниці на об'єкті контролю здійснюється з письмового дозволу керівника об'єкта контролю після пред'явлення документа, що посвідчує особу, довідки про наявність допуску до державної таємниці (далі — довідка) та припису на виконання завдання (форми довідки та припису визначені відповідно в додатках 12 та 13 до Порядку № 1561-12).

Ступінь секретності відомостей, з якими може бути ознайомлена посадова особа Держфінінспекції, її територіального органу повинен відповідати формі наданого допуску до державної таємниці.

Процедура здійснення витягів та записів із секретних документів посадовими особами Держфінінспекції, її територіального органу проводиться відповідно до вимог Порядку №1561-12.

Вилучення документів, що містять державну таємницю, чи інших носіїв секретної інформації проводиться в установленому законодавством порядку. Вилучені документи можуть використовуватись як докази без зняття грифу секретності тільки в кримінальних справах, провадження яких у правоохоронних органах та судах здійснюється з дотриманням вимог режиму секретності відповідно до законодавства.

Після ознайомлення з документами, що містять державну таємницю, керівник структурного підрозділу об'єкта контролю на зворотному боці припису зазначає, з якими конкретно матеріальними носіями секретної інформації ознайомлена посадова особа Держфінінспекції, її територіального органу, їх найвищий гриф секретності.

Ступінь секретності відомостей, що містяться в матеріалах ревізії, визначається керівником ревізійної групи або посадовою особою Держфінінспекції, її територіального органу (якщо ревізію проводила одна посадова особа) та власником інформації.

4.3.3. Перевірки державних закупівель органами Державної фінансової інспекції

Законом України № 2939-XII від 26 січня 1993 року дається загальне визначення перевірки державних закупівель як одного з методів реалізації державного фінансового контролю [12, 26].

Перевірка державних закупівель полягає у документальному та фактичному аналізі дотримання підконтрольними установами законодавства про державні закупівлі та проводиться органами державної контрольно-ревізійної служби на всіх стадіях державних закупівель. Результати перевірки державних закупівель викладаються в акті.

Контроль за дотриманням законодавства щодо закупівель здійснюється як у порядку проведення перевірки державних закупівель, так і під час державного фінансового аудиту та інспектування.

Крім зазначеного Закону, здійснення перевірки державних закупівель регулюється Порядком проведення перевірок державних закупівель Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 року № 631 (далі — Порядок № 631) [21].

Порядок № 631 визначає процедуру проведення Держфінінспекцією та її територіальними органами перевірок державних закупівель. У цьому Порядку наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

акт перевірки державних закупівель — документ, який складається особою (особами) контролюючого органу за результатами перевірки державних закупівель. Заперечення, зауваження до акта перевірки (за їх наявності) та висновки на них є невід'ємною частиною акта;

документи об'єкта контролю — будь-які документи (оригінали або належним чином завірені копії), що стосуються державної закупівлі протягом усього періоду її проведення, починаючи з планування та оприлюднення інформації про держав-

ну закупівлю і до повного виконання зобов'язань за договором, укладеним за результатами процедури закупівель;

звернення — заява суб'єкта права звернення, яка надійшла до контролюючого органу, щодо факту порушення законодавства про державні закупівлі, внаслідок чого порушено законні права та інтереси суб'єкта права звернення;

об'єкт контролю — розпорядник державних коштів, який здійснює закупівлю в порядку, визначеному Законом України «Про здійснення державних закупівель»;

перевірка державних закупівель — перевірка, яка проводиться за наявності підстав, передбачених Порядком № 631, щодо об'єкта контролю за його місцезнаходженням чи за місцем розташування об'єкта його права власності;

суб'єкт права звернення — фізична чи юридична особа (резидент або нерезидент), яка підтвердила намір взяти участь у процедурі закупівлі шляхом подання пропозиції конкурсних торгів або заявки на участь в електронному реверсивному аукціоні, або цінової пропозиції, або пропозиції на переговорах у разі застосування процедури закупівлі в одного учасника.

Терміни «контролюючий орган», «зустрічна звірка», «інспектування» вживаються у Порядку № 631 в значенні, наведеному в Порядку № 550.

Перевірки державних закупівель проводяться за наявності однієї з таких підстав:

1. Наявність доручення або рішення Кабінету Міністрів України щодо проведення перевірок державних закупівель, якщо відповідні питання не можуть бути перевірені під час планових виїзних ревізій;

2. Виникнення потреби у перевірці відомостей про порушення об'єктом контролю законодавства у сфері державних закупівель, що надійшли до контролюючого органу, або перевірці відомостей, наведених у зверненні (за умови закінчення строку подання скарги про відповідні порушення до органу оскарження згідно з Законом України «Про здійснення державних закупівель»), якщо об'єкт контролю не надав пояснення та їх документального підтвердження на обов'язковий письмовий запит контролюючого органу протягом трьох робочих днів з дня його надходження;

3. Виявлення контролюючим органом вищого рівня під час перевірки (в порядку здійснення контролю за достовірністю висновків контролюючого органу нижчого рівня) актів перевірки державних закупівель невідповідності їх вимогам законодавства. (*Перевірка державних закупівель може бути ініційована контролюючим органом вищого рівня, якщо розпочато службове розслідування стосовно посадових або службових осіб контролюючого органу нижчого рівня, які проводили перевірку державних закупівель, або у разі повідомлення їм про підозру у вчиненні кримінального правопорушення*);

4. У разі надходження скарги від об'єкта контролю на дії або бездіяльність посадових осіб контролюючого органу.

Звертаємо увагу, що повідомлення про проведення перевірки державних закупівель та зустрічної звірки не надсилається об'єкту контролю.

При підготовці до перевірки державних закупівель посадові особи контролюючого органу складають у двох примірниках програму перевірки державних закупівель, в якій зазначаються найменування об'єкта контролю, тема, період перевірки та питання, що підлягають перевірці відповідно до компетенції контролюючого органу. До участі в перевірці державних закупівель (для проведення контрольних обмірів будівельних, монтажних, ремонтних та інших робіт, контрольних запусків сировини і матеріалів у виробництво, контрольних аналізів сировини, матеріалів і готової продукції, інших перевірок) можуть залучатися на договірних засадах ква-

ліфіковані фахівці відповідних органів виконавчої влади, державних фондів, підприємств, установ і організацій.

Під час проведення перевірки державних закупівель проводиться *документальна та/або фактична перевірка* питань програми перевірки державних закупівель, а саме:

- під час документальної перевірки здійснюється контроль за дотриманням законодавства у сфері державних закупівель шляхом вивчення документів об'єкта контролю. У разі ведення документообігу з використанням електронних засобів зберігання та обробки інформації на вимогу посадової особи контролюючого органу керівник об'єкта контролю повинен забезпечити оформлення відповідних документів на паперовому носії у необхідній кількості примірників, а також у разі перевірки процедури електронного реверсивного аукціону — безперешкодний доступ до електронних документів.

- фактична перевірка здійснюється під час проведення перевірки державних закупівель шляхом інвентаризації, обстеження та контрольного обміру закуплених (отриманих) об'єктом контролю товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг та проведення інших дій відповідно до повноважень контролюючого органу. При цьому об'єкт контролю забезпечує доступ на склади, у сховища, виробничі та інші приміщення, що належать об'єкту контролю або використовуються ним.

Крім того, з метою документального та фактичного підтвердження виду, обсягу і якості операцій та розрахунків для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку об'єкта контролю контролюючий орган може *проводити зустрічні звірки* на підприємствах, в установах та організаціях за процедурою, передбаченою пунктом 26 Порядку № 550.

Оформлення та реалізація результатів перевірки державних закупівель відбувається так:

- результати перевірки державних закупівель викладаються в акті перевірки (складення акта перевірки державних закупівель, його підписання та реалізація результатів перевірки здійснюються за процедурами, передбаченими пунктами 35, 38-47, абзацами першим і другим пункту 48, пунктами 49-52 Порядку № 550);

- результати перевірки державних закупівель, проведеної контролюючим органом, можуть бути оскаржені об'єктом контролю, щодо якого проведено перевірку, в передбаченому законом порядку;

- за результатами перевірки державних закупівель керівник структурного підрозділу, який проводив таку перевірку, може вносити на розгляд керівника контролюючого органу або його заступника пропозицію щодо проведення перевірки всього комплексу питань фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю шляхом інспектування або державного фінансового аудиту.

4.4. ЗАСТОСУВАННЯ ЗУСТРІЧНИХ ЗВІРОК

Зустрічні звірки, які проводяться органами державного фінансового контролю, не є контрольними заходами, але є *дієвим інструментом ревізора*.

Згідно з положенням Закону України № 2939-XII — *зустрічні звірки*, які проводяться органами державного фінансового контролю, не є контрольними заходами і проводяться у разі виникнення потреби у їх проведенні на підставі направлення, виписаного керівником органу державного фінансового контролю [12, 26].

За вимогами Порядку № 550, з метою підтвердження виду, обсягу операцій та розрахунків для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку об'єкта контролю контролюючими органами можуть проводитися зустрічні звірки на підприємствах, в установах та організаціях, де *зустрічна звірка* — метод документального та фактичного підтвердження у підприємств, установ та організацій виду, обсягу і якості операцій та розрахунків для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку об'єкта контролю.

За результатами зустрічної звірки складається у чотирьох примірниках довідка, перший, другий та третій примірники якої долучаються до відповідних примірників акта ревізії. Четвертий примірник довідки складається для підприємства (установи чи організації), на якому проводилася зустрічна звірка. Підписання та вручення підприємству (установі чи організації) довідки зустрічної звірки здійснюється у тому ж порядку, який визначений для акта ревізії.

4.5. ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНСПЕКЦІЇ У СКЛАДІ РЕВІЗІЙНИХ КОМІСІЙ ГОСПОДАРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, У ЯКИХ КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ДЕРЖАВИ ПЕРЕВИЩУЮТЬ 50 ВІДСОТКІВ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ

Державна фінансова інспекція, крім визначених контрольних заходів (Державний фінансовий аудит, перевірка державних закупівель та інспектування), має повноваження стосовно входження до складу ревізійних комісій господарських організацій, у яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу, як передбачено вимогами постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації статті 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 березня 2007 р. № 536 (далі — Постанова № 536).

Згідно з вимогами Постанови № 536 до складу ревізійних комісій господарських організацій, у яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу (далі — господарські організації), включаються представники Державної фінансової інспекції у разі наявності одного з таких критеріїв:

- господарська організація має стратегічне значення для економіки та безпеки держави та/або займає монопольне становище на ринку товарів (робіт, послуг);
- господарська організація має непогашений кредит, залучений державою або під державні гарантії;
- дохід господарської організації за результатами останнього звітного року перевищує 5 млн гривень.

Представники Державної фінансової інспекції, яких включено до складу ревізійних комісій господарських організацій, у межах наданих законодавством повноважень:

- сприяють організації проведення Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами або органами державної податкової служби контрольних заходів у господарських організаціях за ініціюванням органів господарських організацій, до компетенції яких належить зазначене питання;
- вносять обґрунтовані пропозиції керівництву Державної фінансової інспекції та її територіальних органів або органів державної податкової служби щодо необхідності проведення контрольних заходів в господарських організаціях із певного комплексу або окремих питань їх фінансово-господарської діяльності;

- забезпечують урахування у звітах ревізійних комісій господарських організацій результатів контрольних заходів, проведених Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами або органами державної податкової служби;
- сприяють реалізації господарськими організаціями матеріалів контрольних заходів, проведених Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами або органами державної податкової служби.

4.6. ЗАХОДИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ІНСПЕКЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ТА ЗА ЙОГО РЕЗУЛЬТАТАМИ

Відповідно до чинного законодавства, Державна фінансова інспекція має повноваження щодо забезпечення проведення контрольних заходів у повному обсязі та за їх результатами вжиття відповідних заходів, спрямованих на захист державних інтересів, а саме:

- вимагати від керівників підконтрольних установ проведення інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, коштів і розрахунків, у разі відмови в її проведенні звертатися до суду щодо спонукання до проведення інвентаризації, а до ухвалення відповідного рішення судом опечатувати в установленому порядку каси, касові приміщення, склади та архіви;
- зупиняти в межах своїх повноважень бюджетні асигнування, операції з бюджетними коштами в установленому законодавством порядку, а також застосовувати та ініціювати застосування відповідно до закону інших заходів впливу у разі виявлення порушень законодавства;
- вилучати в судовому порядку до бюджету виявлені під час проведення ревізій приховані, занижені валютні та інші платежі, порушувати перед відповідними державними органами питання про припинення бюджетного фінансування і кредитування у разі, коли отримані підприємствами, установами та організаціями кошти і позички використовуються з порушенням законодавства;
- порушувати перед відповідними державними органами питання про визнання недійсними договорів, укладених із порушенням законодавства, у судовому порядку стягувати у дохід держави кошти, отримані підконтрольними установами за незаконними договорами, без установлених законом підстав та з порушенням законодавства;
- накладати у випадках, передбачених законодавчими актами, адміністративні стягнення [1, 4, 12, 26].

4.6.1. Опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів

Одним із дієвих та невід'ємних заходів впливу є опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів, що здійснюється у разі відмови керівника підконтрольної установи виконати письмову вимогу посадової особи органу контрольної служби, що проводить ревізію, провести інвентаризацію основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, коштів і розрахунків.

Вивчаємий заход впливу регламентується Порядком опечатування органами державної контрольно-ревізійної служби кас, касових приміщень, складів та архівів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2006 р. № 1028 (далі — Порядок № 1028).

Опечатування здійснюється після направлення органом контрольної служби звернення до суду з метою спонукання до проведення інвентаризації.

Безпосереднє опечатування здійснюється посадовою особою у присутності не менш як двох понятих та представника підконтрольної установи.

Опечатування здійснюється на строк до ухвалення судом рішення щодо спонукання до проведення інвентаризації чи щодо відмови в її проведенні, але не більш як на 24 години з моменту здійснення опечатування. У разі неприйняття судом рішення до закінчення цього строку посадова особа може повторно опечатати зазначене приміщення.

Строк опечатування може бути продовжено лише до прийняття судом рішення щодо спонукання до проведення інвентаризації та створення підконтрольною установою умов для її проведення або рішення про відмову в проведенні інвентаризації.

Опечатування здійснюється шляхом наклеювання аркуша паперу в такий спосіб, щоб усунути можливість несанкціонованого доступу до кас, касових приміщень, складів та архівів. На аркуші зазначаються прізвище посадової особи, яка здійснює опечатування, дата і час, ставиться її підпис, який скріплюється печаткою органу контрольної служби чи його відокремленого підрозділу.

Якщо підконтрольна установа перешкоджає проведенню опечатування, посадова особа письмово інформує про це керівника відповідного органу контрольної служби (його заступника), який звертається до правоохоронного органу.

4.6.2. Зупинення операцій із бюджетними коштами

Наступним заходом впливу є зупинення операцій із бюджетними коштами, що регулюється Порядком зупинення операцій із бюджетними коштами, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 19 січня 2011 р. № 21, яким визначається механізм застосування органами державної фінансової інспекції (далі — уповноважений орган) у межах наданих їм повноважень до розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів (далі — розпорядники та/або одержувачі) такого заходу впливу, як зупинення операцій з бюджетними коштами (далі — Порядок № 21).

Зупинення операцій із бюджетними коштами застосовується у разі виявлення факту порушення вимог бюджетного законодавства, передбаченого пунктом 2 частини першої статті 117 Бюджетного кодексу і полягає у зупиненні будь-яких операцій із здійснення платежів із рахунків розпорядників та/або одержувачів, за винятком, що наводиться нижче.

У разі прийняття уповноваженим органом розпорядження про зупинення операцій, зупиненню підлягають операції з бюджетними коштами на рахунках розпорядників та/або одержувачів за бюджетною програмою (кодом тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів), за якою виявлено порушення вимог бюджетного законодавства.

Якщо зазначене порушення виявлено за бюджетною програмою (кодом тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів), яка відсутня у поточному бюджетному періоді, то уповноважений орган зазначає в розпорядженні про зупинення операцій за бюджетною програмою (код тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів), згідно з якою передбачено утримання розпорядника.

При цьому зупиненню підлягають будь-які операції, за винятком:

— сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) і єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

- виконання рішень органів, яким, відповідно до закону, надано право стягнення коштів;
- здійснення захищених видатків.

Розпорядження про зупинення операцій надсилається не пізніше робочого дня, що настає за днем його реєстрації уповноваженим органом, рекомендованим листом із повідомленням про вручення або подається особисто під розписку уповноваженій особі:

- органу Державної казначейської служби, у якому відкрито рахунки розпорядника та/або одержувача, що порушив вимоги бюджетного законодавства;
- розпорядника та/або одержувача, що порушив вимоги бюджетного законодавства;
- відповідного розпорядника бюджетних коштів вищого рівня або фінансового органу (у разі зупинення операцій з коштами місцевого бюджету).

Підставою для відновлення операцій на рахунках розпорядників та/або одержувачів є:

- прийняття уповноваженим органом розпорядження про відновлення операцій з бюджетними коштами (далі — розпорядження про відновлення операцій) за формою, згідно з додатком 2 Порядку № 21;
- закінчення строку, зазначеного в розпорядженні про зупинення операцій або встановленого частиною другою статті 120 Бюджетного кодексу України.

Розпорядження про відновлення операцій приймається на підставі доповідної записки, складеної посадовою особою уповноваженого органу або інформації про усунення порушення вимог бюджетного законодавства.

Відновлення операцій із бюджетними коштами не позбавляє уповноважені органи права повторного застосування такого заходу впливу за порушення вимог бюджетного законодавства, як зупинення операцій з бюджетними коштами, до тих же розпорядників та/або одержувачів у разі неусунення або вчинення зазначених порушень у подальшому.

Розпорядження про зупинення операцій може бути оскаржене в порядку, визначеному статтею 124 Бюджетного кодексу України.

4.6.3. Оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення бюджетного законодавства

Черговим заходом впливу є складання протоколів про адміністративні правопорушення бюджетного законодавства.

Зазначені повноваження регламентуються Порядком оформлення Державною фінансовою інспекцією України та її територіальними органами матеріалів про адміністративні правопорушення, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 09 грудня 2013 року № 1045 (далі — Порядок №1045) [16].

Порядок №1045 розроблено відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) та інших актів законодавства з метою визначення процедури складання Державною фінансовою інспекцією України та її територіальними органами протоколів про адміністративні правопорушення за статтями 163-12, 164-2, 164-12, 164-14 та частинами третьою — сьомою статті 166-6 КУпАП, розгляду справ про адміністративні правопорушення, ведення діловодства у справах про адміністративні правопорушення, а також забезпечення належного розгляду скарг на постанови по справах про адміністративні правопорушення.

Оформлення Державною фінансовою інспекцією України та її територіальними органами матеріалів про адміністративні правопорушення відбувається у декілька етапів:

перший етап — оформлення протоколів про адміністративні правопорушення. Про вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 163-12, 164-2, 164-12, 164-14 та частинами третьою — сьомою статті 166-6 КУпАП, уповноважена посадова особа органу державного фінансового контролю складає протокол про адміністративне правопорушення за встановленою формою (додаток 1 Порядку № 1045).

У разі вчинення адміністративного правопорушення кількома особами протокол складається стосовно кожної з таких осіб. У разі вчинення однією особою кількох адміністративних правопорушень протоколи складаються щодо кожного з вчинених правопорушень.

Другий етап — розгляд посадовими особами органів державного фінансового контролю справ про адміністративні правопорушення. Загальний порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення встановлений КУпАП. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 164-2, частинами третьою — сьомою статті 166-6 КУпАП, розглядають та накладають адміністративні стягнення від імені органу державного фінансового контролю посадові особи, визначені частиною другою статті 234-1 КУпАП.

Уповноважена посадова особа органу державного фінансового контролю, яка розглядає справу про адміністративне правопорушення, діє за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та неупередженому дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись нормами законодавства і правосвідомістю.

Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. За відсутності цієї особи справа може бути розглянута лише у випадках, коли є дані про своєчасне її повідомлення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

Усі документи (їх належним чином завірені копії), що досліджуються під час розгляду справи, мають бути долучені до матеріалів справи про адміністративне правопорушення.

При розгляді справи з'ясовується: чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, а також інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

За результатами розгляду справи виноситься одна з таких постанов:

1) постанова про накладення адміністративного стягнення (форма згідно з додатком 5 Порядку № 1045);

2) постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення (форма згідно з додатком 6 Порядку № 1045).

За вчинення адміністративного правопорушення уповноважена посадова особа органу державного фінансового контролю має право накладати стягнення у вигляді штрафу в межах, передбачених статтею 164-2, частинами третьою — сьомою статті 166-6 КУпАП.

Якщо при розгляді справи орган (уповноважена посадова особа) державного фінансового контролю дійде висновку, що в порушенні є ознаки кримінального

правопорушення, він передає матеріали прокурору або органу досудового розслідування.

Третій етап — оскарження постанов по справах про адміністративні правопорушення, винесених органами (уповноваженими посадовими особами) державного фінансового контролю. Постанова по справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена до вищого органу (вищої уповноваженої посадової особи) в порядку та строки, встановлені КУпАП, або до суду в порядку та строки, встановлені Кодексом адміністративного судочинства України.

На постанову по справі про адміністративне правопорушення прокурором може бути внесено подання упродовж десяти днів з дня винесення постанови.

Постанову органу (уповноваженої посадової особи) державного фінансового контролю про накладення адміністративного стягнення може бути скасовано або змінено за поданням прокурора керівником цього органу, а також незалежно від наявності подання прокурора — головою Держфінінспекції України.

Четвертий етап — виконання постанов за справами про адміністративні правопорушення, винесених органами (уповноваженими посадовими особами) державного фінансового контролю. Виконання постанов за справами про адміністративні правопорушення здійснюється в порядку, встановленому КУпАП.

Штраф вноситься особою, притягнутою до адміністративної відповідальності, в установу банку України.

У разі несплати правопорушником штрафу у строк, установлений частиною першою статті 307 КУпАП, посадова особа органу державного фінансового контролю, яка склала протокол про адміністративне правопорушення, забезпечує направлення постанови про накладення штрафу для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому законом.

П'ятий етап — реалізація матеріалів по справах про адміністративні правопорушення за статтями 163-12, 164-12, 164-14 КУпАП. Справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 163-12, 164-12, 164-14 КУпАП, розглядаються судом.

У супровідному листі про передачу справи про адміністративне правопорушення до суду зазначаються:

- 1) обставини, суть та якою посадовою особою вчинено адміністративне правопорушення;
- 2) яких заходів для усунення виявлених порушень вжито посадовою особою об'єкта контролю, стосовно якої складено протокол;
- 3) прохання повідомити орган державного фінансового контролю про результати розгляду справи про адміністративне правопорушення та про орган державної виконавчої служби, якому надіслано постанову на виконання.

У разі незгоди з рішенням суду, винесеним по справі про адміністративне правопорушення, відповідний орган державного фінансового контролю ініціює перед органами прокуратури внесення подання на таке рішення.

4.7. МОРАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖФІНІНСПЕКЦІЇ

З метою встановлення принципів етики та поведінки працівників державної контрольно-ревізійної служби для забезпечення гарантії високої якості їх роботи

й ефективної роботи контрольно-ревізійної служби та її органів, а також забезпечення довіри суспільства та громадян до органу ДКРС, протоколом засідання Методологічної ради Головкин від 11 серпня 2009 року № 10 та протоколом загальних зборів трудового колективу Головкин від 09 вересня 2009 року № 4 схвалено «Загальні моральні принципи професійної діяльності працівників державної контрольно-ревізійної служби (Кодекс етики)».

Кодекс етики — це задекларована в принципах система моральних цінностей, які поділяються всіма посадовцями контрольно-ревізійної служби і щодо яких ними добровільно взяті зобов'язання на їх дотримання у професійній діяльності.

Розробка та впровадження кодексу етики є прикладом застосування напрацювань міжнародних інституцій, зокрема INTOSAI, членом якої, як це вже було зазначено, є Україна. Національний кодекс етики розроблено на підставі Міжнародного кодексу етики контролерів (аудиторів) державного сектору, прийнятого на XVI конгресі INTOSAI в 1998 році, цінності і принципи якого поділяються працівниками ДКРС [5].

Керуючись необхідністю, щоб поведінка працівників державної контрольно-ревізійної служби була бездоганною у будь-який час і за будь-яких обставин, враховуючи, що будь-яке невиконання професійних обов'язків чи відхилення від встановлених норм поведінки працівників державної контрольно-ревізійної служби ставлять під сумнів їх сумлінність і сумлінність органу ДКРС, який вони представляють, якість та обґрунтованість контролю, а також може викликати настороженість стосовно надійності та компетентності самого органу ДКРС, тому, щоб громадяни до ДКРС та її органів відчували довіру, впевненість і повагу, були сформульовані вимоги професійної етики, де ключову роль відіграють морально-етичні принципи професійної діяльності:

- довіра, впевненість та повага;
- сумлінність;
- незалежність, об'єктивність та неупередженість;
- політичний нейтралітет;
- конфлікт інтересів;
- професійна таємниця;
- компетентність;
- професійний розвиток.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. У чому полягає державний фінансовий аудит?
2. У чому полягає перевірка державних закупівель?
3. У чому полягає інспектування?
4. Форма здійснення інспектування.
5. Зустрічна звірка.
6. Історичні етапи.
7. Організаційна структура.
8. Наведіть права, обов'язки і відповідальність службових осіб державної контрольно-ревізійної служби.
9. Планування, організація та проведення перевірок державних закупівель.
10. Морально-етичні принципи професійної діяльності.
11. Нормативно-правові акти стосовно загального планування та організації контрольно-ревізійної роботи та взаємодії з іншими контрольними органами держави.
12. Ревізія.
13. Вимоги Порядку планування контрольно-ревізійної роботи Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами.
14. Планова виїзна ревізія.
15. Позапланова виїзна ревізія.
16. Проведення різновидів аудиту.
17. Операційний аудит.
18. Застосуванням фактичного та документального прийомів контролю під час проведення перевірок державних закупівель.
19. Порядок зупинення операцій з бюджетними коштами.
20. Фінансовий аудит.
21. Проведення ревізій в органах державної влади і місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що проводять діяльність, пов'язану з державною таємницею.
22. Аудит ефективності.
23. Фінансово-господарський аудит.
24. Оформлення та реалізація результатів перевірки державних закупівель.
25. Нормативно-праві акти стосовно здійснення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту.
26. Нормативно-праві акти стосовно здійснення органами державної контрольно-ревізійної служби державного операційного аудиту.
27. Складові механізми проведення державного фінансового аудиту окремих господарських операцій (операційний аудит).
28. Порядок проведення державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм (аудит ефективності).
29. Нормативно-правові акти стосовно здійснення аудиту ефективності.
30. Особливості проведення державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів.
31. Порядок здійснення фінансового аудиту.
32. Нормативно-праві акти стосовно здійснення фінансово-господарського аудиту.
33. Методика проведення державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання.

34. Аудиторський звіт фінансового аудиту.
35. Методичні рекомендації щодо проведення аудиту ефективності виконання бюджетної програми.
36. Методичні рекомендації з проведення аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ.
37. Нормативно-правові акти стосовно планування, організації та проведення інспектування.
38. Вимоги порядку проведення державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ (фінансово-господарський аудит).
39. Методичні рекомендації з організації та проведення державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів.
40. Планування, організація та проведення інспектування.
41. Механізм опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів.
42. Механізм включення представників Державної фінансової інспекції, до складу ревізійних комісій господарських організацій.
43. Повноваження представників Державної фінансової інспекції у складі ревізійних комісій господарських організацій.
44. Заходи впливу під час здійснення контролю та за його результатами.
45. Опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів.
46. Зупинення операцій із бюджетними коштами.
47. Оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення бюджетного законодавства.
48. Моральні принципи професійної діяльності працівників Держфінінспекції.
49. Застосування зустрічних звірок.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видами індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 4 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є *підготовка рефератів та виконання контрольної роботи*.

Виконання завдання з підготовки рефератів здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання – «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Становлення державного фінансового контролю в Україні.
2. Етапи становлення суб'єкта державного фінансового контролю — від першого кроку до Державної фінансової інспекції України.
3. Завдання, функції й права Державної фінансової інспекції України.
4. Методи, форми, об'єкти та предмет контролю Державної фінансової інспекції України.
5. Операційний аудит та попередній контроль.
6. Нормативно-правове забезпечення діяльності Державної контрольно-ревізійної служби в Україні.
7. Нормативно-правове та методологічне забезпечення здійснення державного фінансового аудиту та його ефективність.
8. Методологія ревізії у державному фінансовому контролі.
9. Підґрунтя та ефективність різновиду контрольного заходу — фінансово-господарський аудит.
10. Перевірки державних закупівель як окремий контрольний захід: мета, здійснення та ефективність.
11. Аудит ефективності та його мета, завдання, методологія та результат.
12. Опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів як інструментарій Державної фінансової інспекції України.
13. Зупинення операцій із бюджетними коштами — заходи впливу Державної фінансової інспекції України.
14. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівників Держфінінспекції.
15. Адміністративні стягнення щодо правопорушень — вжиття заходів за результатами контрольних дій Державної фінансової інспекції України.
16. Запобігання фінансовим порушенням — основний напрям руху Державної фінансової інспекції України.

Виконання завдання контрольної роботи здійснюється за запропонованими варіантами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання – «ДОРОЖНЯ КАРТА».

Варіанти

1. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки, проведення планової ревізії та реалізації її матеріалів.

2. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів.

3. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання.

4. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів операційного аудиту.

5. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів аудиту ефективності.

6. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів фінансово-господарського аудиту.

7. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів перевірки державних закупівель.

8. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів контрольного заходу у складі ревізійних комісій господарських організацій, у яких корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу.

9. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з ревізії в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею.

10. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів.

11. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з зупинення операцій із бюджетними коштами.

12. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК**ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>. — Загол. з екрану.
2. Господарський кодекс України від 16 січн. 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. — Загол. з екрану.
3. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. — 548 с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>. — Загол. з екрану.
5. Кодекс етики [запроваджений Міжнародною організацією вищих контрольних органів (INTOSAI)] від 16 груд. 2004 р. [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/232293. — Загол. з екрану.
6. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
7. Концепція розвитку системи управління державними фінансами : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 верес. 2012 р. № 633-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/633-2012-%D1%80>. — Загол. з екрану.
8. Методичні рекомендації щодо здійснення інспектування органами Державної фінансової інспекції України : Наказ Державної фінансової інспекції України від 14 груд. 2011 року № 90
9. Положення про Державну фінансову інспекцію України : Указ Президента України від 23 квітн. 2011 р. № 499/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=499%2F2011>. — Загол. з екрану.
10. Порядок взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби з контрольно-ревізійними підрозділами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів при здійсненні планових та позапланових контрольних заходів : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 18 листоп. 2003 р. № 274 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1112-03>. — Загол. з екрану.
11. Порядок складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства : Наказ Міністерства фінансів України від 15 листоп. 2010 року №1370 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1201-10>. — Загол. з екрану.
12. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-12>. — Загол. з екрану.
13. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 24 груд. 2012 р. № 726/2012 [Електронний ре-

сурс]. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15236.html>. — Загол. з екрану.

14. Про затвердження Методики проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 4 серп. 2008 р. № 300 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?Nreg=z1037-08&myid=4/UMfPEGzNhhkZo.Zi6T9aQ2HI4pUs80msh8Ie6>. — Загол. з екрану.

15. Про затвердження положень про територіальні органи Державної фінансової інспекції України та їх підрозділи : Наказ Міністерства фінансів України від 3 жовт. 2011 року № 1236 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/84763>. — Загол. з екрану.

16. Про затвердження Порядку оформлення Державною фінансовою інспекцією України та її територіальними органами матеріалів про адміністративні правопорушення : Наказ Міністерства фінансів України від 09 груд. 2013 року № 1045 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z2226-13>. — Загол. з екрану.

17. Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серп. 2004 р. № 1017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?Nreg=1017-2004-%EF>. — Загол. з екрану.

18. Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 трав. 2007 р. № 698 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?Nreg=698-2007-%EF>. — Загол. з екрану.

19. Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності бюджетних установ : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 груд. 2004 р. № 1777 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?Nreg=1777-2004-%EF&myid=dCCMfOm7xBWMkZoEZi6T9aQ2HI4pUs80msh8Ie6>. — Загол. з екрану.

20. Про затвердження Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту окремих господарських операцій : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 трав. 2009 р. № 506 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?Nreg=506-2009-%EF>. — Загол. з екрану.

21. Про затвердження Порядку проведення перевірок державних закупівель Державною фінансовою інспекцією та її територіальними органами і внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України 01 серп. 2013 р. № 631 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/631-2013-п>. — Загол. з екрану.

22. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 1 черв. 2010 р. № 2289-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2289-17&p=1295968154585997>. — Загол. з екрану.

23. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 7 листоп. 2010 р. № 2591-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2591-17>. — Загол. з екрану.

24. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2374-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>. — Загол. з екрану.

25. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 8 груд. 2010 р. № 1085/2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1085%2F2010>. — Загол. з екрану.

26. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. — Загол. з екрану.

27. Про питання проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 берез. 2006 р. № 361 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=361-2006-%EF>. — Загол. з екрану.

28. Про порядок проведення інспектування державною контрольно-ревізійною службою : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квіт. 2006 р. № 550 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=550-2006-%EF>. — Загол. з екрану.

29. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 серп. 2013 р. № 744-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80>. — Загол. з екрану.

30. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 верес. 2006 р. № 185-V [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=185-16&p=1294243412744288>. — Загол. з екрану.

31. Про утворення територіальних органів Державної фінансової інспекції : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 лип. 2011 р. № 765 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/84556>. — Загол. з екрану.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

32. Белов Н. Г. Контроль и ревизия в сельском хозяйстве : учебник / Н. Г. Белов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Статистика, 1981. — 311 с.

33. Бутынец Ф. Ф. Современный учет и контроль: подготовка кадров, проблемы теории и методики. Результаты диссертационных исследований проблем бухгалтерского учета и контроля Житомирской научной школы : монография / отв. ред. Ф. Ф. Бутынец. — Ж. : ЖГТУ, 2006. — 396 с.

34. Бутынец Ф. Ф. Теоретические основы ревизий в сельскохозяйственных предприятиях : учеб. пособие / Ф. Ф. Бутынец. — К. : Рад. Закарпаття, 1977. — 100 с.

35. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 424 с.

36. Державний фінансовий контроль : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 408 с.

37. Дікань Л. В. Контроль і ревизія : навч. посіб. / Л. В. Дікань. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 327 с.

38. Іванова І. М. Державний фінансовий контроль : Парадигми розвитку : монографія / І. М. Іванова. — К. : Академвидав, 2010. — 168 с. — (Серія «Монограф»).
39. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А. О. Монаєнко — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 152 с.
40. На варті державного добра : історико-публіцистичний нарис становлення державної контрольно-ревізійної служби в Україні 1993–2005 рр. / М. Сивульський, І. Стефанюк, О. Байбекова [та ін.]. — К. : Піраміда : АВТ ЛТД, 2005. — 272 с.
41. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Фінансовий контроль» — всеукраїнський науково-практичний журнал.

АДРЕСИ САЙТІВ ІНТЕРНЕТУ

1. http: //www.kmu.gov.ua	—	Кабінет Міністрів України.
2. http: //www.minfin.gov.ua	—	Міністерство фінансів України.
3. http: //www.dkrs.gov.ua	—	Державна фінансова інспекція України.
4. http: //www.zakon.rada.gov.ua	—	Законодавство України.

ПРАКТИКУМ 5

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ РАХУНКОВОЮ
ПАЛАТОЮ УКРАЇНИ**

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 5.1. Розвиток та формування контрольної діяльності рахункової палати
- 5.2. Порядок організації, методи і напрями контролю рахункової палати
- 5.3. Методологічний інструментарій контрольно-ревізійної діяльності рахункової палати
- 5.4. Повноваження за результатами контрольної діяльності рахункової палати

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

конституційний статус Рахункової палати; контроль за надходженням коштів до Державного бюджету; методологія контрольно-ревізійної діяльності; методи Рахункової палати; напрями здійснення державного фінансового контролю Рахункової палати; ревізія; перевірки; експертиза; висновки; Стандарт Рахункової палати; камеральна перевірка; виїзна перевірка; мета перевірки; предмет перевірки; об'єкти перевірки Рахункової палати; суб'єкти перевірки; докази; огляд; матеріальні докази; документальні докази; внутрішні докази; зовнішні докази; визначення ефективності використання коштів; продуктивність; результативність; економність; попереднє вивчення об'єктів та предмета перевірки підходи для виявлення порушень та недоліків у процедурах управління бюджетними коштами.

5.1. РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ

Рахункова палата є постійно діючим органом контролю, який утворюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

Рахункова палата здійснює контроль на принципах: законності, плановості, об'єктивності, незалежності та гласності.

Вивчення питання розвитку та формування контрольної діяльності Рахункової палати потрібно здійснити за двома напрямками, зокрема:

- перший напрям — хронологія становлення повноважень Рахункової палати;
- другий напрям — розбудова структури Рахункової палати.

Розглянемо перший напрям – хронологію становлення повноважень Рахункової палати.

Утворення Рахункової палати України (далі — Рахункова палата) як суб'єкта державного фінансового контролю відбувалося в декілька етапів, починаючи з 1997 року.

Конституція України, прийнята Верховною Радою України **28 червня 1996 року**, закріпила конституційний статус Рахункової палати як органу, що діє від імені Верховної Ради України і здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України.

11 липня 1996 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про Рахункову палату Верховної Ради України».

19 серпня 1996 року Президент скористався своїм правом — наклав вето на ухвалений закон.

У жовтні 1996 року Верховна Рада України подолала вето і закон був підписаний Президентом.

28 грудня 1996 року Президент України звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України».

Розглянувши подання, Конституційний Суд ухвалив рішення від **23 грудня 1997 року** № 7-зп, яким визнав деякі положення цього закону неконституційними, а саме:

- визначення Рахункової палати як органу «вищого державного фінансово-економічного» контролю;
- повноваження щодо організації і здійснення контролю за виконанням доходної частини Державного бюджету України;
- повноваження з контролю за «надходженням до Державного бюджету України коштів, отриманих від розпорядження державним майном, у тому числі його приватизації, продажу, від управління майном, що є об'єктом права державної власності».

Постановою Верховної Ради України від **15 червня 2004 року** № 1784-IV з метою підвищення ефективності використання коштів Державного бюджету України, належного забезпечення здійснення Рахунковою палатою України функцій контролю, покладених на неї Конституцією та законами України, було визнано за необхідне створення територіальних представництв Рахункової палати України та надано доручення Кабінету Міністрів України забезпечити вирішення питань, пов'язаних зі створенням територіальних представництв Рахункової палати.

На виконання вищенаведеної постанови Верховної Ради України постановою Кабінету Міністрів України від **18 листопада 2004 р.** № 1577 «Питання створення

територіальних представництв Рахункової палати» вжито відповідні заходи щодо створення територіальних представництв Рахункової палати України.

8 грудня 2004 року Верховна Рада прийняла Закон України № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України», відповідно до якого стаття 98 Конституції України викладена в такій редакції: «Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата».

Таким чином, нова редакція ст. 98 Конституції України розширила повноваження Рахункової палати щодо контролю за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням. Відповідно до умов набрання чинності Законом України № 2222-IV нова редакція ст. 98 Конституції України набрала чинність із **1 січня 2006 року**.

Згідно з Рішенням Конституційного Суду № 20-рп/2010 від **30 вересня 2010 року** було повернуто попередню редакцію Конституції України і її стаття 98 знову передбачала, що Рахункова палата здійснює контроль лише за використанням коштів державного бюджету.

19 вересня 2013 року прийнят Закон України «Про внесення змін до статті 98 Конституції України» № 586-VII, згідно з яким внесено зміни до статті 98 Конституції України, виклавши її у такій редакції:

«Стаття 98. Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата.

Організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати визначаються законом».

Передбачено, що Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування [11].

Опублікування відбулося в офіційних виданнях держави: «Голос України» від 05.10.2013 № 186; «Урядовий кур'єр» від 08.10.2013 № 183; «Офіційний вісник України» від 18.10.2013 - 2013 р., № 78, стор. 31, стаття 2895, код акту 69116/2013.

Запропоновані зміни дають можливість забезпечити дієвий контроль за виконанням Державного бюджету України в повному обсязі, посилять роль Рахункової палати як незалежного органу фінансового контролю в Україні і сприятиме подальшому удосконаленню нормативно-правового регулювання діяльності Рахункової палати відповідно до міжнародних стандартів аудиту державних фінансів.

Примітка: однак на сьогоднішній день Законом України № 315/96-ВР від 11 липня 1996 року «Про Рахункову палату» досі не враховані та не реалізовані зазначені конституційні повноваження відносно контролю за надходженням коштів до Державного бюджету України в завданнях та напрямках здійснення державного фінансового контролю Рахунковою палатою [14].

Розглянемо другий напрям – розбудова структури Рахункової палати.

Під час формування територіальних управлінь було взято за основу адміністративно-територіальний поділ України, специфіку регіонального виробництва, соціально-економічного, історичного та етнічного розвитку, природно-кліматичні особливості тощо.

Сфера діяльності восьми територіальних управлінь, що функціонують нині, поширена на 21 область України, Автономну Республіку Крим, а також міста Київ та Севастополь.

На теперішній час створені й повноцінно функціонують територіальні управління:

- по м. Києву та Київській, Черкаській та Чернігівській областях (у м. Києві);
- по Дніпропетровській та Запорізькій областях (у м. Дніпропетровську);
- по Львівській, Волинській, Рівненській та Тернопільській областях (у м. Львові);
- по Одеській, Миколаївській та Херсонській областях (у м. Одесі);
- по Донецькій та Луганській областях (у м. Донецьку);
- по Автономній Республіці Крим та м. Севастополю (у м. Севастополі);
- по Харківській, Сумській та Полтавській областях (у м. Харкові);
- по Вінницькій, Житомирській, Кіровоградській та Хмельницькій областях (у м. Вінниці).

Наочне відображення географічного розташування територіальних управлінь Рахункової палати України наведено на рис. 5.1.

Рис. 5.1. Розташування територіальних управлінь Рахункової палати України

До складу Рахункової палати входять Голова Рахункової палати та члени Рахункової палати: Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар Рахункової палати.

Голова Рахункової палати призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Голови Верховної Ради України терміном на 7 років із правом призначення на другий термін.

Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар Рахункової палати призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Голови Рахункової палати шляхом таємного голосування за списком терміном на 7 років у порядку, встановленому для призначення Голови Рахункової палати.

Головні контролери — керівники департаментів Рахункової палати — є посадовими особами, які здійснюють керівництво певними напрямками діяльності Рахункової палати відповідно до визначених законодавством функцій Рахункової палати.

Для розгляду питань планування і організації роботи Рахункової палати, методології контрольно-ревізійної діяльності, прийняття колегіальних рішень і підготовки висновків за матеріалами перевірок, ревізій, обслідувань та експертиз, а також підготовки звітів та інформаційних повідомлень створюється Колегія Рахункової палати.

До складу Колегії Рахункової палати входять Голова Рахункової палати, Перший заступник і заступник Голови, а також головні контролери — керівники департаментів Рахункової палати, Секретар Рахункової палати.

5.2. ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ, МЕТОДИ І НАПРЯМИ КОНТРОЛЮ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ

Законом України № 315/96-ВР від 11 липня 1996 року «Про Рахункову палату» (далі — Закон № 315/96-ВР) визначено організаційні положення, методи та напрями здійснення державного фінансового контролю Рахункової палати та планування її роботи [14].

Фінансовий контроль організовується і проводиться Рахунковою палатою на основі річних і поточних планів, які формуються з урахуванням усіх видів і напрямів діяльності Рахункової палати та конкретних доручень Верховної Ради України, її комітетів.

Контрольними заходами (методами контролю) Рахункової палати є:

- ревізії;
- перевірки;
- експертиза;
- висновки.

Загальними вимогами під час згійснення Рахунковою палатою перевірки та ревізії є такі:

- Рахункова палата здійснює перевірки та ревізії відповідно до функцій, визначених Законом № 315/96-ВР;
- терміни, обсяги і засоби їх проведення встановлюються Рахунковою палатою;
- під час перевірок та ревізій на основі документального підтвердження їх результатів, достовірності бухгалтерського обліку і фінансової звітності визначаються своєчасність і достатність взаємних розрахунків об'єкта, що перевіряється, і Державного бюджету України;
- якщо перевірка чи ревізія належить до компетенції як Рахункової палати, так і іншого державного контрольного органу, вона повинна проводитись ними спільно;
- за підсумками проведених перевірок і ревізій складаються звіти, за достовірність яких відповідні посадові особи Рахункової палати несуть персональну відповідальність;
- про результати проведених перевірок і ревізій Рахункова палата інформує Верховну Раду України, доводить до відома керівників відповідних центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій;
- про виявлені факти порушення закону, а також заподіяння державі шкоди Рахункова палата інформує Верховну Раду України, а у разі виявлення порушень закону, що тягнуть за собою адміністративну або кримінальну відповідальність, за рішенням Колегії Рахункової палати передає відповідні матеріали до правоохоронних органів;
- посадовим особам Рахункової палати забороняється втручатися в оперативну діяльність об'єктів, що перевіряються, а також оприлюднювати свої висновки до завершення перевірок чи ревізій та оформлення їх результатів актом, який затверджується Колегією Рахункової палати;
- відомості, що надаються посадовим особам Рахункової палати під час перевірок та ревізій, не можуть бути використані з іншою метою або в іншому випадку, ніж передбачено цим Законом.

Контрольними заходами Рахункової палати охоплюються такі напрями:

- проведення контролю за виконанням Державного бюджету України;
- проведення контролю за фінансуванням загальнодержавних програм;
- контроль за використанням кредитних ресурсів;
- здійснення контролю за діяльністю установ банківської системи.

5.3. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ

Розробляючи власну методологію контрольно-ревізійної діяльності Рахункової палати, Колегією Рахункової палати, відповідно до вимог та повноважень Закону № 315/96-ВР, розроблено стандарт Рахункової палати «Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів» та затверджено Постановою від 27 груд. 2004 р. № 28-6 (далі — Стандарт № 28-6) [16].

Стандарт встановлює правила та процедури проведення перевірок Рахунковою палатою з урахуванням стандартів аудиту INTOSAI (Міжнародної організації вищих органів контролю державних фінансів).

Стандартом визначається, що одним із видів діяльності Рахункової палати є *здійснення зовнішнього контролю* Рахунковою палатою у формі *ревізії, перевірки* (далі — **перевірка**).

Перевірка — це встановлення та аналіз фактів у процесі виконання Державного бюджету України та їх оцінка з точки зору законності, ефективності та доцільності.

Залежно від місця проведення, перевірки можуть бути камеральні та виїзні.

Камеральна перевірка — це перевірка, яка проводиться Рахунковою палатою на підставі звітності та інших документів без виходу на об'єкт.

Виїзна перевірка — це перевірка, яка проводиться за місцезнаходженням об'єкта, що перевіряється.

Залежно від повноти охоплення предмета перевірки вони можуть бути суцільні або вибіркові.

Залежно від поставлених перед перевіркою завдань, вони можуть бути комплексні або тематичні, у тому числі в порядку контролю.

Перевірки бувають плановими та позаплановими.

Метою перевірки є встановлення стану справ щодо використання коштів Державного бюджету України, загальнодержавних цільових фондів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів, інших державних коштів, пов'язаних з Державним бюджетом України, та його оцінка з точки зору законності, ефективності та доцільності, а також оцінка стану внутрішнього контролю об'єкта перевірки, надання пропозицій щодо усунення порушень чинного законодавства України.

Предметом перевірки є порядок використання коштів Державного бюджету України, загальнодержавних цільових фондів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів, інших державних коштів, пов'язаних із Державним бюджетом України, їх рух, нормативно-правові акти, розпорядчі та інші документи, пов'язані з діяльністю учасників бюджетного процесу в цій сфері.

Об'єктами перевірки Рахункової палати є: Апарат Верховної Ради України, Адміністрація Президента України, Державне управління справами, Секретаріат Кабінету Міністрів України, апарат Ради національної безпеки і оборони України, Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Національний банк України, уповноважені банки та інші фінансові установи, що здійснюють обслуговування коштів Державного бюджету України, апарати Конституційного, Верховного та Вищого господарського судів України, інші судові органи, центральні органи виконавчої влади, апарат Генеральної прокуратури України, інші правоохоронні та контрольні органи України, Вища рада юстиції України, Центральна виборча комісія, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування у сфері використання ними коштів Державного бюджету України, а також інші бюджетні установи — розпорядники коштів Державного бюджету України усіх

рівнів, інші юридичні особи незалежно від форм власності в разі отримання ними коштів Державного бюджету України, кредитів під гарантію держави; громадські організації, політичні партії та інші у сфері використання коштів Державного бюджету України, а також загальнодержавні цільові фонди, інші об'єкти в тій сфері їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України.

Суб'єктами перевірки є посадові особи Рахункової палати, особи, залучені Рахунковою палатою до проведення перевірки як спеціалісти або експерти.

Складовими етапами здійснення перевірки є:

- 1) підстава для проведення перевірки;
- 2) попереднє вивчення об'єктів та предмета перевірки;
- 3) розробка програми перевірки;
- 4) проведення перевірки;
- 5) документування результатів перевірки;
- 6) реалізація результатів перевірки;
- 7) оприлюднення результатів перевірки;
- 8) перевірка виконання пропозицій за результатами перевірки (перевірка в порядку контролю).

Під час перевірки суб'єкт перевірки здійснює збір доказів для обґрунтування висновків, зроблених за результатами перевірки, відповідно до поставленої мети перевірки та критеріїв оцінки ефективності використання бюджетних коштів.

Докази — це зібрана та задокументована інформація, яку використовує суб'єкт перевірки з метою обґрунтування результатів перевірки.

Докази повинні бути достатніми та достовірними.

Залежно від змісту, докази можуть бути матеріальними та документальними.

Матеріальні докази подаються у формі фотографій, схем, карт, графіків тощо.

Документальні докази можуть бути на паперових носіях або в електронному вигляді. Вони бувають як внутрішніми, отриманими на об'єкті перевірки, так і зовнішніми, отриманими за його межами.

Внутрішні документальні докази отримуються на основі наявної в об'єкта перевірки фінансової документації, копій вихідних та вхідних документів, розпорядчих документів, планів, звітів про результати роботи, положень та посадових інструкцій, інших документів, які стосуються предмета перевірки.

Зовнішні документальні докази отримуються на основі документів, підготовлених вищими та іншими органами, які мають безпосередній стосунок до діяльності об'єкта перевірки. Це можуть бути листи, службові записки, договори (контракти), звіти про результати аудиту, документи, отримані від третіх осіб тощо.

Перевіряючі, в разі потреби, проводять огляд документів, предметів, іншого майна.

Огляд — це форма виявлення та закріплення фактів, які мають значення для предмета перевірки.

У разі проведення огляду документів, предметів, іншого майна перевіряючий складає акт, у якому зазначається:

- дата та місце складання акта;
- прізвище та посада перевіряючого;
- прізвище та посада особи, в присутності якої проведено огляд;
- предмет огляду;
- факти та дані, які були з'ясовані в результаті огляду;
- підпис особи, що брала участь у огляді;
- підпис перевіряючого.

Акт про проведення огляду долучається до акта перевірки.

Письмові пояснення до цього акта оформляються власноруч опитуваною особою і засвідчуються підписом опитуваного та посадової особи, яка брала пояснення.

За результатами перевірки складається акт, у якому зазначаються: підстава, мета, предмет, об'єкт/об'єкти перевірки, період, за який проводилася перевірка, склад контрольної групи суб'єкта перевірки, а також фактичний стан справ, виявлений на об'єкті, з наведенням доказів.

Результати перевірки оцінюються та подаються у звіті, який розглядається Колегією Рахункової палати.

Звіт повинен містити, зокрема, стислий опис виявлених фактів та оцінку відповідності їх чинному законодавству України, критерії оцінки ефективності використання бюджетних коштів та оцінку виявлених фактів, відповідно до цих критеріїв, оцінку ефективності управлінських рішень, стану внутрішнього контролю, бюджетного планування, обсяг, характеристику та кваліфікацію бюджетних правопорушень і неефективного використання бюджетних коштів, причини, що привели до порушень та недоліків, потенційні проблеми, висновки та пропозиції.

Висновки та пропозиції звіту повинні випливати з фактів, встановлених перевіркою.

Перевірка в порядку контролю проводиться з метою:

- 1) сприяння виконанню пропозицій Рахункової палати, стимулювання усунення виявлених недоліків, підвищення дієвості звітів про результати перевірок;
- 2) сприяння Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, іншим державним органам у розгляді та вжитті заходів, які забезпечують підвищення ефективності використання державних фінансових ресурсів;
- 3) визначення ефективності контрольної діяльності Рахункової палати;
- 4) аналізу повноти та ефективності впливу пропозицій Рахункової палати на роботу об'єкта перевірки.

Перевірка в порядку контролю проводиться за правилами та процедурами, передбаченими цим Стандартом.

Під час такої перевірки увага зосереджується на усуненні об'єктом перевірки виявлених раніше недоліків.

5.4. ПОВНОВАЖЕННЯ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНТРОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ

Рахункова палата за результатами проведених контрольних заходів направляє органам виконавчої влади, керівникам підприємств, установ і організацій, банків і кредитних установ, які перевірялись, постанови та висновки, затверджені Колегією Рахункової палати, для відповідного реагування і вжиття заходів щодо усунення виявлених порушень, відшкодування збитків, завданих державі, поновлення правового режиму загальнодержавної власності та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні законодавства України, безгосподарності та марнотратстві.

Постанови та висновки Колегії Рахункової палати повинні бути розглянуті у встановлений нею термін, але не пізніше ніж протягом 15 календарних днів з дня їх отримання.

Про заходи реагування на отримані постанови і висновки Колегії Рахункової палати вона повідомляється негайно. В необхідних випадках Рахункова палата

може надавати консультації та роз'яснення з питань застосування норм чинного законодавства України щодо об'єктів, на яких проводиться контроль.

У разі виявлення в процесі перевірок і ревізій привласнення грошових або матеріальних ресурсів, а також фактів корупції та інших зловживань, Рахункова палата зобов'язана негайно за рішенням її Колегії передати матеріали перевірок або ревізій до правоохоронних органів та повідомити про це Верховну Раду України.

З метою узагальнення та підготовки пропозицій, Рахункова палата систематично аналізує підсумки планових і поточних контрольних заходів, узагальнює та досліджує причини і наслідки виявлених відхилень і порушень у процесі формування доходів та витрачання коштів Державного бюджету України, зберігання та використання майна, що є об'єктами права державної власності, надання валютних і кредитно-фінансових ресурсів за їх цільовим призначенням.

Під час аналізу та узагальнення інформації, яку отримує Рахункова палата під час здійснення перевірок, ревізій та обслідувань, вона розробляє і подає Верховній Раді України пропозиції про удосконалення законодавчих актів, що регулюють бюджетні, фінансово-кредитні, цивільно-правові та інші відносини.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Методи фінансового контролю Рахункової палати України.
2. Перевірка Рахункової палати.
3. Камеральна перевірка Рахункової палати.
4. Виїзна перевірка Рахункової палати.
5. Мета перевірки Рахункової палати.
6. Основні порушення та недоліки під час адміністрування доходної частини державного бюджету.
7. Предмет перевірки Рахункової палати.
8. Об'єкти перевірки Рахункової палати.
9. Найбільш характерні напрями неефективного використання державних коштів.
10. Повноваження за результатами контрольної діяльності Рахункової палати.
11. Суб'єкти перевірки Рахункової палати.
12. Права працівників Рахункової палати під час проведення перевірки.
13. Обов'язки працівників Рахункової палати під час здійснення перевірки.
14. Складові етапи здійснення перевірки Рахункової палати.
15. Підстави для проведення перевірки Рахункової палати.
16. Попереднє вивчення об'єктів та предмета перевірки працівниками Рахункової палати.
17. Класифікація та види бюджетних правопорушень.
18. Розробка програми перевірки Рахунковою палатою.
19. Проведення перевірки Рахунковою палатою.
20. Документування результатів перевірки Рахункової палати.
21. Реалізація результатів перевірки Рахунковою палатою.
22. Оприлюднення результатів перевірки Рахункової палати.
23. Перевірка виконання пропозицій за результатами перевірки (перевірка в порядку контролю) Рахунковою палатою.
24. Найбільш характерні неефективні використання державних коштів, за визначенням Рахункової палати України.
25. Перевірка Рахунковою палатою використання коштів Державного бюджету України.
26. Основні порушення та недоліки під час адміністрування доходної частини державного бюджету, за результатами контролю Рахунковою палатою.
27. Перевірка Рахунковою палатою використання коштів загальнодержавних цільових і позабюджетних фондів та бюджетних позичок.
28. Типові порушення фінансової дисципліни, незаконного та нецільового витрачання бюджетних коштів і коштів позабюджетних фондів, класифіковані Рахунковою палатою.
29. Мета перевірок і ревізій Рахунковою палатою.
30. Права, обов'язки та відповідальність посадових осіб Рахункової палати під час здійснення контрольних повноважень.
31. Напрями контрольних заходів Рахункової палати.
32. Організаційні вимоги щодо проведення Рахунковою палатою експертизи та формулювання висновків.

33. Перевірка Рахунковою палатою касового та фактичного виконання бюджету.
34. Загальні вимоги під час здійснення Рахунковою палатою перевірки та ревізії.
35. Принципи формування територіальних управлінь Рахункової палати.
36. Склад Рахункової палати та вимоги стосовно його формування.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видами індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 5 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є — *підготовка рефератів та виконання контрольної роботи.*

Виконання завдання з підготовки рефератів здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання – «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Утворення та становлення Рахункової палати України.
2. Права і обов'язки Рахункової палати України.
3. Конституційний статус Рахункової палати.
4. Контроль за надходженням коштів до Державного бюджету.
5. Методологія контрольно-ревізійної діяльності.
6. Напрями здійснення державного фінансового контролю Рахункової палати.
7. Предметно-об'єктна сфера контрольно-ревізійної діяльності Рахункової палати.

Виконання завдання контрольної роботи здійснюється за запропонованими варіантами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання – «ДОРОЖНЯ КАРТА».

Варіанти

1. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Рахункової палати України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів виїзної перевірки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>. — Загол. з екрану.
2. Господарський кодекс України від 16 січн. 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. — Загол. з екрану.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>. — Загол. з екрану.
4. Кодекс етики [запроваджений Міжнародною організацією вищих контрольних органів (INTOSAI)] від 16 груд. 2004 р. [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/232293. — Загол. з екрану.
5. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
6. Концепція розвитку системи управління державними фінансами : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 верес. 2012 р. № 633-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/633-2012-%D1%80>. — Загол. з екрану.
7. Лімська Декларація керівних принципів контролю : прийнята IX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (INTOSAI) у 1977 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/604_001. — Загол. з екрану.
8. Мексиканська декларація незалежності : прийнята XIX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (INTOSAI) у листопаді 2007 року, м. Мехіко, Мексиканські Сполучені Штати [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/1013545. — Загол. з екрану.
9. Митний Кодекс України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>. — Загол. з екрану.
10. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>. — Загол. з екрану.
11. Про внесення змін до статті 98 Конституції України: Закон України від 19 верес. 2013 року № 586-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/586-18>. — Загол. з екрану.
12. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 7 листоп. 2010 р. № 2591-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2591-17>. — Загол. з екрану.
13. Про Національний банк України : Закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=679-14&p=1260644425268862>. — Загол. з екрану.

14. Про Рахункову палату : Закон України від 11 лип. 1996 р. № 315/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=315%2F96-%E2%F0&p=1259853344695904>. — Загол. з екрану.

15. Стандарти з аудиту державних фінансів, розроблені та прийняті Міжнародною організацією вищих контрольних органів (INTOSAI) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/232351. — Загол. з екрану.

16. Стандарт Рахункової палати України «Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів» : Постанова Колегії Рахункової палати від 27 груд. 2004 р. № 28-6 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/283173>. — Загол. з екрану.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

17. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.

18. Бутинец Ф. Ф. Современный учет и контроль: подготовка кадров, проблемы теории и методики. Результаты диссертационных исследований проблем бухгалтерского учета и контроля Житомирской научной школы : монография / отв. ред. Ф. Ф. Бутинец. — Ж. : ЖГТУ, 2006. — 396 с.

19. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К. : НІОС, 2002. — 608 с.

20. Государственный финансовый контроль : учебник для вузов / С. В. Степашин, Н. С. Столяров, С. О. Шохин, В. А. Жуков. — СПб. : Питер, 2004. — 557 с.

21. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 424 с.

22. Державний фінансовий контроль : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 408 с.

23. Державний фінансовий контроль : ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан [та ін.]. — К. : АВТ, 2004. — 424 с.

24. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А. О. Монаєнко — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 152 с.

25. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К. : КНЕУ, 2002. — 240 с.

26. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія. — К. : НДФІ, 2006. — 584 с. — Бібліогр. : с. 554—580.

27. Рябухин С. Н. Аудит эффективности : учебник / С. Н. Рябухин ; Акад. труда и соц. отношений. — М. : АТИСО; Экономика, 2009. — 602 с. — (Высшее проф. образование).

28. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

29. Шутов М. І. Державний фінансовий контроль в Україні (теорія та практика) : монографія / М. І. Шутов, В. А. Бабенко, Н. М. Стоянова. — О. : Юридична література, 2004. — 131 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Фінанси України» — науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України.

2. «Финансы» — щомісячний теоретичний і науково-практичний журнал, засновник журналу — Міністерство фінансів Російської Федерації.

АДРЕСИ САЙТІВ ІНТЕРНЕТУ

1. http://www.intosai.org	—	Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю.
2. http://www.ac-rada.gov.ua	—	Рахункова палата України.
3. http://www.zakon.rada.gov.ua	—	Законодавство України.

ПРАКТИКУМ 6

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 6.1. Загальний механізм контролю казначейства України
- 6.2. Застосування контрольного механізму казначейством України
  - 6.2.1. Контроль у процесі обслуговування державного бюджету за видатками, операціями з надання кредитів за рахунок коштів державного бюджету та з погашення державного боргу
  - 6.2.2. Здійснення контролю під час взяття бюджетних зобов'язань розпорядниками й одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів
  - 6.2.3. Контроль у процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів
  - 6.2.4. Зупинення операцій із бюджетними коштами
  - 6.2.5. Контроль у сфері закупівель

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

організація та координація діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ; контроль за виконанням повноважень головних бухгалтерів бюджетних установ; оцінка діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ; заходи впливу; контроль бюджетних повноважень під час зарахування надходжень і здійснення витрат; контроль за веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного та місцевих бюджетів; контроль за бюджетними повноваженнями під час зарахування надходжень бюджету; контроль за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету; контроль за відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням (паспорту бюджетної програми); контроль за відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням; організація та координація діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ і контроль за виконанням ними своїх повноважень; контроль бюджетних повноважень під час проведення надходжень та відшкодування податків; здійснення органами Казначейства України попереднього контролю; здійснення органами Казначейства України поточного контролю; контрольний механізм Казначейства України; зобов'язання; бюджетне фінансове зобов'язання; фінансове зобов'язання; мережа розпорядника коштів місцевого бюджету; місцевий фінансовий орган; зупинення операцій із бюджетними коштами; алгоритм контролю у сфері державних закупівель; протокол про порушення бюджетного законодавства.

6.1. ЗАГАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ КОНТРОЛЮ КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ

Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 утворено Державну казначейську службу України, на яку покладено функції у сфері казначейського обслуговування державного бюджету, та Указом Президента України від 13 квітня 2011 року № 460/2011 затверджено Положення про Державну казначейську службу України (далі — Положення про Казначейство України) [6].

Державна казначейська служба України (надалі — Казначейство України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. Казначейство входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів та є учасником системи електронних платежів Національного банку України.

Казначейство України здійснює свої повноваження безпосередньо та через свої територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (Автономної Республіки Крим) значення (у разі їх утворення).

Діяльність Казначейства України не слід розглядати як суто технічну — розрахунково-касове обслуговування бюджетних коштів, ведення бухгалтерського обліку, складання звітності про виконання державного та місцевих бюджетів, а також управління ресурсами.

Одна з головних казначейських функцій — контроль бюджетних повноважень під час зарахування надходжень і здійснення витрат. Цей контроль має різні зовнішні прояви і може здійснюватися за різними формами, критеріями та напрямками.

Зазначена норма відома всім розпорядникам бюджетних коштів і передбачає здійснення певних контрольних дій із боку Казначейства України [5].

Метою фінансового контролю є:

а) сприяння збалансованості між потребою у фінансових ресурсах і розміром грошових фондів;

б) забезпечення своєчасності і повноти виконання фінансових зобов'язань перед державним бюджетом, а також виявлення фактів порушень фінансового законодавства чи неналежного виконання учасником фінансової діяльності своїх зобов'язань;

в) виявлення винних і притягнення їх до відповідальності;

г) встановлення фактів порушень фінансової дисципліни, зокрема відновлення порушених правовідносин;

г) виявлення внутрішньовиробничих резервів збільшення фінансових ресурсів [10].

До основних напрямів здійснення контролю Казначейством України належать:

1) контроль за веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності;

2) контроль за бюджетними повноваженнями під час зарахування надходжень бюджету;

3) контроль за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету;

4) контроль за відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі);

5) контроль за відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням;

6) організація та координація діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ і контроль за виконанням ними своїх повноважень шляхом оцінки їх діяльності;

7) контроль бюджетних повноважень під час проведення надходжень та відшкодування податків, згідно із законодавством.

Алгоритм здійснення контролю Казначейством України такий:

— першим етапом, за терміном проведення державного фінансового контролю, є здійснення органами Казначейства України попереднього контролю, який полягає у перевірці документів — бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів на предмет їх відповідності вимогам законодавчо-нормативних актів;

— другим етапом є здійснення органами Казначейства України поточного контролю, який полягає у перевірці суто технічних бюджетних параметрів:

наявності в обліку системи органів Казначейства України зареєстрованих юридичних і фінансових зобов'язань;

відсутності судових рішень щодо списання коштів з рахунків [5].

Визначений загальний механізм контролю Казначейства України функціонує на підставі чинних нормативно-правових актів із питань бюджетної дисципліни, а саме:

— порядок погодження призначення на посаду та звільнення з посади головного бухгалтера бюджетної установи, затвердженого наказом Міністерства фінансів України 21.02.2011 № 214 (далі — Порядок № 214) [8];

— порядок проведення оцінки виконання головним бухгалтером бюджетної установи своїх повноважень, затвердженого наказом Міністерства фінансів України 01.12.2011 № 1537 (далі — Порядок № 1537) [9];

— порядок казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, затвердженого наказом Міністерства фінансів України 24.12.2012 № 1407 (далі — Порядок № 1407) [10];

— порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затвердженого наказом Державного казначейства України від 4 листоп. 2002 р. № 205 (далі — Порядок № 205) [14];

— порядок реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України, затвердженого наказом Міністерства фінансів України 02.03.2012 № 309 (далі — Порядок № 309) [11];

— порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України 23.08.2012 № 938 (далі — Порядок № 938) [12];

— порядок зупинення операцій із бюджетними коштами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 січня 2011 р. № 21 (далі — Порядок № 21) [13];

— порядок складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства, затвердженого наказом Міністерства фінансів України 15.11.2010 № 1370 (далі — Порядок № 1370) [7];

— закон України «Про здійснення державних закупівель» від 1 червня 2010 року № 2289-VI (далі — Закон № 2289-VI) [15].

Виходячи з фактичного стану справ, що склався у сфері контрольних повноважень та відповідальності органів Державного казначейства, можна стверджувати таке:

- по-перше, казначейське обслуговування є одним із етапів процесу управління при виконанні бюджетів;
- по-друге, цей процес можна розглядати як систему контролю, що складається з низки елементів з забезпечення законного направлення та використання бюджетних коштів і запобіганню їх нецільового використання [5].

6.2. ЗАСТОСУВАННЯ КОНТРОЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ КАЗНАЧЕЙСТВОМ УКРАЇНИ

6.2.1. Контроль у процесі обслуговування державного бюджету за видатками, операціями з надання кредитів за рахунок коштів державного бюджету та з погашення державного боргу

Казначейство України здійснює контроль у процесі обслуговування державного бюджету за видатками, операціями з надання кредитів за рахунок коштів державного бюджету та з погашення державного боргу відповідно до Порядку № 1407 [10].

З метою забезпечення контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів органи казначейства у сфері виконання державного бюджету за видатками здійснюють:

- попередній контроль — на етапі реєстрації бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів. Відповідно до встановлених повноважень, казначейство України здійснює контроль за наявністю відповідних бюджетних асигнувань для взяття бюджетних зобов'язань та відповідністю взятих бюджетних зобов'язань певним бюджетним асигнуванням за їх економічними характеристиками, паспорту бюджетної програми;
- поточний контроль — у процесі оплати рахунків розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів. Органи казначейства здійснюють платежі на підставі платіжних доручень за дорученнями розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів у разі наявності в обліку відповідного бюджетного зобов'язання та бюджетного фінансового зобов'язання у межах залишків на рахунках для обліку відкритих асигнувань.

6.2.2. Здійснення контролю під час взяття бюджетних зобов'язань розпорядниками і одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів

З метою забезпечення здійснення контролю органами Державної казначейської служби України під час взяття бюджетних зобов'язань розпорядниками і одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів, які перебувають на казначейському обслуговуванні, удосконалення механізмів використання бюджетних коштів та управління бюджетними коштами, розроблено Порядок № 309, дія якого поширюється на розпорядників і одержувачів коштів державного та місцевих бюджетів, які перебувають на казначейському обслуговуванні (далі — розпорядники бюджетних коштів) [11].

У Порядку № 309 терміни вживаються в такому значенні:

1) *бюджетне фінансове зобов'язання* — зобов'язання розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів) сплатити кошти за будь-яке здійснене, відповідно до бюджетного асигнування, розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, тобто бюджетна кредиторська заборгованість та/або попередня оплата, яка передбачена законодавством;

2) *зобов'язання* — будь-яке розміщення замовлення, укладення договору чи виконання інших аналогічних операцій, здійснене розпорядником або одержувачем бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або з порушенням норм, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет, з перевищенням повноважень;

3) *фінансове зобов'язання* — будь-яке придбання товару, послуги чи виконання інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, тобто кредиторська заборгованість та/або попередня оплата, здійснена розпорядником або одержувачем бюджетних коштів із порушенням норм, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет, з перевищенням повноважень [11].

Органи казначейства не реєструють:

а) зобов'язання у разі:

- відсутності у розпорядника бюджетних коштів, бюджетних асигнувань, встановлених кошторисом;
- відсутності документів, які підтверджують факт узяття бюджетного зобов'язання;
- відсутності затвердженого в установленому порядку паспорта бюджетної програми (крім випадків, у яких законодавством не передбачено його затвердження);
- невідповідності напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню, паспорту бюджетної програми;
- неподання або подання неповного пакета підтвердних документів щодо проведення процедур закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти;
- недотримання розпорядниками бюджетних коштів бюджетних повноважень та обмежень, які вводяться законодавчими й іншими нормативно-правовими актами;
- недотримання вимог щодо оформлення поданих документів;

б) фінансові зобов'язання у разі:

- відсутності відповідного бюджетного зобов'язання, відображеного у бухгалтерському обліку виконання державного та місцевих бюджетів;
- відсутності у розпорядника бюджетних коштів фактичних надходжень спеціального фонду;
- відсутності документів, які підтверджують факт узяття бюджетного фінансового зобов'язання;
- недотримання вимог щодо оформлення поданих документів;
- невідповідності фінансового зобов'язання відповідному бюджетному зобов'язанню, відображеному в бухгалтерському обліку виконання державного та місцевих бюджетів;
- недотримання розпорядниками бюджетних коштів бюджетних повноважень та обмежень, які вводяться законодавчими та іншими нормативно-правовими актами.

У таких випадках органи казначейства зобов'язання та/або фінансові зобов'язання не реєструють, а застосовують заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, визначені Бюджетним кодексом України.

Зобов'язання, взяті розпорядниками бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, встановлених Бюджетним кодексом України та законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), не вважаються бюджетними зобов'язаннями (крім зобов'язань щодо виплати субсидій, допомоги, пільг з оплати спожитих житлово-комунальних послуг та послуг зв'язку (абонентна плата за користування стаціонарним телефоном), компенсацій громадянам з бюджету, на що, згідно з законами України, мають право відповідні категорії громадян) і не підлягають оплаті за рахунок бюджетних коштів. Взяття таких зобов'язань є порушенням бюджетного законодавства. Витрати бюджету на покриття таких зобов'язань не здійснюються.

За взяття розпорядниками бюджетних коштів зобов'язань без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, встановлених Бюджетним кодексом України чи законом про Державний бюджет України, застосовуються такі заходи впливу як зупинення операцій із бюджетними коштами та призупинення бюджетних асигнувань на підставі протоколу про порушення бюджетного законодавства.

6.2.3. Контроль у процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів

Порядок № 938 регламентує організаційні взаємовідносини між органами Державної казначейської служби України (далі — органи казначейства), фінансовими органами та/або Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, районними, міськими, районними у містах, сільськими, селищними радами або їх виконавчими органами чи міськими, селищними, сільськими головами (в разі, якщо відповідні органи не створені) (далі — місцеві фінансові органи), платниками податків, розпорядниками бюджетних коштів та одержувачами бюджетних коштів у процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів органами Казначейства [12].

У Порядку № 938 терміни вживаються в таких значеннях:

1) *мережа розпорядника коштів місцевого бюджету (далі — мережа)* — згрупована головним розпорядником коштів місцевого бюджету (далі — головний розпорядник), відповідно до законодавства, вичерпна інформація щодо розпорядників коштів місцевого бюджету нижчого рівня (далі — розпорядник нижчого рівня), які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується ним, та одержувачів коштів місцевих бюджетів;

2) *місцевий фінансовий орган* — установа, що відповідно до законодавства України, здійснює функції зі складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Для цілей цього наказу Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, сільські, селищні, міські голови (в разі, якщо вони забезпечують виконання функцій місцевого фінансового органу, коли такий орган не створено згідно з законом) належать до місцевих фінансових органів [12].

Органи казначейства здійснюють розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів шляхом проведення платежів із реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників бюджетних коштів та рахунків одержувачів бюджетних коштів, відкритих в органах казначейства, відповідно до кошторисів, планів асигнувань загального фонду місцевих бюджетів (за винятком надання кредитів із місцевих бюджетів), планів спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних ви-

датків), планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів або планів використання бюджетних коштів та помісячних планів використання бюджетних коштів.

У процесі казначейського обслуговування коштів місцевих бюджетів органи Казначейства здійснюють попередній та поточний контроль за цільовим спрямуванням бюджетних коштів шляхом:

- попереднього контролю — на етапі реєстрації бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів;
- поточного контролю — у процесі оплати рахунків розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів.

Подані розпорядниками бюджетних коштів та одержувачами бюджетних коштів платіжні доручення перевіряються органами казначейства щодо наявності всіх необхідних реквізитів, відповідності підписів відповідальних посадових осіб і відбитка печатки установи зразкам. За правильність оформлення та достовірність інформації, наведеної у платіжному дорученні, відповідає розпорядник бюджетних коштів (одержувач бюджетних коштів).

Платіжне доручення не приймається до виконання у разі:

- а) неправильного заповнення реквізитів або незаповнення хоча б одного з реквізитів, та/або недотримання вимог до оформлення платіжного документа;
  - б) відсутності в обліку органів казначейства відповідних бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань;
  - в) невідповідності платежу зареєстрованим бюджетним зобов'язанням та бюджетним фінансовим зобов'язанням;
  - г) невідповідності зазначеного коду економічної класифікації видатків та класифікації кредитування бюджету економічній характеристиці платежу;
  - г) обмеження здійснення видатків та надання кредитів, що встановлюється нормативно-правовими актами;
  - д) накладення арешту на кошти, що перебувають на відповідному рахунку розпорядника бюджетних коштів;
  - е) зупинення операцій із бюджетними коштами на відповідному рахунку розпорядника бюджетних коштів;
  - е) надходження до органів казначейства відповідного рішення органу оскарження за результатами розгляду скарги щодо порушення законодавства у сфері державних закупівель та/або копії рішення суду про визнання результатів процедури закупівлі недійсними, яке набрало законної сили;
  - ж) відсутності або недостатності залишків коштів на відповідних рахунках бюджетних установ та організацій;
  - з) перевищення показників, затверджених у кошторисах, планах асигнувань загального фонду місцевих бюджетів (за винятком надання кредитів із місцевих бюджетів), планах спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), планах надання кредитів із загального фонду бюджету, планах використання бюджетних коштів;
  - и) неподання документів, що підтверджують отримання товарів, робіт/послуг за договорами, згідно з умовами яких було здійснене авансування;
  - і) відсутності затвердженого в установленому порядку паспорта бюджетної програми, крім бюджетних програм, за якими не складаються паспорти бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі).
- Казначейством України за результатами контролю за процесом казначейського обслуговування місцевих бюджетів застосовуються заходи впливу, а саме:

- у разі виявлення фактів порушення бюджетного законодавства — застосовують заходи впливу, встановлені статтею 117 Бюджетного кодексу України;
- у разі, коли платіжне доручення не прийняте до виконання, у зв'язку з порушенням бюджетного законодавства розпорядниками бюджетних коштів (одержувачами бюджетних коштів), — застосовують заходи впливу, зокрема попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства або інший захід впливу, відповідно до частини другої статті 118 Бюджетного кодексу України на підставі протоколу про порушення бюджетного законодавства.

6.2.4. Зупинення операцій із бюджетними коштами

Бюджетним кодексом України визначається, що порушенням бюджетного законодавства визнається порушення учасником бюджетного процесу встановлених бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання. За порушення бюджетного законодавства (визначені пунктами 1–3, 10, 11, 14–29, 32–36, 38 і 40 частини першої статті 116 Бюджетного Кодексу) до учасників бюджетного процесу можуть застосовуватися такі заходи впливу, як зупинення операцій з бюджетними коштами [1].

Зупинення операцій з бюджетними коштами полягає у зупиненні будь-яких операцій із здійснення платежів з рахунку порушника бюджетного законодавства.

Рішення про застосування заходів впливу за порушення бюджетного законодавства приймається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, органами державного фінансового контролю, місцевими фінансовими органами, головними розпорядниками бюджетних коштів у межах встановлених їм повноважень на підставі протоколу про порушення бюджетного законодавства або акта ревізії та доданих до них матеріалів [1].

Механізм застосування казначейством України у межах наданого йому повноваження до розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів такого заходу впливу, як зупинення операцій із бюджетними коштами, визначається Порядком № 21 [13].

Зупинення операцій із бюджетними коштами застосовується у разі виявлення факту порушення вимог бюджетного законодавства, передбаченого Бюджетним кодексом України, і полягає у зупиненні будь-яких операцій із здійснення платежів із рахунків розпорядників та/або одержувачів, при цьому складається протокол про порушення бюджетного законодавства.

Зупиненню підлягають будь-які операції, за винятком:

- сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) і єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- виконання рішень органів, яким, відповідно до закону, надано право стягнення коштів;
- здійснення захищених видатків.

6.2.5. Контроль у сфері закупівель

Контрольні повноваження казначейства України у сфері закупівель за державні кошти регламентуються законом № 2289-VI та мають певні напрями та алгоритм їх здійснення [15].

Напрями контролю і алгоритм їх здійснення у сфері закупівель казначейством України такі:

- до здійснення оплати за договорами про закупівлю перевіряється:
  - наявність та відповідність укладеного договору про закупівлю звіту про результати проведення процедури закупівлі, річному плану закупівель та правильність їх оформлення відповідно до законодавства;
  - наявність оголошення про проведення процедури закупівлі;
  - наявність повідомлення про акцепт пропозиції конкурсних торгів (цінової пропозиції, пропозиції за результатами застосування процедури закупівлі в одного учасника);
  - наявність відомостей про рамкову угоду, за якою укладено договір про закупівлю (у разі проведення закупівлі за рамковими угодами);
  - наявність оголошення про результати процедури закупівлі, що були опубліковані в державному офіційному друкованому виданні з питань державних закупівель та відповідних міжнародних виданнях у випадках, передбачених цим законом.
- вживаються заходи з недопущення здійснення платежів із рахунку замовника, згідно з узятим фінансовим зобов'язанням за договором про закупівлю у випадках:
  - відсутності необхідних документів, передбачених законом № 2289-VI, або їх невідповідності встановленим законодавством вимогам щодо оформлення;
  - скасування процедури закупівлі;
  - набрання законної сили рішенням суду про визнання результатів процедури закупівлі недійсними;
  - на період призупинення процедури закупівлі;
  - наявності відповідного рішення органу оскарження, відповідно до статті 18 закону № 2289-VI;
  - у разі виявлення порушень вимог законодавства у сфері закупівель повідомляє про такі випадки уповноважений орган та орган оскарження.

Уповноваженим органом є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних закупівель (на сучасному етапі таким органом є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України).

Орган оскарження — Антимонопольний комітет України.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Організація та координація діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ казначейством України.
2. Контроль за виконанням повноважень головних бухгалтерів бюджетних установ казначейством України.
3. Оцінка діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ казначейством України.
4. Заходи впливу казначейства України.
5. Контроль бюджетних повноважень під час зарахування надходжень і здійснення витрат казначейством України.
6. Контроль за веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного та місцевих бюджетів казначейством України.
7. Контроль за бюджетними повноваженнями під час зарахування надходжень бюджету; контроль за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету казначейством України.
8. Контроль за відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням (паспорту бюджетної програми) казначейством України.
9. Контроль за відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням; організація та координація діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ і контроль за виконанням ними своїх повноважень казначейством України.
10. Контроль бюджетних повноважень під час проведення надходжень та відшкодування податків казначейством України.
11. Здійснення органами казначейства України попереднього контролю.
12. Здійснення органами казначейства України поточного контролю.
13. Контрольний механізм казначейства України.
14. Зупинення операцій із бюджетними коштами казначейством України.
15. Алгоритм контролю казначейства України у сфері державних закупівель.
16. Дії казначейства України у разі встановлення порушення бюджетного законодавства.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видами індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 6 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є — *підготовка рефератів та виконання контрольної роботи.*

Виконання завдання з підготовки рефератів здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання — «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Механізм застосування органами казначейства України зупинення операцій з бюджетними коштами.
2. Основні напрями контролю казначейством України.
3. Здійснення фінансового контролю казначейством України у процесі казначейського обслуговування коштів місцевих бюджетів.
4. Здійснення контролю казначейством України у сфері закупівель за державні кошти.
5. Проведення контролю органами казначейства України під час прийняття бюджетних зобов'язань розпорядниками і одержувачами коштів державного та місцевих бюджетів.
6. Форми фінансового контролю та їх застосування казначейством України.
7. Методологічне забезпечення діяльності казначейства України.
8. Структурна розбудова казначейства України.
9. Алгоритм здійснення контролю казначейством України.
10. Заходи впливу за результатами казначейського контролю.
11. Організація та координація діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ і контроль за виконанням ними своїх повноважень шляхом оцінки їх діяльності.
12. Контроль у системі казначейства України.

Виконання завдання контрольної роботи здійснюється за запропонованими варіантами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання — «ДОРОЖНЯ КАРТА».

Варіанти

1. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної казначейської служби України з підготовки, проведення та реалізації матеріалів з застосування контрольних повноважень під час казначейського обслуговування місцевих бюджетів, обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів.
2. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної казначейської служби України з застосування контрольних повноважень зупиненням операцій з бюджетними коштами.
3. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної казначейської служби України з застосування контрольних повноважень під час здійснення державних закупівель.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК**ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>. — Загол. з екрану.
2. Господарський кодекс України від 16 січн. 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. — Загол. з екрану.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>. — Загол. з екрану.
4. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
5. Контроль у системі Державного казначейства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/92828>. — Загол. з екрану.
6. Положення про Державну казначейську службу України : Указ Президента України від 13 квітн. 2011 р. № 460/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=460%2F2011>. — Загол. з екрану.
7. Порядок складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства : Наказ Міністерства фінансів України від 15 листоп. 2010 року №1370 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1201-10>. — Загол. з екрану.
8. Порядок погодження призначення на посаду та звільнення з посади головного бухгалтера бюджетної установи : Наказ Міністерства фінансів України від 21 лют. 2011 року № 214 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0281-11>. — Загол. з екрану.
9. Порядок проведення оцінки виконання головним бухгалтером бюджетної установи своїх повноважень : Наказ Міністерства фінансів України від 01 груд. 2011 року № 1537 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1460-11>. — Загол. з екрану.
10. Порядок казначейського обслуговування державного бюджету за витратами : Наказ Міністерства фінансів України від 24 груд. 2012 року № 1407 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13>. — Загол. з екрану.
11. Порядок реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України : Наказ Міністерства фінансів України від 02 берез. 2012 року № 309 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0419-12>. — Загол. з екрану.
12. Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів : Наказ Міністерства фінансів України від 23 серпн. 2012 року № 938 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12>. — Загол. з екрану.
13. Порядок зупинення операцій із бюджетними коштами : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січн. 2011 року № 21 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/21-2011-п>. — Загол. з екрану.
14. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів : Наказ Державного казначейства України від 4 листоп. 2002 р. № 205 [Елек-

тронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0919-02>. — Загол. з екрану.

15. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 1 черв. 2010 р. № 2289-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2289-17&p=1295968154585997>. — Загол. з екрану.

16. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 7 листоп. 2010 р. № 2591-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2591-17>. — Загол. з екрану.

17. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 8 груд. 2010 р. № 1085/2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1085%2F2010>. — Загол. з екрану.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

18. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.

19. Бутинец Ф. Ф. Современный учет и контроль: подготовка кадров, проблемы теории и методики. Результаты диссертационных исследований проблем бухгалтерского учета и контроля Житомирской научной школы : монография / отв. ред. Ф. Ф. Бутинец. — Ж. : ЖГТУ, 2006. — 396 с.

20. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К. : НІОС, 2002. — 608 с.

21. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А. О. Монаєнко — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 152 с.

22. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К. : КНЕУ, 2002. — 240 с.

23. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія. — К. : НДФІ, 2006. — 584 с. — Бібліогр. : с. 554—580.

24. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Казна України» — професійне і практичне відомче видання, що комплексно висвітлює казначейську проблематику, журнал Державної казначейської служби України.

АДРЕСИ САЙТІВ ІНТЕРНЕТУ

1. http://www.kmu.gov.ua	—	Кабінет Міністрів України.
2. http://www.minfin.gov.ua	—	Міністерство фінансів України.
3. http://www.treasury.gov.ua	—	Державне казначейство України.
4. http://www.zakon.rada.gov.ua	—	Законодавство України.

ПРАКТИКУМ 7

ДЕРЖАВНИЙ ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ТА ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 7.1. Історичні передумови створення та етапи функціонування внутрішнього державного фінансового контролю в Україні
- 7.2. Різновид здійснення внутрішнього державного фінансового контролю в Україні та його законодавче підґрунтя
  - 7.2.1. Організація та проведення внутрішнього аудиту
    - 7.2.1.1. Застосування стандартів внутрішнього аудиту
    - 7.2.1.2. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника підрозділу внутрішнього аудиту
  - 7.2.2. Здійснення внутрішнього контролю

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

внутрішній державний фінансовий контроль; внутрішній аудит; внутрішній контроль; підрозділ внутрішнього аудиту; стандарти внутрішнього аудиту; кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту; система внутрішнього контролю; об'єкт внутрішнього аудиту; планування внутрішнього аудиту; звітність підрозділу внутрішнього аудиту; контроль стану внутрішнього аудиту; загальні стандарти внутрішнього аудиту; стандарти діяльності з внутрішнього аудиту; стандарти звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади та оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту; основні внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту; компетентність та підвищення кваліфікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту; незалежність та об'єктивність внутрішнього аудиту; напрями проведення внутрішнього аудиту; планування діяльності з внутрішнього аудиту; ведення бази даних; організація внутрішніх аудитів; проведення внутрішнього аудиту; документування проведення та результатів внутрішнього аудиту; моніторинг врахування рекомендацій за результатами внутрішнього аудиту; програма внутрішнього аудиту; аудиторський доказ; робочі документи; офіційні документи; аудиторський звіт; аудиторський висновок; матеріали справи; оцінка якості внутрішнього аудиту; внутрішня оцінка якості внутрішнього аудиту; зовнішня оцінка якості внутрішнього аудиту; принцип сумлінності; принцип незалежності та об'єктивності; принцип конфіденційності; принцип професійної компетентності; принципи внутрішнього контролю; елементи внутрішнього контролю; організація та здійснення внутрішнього контролю; відомчий контроль; матеріали справи; конфлікт інтересів; внутрішнє середовище (середовище контролю); управління ризиками; заходи контролю; моніторинг; інформація та комунікація; ідентифікація ризиків; постійний моніторинг; періодична оцінка; оцінка ризиків.

7.1. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТА ЕТАПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

З метою вивчення історичних передумов створення та етапів функціонування державного внутрішнього фінансового контролю в Україні нами буде розглянуто історичні надбання у сфері внутрішньовідомчого фінансового контролю з першого його впровадження (**1936 рік**) до останніх змін (**вересень 2012 року**) за допомогою нормативно-правової бази щодо порядку здійснення внутрішнього державного фінансового контролю.

Перший нормативний акт, що фактично розпочав відомчий контроль, прийнятий **1936 року**. На той час це був досить досконалий документ, яким було створено та закріплено низку базових принципів відомчого контролю. До них належать принципи обов'язковості та періодичності у відносинах між суб'єктами та об'єктами контролю. Відправною точкою розвитку відомчого контролю стає побудова цілісної системи, що містила у собі обов'язковість організації відомчого контролю на усіх рівнях державної влади, від її центральних органів до виконавчих комітетів обласного рівня, а також здійснення контрольно-ревізійних заходів не рідше одного разу на рік за кожним об'єктом контролю [7].

Плекання принципів відомчого контролю, що було закладено першим нормативним актом, знайшло своє подальше відображення у Положенні про Міністерство фінансів СРСР та у розробленій ним типовій інструкції здійснення контрольно-ревізійних дій міністерствами та відомствами **у 1978 році** [8].

Додатковим підтвердженням розбудови єдиної системи відомчого контролю є приклади нормативних актів, що були прийняті Радою Міністрів СРСР та Радою Міністрів УРСР **у 1981 році** [11, 15].

За часів незалежності Україною було розроблено власні механізми функціонування відомчого контролю та введені в дію прийняттям відповідних нормативних актів **у 1998, у 2002, у 2010, 2011 роках та останній у вересні 2012 року**.

10 липня 1998 року прийнято Постанову Кабінету Міністрів України № 1053 «Про заходи щодо поліпшення контрольно-ревізійної роботи в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади», — **який був першим документом** із цього питання, розробленим і **прийнятим в Україні**. Вказаним нормативно-правовим актом затверджено Положення про відомчий контроль у системі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади за фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління [12].

21 червня 2001 року було прийнято Бюджетний кодекс України № 2542-III, (чинного до 1 січня 2011 року), яким, за статтею 22, було передбачено, що розпорядники бюджетних коштів зобов'язані здійснювати внутрішній фінансовий контроль.

Також статтею 26 встановлено, що керівник бюджетної установи відповідає за організацію ефективної системи внутрішнього контролю за фінансовою та господарською діяльністю цієї установи.

Надалі Кабінетом Міністрів України, з метою посилення ефективності роботи контрольно-ревізійних підрозділів у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, поліпшення координації їх діяльності з іншими контролюючими та правоохоронними органами, підвищення рівня відшкодування заподіяних державі збитків, було розроблено та впроваджено Порядок здійснення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від **22 травня 2002 р.**

№ 685. Указаним нормативно-правовим актом визначався механізм здійснення контрольно-ревізійними підрозділами відповідних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади *внутрішнього фінансового контролю* за роботою підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління відповідних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади [9].

З метою приведення контрольно-ревізійної роботи в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади до єдиних норм і правил для створення дієвого механізму протидії правопорушенням і зловживанням у сфері використання бюджетних коштів, державного і комунального майна, робота контрольно-ревізійних підрозділів повинна була відповідати Стандартам державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна, затвердженим наказом ГоловкиРУ України від 09.08.2002 № 168, а також передбачалося надання звіту до органів державної контрольно-ревізійної служби про здійснену контрольно-ревізійну роботу, відповідно до вимог наказу ГоловкиРУ України від 11.03.2003 № 55 «Про затвердження форми звіту про контрольно-ревізійну роботу № 11 — ревізія та Інструкції щодо її заповнення» [13, 14].

Наступним етапом функціонування внутрішнього державного фінансового контролю стала розробка та впровадження Порядку проведення внутрішньої контрольно-ревізійної роботи в системі центрального органу виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від **6 січня 2010 р. № 2**, згідно з яким було визначено механізм проведення в системі міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади **внутрішньої контрольно-ревізійної роботи** [17].

Робота контрольно-ревізійних підрозділів повинна була відповідати стандартам державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна, затвердженим наказом ГоловкиРУ України від 09.08.2002 № 168, а також із метою надання органам державної контрольно-ревізійної служби повної, правдивої та неупередженої інформації про результати проведення внутрішньої контрольно-ревізійної роботи передбачалося надання звіту, відповідно до вимог наказу Головного контрольно-ревізійного управління України від 8 листопада 2010 р. № 422 «Про затвердження форми звітності № 1-КРП (квартальна) «Звіт (Зведений звіт) про результати проведення внутрішньої контрольно-ревізійної роботи в системі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади» та Інструкції про її складання та подання» [16].

Початком сучасного етапу щодо розбудови внутрішнього державного фінансового контролю стало прийняття **8 липня 2010 року** Бюджетного кодексу України № 2456-VI, що набув чинності з **1 січня 2011 р.**, яким було визнано основні засади здійснення **внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту** та порядок утворення підрозділів внутрішнього аудиту [1].

Виконання статті 26 Бюджетного кодексу України № 2456-VI Кабінетом Міністрів України було забезпечено постановою від **28 вересня 2011 року № 1001** «Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади» (далі — Постанова № 1001), якою затверджено порядок утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту [2].

Методологічним забезпеченням функціонування підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту стало впровадження стандартів внутрішнього аудиту та кодексу етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту [4, 18].

Останніми подіями сучасного етапу щодо розбудови внутрішнього державного фінансового контролю стала розробка та затвердження **14 вересня 2012** методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах (наказ Міністерства фінансів України № 995), що забезпечило реалізацію в повному обсязі статті 26 Бюджетного кодексу України стосовно впровадження внутрішнього контролю [6].

7.2. РІЗНОВИД ЗДІЙСНЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДҐРУНТЯ

Станом на цей час в Україні внутрішній державний фінансовий контроль здійснюється у два способи: **внутрішній аудит** та **внутрішній контроль**.

Законодавчим підґрунтям здійснення внутрішнього державного фінансового контролю у вказаних формах наразі вимоги чинних нормативно-правових актів:

- законодавчі акти рівня Кодексу України;
- нормативно-правові акти рівня Кабінету Міністрів України;
- регуляторні акти Міністерства фінансів України.

На загальнодержавному рівні першою ланкою є регулювання цього виду контролю законодавчим органом країни.

Бюджетним кодексом України, прийнятим 8 липня 2010 року № 2456-VI, що набув чинності з 1 січня 2011 р. передбачено:

- за п.п. 7, 8 статті 22, обов'язок головного розпорядника — здійснювати управління бюджетними коштами у межах встановлених йому бюджетних повноважень та оцінку ефективності бюджетних програм, забезпечуючи ефективне, результативне і цільове використання бюджетних коштів, організацію та координацію роботи розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів у бюджетному процесі; здійснювати контроль за своєчасним поверненням у повному обсязі до бюджету коштів, наданих за операціями з кредитування бюджету, а також кредитів (позик), отриманих державою (Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста, та коштів, наданих під державні (місцеві) гарантії;

- статтею 26 «Контроль та аудит у бюджетному процесі» визначено:

- контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками, відповідно до цього Кодексу та іншого законодавства.

- розпорядники бюджетних коштів в особі їх керівників організовують внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечують їх здійснення у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах [1].

Внутрішнім контролем є комплекс заходів, що застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів, відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ [1].

Внутрішнім аудитом є діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на удосконалення системи управління, запобігання фактам

незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю [1].

Другою ланкою загальнодержавного рівня є регулювання цього виду контролю нормативно-правовими актами рівня Кабінету Міністрів України.

Відповідно до частини третьої статті 26 Бюджетного кодексу України Кабінет Міністрів України постановою від 28 вересня 2011 року № 1001 затвердив Порядок утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади (далі — Порядок № 1001), а також скасував постанову Кабінету Міністрів України від 6 січня 2010 р. № 2 «Про проведення внутрішньої контрольно-ревізійної роботи в системі центрального органу виконавчої влади» з 01 січня 2012 року [2].

У центральному органі виконавчої влади для проведення внутрішнього аудиту утворюється як самостійний підрозділ — **підрозділ внутрішнього аудиту**.

Дія цього Порядку поширюється на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську та Севастопольську міські держадміністрації.

Останньою ланкою загальнодержавного рівня є регулювання цього виду контролю регуляторними актами рівня Міністерства фінансів України.

Регуляторна діяльність Міністерством фінансів України державного внутрішнього фінансового контролю здійснюється у такий спосіб:

1) *по-перше*, відбувається регулювання функціонування внутрішнього аудиту шляхом:

- розробки стандартів внутрішнього аудиту, які затверджено наказом Міністерства фінансів України від 4 жовтня 2011 року № 1247 (далі — Стандарти № 1247), з метою визначення єдиних підходів до організації та проведення внутрішнього аудиту, підготовки аудиторських звітів, висновків та рекомендацій [18];

- розробки Кодексу етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту, який затверджено наказом Міністерством фінансів України від 29 вересня 2011 року № 1217 (далі — Кодекс етики № 1217), з метою приведення правил поведінки працівників внутрішнього аудиту до відповідності вимогам морально-етичних принципів професійної діяльності [4];

2) *по-друге*, забезпечення повної реалізації статті 26 Бюджетного кодексу України шляхом упровадження наказом Міністерства фінансів України від 14 вересня 2012 року № 995 методичних рекомендацій із організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах із метою організації внутрішнього контролю (далі — Методичні рекомендації № 995). Ці методичні рекомендації розроблено для використання розпорядниками бюджетних коштів під час організації та здійснення внутрішнього контролю в своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах [6].

7.2.1. Організація та проведення внутрішнього аудиту

Основним завданням підрозділу є надання керівникові центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи об'єктивних і незалежних висновків та рекомендацій щодо:

- функціонування системи внутрішнього контролю та її удосконалення;
- удосконалення системи управління;

- запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів;
- запобігання виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи.

Завданнями підрозділу внутрішнього аудиту є:

- 1) проведення оцінки:
  - ефективності функціонування системи внутрішнього контролю;
  - ступеня виконання і досягнення цілей, визначених у стратегічних та річних планах;
  - ефективності планування й виконання бюджетних програм та результатів їх виконання;
  - якості надання адміністративних послуг та виконання контрольно-наглядових функцій, завдань, визначених актами законодавства;
  - стану збереження активів та інформації;
  - стану управління державним майном;
  - правильності ведення бухгалтерського обліку та достовірності фінансової і бюджетної звітності;
  - ризиків, які негативно впливають на виконання функцій і завдань центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи;
- 2) проведення за дорученням керівника центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи аналізу проектів наказів та інших документів, пов'язаних із використанням бюджетних коштів, для забезпечення їх цільового та ефективного використання;
- 3) планування, організація та проведення внутрішніх аудитів, документування їх результатів, підготовка аудиторських звітів, висновків та рекомендацій, а також проведення моніторингу врахування рекомендацій;
- 4) взаємодія з іншими структурними підрозділами центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи, іншими державними органами, підприємствами, їх об'єднаннями, установами та організаціями з питань проведення внутрішнього аудиту;
- 5) подання керівникові центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи аудиторських звітів і рекомендацій для прийняття ним відповідних управлінських рішень;
- 6) звітування про результати діяльності, відповідно до вимог цього Порядку та стандартів внутрішнього аудиту.

Об'єктом внутрішнього аудиту є діяльність центрального органу виконавчої влади, його територіальних органів та бюджетних установ у повному обсязі або з окремих питань (на окремих етапах) та заходи, що здійснюються його керівником для забезпечення ефективного функціонування системи внутрішнього контролю (дотримання принципів законності й ефективного використання бюджетних коштів, досягнення результатів, відповідно до встановленої мети, виконання завдань, планів і дотримання вимог щодо діяльності центрального органу виконавчої влади, його територіальних органів та бюджетних установ, а також підприємств, установ та організацій, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади).

Планування внутрішнього аудиту

Внутрішній аудит проводиться згідно з планами, що формуються підрозділом та затверджуються керівником центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи після погодження з відповідними органами Держфінінспекції.

Внутрішній аудит проводиться відповідно до стандартів, затверджених Мінфіном.

Звітність підрозділу внутрішнього аудиту

Звіт про результати діяльності підрозділу у центральному органі виконавчої влади або зведений звіт про результати діяльності підрозділів у центральному органі виконавчої влади, його територіальному органі та бюджетній установі у разі його створення подається керівником центрального органу виконавчої влади Держфінінспекції двічі на рік (до 20 січня та до 20 липня).

Контроль стану внутрішнього аудиту

Органи Держфінінспекції здійснюють контроль за станом внутрішнього аудиту шляхом оцінки якості внутрішнього аудиту центрального органу виконавчої влади, його територіального органу та бюджетної установи не частіше ніж один раз на рік. Зазначена оцінка якості проводиться у формі дослідження.

Предметом оцінки якості внутрішнього аудиту є планування, організація та проведення такого аудиту, моніторинг виконання рекомендацій за результатами його проведення, дотримання посадовими особами підрозділів вимог стандартів внутрішнього аудиту та інших нормативно-правових актів із відповідних питань.

7.2.1.1. Застосування стандартів внутрішнього аудиту

Здійснюючи методологічне забезпечення організації та проведення внутрішнього аудиту, Міністерством фінансів України розроблено Стандарти внутрішнього аудиту (далі — Стандарти № 1247) та затверджено наказом від 4 жовтня 2011 року № 1247 [18].

Стандарти застосовуються структурними підрозділами внутрішнього аудиту, утвореними в установах під час проведення ними внутрішнього аудиту, й поділяються на:

- загальні стандарти внутрішнього аудиту;
- стандарти діяльності з внутрішнього аудиту;
- стандарти звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади й оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту.

Загальний стандарт внутрішнього аудиту структурно складається з таких розділів:

- *основні внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту;*
- *компетентність та підвищення кваліфікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту;*
- *незалежність та об'єктивність внутрішнього аудиту.*

Розглянемо вимоги першого розділу загального стандарту — «Основні внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту».

Основними **внутрішніми документами з питань внутрішнього аудиту** є положення про підрозділ внутрішнього аудиту, посадові інструкції працівників підрозділу внутрішнього аудиту, внутрішні документи з питань проведення внутрішнього аудиту.

Основні внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту розробляються керівником підрозділу з урахуванням цих Стандартів № 1247 та Порядку № 1001.

Основні внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту в обов'язковому порядку містять:

- положення про підрозділ внутрішнього аудиту — вимоги щодо дотримання Бюджетного кодексу України, Порядку № 1001; Стандартів № 1247 та Кодексу етики № 1217;

- основні завдання підрозділу;
- право керівника підрозділу звітувати безпосередньо керівнику установи, за рішенням керівника установи входити до складу колегії такої установи (іншихдорадчих органів) та брати участь у її роботі;
- посадові інструкції працівників підрозділу внутрішнього аудиту — завдання, функції та обов'язки працівників підрозділу внутрішнього аудиту, їх права, вимоги щодо освіти, знань, навичок та досвіду роботи, передбачені законодавством для кожної структурної одиниці підрозділу внутрішнього аудиту; право безперешкодного доступу працівників підрозділу внутрішнього аудиту до документів, інформації та баз даних, які стосуються проведення внутрішнього аудиту;
- внутрішні документи з питань проведення внутрішнього аудиту — порядок планування і проведення внутрішніх аудитів, документування, реалізації їх результатів та, за рішенням керівника підрозділу, інші аспекти внутрішнього аудиту.

Розглянемо вимоги другого розділу Загального стандарту — «Компетентність та підвищення кваліфікації працівників підрозділів внутрішнього аудиту».

Працівники підрозділу внутрішнього аудиту повинні володіти необхідними знаннями та мати досвід роботи для виконання своїх функціональних обов'язків відповідно до вимог, визначених Порядком № 1001.

Працівники підрозділу внутрішнього аудиту повинні постійно вдосконалювати свої знання, підвищувати кваліфікацію шляхом відвідування установ, які організують та проводять навчальні заходи з державного управління та аудиту, а також шляхом самоосвіти.

Розглянемо вимоги третього розділу Загального стандарту — «Незалежність та об'єктивність внутрішнього аудиту».

Внутрішній аудит здійснюється незалежно та об'єктивно, чому сприяє організаційна та функціональна незалежність.

Організаційна незалежність забезпечується через:

- пряме підпорядкування та підзвітність підрозділу внутрішнього аудиту керівнику установи;
- затвердження керівником установи положення про підрозділ внутрішнього аудиту та піврічного плану діяльності внутрішнього аудиту;
- інформування керівником підрозділу внутрішнього аудиту керівника установи про стан виконання плану діяльності внутрішнього аудиту та інших завдань, а також про наявність обмежень у проведенні внутрішнього аудиту чи ресурсах.

Функціональна незалежність передбачає:

- недопущення виконання працівниками підрозділу внутрішнього аудиту функцій, не пов'язаних із здійсненням внутрішнього аудиту та не визначених у положенні про підрозділ внутрішнього аудиту;
- вжиття заходів керівником установи щодо запобігання неправомірному втручання третіх осіб у планування і проведення внутрішнього аудиту та підготовку звіту про його результати.

Об'єктивність вимагає від працівників внутрішнього аудиту:

- провадити свою діяльність неупереджено, без формування свого висновку під впливом третіх осіб та уникати конфлікту інтересів;
- інформувати керівника підрозділу внутрішнього аудиту про сфери діяльності установи, в якій вони працювали на керівних посадах або працюють (працювали у період, який охоплюється внутрішнім аудитом) його близькі особи, для прийняття ним рішення про можливість проведення таким працівником внутрішнього аудиту у зазначених сферах діяльності установи.

У другу чергу розглянемо вимоги Стандарту діяльності з внутрішнього аудиту, структура якого складається з таких розділів:

- напрями проведення внутрішнього аудиту;
- планування діяльності з внутрішнього аудиту;
- ведення бази даних;
- організація внутрішніх аудитів;
- проведення внутрішнього аудиту;
- документування проведення та результатів внутрішнього аудиту;
- моніторинг врахування рекомендацій за результатами внутрішнього аудиту.

Розглянемо вимоги першого розділу Стандарту діяльності з внутрішнього аудиту — «Напрями проведення внутрішнього аудиту».

Сфера застосування внутрішнього аудиту охоплює такі напрями діяльності:

- оцінка діяльності установи щодо ефективності функціонування системи внутрішнього контролю, ступеня виконання і досягнення цілей, визначених у стратегічних та річних планах, ефективності планування і виконання бюджетних програм та результатів їх виконання, якості надання адміністративних послуг та виконання контрольно-наглядових функцій, завдань, визначених актами законодавства, а також ризиків, які негативно впливають на виконання функцій і завдань установи (**аудит ефективності**);

- оцінка діяльності установи щодо законності та достовірності фінансової і бюджетної звітності, правильності ведення бухгалтерського обліку (**фінансовий аудит**);

- оцінка діяльності установи щодо дотримання актів законодавства, планів, процедур, контрактів із питань стану збереження активів, інформації та управління державним майном (**аудит відповідності**).

Розглянемо вимоги другого розділу Стандарту діяльності з внутрішнього аудиту — «Планування діяльності з внутрішнього аудиту».

Періодичність та інші критерії відбору об'єктів для проведення планових внутрішніх аудитів визначаються підрозділом внутрішнього аудиту та затверджуються керівником установи.

Під час планування проведення внутрішнього аудиту працівником підрозділу внутрішнього аудиту береться до уваги система управління ризиками, що застосовується в установі. У разі відсутності в установі такої системи працівник підрозділу внутрішнього аудиту керується власним судженням про ризики в діяльності установи після консультацій, проведених із керівництвом установи та посадовими особами установи, які безпосередньо відповідають за функції, процеси, що охоплюються внутрішнім аудитом (далі — відповідальні за діяльність).

Оцінка ризиків передбачає визначення ймовірності настання подій та розміру їх наслідків, які негативно впливатимуть на:

- виконання завдань і досягнення цілей установою, визначених у стратегічних та річних планах установи;
- ефективність планування, виконання та результату виконання бюджетних програм;
- якість надання адміністративних послуг та здійснення контрольно-наглядових функцій, завдань, визначених для установи актами законодавства;
- стан збереження активів та інформації;
- стан управління державним майном;
- правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності.

Розроблені відповідно до вказаних вимог піврічні плани потребують погодження з Держфінінспекцією України.

Розглянемо вимоги третього розділу Стандарту діяльності з внутрішнього аудиту – «Ведення бази даних».

Підрозділом внутрішнього аудиту установи складається та ведеться база, яка містить дані щодо об'єктів внутрішнього аудиту, з такою інформацією:

- найменування установи, в якій проводився внутрішній аудит;
- код за ЄДРПОУ;
- місцезнаходження установи;
- дата попереднього внутрішнього аудиту;
- відомості про стан реагування на висновки та рекомендації за результатами внутрішнього аудиту.

У свою чергу, підрозділ внутрішнього аудиту міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади забезпечує формування **зведеної (консолідованої) бази** даних про всі об'єкти внутрішнього аудиту, закріплені за підрозділами внутрішнього аудиту, утворені в установі, що включає базу даних підрозділу внутрішнього аудиту, утвореного у центральному апараті міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та бази даних підрозділів внутрішнього аудиту, утворених у територіальних органах, бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади.

Розглянемо вимоги четвертого розділу Стандарту діяльності з внутрішнього аудиту – «Організація внутрішніх аудитів».

Організація внутрішнього аудиту передбачає розподіл трудових ресурсів, планування внутрішнього аудиту та складання за його результатами програми.

Внутрішній аудит передбачає здійснення оцінки, результатом якої є отримання необхідних та достатніх аудиторських доказів із метою надання висновків відповідно до мети внутрішнього аудиту.

Мета внутрішнього аудиту формується працівником підрозділу внутрішнього аудиту та визначає його очікувані результати.

Під час планування внутрішнього аудиту працівники підрозділу внутрішнього аудиту вивчають питання, пов'язані з об'єктом внутрішнього аудиту:

- завдання і мета установи, визначені у стратегічних та річних планах;
- бюджетні програми;
- адміністративні послуги;
- використання установою інформаційних технологій (ІТ);
- середовище контролю, а саме визначення заходів, що вживаються керівництвом установи для створення і надійного функціонування внутрішнього контролю (накази, розпорядження, посадові інструкції, правила чи регламенти тощо), визначення ступеня дотримання правил, установлених керівництвом установи (чи виконуються фактично накази, розпорядження, посадові інструкції, правила чи регламенти тощо), для попередження, виявлення та виправлення помилок, попередження та виявлення фактів обману (крадіжок, приписок, шахрайства тощо) та досягнення установою визначеної мети;
- інші, необхідні для виконання внутрішнього аудиту, аспекти діяльності установи.

Детальне вивчення об'єкта аудиту здійснюється шляхом запитів та аналізу отриманої інформації щодо:

- нормативно-правових актів, документів, які регламентують діяльність установи;

- організаційної структури та системи управління установою;
- паспортів бюджетних програм;
- системи бухгалтерського обліку, фінансової і бюджетної звітності за важливістю;
- матеріалів попередніх контрольних заходів контролюючих органів та стан усунення виявлених порушень за їх результатами;
- звернень державних органів, народних депутатів, громадян, публікацій у засобах масової інформації про порушення законодавства, що стосуються діяльності об'єкта аудиту;
- інших, необхідних для виконання внутрішнього аудиту систем чи напрямів діяльності, інформації, у тому числі одержаної під час консультацій з керівництвом установи та її персоналом.

За результатами планування внутрішнього аудиту складається його програма, яка визначає:

- напрям внутрішнього аудиту;
- мету внутрішнього аудиту;
- підставу для проведення внутрішнього аудиту;
- об'єкт внутрішнього аудиту;
- період, що охоплюється внутрішнім аудитом;
- термін проведення внутрішнього аудиту;
- початкові обмеження щодо проведення внутрішнього аудиту (часові, географічні та інші);
- ризикові сфери діяльності, операції, ділянки бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю установи тощо;
- обсяг аудиторських прийомів та процедур за кожним фактором ризику;
- послідовність і терміни виконання робіт;
- склад аудиторської групи;
- планові трудові витрати.

Програма складається у письмовому вигляді, підписується керівником підрозділу внутрішнього аудиту та затверджується керівником установи до початку її виконання.

Розглянемо вимоги п'ятого розділу Стандарту діяльності з внутрішнього аудиту — «Проведення внутрішнього аудиту».

Працівники підрозділу внутрішнього аудиту самостійно визначають методи, методичні прийоми та процедури, які застосовуються під час внутрішнього аудиту, залежно від його об'єкта та відповідно до вимог внутрішніх документів із питань проведення внутрішнього аудиту.

Проведення внутрішнього аудиту передбачає збір аудиторських доказів працівниками підрозділу внутрішнього аудиту з застосуванням методів, методичних прийомів і процедур, що забезпечують обґрунтованість висновків за його результатами.

Достовірність офіційної документації та інформації, наданої працівникам підрозділу внутрішнього аудиту для внутрішнього аудиту, забезпечується посадовими особами установи, що її склали, затвердили, підписали чи засвідчили.

Розглянемо вимоги шостого розділу Стандарту діяльності з внутрішнього аудиту — «Документування проведення та результатів внутрішнього аудиту».

Документальне оформлення внутрішнього аудиту складається з двох видів документів — **робочих** та **офіційних**.

До робочої документації вноситься інформація, яка підтверджує висновки, викладені в аудиторському звіті, та включає:

- інформацію про організаційну структуру установи;
- необхідні витяги або копії документів;
- галузеву інформацію та нормативну документацію, яка регулює діяльність установи;
- документацію про вивчення та оцінку систем бухгалтерського обліку;
- документацію про оцінку системи внутрішнього контролю установи;
- аналіз важливих показників та тенденцій у діяльності установи за досліджуваний період;
- документацію, яка відображає час проведення аудиторських процедур та отриманий результат за кожною з них;
- список працівників підрозділу внутрішнього аудиту, які виконували аудиторські процедури, та час їх роботи;
- висновки, зроблені працівником підрозділу внутрішнього аудиту, щодо різних аспектів аудиту.

Після закінчення внутрішнього аудиту робочі документи підлягають обов'язковому збереженню у справах підрозділу внутрішнього аудиту.

Офіційним документом є аудиторський звіт. До аудиторського звіту додаються рекомендації (які також можна вважати офіційним документом) щодо удосконалення діяльності установи залежно від характеру виявлених проблем.

Аудиторський звіт складається зі вступної, аналітичної та підсумкової частин.

У вступній частині зазначаються такі дані:

- напрям внутрішнього аудиту, плановий чи позаплановий внутрішній аудит;
- мета внутрішнього аудиту;
- підстава для проведення внутрішнього аудиту з зазначенням реквізитів розпорядчого документа;
- посади, прізвища, імена і по батькові членів аудиторської групи та дати їх участі у проведенні внутрішнього аудиту (або посада, прізвище, ім'я і по батькові керівника аудиторської групи з посиланням на додаток — список членів аудиторської групи з відповідною інформацією);
- резюме (стислий виклад основних висновків та рекомендацій);
- опис об'єкта внутрішнього аудиту;
- дати початку і закінчення проведення внутрішнього аудиту;
- період, за який проводиться внутрішній аудит.

В аналітичній частині зазначаються результати внутрішнього аудиту за кожним програмним питанням із зазначенням використаних працівником підрозділу внутрішнього аудиту методів, прийомів та процедур.

Підсумкова частина включає *аудиторський висновок*, який містить обґрунтовані підсумки за результатами внутрішнього аудиту, відповідно до його теми та цілей, та перед складанням якого остаточно оцінюється аргументованість тверджень і доказів.

Аудиторський висновок може бути:

- безумовно позитивним;
- умовно-позитивним;
- негативним.

Розглянемо вимоги сьомого розділу Стандарту діяльності з внутрішнього аудиту — «Моніторинг врахування рекомендацій за результатами внутрішнього аудиту».

Здійснення моніторингу впровадження аудиторських рекомендацій передбачає здійснення заходів працівниками підрозділу внутрішнього аудиту щодо отримання інформації від відповідальних за діяльність про реалізацію аудиторських рекомен-

дацій, для того, щоб впевнитися в тому, що відповідальні за діяльність розпочали ефективні дії, спрямовані на їх виконання, або керівництво установи взяло на себе ризик невиконання таких рекомендацій.

У третю чергу розглянемо вимоги Стандарту звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади й оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту, структура якого складається з таких розділів:

- *звітування про діяльність підрозділу внутрішнього аудиту;*
- *формування та зберігання справ внутрішнього аудиту;*
- *надання інформації про результати внутрішнього аудиту;*
- *взаємодія підрозділу внутрішнього аудиту з органами державної влади;*
- *скарги на дії працівників підрозділу внутрішнього аудиту;*
- *забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту, оцінка якості внутрішнього аудиту.*

Розглянемо вимоги першого розділу Стандарту звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади та оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту — «Звітування про діяльність підрозділу внутрішнього аудиту».

Звіт про результати діяльності підрозділу внутрішнього аудиту повинен включати:

- стан виконання плану діяльності з внутрішнього аудиту та/або причини його невиконання;
- інформацію про позапланові внутрішні аудити;
- резюме кожного завершеного планового та позапланового внутрішнього аудиту;
- суттєві проблемні питання, у тому числі виявлені за результатами виконання аудиторських завдань у попередні періоди, що потребували негайного вжиття заходів, яких вжито не було;
- результати впровадження рекомендацій;
- обмеження, що виникали під час проведення внутрішнього аудиту;
- інформацію про наявність та стан виконання програми забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту.

Керівник підрозділу внутрішнього аудиту раз на півріччя в терміни, визначені керівником установи (але не пізніше термінів, визначених Порядком № 1001), у письмовій формі звітує перед ним про результати діяльності підрозділу внутрішнього аудиту.

Розглянемо вимоги другого розділу Стандарту звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади та оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту — «Формування та зберігання справ внутрішнього аудиту».

Порядок формування справ внутрішнього аудиту (*матеріали справи*), їх зберігання, використання, знищення та передачі у разі звільнення керівника підрозділу внутрішнього аудиту розробляється керівником підрозділу внутрішнього аудиту з урахуванням вимог законодавства та затверджується розпорядчим документом установи.

Справи формуються з присвоєнням номера та обов'язковою реєстрацією в журналі обліку аудиторських звітів і складаються з розпорядчих документів на проведення внутрішнього аудиту, його програми, офіційної та робочої документації з додатками, відомостей про заходи, вжиті за результатами внутрішнього аудиту, та іншої інформації, пов'язаної з упровадженням рекомендацій.

Розглянемо вимоги третього розділу Стандарту звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади та оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту – «Надання інформації про результати внутрішнього аудиту».

Інформація про результати внутрішнього аудиту надається за зверненням органів державної влади з дотриманням установлених вимог законодавства та внутрішніх документів із питань проведення внутрішнього аудиту щодо розголошення інформації з обмеженим доступом та конфіденційної інформації, за дорученням керівника установи.

Розглянемо вимоги четвертого розділу Стандарту звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади та оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту – «Взаємодія підрозділу внутрішнього аудиту з органами державної влади».

Взаємодія з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади та правоохоронними органами здійснюється підрозділом внутрішнього аудиту в межах його повноважень, відповідно до законодавства.

У разі виявлення підрозділом внутрішнього аудиту під час проведення внутрішнього аудиту фактів нецільового використання бюджетних коштів, марнотратства, зловживання службовим становищем, порушень фінансово-бюджетної дисципліни, які привели до втрат чи збитків, та/або які мають ознаки злочину, керівник підрозділу внутрішнього аудиту письмово інформує керівника установи про необхідність інформування правоохоронних органів про такі факти або передачі їм матеріалів внутрішнього аудиту.

Розглянемо вимоги п'ятого розділу Стандарту звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади та оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту – «Скарги на дії працівників підрозділу внутрішнього аудиту».

Скарги на дії працівників підрозділу внутрішнього аудиту, що надходять до установи, розглядаються у встановленому законодавством порядку.

Якщо за результатами розгляду скарги установою встановлено факт невідповідності офіційної документації, складеної за результатами внутрішнього аудиту, дійсному стану справ та/або порушення працівником підрозділу внутрішнього аудиту законодавства, в тому числі цих Стандартів, що вплинуло на об'єктивність висновків, керівник установи призначає повторний внутрішній аудит.

Повторний внутрішній аудит проводиться працівниками підрозділу внутрішнього аудиту, які не брали участі в попередніх внутрішніх аудитах з тих самих питань.

Розглянемо вимоги шостого розділу Стандарту звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади та оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту – «Забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту, оцінка якості внутрішнього аудиту».

Оцінка якості внутрішнього аудиту здійснюється керівником підрозділу внутрішнього аудиту (внутрішня оцінка якості) та Держфінінспекцією й її територіальними органами (зовнішня оцінка якості).

Про результати внутрішньої оцінки якості внутрішнього аудиту керівник підрозділу внутрішнього аудиту інформує керівника установи.

За результатами зовнішньої оцінки якості внутрішнього аудиту в установі Держфінінспекція надає керівникові міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади рекомендації щодо удосконалення проведення внутрішнього аудиту в установі й усунення виявлених недоліків.

7.2.1.2. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника підрозділу внутрішнього аудиту

З метою приведення правил поведінки працівників внутрішнього аудиту з вимогами морально-етичних принципів професійної діяльності, Міністерством фінансів України було розроблено Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту (далі — Кодекс етики № 1217), який затверджено наказом від 29 вересня 2011 року № 1217, з подальшим впровадженням у роботі як працівниками підрозділів внутрішнього аудиту, так і кадровими службами органів, де утворені ці підрозділи. Вимоги Кодексу етики стосуються працівників підрозділу внутрішнього аудиту або посадових осіб, на яких покладено повноваження щодо здійснення внутрішнього аудиту та поширюється дія Порядку № 1001 [4].

Працівник підрозділу внутрішнього аудиту під час виконання своїх службових обов'язків керується Конституцією України, законами України, іншими нормативно-правовими актами, цим Кодексом етики № 1217 та загальними морально-етичними нормами поведінки в суспільстві.

Працівник підрозділу внутрішнього аудиту повинен уживати необхідних заходів, відповідно до вимог, визначених цим Кодексом етики, та дбати про позитивний імідж і авторитет підрозділу внутрішнього аудиту й у цілому органу, в якому він працює. У разі недотримання працівником підрозділу внутрішнього аудиту вимог цього Кодексу етики № 1217, до нього застосовуються відповідні заходи, згідно з законами України.

Працівник підрозділу внутрішнього аудиту знайомиться з положеннями Кодексу етики № 1217, про що робиться відмітка в його особовій справі. Дотримання працівником підрозділу внутрішнього аудиту норм цього Кодексу етики № 1217 враховується кадровою службою органу під час проведення щорічної оцінки та атестації.

Для забезпечення довіри, впевненості та поваги до підрозділу та в цілому до органу, в якому він працює, працівник під час виконання службових обов'язків повинен дотримуватись таких морально-етичних принципів професійної діяльності, а саме:

- сумлінність;
- незалежність та об'єктивність;
- конфіденційність;
- професійна компетентність.

Працівник має сприяти практичному втіленню цих принципів, а також сприяти авторитету підрозділу та в цілому органу, в якому він працює.

Поведінка працівників повинна сприяти співпраці та добрим стосункам між ними самими та з іншими особами, з якими спілкуються в межах їх діяльності. Справедливість та збалансованість стосунків працівників зі своїми колегами відповідають як їх інтересам, так і інтересам всієї громадськості.

Контроль і нагляд за дотриманням вимог Кодексу етики № 1217 забезпечує керівник підрозділу, який зобов'язаний запобігати проявам неетичної поведінки підлеглих працівників шляхом організації роботи з розвитку професійної етики працівників, у тому числі через проведення навчань, інформаційно-роз'яснювальної роботи, та повинен:

- безпосередньо дотримуватись загальних морально-етичних принципів, прийнятих у суспільстві, основних принципів професійної діяльності та правил поведінки, визначених цим Кодексом, а також вимагати їх дотримання від підлеглих працівників;

- давати вказівки та доручення підлеглим працівникам виключно відповідно до законодавства України та з урахуванням їх рівня знань, досвіду і професійних навичок;
- здійснювати добір працівників із урахуванням їх моральних, професійних та ділових рис;
- принципово реагувати на факти неналежної поведінки підлеглих працівників, у тому числі за повідомленнями посадових осіб підприємств, установ та організацій, на яких здійснюються дослідження або оцінки;
- запобігати виникненню конфлікту інтересів у діяльності підлеглих працівників, а у разі виникнення — сприяти його оперативному розв'язанню;
- об'єктивно оцінювати роботу підлеглих працівників, а у разі порушення норм законодавства або недотримання вимог цього Кодексу етики № 1217 — ініціювати їх притягнення до відповідальності згідно з законами України.

Заходи для протидії одержанню неправомірної вигоди та дарунків (пожертв), відповідно до вимог Кодексу етики № 1217, зокрема:

- працівнику забороняється використовувати свої службові обов'язки в особистих інтересах та пов'язані з цим можливості для одержання або прийняття обіцянки/пропозиції щодо неправомірної вигоди чи дарунків (пожертв) для себе чи інших осіб;
- працівник повинен відмовлятися від одержання або обіцянки/пропозиції прийняття неправомірної вигоди чи дарунків (пожертв) для себе чи інших осіб;
під час виконання службових обов'язків працівник не має права:
- просити або примушувати осіб надавати неправомірну вигоду та дарунки (пожертви) собі або іншим особам;
- приймати прямо чи через інших осіб неправомірну вигоду та дарунки (пожертви) за прийняття рішень, виконання дій, що входять до його службових обов'язків, чи бездіяльність на свою користь;
- надавати прямо чи опосередковано неправомірну вигоду та дарунки (пожертви) іншим особам, включаючи своїх керівників, за виконання останніми будь-яких дій або невиконання певних дій (бездіяльність) на свою користь чи на користь інших осіб.

7.2.2. Здійснення внутрішнього контролю

Впровадження вимог статті 26 Бюджетного кодексу України щодо організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах здійснюється, згідно з Методичними рекомендаціями № 995, розробленими Міністерством фінансів України [6].

Внутрішнім контролем охоплюються питання планування діяльності установи, управління бюджетними коштами, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової і бюджетної звітності, забезпечення захисту активів від втрат, цільового й ефективного використання бюджетних коштів та інші питання, що не обмежуються лише фінансовими аспектами діяльності установи (за термінологією Європейського Союзу — фінансове управління і контроль).

Під час організації внутрішнього контролю в установі можуть бути використані кращі міжнародні практики побудови системи внутрішнього контролю в межах, що не суперечать законодавству України, зокрема рекомендований Європейською комісією посібник зі стандартів внутрішнього контролю для державного сектору, розроблений Комітетом із внутрішнього контролю Міжнародної організації вищих контролюючих органів (INTOSAI).

Внутрішній контроль в установі ґрунтується на принципах:

- законності — дотримання вимог законодавства;
- об'єктивності — отримання повної та достовірної інформації, що ґрунтується на документальних та фактичних даних і виключає вплив суб'єктивних факторів;
- відповідальності та розподілу повноважень — розподіл обов'язків між керівництвом установи усіх рівнів та працівниками, встановлення меж їх відповідальності у рамках функціональних повноважень у процесі прийняття рішень або виконання інших дій;
- превентивності — завчасне здійснення заходів контролю для запобігання виникненню відхилень від встановлених норм;
- відкритості — запровадження механізмів зворотного зв'язку та забезпечення необхідного ступеня транспарентності під час проведення оцінки внутрішнього контролю.

Внутрішній контроль включає такі елементи:

— **внутрішнє середовище** (середовище контролю) є основою для всіх інших елементів внутрішнього контролю та містить такі аспекти: а) особисту і професійну чесність, а також етичні цінності керівництва усіх рівнів та працівників, що визначаються внутрішніми документами, які регулюють питання поведінки та етики взаємовідносин (Кодекси етики); б) організаційну структуру, яка визначається у внутрішніх документах установи про структуру установи; розподіл функціональних обов'язків між керівником установи та його заступниками; положення про структурні підрозділи; посадові інструкції працівників; перелік функцій і виконавців та співвиконавців, відповідальних за їх виконання, тощо; в) принципи і правила управління людськими ресурсами та компетентністю персоналу, які визначаються у внутрішніх документах установи, що регулюють питання роботи з персоналом, його навчання та підвищення кваліфікації, оцінки, заохочення і просування по службі, здійснення добору кадрів із відповідною освітою та досвідом, підтримки та підвищення фахових знань та навичок персоналу тощо. Внутрішнє середовище (середовище контролю) спрямоване на забезпечення реалізації установою визначених актами законодавства завдань і функцій та досягнення встановлених мети та стратегічних цілей. Установлення мети та стратегічних цілей установою здійснюється відповідно до статті 21 Бюджетного кодексу України та методичних рекомендацій щодо розроблення планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів (за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період) на плановий та два бюджетні періоди, що настають за плановим, затверджених наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 25 липня 2012 року № 869 [10]);

— **управління ризиками** (полягає в ідентифікації, оцінці та визначенні способів реагування на ризики і заходи контролю з метою запобігання або зменшення їх негативного впливу на досягнення установою мети та стратегічних цілей. Ідентифікація ризиків передбачає: а) визначення та класифікацію ризиків за категоріями (за категоріями ризики можуть бути зовнішні (ймовірність виникнення ризиків не пов'язана з виконанням установою відповідних функцій та завдань) та внутрішні (ймовірність виникнення ризиків безпосередньо пов'язана з виконанням установою покладених на неї функцій та завдань) та видами (за видами ризики можуть бути нормативно-правові (відсутність, суперечність або нечітка регламентація у законодавстві виконання функцій та завдань); операційно-технологічні (порушення визначеного порядку виконання функцій та завдань); програмно-технічні (відсутність необхідних технічних засобів, прикладного програмного забезпечення

або змін до нього); кадрові (неналежна професійна підготовка працівників установи та неналежне виконання ними посадових інструкцій); фінансово-господарські (неналежне ресурсне, матеріальне забезпечення) тощо; б) систематичний перегляд ідентифікованих ризиків з метою виявлення нових та таких, що зазнали змін. Оцінка ризиків може здійснюватися за критеріями ймовірності виникнення ідентифікованих ризиків (відповідно до критеріїв ймовірності виникнення та суттєвості їх впливу, ризикам присвоюються значення «високий», «середній», «низький») та суттєвості їх впливу на здатність установи виконувати визначені актами законодавства завдання і функції для досягнення нею мети та стратегічних цілей. Визначення способів реагування на ідентифіковані та оцінені ризики полягає у прийнятті рішення керівництвом установи щодо зменшення, прийняття, розділення чи уникнення ризику. Під час прийняття рішення щодо способу реагування на ризик керівництво звертає увагу: на оцінку ймовірності та впливу ризику; — на витрати, пов'язані з реагуванням на ризик, порівняно з отриманою вигодою від його зменшення; чи не створює обраний спосіб реагування на ризик додаткових ризиків. Під час здійснення управління ризиками установи можуть застосовувати способи документування такої діяльності шляхом складання таблиць (матриць), класифікованих та оцінених за критеріями ймовірності виникнення та впливу ризиків, визначених для конкретних функцій чи завдань, із зазначенням заходів контролю, відповідальних виконавців, термінів та індикаторів виконання таких заходів тощо);

— **заходи контролю** (здійснюються на всіх рівнях діяльності установи та щодо всіх функцій і завдань та включають відповідні правила та процедури, найбільш типовими серед яких є: авторизація та підтвердження, що здійснюється шляхом отримання дозволу відповідальних осіб на виконання операцій через процедуру візування, погодження та затвердження; розподіл обов'язків та повноважень, ротація персоналу, що зменшує кількість ризиків, помилок чи втрат; контроль за доступом до ресурсів та облікових записів, а також закріплення відповідальності за збереження і використання ресурсів, що зменшує ризик їх втрати чи неправильного використання (наприклад, укладання договорів про матеріальну відповідальність, видача довіреностей, встановлення режимів доступу до інформаційних ресурсів тощо); контроль за достовірністю проведених операцій, перевірка процесів та операцій до та після їх проведення, звірка облікових даних із фактичними (наприклад, порівняння кількості поставлених товарів з кількістю товарів, що була фактично замовлена); оцінка загальних результатів діяльності установи, окремих функцій та завдань шляхом оцінювання їх ходу та результатів на предмет ефективності та результативності, відповідності нормативно-правовим актам та внутрішнім регламентам, правилам та процедурам установи; систематичний перегляд роботи кожного працівника установи (нагляд); інші правила та процедури, в тому числі визначені регламентом установи, внутрішніми документами про систему контролю за виконанням документів, правила внутрішнього трудового розпорядку працівників установи тощо;

— **моніторинг** внутрішнього контролю в установі полягає у здійсненні постійного моніторингу та періодичної оцінки. Постійний моніторинг здійснюється при щоденній/поточній діяльності установи та передбачає управлінські, наглядові та інші дії керівників усіх рівнів та працівників установи при виконанні ними своїх обов'язків з метою визначення та коригування відхилень. Періодична оцінка передбачає проведення оцінки виконання окремих функцій, завдань на періодичній основі та здійснюються працівниками, які не несуть відповідальності за їх реалізацію, та/або підрозділом внутрішнього аудиту установи для більш об'єктивного аналізу результативності системи внутрішнього контролю;

– **інформація та комунікація** (Інформаційний та комунікаційний обмін в установі передбачає збір, документування, передачу інформації та користування нею керівництвом та працівниками установи для належного виконання й оцінювання функцій та завдань. Ефективна система інформаційного та комунікаційного обміну передбачає надання повної, своєчасної та достовірної інформації:

– керівництву установи всіх рівнів щодо виконання завдань і функцій, ідентифікації та оцінки ризиків, стану реалізації заходів контролю та моніторингу, впровадження їх результатів і рекомендацій за результатами внутрішніх аудитів та обов'язкових вимог за результатами контрольних заходів зовнішніх контролюючих органів для прийняття відповідних управлінських рішень;

– працівникам установи для належного забезпечення реалізації ними завдань та функцій, покладених на структурні підрозділи установи.

Систему інформаційного та комунікаційного обміну в установі формують порядки обміну інформацією, що містять процедури, форми, обсяги, терміни, перелік надавачів та отримувачів інформації; графіки документообігу; графіки складання і подання звітності; схеми інформаційних потоків; комп'ютеризовані інформаційно-аналітичні системи тощо. Налагодження установою інформаційного та комунікаційного обміну з зовнішніми сторонами (міністерствами, центральними органами виконавчої влади, науковими установами, споживачами послуг тощо), а також оприлюднення інформації про діяльність установи сприятиме ефективному виконанню завдань і функцій з метою досягнення мети установи).

Організація та здійснення внутрішнього контролю в установі відбувається шляхом:

– по-перше, видання/затвердження керівниками установ внутрішніх документів (наказів, розпоряджень, правил, регламентів, положень, посадових інструкцій тощо), спрямованих на належне функціонування внутрішнього середовища, забезпечення здійснення управління ризиками, вжиття заходів контролю, налагодження комунікації та обміну інформацією в установі та здійснення моніторингу тощо;

– по-друге, виконання функцій та завдань керівниками структурних підрозділів та працівниками установи, визначених актами законодавства та внутрішніми документами, виданими/затвердженими керівником установи, інформування керівництва про ризики, що виникають під час виконання покладених на них завдань і функцій, вжиття відповідних заходів контролю та моніторингу, обміну інформацією тощо;

– по-третє, оцінки функціонування системи внутрішнього контролю підрозділом внутрішнього аудиту в межах повноважень, визначених законодавством, надаючи керівникові установи об'єктивних і незалежних висновків щодо її удосконалення.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Етапи функціонування внутрішнього державного фінансового контролю в Україні.
2. Рівень нормативно-правових актів та їх вимоги стосовно функціонування внутрішнього державного фінансового контролю.
3. Об'єкт внутрішнього аудиту.
4. Законодавче підґрунтя здійснення внутрішнього державного фінансового контролю.
5. Основні завдання підрозділу внутрішнього аудиту.
6. Вимоги загального стандарту внутрішнього аудиту.
7. Морально-етичні принципи професійної діяльності працівника підрозділу внутрішнього аудиту.
8. Вимоги стандарту діяльності з внутрішнього аудиту.
9. Вимоги стандарту звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади й оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту.
10. Принципи професійної діяльності працівників підрозділу внутрішнього аудиту.
11. Принцип сумлінності.
12. Принцип незалежності та об'єктивності.
13. Принцип конфіденційності.
14. Принцип професійної компетентності.
15. Контроль і нагляд за дотриманням вимог Кодексу етики.
16. Заходи з метою протидії одержанню неправомірної вигоди та дарунків (пожертв) відповідно до вимог Кодексу етики.
17. Організація внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів.
18. Принципи внутрішнього контролю.
19. Елементи внутрішнього контролю.
20. Документальне оформлення внутрішнього аудиту.
21. Внутрішнє середовище (середовище контролю).
22. Управління ризиками у внутрішньому контролі та їх ідентифікація, категорії, види.
23. Заходи внутрішнього контролю.
24. Моніторинг внутрішнього контролю.
25. Інформаційні та комунікаційні дії у внутрішньому контролі.
26. Шляхи організації та здійснення внутрішнього контролю в установі.
27. Різновид державного внутрішнього фінансового контролю в Україні.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видами індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 7 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є — **підготовка рефератів та виконання контрольної роботи.**

Виконання завдання з підготовки рефератів здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання — «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Основні історичні етапи розвитку внутрішнього державного фінансового контролю.
2. Шляхи розвитку внутрішнього державного фінансового контролю.
3. Функціонування, організація і проведення внутрішнього аудиту.
4. Мета та компетенція здійснення центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю.
5. Організація та здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах.
6. Дієвість та результативність різновиду державного фінансового контролю — внутрішній фінансовий контроль.
7. Розвиток предметно-об'єктної області контролю суб'єктом внутрішнього державного фінансового контролю: від початку до сьогодення.

Виконання завдання контрольної роботи здійснюється за запропонованими варіантами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання — «ДОРОЖНЯ КАРТА».

Варіанти

1. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи підрозділу внутрішнього аудиту з підготовки, проведення та реалізації матеріалів внутрішнього аудиту ефективності.
2. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи підрозділу внутрішнього аудиту з підготовки, проведення та реалізації матеріалів внутрішнього фінансового аудиту.
3. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи підрозділу внутрішнього аудиту з підготовки, проведення та реалізації матеріалів внутрішнього аудиту відповідності.
4. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК**ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>. — Загол. з екрану.
2. Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 року № 1001 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-2011-%EF>. — Загол. з екрану.
3. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. — 549 с.
4. Кодекс етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 29 верес. 2011 року № 1217 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1195-11>. — Загол. з екрану.
5. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
6. Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах : Наказ Міністерства фінансів України від 14 вересн. 2012 року №995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/89360>. — Загол. з екрану.
7. О внутренневедомственном финансовом контроле и документальной ревизии учреждений, предприятий, хозяйственных организаций и строительств : Постановление Совета Народных Комиссаров СССР от 15 апр. 1936 г. № 708 // Справочник по контрольно-ревизионной работе в сельском хозяйстве : в 2 ч. / М-во сел. хоз-ва СССР ; под ред. Н. Г. Белова, Н. Ф. Евсеева. — М., 1979. — Ч. 1. — С. 41.
8. Положение о Министерстве финансов СССР : утв. Постановлением Совета министров СССР от 16 фев. 1971 г. № 105 // Справочник по контрольно-ревизионной работе в сельском хозяйстве : в 2 ч. / М-во сел. хоз-ва СССР ; под ред. Н. Г. Белова, Н. Ф. Евсеева. — М., 1979. — Ч. 1. — С. 19—20.
9. Порядок здійснення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади внутрішнього фінансового контролю : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 трав. 2002 р. № 685 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=685-2002-%EF>. — Загол. з екрану.
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення планів діяльності головних розпорядників бюджетних коштів (за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України на відповідний бюджетний період) на плановий та два бюджетні періоди, що настають за плановим : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 25 липн. 2012 року № 869 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?title=NakazMinekonomrozvitkuVid25-07-2012-869-proZatverdzhenniaMetodichnikhRekomendatsiiSchodoRozroblenniaPlanivDiialnostiGolovnikhRo>

zporiadnikivBiudzhetnikhKoshtiv-zaBiudzhetnimiPriznachenniamiViznachenimiZakonomProDerzhavniiBiudzhzetUkrainiNaVidpovidniiBiudzhzetniiPeriodNaPlanoviiTaDvaBiudzhetniPeriodiSchoNastaiutZaPlanovim. — Загол. з екрану.

11. Про заходи по поліпшенню контрольно-ревізійної роботи в міністерствах, відомствах УРСР та інших органах управління : постанова Ради міністрів Української РСР від 26 трав. 1981 р. № 294 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP810294.html. — Загол. з екрану.

12. Про заходи щодо поліпшення контрольно-ревізійної роботи в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 лип. 1998 р. № 1053 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/mai.cgi?№reg=1053-98-%EF&p=1267605638503168>. — Загол. з екрану.

13. Про затвердження форми звіту про контрольно-ревізійну роботу № 11-ревізія та Інструкції щодо її заповнення : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 11 берез. 2003 р. № 55 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0232-03&p=1286039611770811>. — Загол. з екрану.

14. Про затвердження стандартів державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 9 серп. 2002 р. № 168 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/32841;jsessionid=2490725DEEF17A3D9FF42465F7A577BE>. — Загол. з екрану.

15. Положення про відомчий контроль за фінансово-господарською діяльністю об'єднань, підприємств, організацій і установ: постанова Ради Міністрів СРСР від 2 квітня 1981 р. № 325 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=934>. — Загол. з екрану.

16. Про затвердження форми звітності № 1-КРП (квартальна) «Звіт (Зведений звіт) про результати проведення внутрішньої контрольно-ревізійної роботи в системі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади» та Інструкції про її складання та подання : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 8 листоп. 2010 р. № 422 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0043-11&p=1296162941243156>. — Загол. з екрану.

17. Про проведення внутрішньої контрольно-ревізійної роботи в системі центрального органу виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 січ. 2010 р. № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2-2010-%EF>. — Загол. з екрану.

18. Стандарти внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 4 жовт. 2011 року № 1247 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>. — Загол. з екрану.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

19. Белов Н. Г. Контроль и ревизия в сельском хозяйстве : учебник / Н. Г. Белов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Статистика, 1981. — 311 с.

20. Бутынец Ф. Ф. Теоретические основы ревизий в сельскохозяйственных предприятиях : учеб. пособие / Ф. Ф. Бутынец. — К. : Рад. Закарпаття, 1977. — 100 с.

21. Белік В. Д. Внутрішній контроль: проблеми трактування в науковій літературі [Електронний ресурс] / В. Д. Белік // Вісник Житомирського державного технологічного університету. — 2009. — № 4 (50). — С. 12 — 15. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vzhdtu/econ/2009_4/37.pdf. — Загол. з екрану.
22. Бельчик С. В. Державний внутрішній фінансовий контроль в Україні розвиватиметься за нормами Європейського Союзу [Електронний ресурс] / С. В. Бельчик, М. В. Бариніна-Закірова // Фінансовий контроль. — 2005. — №. 5. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/35206>. — Загол. з екрану.
23. Государственный финансовый контроль : учебник для вузов / С. В. Степашин, Н. С. Столяров, С. О. Шохин, В. А. Жуков. — СПб. : Питер, 2004. — 557 с.
24. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 424 с.
25. Державний фінансовий контроль : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 408 с.
26. Дікань Л. В. Контроль і ревізія : навч. посіб. / Л. В. Дікань. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 327 с.
27. Звітні дані про результати ревізій та перевірок на підприємствах, в установах, організаціях за 2007 рік, проведених КРП міністерств, інших ЦОВВ (за відомчою статистичною звітністю ф. № 11-ревізія) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/48504>. — Загол. з екрану.
28. Звітні дані про результати ревізій та перевірок на підприємствах, установах, організаціях за 2008 рік, проведених відомчим контролем (за відомчою статистичною звітністю ф. № 11-ревізія) [Електронний ресурс] / Головне контрольно-ревізійне управління. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/52501>. — Загол. з екрану.
29. Инструкция о порядке проведения ревизий производственной и финансово-хозяйственной деятельности предприятий учреждений и организаций системы Министерства сельского хозяйства СССР : утв. М-вом сел. хоз-ва СССР, согласно с М-вом финансов СССР, 28.07.1967 № 272-2 // Справочник по контрольно-ревизионной работе в сельском хозяйстве : в 2 ч. / М-во сел. хоз-ва СССР ; под ред. Н. Г. Белова, Н. Ф. Евсеева. — М., 1979. — Ч. 1. — С. 96 — 118.
30. Мамишев А. В. Зовнішнє оцінювання системи внутрішнього управління і контролю бюджетної установи / А. В. Мамишев // Фінансовий контроль. — 2010. — № 7. — С. 43 — 45 ; № 8. — С. 43 — 45.
31. Результати контрольних заходів, проведених впродовж 2008 року відомчим контролем в системі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/52507>. — Загол. з екрану.
32. Результати контрольних заходів, проведених контрольно-ревізійними підрозділами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади у 2006 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/37944>. — Загол. з екрану.
33. Результати роботи контрольно-ревізійних підрозділів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади у 2007 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/48508>. — Загол. з екрану.
34. Стефанюк І. Б. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / І. Б. Стефанюк // Фінанси України. — 2011. — № 6. — С. 84 — 102.

35. Справочник контролера-ревизора : сб. норм. док. по контр.-ревиз. работе фин. органов / под ред. С. М. Устинюка. — М. : Финансы и статистика, 1981. — 493 с.

36. Справочник по контрольно-ревизионной работе в сельском хозяйстве : в 2 ч. / М-во сел. хоз-ва СССР ; под ред. Н. Г. Белова, Н. Ф. Евсеева. — М. : Статистика, 1979. — Ч. 1. — 448 с.

37. Типовая инструкция о порядке проведения комплексных ревизий производственной и финансово-хозяйственной деятельности производственных и хозяйственных организаций проводимых контрольно-ревизионным аппаратом министерств и ведомств : прил. №1 к письму Министерства финансов СССР от 14 сент. 1978 г. № 85 // Справочник контролера-ревизора : сб. норм. док. по контрольно-ревизионной работе фин. органов / сост. : П. Е. Тарасович, С. Б. Букин ; под ред. С. М. Устинюка. — М., 1981. — С. 455—474.

38. Финансы СССР : учебник / под ред. Н. Г. Сычева, В. В. Лаврова, Б. Г. Болдырева. — М. : Финансы, 1979. — 277 с.

39. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Фінансовий контроль» — всеукраїнський науково-практичний журнал.
2. «Фінанси України» — науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України.
3. «Финансы» — щомісячний теоретичний і науково-практичний журнал, засновник журналу — Міністерство фінансів Російської Федерації.

АДРЕСИ САЙТІВ ІНТЕРНЕТ

1. http://www.intosai.org	—	Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю.
2. http://www.eurosai.org	—	Європейська організація вищих органів фінансового контролю.
3. http://www.kmu.gov.ua	—	Кабінет Міністрів України.
4. http://www.minfin.gov.ua	—	Міністерство фінансів України.
5. http://www.dkrs.gov.ua	—	Державна контрольно-ревізійна служба України.
6. http://www.sbu.gov.ua	—	Служба безпеки України.
7. http://www.gp.gov.ua	—	Генеральна прокуратура України.
8. http://mvs.gov.ua	—	Міністерство внутрішніх справ України.
9. http://www.zakon.rada.gov.ua	—	Законодавство України.

ПРАКТИКУМ 8

ВЗАЄМОДІЯ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВИ

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 8.1. Взаємодія суб'єктів державного фінансового контролю та державних органів окремих фінансових повноважень
  - 8.1.1. Співпраця між суб'єктами державного фінансового контролю
  - 8.1.2. Координація діяльності суб'єктів державного фінансового контролю з державними органами окремих фінансових повноважень
- 8.2. Роль правоохоронних органів у заходах з державного фінансового контролю та їх взаємодія з суб'єктами державного фінансового контролю
  - 8.2.1. Законодавче підґрунтя взаємовідносин суб'єктів державного фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю з правоохоронними органами
  - 8.2.2. Призначення, організація та проведення взаємодії між органом державного фінансового контролю та правоохоронними органами
  - 8.2.3. Особливості проведення ревізії Державною фінансовою інспекцією України за зверненням правоохоронного органу

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

способи взаємодії між суб'єктами державного фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю з правоохоронними органами; винні особи; план-графік проведення виїзних ревізій і перевірок; координації дій між суб'єктами державного фінансового контролю; підконтрольні установи; взаємодія Рахункової палати з іншими державними контрольними органами; місцезнаходження об'єкта контролю; матеріальна шкода (збитки); втрата активів; взаємодія Казначейства України з іншими державними контрольними органами; розмір матеріальної шкоди (збитків); звернення правоохоронного органу; керівник правоохоронного органу; взаємодія Держфінінспекції України з іншими державними контрольними органами; обмін інформацією; координація діяльності суб'єктів державного фінансового контролю з державними органами окремих фінансових повноважень; ревізія за зверненням правоохоронного органу; правоохоронні органи; фінансово-господарська діяльність об'єкта контролю.

8.1. ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ОКРЕМИХ ФІНАНСОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

У діяльності всіх суб'єктів державного фінансового контролю, а саме: Рахункової палати, Держфінінспекції України та Казначейства України, з метою всебічного виконання ними контрольних повноважень передбачено взаємодію з іншими державними органами контролю.

Взаємодія Рахункової палати з іншими державними контрольними органами визначена ст. 21 Закону України № 315/96-ВР від 11 липня 1996 року «Про Рахункову палату»: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, а також державні органи, що здійснюють контрольно-наглядові функції, зобов'язані сприяти діяльності Рахункової палати, надавати за її запитами інформацію про результати перевірок та ревізій, які ними проведено.

Крім того, Рахункова палата в межах своєї компетенції може залучати до участі у здійсненні контрольно-ревізійної діяльності державні контрольні органи та їх представників, а також має право на договірній основі залучати до ревізій і перевірок недержавні аудиторські служби та окремих висококваліфікованих спеціалістів [27].

Взаємодія Казначейства України визначається пунктом 8 Указу Президента України від 13 квітня 2011 року № 460/2011, яким затверджено Положення про Державну казначейську службу України — Казначейство України у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими органами виконавчої влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, з органами місцевого самоврядування, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також із підприємствами, установами, організаціями [12].

Взаємодія Держфінінспекції України також регламентується такими законодавчими актами:

- по-перше, стаття 7 Закону України № 2939-XII передбачає координацію діяльності органу державного фінансового контролю з іншими контролюючими органами, а саме — орган державного фінансового контролю координує свою діяльність з органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, фінансовими органами, державною податковою службою, іншими контролюючими органами, органами прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки;

- по-друге, стаття 11 Закону України № 2939-XII вимагає здійснення планових виїзних ревізій органами державного фінансового контролю одночасно з іншими органами виконавчої влади, уповноваженими здійснювати контроль за нарахуванням і сплатою податків та зборів;

- по-третє, пунктом 8 Положення про Державну фінансову інспекцію України, затвердженого Указом Президента України 23 квітня 2011 року № 499/2011, передбачено, що Держфінінспекція України у процесі виконання покладених на неї завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими органами виконавчої влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, органами місцевого самоврядування, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами, організаціями, всеукраїнськими об'єднаннями профспілок і всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців [13, 16, 25].

8.1.1. Співпраця між суб'єктами державного фінансового контролю

З метою вдосконалення координації дій між двома суб'єктами державного фінансового контролю стосовно здійснення контролю за порядком ведення бухгалтерського обліку, складанням звітності про виконання бюджетів та кошторисів, проведенням операцій із бюджетними коштами, як передбачено вимогами статей 112 і 113 Бюджетного кодексу України, Державним казначейством України і Державною контрольно-ревізійною службою в Україні прийнято спільний наказ № 215/338 від 14.12.2004 «Про окремі питання взаємодії органів Державного казначейства України та державної контрольно-ревізійної служби в Україні» (далі — Спільний наказ № 215/338) [23].

Для досягнення вищенаведених завдань спільним наказом № 215/338 визначено декілька методологічних напрямів співпраці між зазначеними суб'єктами державного фінансового контролю, зокрема:

1. по-перше, передбачається надання доступу органам державної контрольно-ревізійної служби в Україні до інформації баз даних автоматизованої системи «Казна» Казначейства України;

2. по-друге, забезпечується проведення щоквартальних звірень щодо надходжень до бюджетів та бюджетних установ платежів, які стали наслідком проведених контрольних заходів органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні;

3. по-третє, під час проведення ревізій та перевірок органами державної контрольно-ревізійної служби в Україні органи Державного казначейства України надають їм письмові роз'яснення, відповідну базу із зазначених питань;

4. по-четверте, за результатами річних звітів органи Державного казначейства України надають інформацію щодо наявності небюджетних зобов'язань та вжитих заходів розпорядників бюджетних коштів до органів державної контрольно-ревізійної служби в Україні;

5. по-п'яте, визначено напрями, етапи та розроблено алгоритм дій органів Державного казначейства України під час здійснення контролю:

— на етапі реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів;

— на етапі оплати рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

— за отриманням, складанням та консолідацією фінансової звітності як розпорядниками бюджетних коштів, так і підвідомчими органами Державного казначейства України;

— за дотриманням єдиних правил ведення бухгалтерського обліку відповідно до вимог нормативно-правових актів;

6. по-шосте, органам державної контрольно-ревізійної служби в Україні здійснювати контроль за цільовим та ефективним використанням коштів державного та місцевих бюджетів, порядком ведення бухгалтерського обліку та достовірністю звітності про виконання бюджетів, кошторисів. Про результати контрольних заходів, якими виявлено порушення бюджетного законодавства, порядку ведення бухгалтерського обліку та достовірності звітності про виконання бюджетів та кошторисів, інформується Державне казначейство України. У разі неналежного виконання контрольних функцій Державним казначейством України або його територіальним органом, органи державної контрольно-ревізійної служби в Україні надають про це інформацію керівнику відповідного органу Державного казначейства України та Міністерству фінансів України [23].

8.1.2. Координація діяльності суб'єктів державного фінансового контролю з державними органами окремих фінансових повноважень

У цьому підрозділі розглянемо та з'ясуємо здійснення взаємодії суб'єкта державного фінансового контролю, а саме — Державної фінансової інспекції України, щодо координації під час проведення планових виїзних перевірок органами виконавчої влади, уповноваженими здійснювати контроль за нарахуванням і сплатою податків та зборів, а також ревізій державного фінансового контролю.

Механізм взаємодії щодо проведення такого різновиду контрольних заходів визначається:

- по-перше, порядком координації одночасного проведення планових перевірок (ревізій) контролюючими органами та органами державного фінансового контролю, розробленим відповідно до пункту 77.5 статті 77 Податкового кодексу України та статті 11 Закону України № 2939-XII і затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 року № 805 (далі — Порядок № 805) [11, 16, 19, 25];

- по-друге, порядком погодження органами державної контрольно-ревізійної служби з органами державної податкової служби планів-графіків проведення ревізій і перевірок суб'єктів господарювання, розробленим та затвердженим спільним наказом Головкиру і ДПА України № 252/531 від 13.09.2004 (далі — Порядок № 252/531) [20];

- по-третє, порядком взаємного інформування органів державної контрольно-ревізійної служби України та органів державної податкової служби України про факти фінансових порушень та вжиті заходи, розробленим і затвердженим спільним наказом Головного контрольно-ревізійного управління України та Державної податкової адміністрації України № 143/514 від 22.12.2001 (далі — Порядок № 143/514) [17].

Докладніше вивчимо наведені складові механізму взаємодії суб'єктів державного фінансового контролю з державними органами окремих фінансових повноважень.

Порядком № 805 визначено такий механізм координації одночасного проведення документальних планових перевірок контролюючими органами та планових виїзних ревізій органами державного фінансового контролю, а саме:

- щокварталу контролюючими органами та органами державного фінансового контролю здійснюється планування перевірок фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, які проводяться для забезпечення своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків, зборів, платежів;

- якщо, контролюючими органами та органами державного фінансового контролю планується проведення у звітному періоді перевірок одного і того самого суб'єкта господарювання, такі перевірки проводяться зазначеними органами одночасно;

- до 20 числа останнього місяця поточного кварталу, заплановані органами державного фінансового контролю перевірки погоджуються з відповідними контролюючими органами;

- внесення змін, що вносяться контролюючими органами до планів перевірок, проведення яких передбачається одночасно з перевірками органами державного фінансового контролю, погоджуються з відповідними органами державного фінансового контролю;

- територіальний орган Міндоходів інформує не пізніше ніж за 10 днів до початку проведення документальної планової перевірки суб'єкта господарювання та

орган державного фінансового контролю про дату початку перевірки. У разі неможливості з обґрунтованої причини проведення органом державного фінансового контролю планової виїзної ревізії одночасно з проведенням контролюючим органом документальної планової перевірки ревізія проводиться за згодою суб'єкта господарювання у погодженні з ним терміни за умови, що це не перешкоджає продовженню ним господарської діяльності;

— у разі виявлення органом державного фінансового контролю при проведенні планової виїзної ревізії фактів, що можуть свідчити про порушення вимог податкового або іншого законодавства, контроль за додержанням яких покладено на контролюючі органи, інформація про такі факти подається відповідному контролюючому органу[19].

Порядком № 252/531 встановлено детальний алгоритм погодження органами державної контрольно-ревізійної служби з органами державної податкової служби планів-графіків проведення ревізій і перевірок суб'єктів господарювання.

Плани-графіки планових виїзних ревізій і перевірок є інформацією з обмеженим доступом. Інформація, що передається органами державної контрольно-ревізійної служби або органами державної податкової служби, не підлягає оприлюдненню та використовується виключно в службових завданнях. Обмін інформацією здійснюється лише в електронному (файловому) вигляді. Обмін інформацією на паперових носіях здійснюється у виключних випадках — за відсутності технічного забезпечення.

Алгоритм погодження планів-графіків складається з декількох етапів, а саме:

1. Головне контрольно-ревізійне управління України (далі — ГоловКРУ) до 17 листопада, 17 лютого, 17 травня і 17 серпня поточного кварталу направляє контрольно-ревізійним управлінням в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі — КРУ) за формою, що додається, перелік суб'єктів господарювання, які знаходяться у відповідному регіоні та виїзні ревізії і перевірки яких заплановано апаратом ГоловКРУ на наступний квартал.

2. Регіональні КРУ формують і до 29 листопада, 29 лютого, 29 травня та 29 серпня поточного кварталу направляють контрольно-ревізійним відділам у районах, містах та районах у містах (далі — КРВ) за формою, що додається, перелік суб'єктів господарювання, які знаходяться на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, та виїзні ревізії і перевірки яких заплановано апаратами ГоловКРУ і КРУ на наступний квартал.

3. КРВ групують перелік суб'єктів господарювання, які знаходяться на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці та виїзні ревізії і перевірки яких заплановано апаратами ГоловКРУ, КРУ та КРВ.

4. Згруповані переліки за формою, яка додається, до 5 числа місяця, що передуює кварталу, на який складається план-графік виїзних ревізій і перевірок (далі — плановий період), КРВ направляють відповідним територіальним податковим інспекціям (далі — ТПІ).

5. ТПІ розглядають переліки, що надходять від КРВ, та у триденний термін направляють останнім інформацію, стосовно:

— погодження планових виїзних ревізій і перевірок суб'єктів господарювання та місяця їх проведення. Відповідне погодження планів-графіків проведення ревізій і перевірок здійснюється на предмет визначення суб'єктів господарювання, у яких планується одночасне проведення органами державної контрольно-ревізійної служби та органами державної податкової служби ревізій і перевірок. Якщо немає запису у відповідній колонці форми щодо погодження органами державної

податкової служби одночасних ревізій і перевірок, їх проведення здійснюють органи державної контрольно-ревізійної служби самостійно у встановленому порядку;

- відсутності на обліку та потреби погодження плану виїзних ревізій і перевірок суб'єктів господарювання з відповідними органами державної податкової служби.

6. До 10 числа місяця, що передує плановому періоду, КРВ направляють КРУ згідно з переліком, одержаним відповідно до пункту 2 Порядку № 252/531, інформацію стосовно суб'єктів господарювання.

КРУ узагальнюють одержані від КРВ переліки суб'єктів господарювання, планові виїзні ревізії і перевірки яких потрібно погодити з органами державної податкової служби, і направляють до 14 числа місяця, що передує плановому періоду, відповідним державним податковим адміністраціям в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Державні податкові адміністрації в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі розглядають переліки, які надходять від КРУ, та у триденний термін направляють останнім інформацію, заповнивши відповідну колонку форми, що додається, стосовно погодження планових виїзних ревізій і перевірок суб'єктів господарювання.

Про зміни до планів контрольно-ревізійної роботи органів державної контрольно-ревізійної служби в частині вилучення ревізій і перевірок суб'єктів господарювання, одночасне проведення яких передбачалося планом-графіком, письмово інформуються відповідні органи державної податкової служби. Про зміни до планів контрольно-ревізійної роботи органів державної контрольно-ревізійної служби щодо включення додаткових суб'єктів господарювання органи державної податкової служби не інформуються [20].

Порядок № 143/514 спрямований на встановлення механізму надання органами державної контрольно-ревізійної служби інформації про факти виявлених за результатами ревізій (перевірок) порушень фінансової дисципліни та зворотного інформування органами державної податкової служби щодо вжитих за цими фактами заходів, що стосуються:

- порушень норм із регулювання обігу готівки;
- порушень порядку ведення бухгалтерського обліку, які свідчать про можливе заниження об'єкта та/або бази оподаткування, а також ухилення від сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- проведення з порушенням законодавства операцій із заставленими активами.

У разі виявлення за результатами ревізії (перевірки) суб'єкта господарювання порушень фінансової дисципліни, у триденний термін від дня підписання акта ревізії (перевірки) або письмових висновків органу державної контрольно-ревізійної служби на заперечення (зауваження) суб'єкта господарювання до акта ревізії (перевірки), орган державної контрольно-ревізійної служби направляє до органу державної податкової служби, у якому платник податку перебуває на податковому обліку, копію акта (довідки) ревізії (перевірки) та інформацію, що містить такі дані:

- коли, ким, на якій підставі і за який період проведено ревізію (перевірку);
- повну назву суб'єкта господарювання, його підпорядкованість, місцезнаходження та код згідно з ЄДРПОУ;
- які вимоги чинного законодавства (назва, дата, номер, стаття чи пункт нормативного акта, ким затверджений) і на яку суму порушено, а також обставини та характер виявлених порушень фінансової дисципліни;

— які заходи для усунення виявлених порушень вжито органом державної контрольно-ревізійної служби та керівництвом суб'єкта господарювання при ревізії (перевірці).

Якщо під час проведення ревізії (перевірки) виявляються суттєві порушення порядку ведення бухгалтерського обліку, які свідчать про значне ухилення платника податку від оподаткування, або інші порушення, то орган державної контрольно-ревізійної служби терміново повідомляє орган податкової служби про виявлені порушення з метою проведення одночасної ревізії (перевірки).

Під час проведення ревізії (перевірки), яка не включена до плану-графіка проведення планових виїзних перевірок та під час якої виявляються порушення норм з регулювання обігу готівки, орган державної контрольно-ревізійної служби у триденний термін від дня підписання акта ревізії (перевірки) або письмових висновків на заперечення (зауваження) суб'єкта господарювання до акта ревізії (перевірки) направляє органу податкової служби разом з інформацією копію акта (довідки) ревізії (перевірки) та розрахунок фінансових санкцій, передбачених статтею 1 Указу Президента України від 12.06.95 № 436/95 «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» [15], для їх подальшого застосування відповідним органом державної податкової служби.

Орган державної податкової служби, розглянувши матеріали ревізій (перевірок), приймає у порядку, встановленому законодавством, відповідне рішення і в триденний термін від дня його прийняття інформує орган державної контрольно-ревізійної служби [17].

8.2. РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАХОДАХ З ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЯ З СУБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

8.2.1. Законодавче підґрунтя відносин суб'єктів державного фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю з правоохоронними органами

Підґрунтям для взаємодії суб'єктів державного фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю з правоохоронними органами є вигоди чинних законодавчих актів, а саме:

— Кримінального процесуального кодексу України [7];

— Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 № 2939-XII, зокрема статті 14: «Працівники правоохоронних органів зобов'язані сприяти службовим особам органу державного фінансового контролю у виконанні їх обов'язків. У разі недопущення працівників органу державного фінансового контролю на територію підприємства, установи, організації, відмови у наданні документів для ревізії та будь-якої іншої протиправної дії, органи міліції на прохання цих осіб зобов'язані негайно вжити відповідних заходів для припинення такої протидії, забезпечити нормальне проведення ревізії, охорону працівників органу державного фінансового контролю, документів та матеріалів, що перевіряються, а також вжити заходів для притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності» [25];

— Закону України від 11 липня 1996 року № 315/96-ВР «Про Рахункову палату», зокрема статті 7 пункту 14: «У разі виявлення під час перевірок, ревізій та обслі-

дувань фактів привласнення грошей і матеріальних цінностей, інших зловживань, передавати матеріали перевірок, ревізій та обслідувань до правоохоронних органів з інформуванням про це Верховну Раду України» [27];

— Стандарту Рахункової палати України «Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів», затвердженого постановою колегії Рахункової палати від 27 груд. 2004 р. № 28-6, зокрема підпункту 3 пункту 4.5: «У разі виявлення під час перевірки фактів нецільового використання бюджетних коштів, інших правопорушень, за скоєння яких передбачена кримінальна чи адміністративна відповідальність, за рішенням колегії Рахункової палати, матеріали перевірки передаються до Генеральної прокуратури України, інших правоохоронних органів або до суду у визначеному законодавством порядку» [21];

— Закону України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 № 1789-XII [26];

— Закону України «Про міліцію» від 20.12.1990 № 565-XII [22];

— Закону України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 № 2229-XII [28];

— Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 № 3341-XII [24];

— Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-XII;

— Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2006 № 550, зокрема пункт 27: «За зверненням правоохоронного органу контролюючі органи в межах своєї компетенції проводять планові та позапланові виїзні ревізії за місцезнаходженням об'єкта контролю»;

— Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України, затверджений спільним наказом вказаних служб від 19.10.2006 № 346/1025/685/53 [18];

— Стандартів внутрішнього аудиту, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 4 жовтня 2011 року № 1247, зокрема Стандарту IV пунктам 4.2: «У разі виявлення підрозділом внутрішнього аудиту під час проведення внутрішнього аудиту фактів нецільового використання бюджетних коштів, марнотратства, зловживання службовим становищем, порушень фінансово-бюджетної дисципліни, які привели до втрат чи збитків та/або які мають ознаки злочину, керівник підрозділу внутрішнього аудиту письмово інформує керівника установи про необхідність інформування правоохоронних органів про такі факти або передачі їм матеріалів внутрішнього аудиту»; та 4.3: «За рішенням керівника установи, керівник підрозділу внутрішнього аудиту або іншого структурного підрозділу установи, якщо це визначено розпорядчим документом установи, забезпечує інформування та/або передачу матеріалів такого аудиту до правоохоронних органів відповідно до законодавства» [30].

Згідно з наведеними нормативно-правовими актами, взаємодія між суб'єктами державного фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю та правоохоронними органами відбувається у такий спосіб:

— у формі сприяння правоохоронними органами службовим особам органу державного фінансового контролю у виконанні їх обов'язків;

— у формі інформування та/або передачі результатів контрольних заходів до правоохоронних органів;

— у формі проведення планових та позапланових виїзних ревізій за місцезнаходженням об'єкта контролю за зверненням правоохоронного органу;

— у формі виділення спеціаліста для участі у перевірках, що проводяться правоохоронними органами.

8.2.2. Призначення, організація та проведення взаємодії між органом державного фінансового контролю та правоохоронними органами

Питання стосовно призначення, організації та проведення взаємодії між органом державного фінансового контролю та правоохоронними органами регламентується Порядком взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України, затвердженим спільним наказом вказаних служб від 19.10.2006 № 346/1025/685/53 (далі — Порядок взаємодії № 346/1025/685/53) [18].

Указаний порядок взаємодії спрямований на забезпечення ефективної взаємодії між органом державного фінансового контролю та органами прокуратури, внутрішніх справ і Служби безпеки України з питань розгляду звернень правоохоронних органів, призначення, організації та проведення ревізій за ними, передачі їм матеріалів ревізій за власною ініціативою органів ДКРС, зворотного інформування про результати розгляду переданих матеріалів, виділення спеціалістів органів ДКРС, інших питань, що мають місце під час виконання органами ДКРС та правоохоронними органами покладених на них завдань.

Взаємодія між органом ДКРС та правоохоронними органами здійснюється шляхом:

- по-перше, впровадження відповідних дій стосовно призначення і організації органами ДКРС ревізій за зверненнями правоохоронних органів;
- по-друге, застосування порядку виділення спеціаліста для участі у перевірках, що проводяться правоохоронними органами;
- по-третє, забезпечення виконання умов підписання, розгляду та направлення звернень правоохоронних органів та органів ДКРС;
- по-четверте, взаємного інформування органів ДКРС та правоохоронних органів.

Визначення порядку призначення й організації органом державного фінансового контролю ревізій за зверненнями правоохоронних органів

Органи державного фінансового контролю проводять *планові* та *позапланові* виїзні ревізії за зверненнями правоохоронних органів за місцезнаходженням об'єкта контролю відповідно до Закону України № 2939-XII та Порядку № 550.

Посадові особи служби, які проводять ревізії, виконують доручення й підпорядковуються безпосередньо керівнику органу державного фінансового контролю.

Посадові особи служби при проведенні ревізій одноосібно здійснюють документальну і фактичну перевірку певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю на предмет наявності фактів порушення законодавства і несуть визначену законом відповідальність за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків. Працівники правоохоронних органів не мають права зобов'язувати посадових осіб служби здійснювати інші ревізійні дії, вимагати від них надання інформації про результати ревізій у спосіб, що суперечить вимогам законодавства.

Під час проведення за зверненнями правоохоронних органів ревізій у підконтрольних установах органи ДКРС перевіряють питання використання і збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильності визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, стану і достовірності бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Під час проведення позапланової виїзної ревізії на підставі постанови слідчого, прокурора або особи, що проводить дізнання, винесеної для забезпечення роз-

слідкування кримінальної справи (далі — постанова про призначення ревізії), або з інших установлених законом підстав у суб'єкта господарювання, який не внесений законом № 2939-XII до підконтрольних установ, посадові особи служби перевіряють питання використання і збереження фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, стан і достовірність бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Органи ДКРС не проводять ревізій з інших питань, якщо це не передбачено законами, та з питань дотримання вимог законодавства, перевірка яких належить до компетенції інших органів державної влади.

Звернення правоохоронного органу щодо проведення ревізії повинно містити такі відомості:

- повну назву об'єкта контролю, його місцезнаходження, код ЄДРПОУ, дані про організаційно-правову форму;

- інформацію про належність об'єкта контролю до підконтрольних установ — чи одержував об'єкт контролю у періоді, що підлягає ревізії, бюджетні кошти або кошти державних фондів та/або використовував державне чи комунальне майно;

- обґрунтування необхідності проведення ревізії — коротку суть фактів, що свідчать про порушення об'єктом контролю законів України, контроль за дотриманням яких зараховано Законом № 2939-XII до компетенції органів ДКРС;

- конкретні питання, які підлягають перевірці органом ДКРС в межах його компетенції;

- період, за який слід перевірити діяльність об'єкта контролю з визначених питань;

- найменування підрозділу правоохоронного органу, номер телефону та прізвище працівника, з яким слід підтримувати зв'язок для вирішення питань, що потребують втручання правоохоронного органу.

(За умови, якщо ці дані викладені в постанові про призначення ревізії, допускається їх відсутність у зверненні правоохоронного органу, до якого подається ця постанова.)

- дані (за наявності), у яких матеріально відповідальних осіб обов'язково слід ініціювати проведення інвентаризації та у яких суб'єктів господарювання — зустрічні звірки і з яких питань (із зазначенням місцезнаходження об'єктів зустрічних звірок). Забезпечення проведення зустрічних звірок за межами регіону здійснюється правоохоронним органом — ініціатором ревізії.

Звернення правоохоронного органу щодо проведення ревізії розглядаються Головою Головки КРУ України (його заступниками), начальниками контрольно-ревізійних управлінь в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі (їх заступниками), які за результатами розгляду приймають одне з таких рішень:

- прийняти до виконання звернення, організувати та провести позапланову виїзну ревізію;

- прийняти до виконання звернення, провести планову виїзну ревізію або повідомити про неможливість проведення ревізії;

- повідомити правоохоронний орган про необхідність уточнення звернення.

Для проведення ревізії за зверненням правоохоронного органу складається відповідно до компетенції органу ДКРС програма ревізії на підставі питань, що містяться у відповідному зверненні, постанові про призначення ревізії, рішенні суду, яка до початку ревізії письмово погоджується з правоохоронним органом, за ініціативою якого проводиться ревізія.

Документування результатів ревізії здійснюється відповідно до законодавства з питань державного фінансового контролю. При цьому в акті ревізії обов'язково

відображаються встановлені факти порушень законодавства (назва, дата, номер, стаття чи пункт нормативно-правового акта), розмір матеріальної шкоди (збитків), посадові (службові) особи, внаслідок дій або бездіяльності яких допущено порушення законодавства та завдано матеріальну шкоду (збитки).

Позапланова виїзна ревізія на об'єкті контролю за зверненням правоохоронного органу проводиться у разі надання ним:

- постанови про призначення ревізії та відповідного рішення суду, яке є дозволом для органу ДКРС на проведення ревізії і в якому зазначаються: підстави проведення ревізії, дата її початку та дата закінчення, номер, дата та підстави порушення кримінальної справи, орган, що порушив кримінальну справу, — для ревізії в суб'єкта господарювання, який не зараховано Законом № 2939-XII до підконтрольних установ;

- постанови про призначення ревізії, винесеної після порушення кримінальної справи проти посадових (службових) осіб об'єкта контролю — підконтрольної установи. Якщо справу порушено не проти цих осіб, а за певним фактом, що стосується діяльності підконтрольної установи, до постанови додається дозвіл суду на проведення ревізії;

- інформації про факти, що свідчать про порушення об'єктом контролю — підконтрольною установою — законів, та рішення суду про дозвіл на проведення ревізії, який надає органам ДКРС право на проведення ревізії, у якому зазначаються підстави її проведення, дата її початку та дата закінчення.

Направлення спеціаліста для участі у перевітках, що проводяться правоохоронними органами.

Працівники органів ДКРС за зверненнями правоохоронних органів можуть брати участь у перевірках, що проводяться правоохоронними органами у підконтрольних установах та на інших об'єктах контролю, як спеціалісти.

Працівники органів ДКРС направляються для участі в перевірках, що проводять правоохоронні органи, на підставі листа відповідного органу ДКРС.

У процесі участі в перевірці спеціаліст використовує свої спеціальні знання і в межах компетенції надає консультації та відповіді на порушені питання, при цьому фіксує факти порушення законодавства з питань використання і збереження фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильності визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, стану і достовірності бухгалтерського обліку і фінансової звітності, визначає розмір заподіяної матеріальної шкоди (збитків) та посадових (службових) осіб, внаслідок дій або бездіяльності яких допущено порушення законодавства та завдано матеріальну шкоду (збитки).

Результати участі спеціаліста у перевірці оформляються довідкою, яка складається на чистому аркуші та підписується спеціалістом із зазначенням посади та назви органу, в якому він працює.

Звернення правоохоронного органу щодо виділення працівника органу ДКРС як спеціаліста для участі у перевірці, що проводиться правоохоронним органом, повинно містити:

- обґрунтування необхідності залучення спеціаліста;
- дату, з якої необхідно буде залучити спеціаліста до проведення перевірки, та на який термін;
- повну назву об'єкта контролю, його місцезнаходження, дані про організаційно-правову форму;
- питання, на які спеціалістові необхідно буде надати відповідь.

Особливості підписання, розгляду та направлення звернень правоохоронних органів та органів ДКРС.

Звернення правоохоронного органу, яке не відповідає вимогам порядку взаємодії № 346/1025/685/53 або стосується проведення ревізій у суб'єктів господарювання, які не внесені законом № 2939-XII до підконтрольних установ, а також із питань, які не належать до компетенції органів ДКРС, залишається без виконання з обґрунтуванням причин неможливості його виконання.

Взаємне інформування органів ДКРС та правоохоронних органів.

Правоохоронний орган відповідного рівня до 1 листопада, 1 лютого, 1 травня й 1 серпня кожного року надсилає відповідному органу ДКРС пропозиції щодо включення до проектів планів контрольно-ревізійної роботи ревізій на об'єктах контролю — підконтрольних установах — із зазначенням конкретних фактів їх фінансово-господарської діяльності, що можуть свідчити про порушення законодавства.

Під час проведення ревізії за зверненням правоохоронного органу матеріали ревізії не пізніше 10 робочих днів після реєстрації акта ревізії, а у випадках надходження заперечень (зауважень) до нього — не пізніше 3 робочих днів після направлення висновків на такі заперечення (зауваження) передаються до правоохоронного органу.

У разі виявлення порушень законодавства ревізією, проведеною не за зверненнями правоохоронних органів, ревізійні матеріали, в яких зафіксовано порушення, що передбачають кримінальну відповідальність або містять ознаки корупційних діянь, передаються до правоохоронного органу в повному обсязі у визначені терміни.

Якщо такою ревізією виявлено порушення законодавства, за які не передбачено кримінальну відповідальність або які не містять ознаки корупційних діянь, орган ДКРС у визначені терміни письмово інформує про такі порушення правоохоронні органи.

Під час передачі ревізійних матеріалів або інформування про виявлені порушення в листі до правоохоронного органу коротко зазначається:

- коли, ким, на якій підставі і за який період проводилась ревізія;
- встановлені факти основних порушень законодавства (назва, дата, номер, стаття чи пункт нормативно-правового акта), розмір матеріальної шкоди (збитків) та посадові (службові) особи, внаслідок дій або бездіяльності яких допущено порушення законодавства та завдано матеріальну шкоду (збитки);
- які заходи для усунення порушень законодавства та відшкодування матеріальної шкоди (збитків) ужито органом ДКРС та керівництвом об'єкта контролю.

Матеріали ревізій, які передаються до правоохоронного органу в повному обсязі, мають містити такі документи:

- оригінал акта ревізії з додатками, на які є посилання в ньому;
- заперечення (зауваження) об'єкта контролю до акта ревізії та висновки органу ДКРС до них;
- копію повідомлення правоохоронному органу про доцільність вилучення документів (якщо під час ревізії ревізорами тимчасово вилучалися документи у зв'язку з їх підробленням або виявленими порушеннями з ознаками зловживань);
- опис документів, що додаються до супровідного листа.

Матеріали ревізії, які передаються правоохоронному органу, нумеруються за аркушами. В описі зазначається:

- порядковий номер;
- назва документа;
- його дата;

— номер і кількість аркушів, а також загальна кількість матеріалів і аркушів цифрами та літерами.

У разі надходження звернення правоохоронного органу про надання матеріалів ревізій, які проводились за зверненням іншого правоохоронного органу (або ці матеріали були йому передані за власною ініціативою), орган ДКРС повідомляє назву правоохоронного органу, до якого були направлені матеріали, реквізити супровідного листа та видає завірену копію акта ревізії.

У разі, якщо ревізія проведена для забезпечення розслідування кримінальної справи або за результатами розгляду матеріалів ревізії правоохоронним органом порушено кримінальну справу, надання матеріалів такої ревізії будь-якому іншому правоохоронному органу здійснюється за умови надання до органу ДКРС письмового дозволу прокурора або слідчого, який розслідує цю кримінальну справу.

Вичерпну інформацію про прийняте рішення за результатами розгляду переданих органом ДКРС матеріалів ревізії правоохоронний орган направляє відповідному органу ДКРС протягом 30 календарних днів із дня надходження таких матеріалів у формі картки-повідомлення.

Правоохоронний орган, отримавши матеріали ревізії:

— організовує розгляд матеріалів ревізії з наступним прийняттям відповідного рішення;

— у разі, якщо на підставі переданої відповідно до порядку взаємодії до правоохоронного органу інформації неможливо прийняти рішення, правоохоронний орган здійснює запит до органу ДКРС про надання інформації з переліком необхідних документів. У разі наявності зазначених у запиті правоохоронного органу документів орган ДКРС протягом 7 робочих днів направляє їх до правоохоронного органу, у іншому випадку повідомляє про їх відсутність.

Одночасно з прийняттям рішень щодо кожного матеріалу ревізії правоохоронний орган у межах компетенції вирішує питання про усунення порушень законодавства та/або відшкодування матеріальної шкоди (збитків) і вживає заходів щодо усунення причин і умов, які сприяли їх учиненню.

Органи ДКРС проводять із правоохоронними органами щоквартальні (у межах звітного року) звірки результатів розгляду переданих їм у звітному кварталі матеріалів ревізій, у яких зафіксовано факти порушень та про які у органів ДКРС немає інформації.

За матеріалами ревізій, проведених у межах розслідування порушених кримінальних справ, звірки не проводяться.

Якщо за матеріалами ревізії, переданими у звітному році, триває перевірка правоохоронного органу та не прийнято рішення про порушення чи відмову у порушенні кримінальної справи, її закриття чи направлення до суду тощо, органи ДКРС до 25 січня року, наступного за звітним, подають до правоохоронних органів узагальнений перелік (реєстр) таких матеріалів.

Подальші звірки між органами ДКРС та правоохоронними органами за такими матеріалами не проводяться.

8.2.3. Особливості проведення ревізії державною фінансовою інспекцією України за зверненням правоохоронного органу

Особливості проведення ревізії за зверненням правоохоронного органу регламентуються окремим розділом Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550 (далі — Порядок № 550).

За зверненням правоохоронного органу контролюючі органи в межах своєї компетенції проводять планові та позапланові виїзні ревізії за місцезнаходженням об'єкта контролю.

Проведення ревізії за зверненням правоохоронного органу має такий алгоритм, а саме:

1) отримання звернення правоохоронного органу (звернення правоохоронного органу розглядається Держфінінспекцією, її територіальним органом, якщо воно містить: повну назву об'єкта контролю, дані про його місцезнаходження, організаційно-правову форму; інформацію про належність об'єкта контролю до підконтрольних установ; обґрунтування необхідності проведення ревізії; перелік питань, на які, відповідно до компетенції органів, контролюючих органів необхідно дати відповідь; зазначення періоду проведення ревізії об'єкта контролю. Звернення правоохоронного органу, що не відповідає вимогам, визначеним у Порядку № 550, та/або не належить до компетенції контролюючого органу, підлягає поверненню протягом 10 робочих днів правоохоронному органу для уточнення.);

2) розгляд звернення правоохоронного органу та прийняття рішення щодо проведення позапланової ревізії або включення до плану контрольно-ревізійної роботи на наступний період (позапланова виїзна ревізія об'єкта контролю за зверненням правоохоронного органу проводиться у разі надання ним: клопотання слідчого або прокурора про призначення позапланової виїзної ревізії та ухвали суду про дозвіл на її проведення, в якому зазначаються підстави проведення, дати її початку та закінчення, а також номер кримінального провадження, орган, що здійснює досудове розслідування, дата та підстави повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (для ревізії суб'єкта господарської діяльності, не віднесеного Законом до підконтрольних установ); постанови слідчого або прокурора про призначення позапланової виїзної ревізії, винесеної після повідомлення посадовій особі підконтрольної установи, що ревізується, про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення; інформації про факти, що свідчать про порушення об'єктом контролю — підконтрольною установою — законів, та рішення суду про дозвіл на проведення ревізії, в якому зазначаються підстави проведення, дати початку та закінчення. У разі надходження зазначеної інформації без рішення суду Держфінінспекція, її територіальний орган протягом 7 робочих днів самостійно подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії з зазначенням дати початку та закінчення. Про відмову суду у видачі дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії об'єкта контролю невідкладно інформується відповідний правоохоронний орган. У разі ненадання правоохоронним органом рішення суду про проведення позапланової виїзної ревізії та за відсутності у зверненні правоохоронного органу фактів, що свідчать про порушення вимог законів, контроль за дотриманням яких належить до компетенції контролюючого органу, можливе включення ревізії об'єкта контролю до плану контрольно-ревізійної роботи контролюючого органу на наступний плановий період за умови, що така установа не ревізувалася контролюючими органами у плановому порядку протягом поточного календарного року);

3) здійснення контрольного заходу (для проведення ревізії за зверненням правоохоронного органу складається відповідно до компетенції контролюючого органу на підставі питань, що містяться у зверненні, постанові слідчого або прокурора, рішенні суду, програма ревізії, яка письмово погоджується з правоохоронним органом.

З метою комплексного охоплення плановою виїзною ревізією питань фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю до програми, крім зазначених у зверненні правоохоронного органу питань, можуть включатися за ініціативою

контролюючого органу інші питання відповідно до компетенції контролюючого органу);

4) документування результатів ревізії та передача акту до правоохоронного органу (результати ревізії оформляються актом, який складається на паперовому носії державною мовою і повинен мати наскрізну нумерацію сторінок. Акт ревізії складається у трьох примірниках: перший — для контролюючого органу, другий — для об'єкта контролю, третій — для передачі правоохоронним органам. Для унеможливлення підробки примірники акта візуються посадовою особою контролюючого органу на кожній сторінці із зазначенням на останній загальної кількості сторінок. Третій примірник акта ревізії до передачі правоохоронному органу зберігається у матеріалах ревізії. На звернення правоохоронного органу про видачу акта ревізії у разі, коли третій примірник вже надіслано іншому правоохоронному органу, контролюючий орган повідомляє про його назву, реквізити супровідного листа та видає завірену копію акта ревізії).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Механізм проведення планових виїзних перевірок органами виконавчої влади, уповноваженими здійснювати контроль за нарахуванням і сплатою податків та зборів, а також ревізій державного фінансового контролю.
2. Взаємодія Держфінінспекції з іншими контролюючими органами держави.
3. Взаємодія між суб'єктами державного фінансового контролю.
4. Співпраця суб'єктів державного фінансового контролю з державними органами окремих фінансових повноважень.
5. Законодавче підґрунтя взаємовідносин суб'єктів державного фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю з правоохоронними органами.
6. Призначення, організація та проведення взаємодії між органом державного фінансового контролю та правоохоронними органами.
7. Особливості проведення ревізії Державною фінансовою інспекцією України за зверненням правоохоронного органу.
8. Особливості проведення ревізії за зверненням правоохоронного органу.
9. Виділення спеціаліста для участі у перевітках, що проводяться правоохоронними органами.
10. Визначення порядку призначення й організації органом державного фінансового контролю ревізій за зверненнями правоохоронних органів.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видами індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 8 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є — **підготовка рефератів та виконання контрольної роботи.**

Виконання завдання з підготовки рефератів здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог інструкції з виконання індивідуального завдання — «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Правоохоронні органи та їх участь у організації, плануванні та здійсненні державного фінансового контролю.
2. Взаємодія Рахункової палати з іншими державними контрольними органами: мета та результативність.
3. Впровадження Казначейством України заходів взаємодії з іншими державними контрольними органами.
4. Взаємодія Держфінінспекції України з іншими державними контрольними органами.
5. Шляхи взаємодії між органами Держфінінспекції України та правоохоронними органами та їх ефективність.
6. Здійснення взаємодії суб'єкта державного фінансового контролю — Державної фінансової інспекції України щодо координації під час проведення планових виїзних перевірок органами виконавчої влади, уповноваженими здійснювати контроль за нарахуванням і сплатою податків та зборів, а також ревізій державного фінансового контролю.

Виконання завдання контрольної роботи здійснюється за запропонованими варіантами та відповідно до вимог інструкції з виконання індивідуального завдання — «ДОРОЖНЯ КАРТА».

Варіанти

1. Потрібно розробити алгоритм («Дорожня карта») посадової особи Державної фінансової інспекції України з підготовки та проведення планової та/або позапланової виїзної ревізії за зверненнями правоохоронних органів за місцезнаходженням об'єкта контролю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК**ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>. — Загол. з екрану.
2. Господарський кодекс України від 16 січн. 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. — Загол. з екрану.
3. Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 року № 1001 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-2011-%EF>. — Загол. з екрану.
4. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. — 549 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>. — Загол. з екрану.
6. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. — Загол. з екрану.
8. Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах : Наказ Міністерства фінансів України від 14 вересн. 2012 року №995 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/89360>. — Загол. з екрану.
9. Методичні рекомендації щодо здійснення інспектування органами Державної фінансової інспекції України : Наказ Державної фінансової інспекції України від 14 груд. 2011 року № 90
10. Митний Кодекс України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>. — Загол. з екрану.
11. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>. — Загол. з екрану.
12. Положення про Державну казначейську службу України : Указ Президента України від 13 квітн. 2011 р. № 460/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=460%2F2011>. — Загол. з екрану.
13. Положення про Державну фінансову інспекцію України : Указ Президента України від 23 квітн. 2011 р. № 499/2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=499%2F2011>. — Загол. з екрану.

14. Порядок складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства : Наказ Міністерства фінансів України від 15 листоп. 2010 року №1370 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1201-10>. — Загол. з екрану.

15. Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки : Указ Президента України від 12 черв. 1995 року № 436/95 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436/95>. — Загол. з екрану.

16. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-12>. — Загол. з екрану.

17. Про затвердження Порядку взаємного інформування органів державної контрольно-ревізійної служби України та органів державної податкової служби України про факти фінансових порушень та вжиті заходи : спільний наказ Головного контрольно-ревізійного управління України та Державної податкової адміністрації України від 22 груд. 2001 р. № 143/514 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0030-02>. — Загол. з екрану.

18. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки України : затверджено спільним Наказом вказаних служб від 19 жовт. 2006 р. № 346/1025/685/53 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/84758> — Загол. з екрану.

19. Порядок координації одночасного проведення планових перевірок (ревізій) контролюючими органами та органами державного фінансового контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жотн. 2013 р. № 805 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/805-2013-п>. — Загол. з екрану.

20. Про затвердження Порядку погодження органами державної контрольно-ревізійної служби з органами державної податкової служби планів-графіків проведення перевірок суб'єктів господарювання : спільний наказ Головного контрольно-ревізійного управління України та Державної податкової адміністрації України від 13 верес. 2004 р. № 252/531 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1241-04>. — Загол. з екрану.

21. Про затвердження Стандарту Рахункової палати України «Порядок підготовки і проведення перевірок та оформлення їх результатів» : Постанова Колегії Рахункової палати від 27 груд. 2004 р. № 28-6 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/283173>. — Загол. з екрану.

22. Про міліцію : Закон Верховна Рада УРСР від 20 груд.1990 р. № 565-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/565-12>. — Загол. з екрану.

23. Про окремі питання взаємодії органів Державного казначейства України та державної контрольно-ревізійної служби в Україні : спільний наказ Державного казначейства України та заступника Голови Головного контрольно-ревізійного управління України від 14 груд. 2004 р. № 215/338 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0010-05>. — Загол. з екрану.

24. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червн. 1993 р. № 3341-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>. — Загол. з екрану.

25. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>. — Загол. з екрану.

26. Про прокуратуру : Закон України від 05 лист.1991 р. № 1789-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>. — Загол. з екрану.

27. Про Рахункову палату : Закон України від 11 лип. 1996 р. № 315/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=315%2F96-%E2%F0&p=1259853344695904>. — Загол. з екрану.

28. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>. — Загол. з екрану.

29. Про утворення Державної служби боротьби з економічною злочинністю : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 липн. 1993 р. № 510 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/510-93-%D0%BF>. — Загол. з екрану.

30. Стандарти внутрішнього аудиту : наказ Міністерства фінансів України від 4 жовт. 2011 року № 1247 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11>. — Загол. з екрану.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

31. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К. : НІОС, 2002. — 608 с.

32. Государственный финансовый контроль : учебник для вузов / С. В. Степашин, Н. С. Столяров, С. О. Шохин, В. А. Жуков. — СПб. : Питер, 2004. — 557 с.

33. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 424 с.

34. Державний фінансовий контроль : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 408 с.

35. Державний фінансовий контроль : ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан [та ін.]. — К. : АВТ, 2004. — 424 с.

36. Дікань Л. В. Контроль і ревізія : навч. посіб. / Л. В. Дікань. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 327 с.

37. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А. О. Монаєнко — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 152 с.

38. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. / В. М. Опарін — 2-ге вид., доп. і перероб. — К. : КНЕУ, 2002. — 240 с.

39. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія. /К. В. Павлюк — К. : НДФІ, 2006. — 584 с. — Бібліогр. : С. 554—580.

40. Рябухин С. Н. Аудит эффективности : учебник / С. Н. Рябухин ; Акад. труда и соц. отношений. — М. : АТИСО; Экономика, 2009. — 602 с. — (Высшее проф. образование).

41. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Фінансовий контроль» — всеукраїнський науково-практичний журнал.
2. «Фінанси України» — науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України.
3. «Казна України» — професійне і практичне відомче видання, що комплексно висвітлює казначейську проблематику, журнал Державної казначейської служби України.

АДРЕСИ САЙТІВ ІНТЕРНЕТ

1. http://www.kmu.gov.ua	—	Кабінет Міністрів України.
2. http://www.minfin.gov.ua	—	Міністерство фінансів України.
3. http://www.dkrs.gov.ua	—	Державна контрольно-ревізійна служба України.
4. http://www.ac-rada.gov.ua	—	Рахункова палата України.
5. http://www.treasury.gov.ua	—	Державне казначейство України.
6. http://www.sbu.gov.ua	—	Служба безпеки України.
7. http://www.gp.gov.ua	—	Генеральна прокуратура України.
8. http://mvs.gov.ua	—	Міністерство внутрішніх справ України.
9. http://www.spfu.gov.ua	—	Фонд державного майна України.
10. http://minrd.gov.ua/	—	Міністерство доходів і зборів України.
11. http://www.zakon.rada.gov.ua	—	Законодавство України.

ПРАКТИКУМ 9

**НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ ТА ЇЇ ОКРЕМИХ СКЛАДОВИХ**

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

- 9.1. Визначення напрямів розвитку та удосконалення системи державного фінансового контролю
- 9.2. Теоретико-методологічні підходи до вдосконалення системи державного фінансового контролю
- 9.3. Концептуальний (стратегічний) розвиток системи державного фінансового контролю та її окремих складових
  - 9.3.1. Вдосконалення державного фінансового контролю як напрям розвитку системи управління державними фінансами
  - 9.3.2. Удосконалення одного з видів державного фінансового контролю
- 9.4. Законодавчі ініціативи суб'єктів влади та державного фінансового контролю щодо удосконалення державного фінансового контролю

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

імплементатії стандартів; фінансове управління і контроль; удосконалення предметної області державного фінансового контролю; напрями розвитку системи державного фінансового контролю; принципи розвитку та удосконалення державного фінансового контролю та окремих його суб'єктів; причини систематизації та впорядкування нормативно-правового механізму державного фінансового контролю; теоретико-методологічний напрям побудови; концептуальний (стратегічний) напрям розвитку; законодавчі ініціативи суб'єктів контролю; органи державного і комунального сектору; структура внутрішнього контролю; середовище контролю; оцінка ризиків; контролююча діяльність; інформація та інформаційний обмін; моніторинг; базовий принцип державного внутрішнього фінансового контролю; попередній контроль; поточний контроль; подальший контроль; внутрішній аудит; внутрішній контроль; інспектування; мета внутрішнього контролю; мета внутрішнього аудиту; фінансове розслідування; системоутворюючий законодавчий акт — Кодекс державного фінансового контролю; структура внутрішнього контролю.

9.1. ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

У зв'язку з наявністю у вітчизняному законодавстві вад, тривалий час залишалися поза державним фінансовим контролем окремі важливі для держави сфери діяльності, наслідком чого є неповне охоплення державних фінансових ресурсів.

Крім удосконалення предметної області державного фінансового контролю, також потребують удосконалення й інші складники системи державного фінансового контролю: види, елементи, форми, методи, характер організації, принципи контролю.

Напрями розвитку системи державного фінансового контролю повинні базуватися на теоретико-законодавчому підґрунті функціонування системи державного фінансового контролю та методологічних підходах до побудови системи державного фінансового контролю, а також на підґрунті аналізу напрямів застосування державного фінансового контролю в Україні відносно об'єктів контролю за предметом контролю.

Для ґрунтового визначення напрямів розвитку та удосконалення державного фінансового контролю та його окремих суб'єктів вимагаються такі гії:

- по-перше, ознайомлення з досвідом міжнародних організацій з питань фінансового контролю, таких як Міжнародна організація вищих контрольних органів INTOSAI та одна з її регіональних організацій — EUROSAL, а також вищі органи фінансового контролю держав — учасниць Співдружності Незалежних Держав;

- по-друге, врахування здійснення контрольних повноважень у сфері фінансів різними суб'єктами державної влади, згідно з чинними нормативно-правовими актами як міжнародними й закордонними, так і вітчизняними;

- по-третє, дослідження розроблених вітчизняних концепцій, стратегій та законопроектів стосовно розвитку та вдосконалення системи державного фінансового контролю та його окремих суб'єктів;

- по-четверте, врахування теоретичного підґрунтя та методологічних підходів до побудови системи державного фінансового контролю;

- по-п'яте, аналіз напрямів застосування державного фінансового контролю відносно об'єктів контролю за предметом контролю.

Очікуваним результатом проведених дій є визначення напрямів розвитку державного фінансового контролю:

- 1) першим напрямом є теоретико-методологічний — запропонований у дослідженнях теоретико-методологічних підходів до побудови системи державного фінансового контролю;

- 2) другим напрямом є концептуальний (стратегічний) — викладений у чинних концепціях уряду України стосовно розвитку державного фінансового контролю як *складовий елемент* системи управління державними фінансами країни;

- 3) третім напрямом є законодавчі ініціативи суб'єктів державного фінансового контролю щодо вдосконалення їх функціонування.

Отже, вважається, що здійснення заходів щодо розвитку і удосконалення системи державного фінансового контролю за всіма визначеними напрямами дозволить усунути існуючі недоліки функціонування державного фінансового контролю.

9.2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Розглянемо теоретико-методологічний, тобто перший із вище визначених напрямів розвитку державного фінансового контролю — дослідження окремих теоретико-методологічних підходів до побудови системи державного фінансового контролю.

У зв'язку з підґрунтям теоретико-методологічних напрацювань як науковою думкою з питань фінансів, так і державного управління, пропонується розвиток та удосконалення державного фінансового контролю та окремих його суб'єктів за такими принципами, а саме:

— незалежність видів контролю (*Втілення першого принципу стосується, в першу чергу, таких видів контролю: вищого державного фінансового контролю — шляхом виведення Державної контрольно-ревізійної служби в Україні зі складу та підпорядкування Міністерства фінансів України, зробивши окреим відомством у системі центральних органів виконавчої влади, безпосередньо підпорядкованим голові виконавчої гілки влади країни; внутрішнього фінансового контролю, зокрема шляхом посилення його незалежності від виконавчих органів місцевого самоврядування через утворення місцевою радою виключно окремого виконавчого органу місцевої ради з підконтрольністю та підзвітністю лише відповідній раді*);

— розмежування здійснення контролю за виконанням видаткової частини державного бюджету і за надходженнями до державного бюджету (*реалізація другого принципу відбувається шляхом запровадження двох вищих органів державного фінансового контролю. Враховуючи прагнення до збалансованості бюджету, що визначено Конституцією України, контроль за надходженням коштів до державного бюджету є так само важливим, як і цільове спрямування видатків державного бюджету. Зважаючи на те, що як у бюджетному процесі обумовлено наявність двох частин: доходної та видаткової, так і в контролі за бюджетними коштами повинно бути дві складові: контроль за надходженням і контроль за витрачанням коштів. Беручи до уваги, що Конституцією України визначено Рахункову палату України суб'єктом державного фінансового контролю за надходженням коштів до державного бюджету, а також те, що серед основних завдань і повноважень Кабінету Міністрів України як вищого органу у системі органів виконавчої влади є забезпечення виконання державного бюджету та проведення бюджетної і фінансової політики, здійснення управління об'єктами державної власності, пропонується запровадження двох вищих органів державного фінансового контролю: один від законодавчої гілки влади з питань контролю за надходженням коштів до державного бюджету, а другий — від виконавчої гілки влади з контролю за витрачанням коштів державного бюджету та використанням державної власності*);

— структурування та угруповання суб'єктів контролю за ознаками компетенції стосовно об'єкта та предмета контролю (Застосування третього принципу передбачає здійснення угруповання суб'єктів державного фінансового контролю за ознаками компетенції стосовно об'єкта та предмета контролю за трьома видами контролю: вищий державний фінансовий контроль — вид державного фінансового контролю, який одночасно є як зовнішнім, так і внутрішнім, визначається залежністю від характеру взаємовідносин суб'єкта і об'єкта контролю, має розмежування функцій контролю стосовно об'єкта за ознаками компетенції та обов'язковості ієрархії організації контролю. Тобто, якщо вищий контроль постає як зовнішній, то контроль здійснюється відповідно до об'єкта, зумовленого предметом контролю,

котрий не входить до тієї ж системи, що й суб'єкт. Якщо вищий контроль постає як внутрішній, то контроль здійснюється відповідно до об'єкта, зумовленого предметом контролю, котрий належить до тієї ж системи, що й суб'єкт, з метою ієрархічності взаємовідносин у системі державного фінансового контролю шляхом введення обов'язковості контролю з боку суб'єктів вищого контролю стосовно виконання контрольних повноважень суб'єктами зовнішнього та внутрішнього державного фінансового контролю, тобто суб'єкт контролю однієї групи одночасно є й об'єктом контролю для іншої групи; зовнішній державний фінансовий контроль — такий контроль, коли контроль здійснюється суб'єктом, що не входить до тієї ж системи, що й об'єкт. Заходи фінансового контролю, що здійснюються зовнішніми органами, зазвичай охоплюють всю систему державних органів і тому можуть розглядатися як макрозаходи; внутрішній державний фінансовий контроль — самоконтроль, який здійснюють організації, підприємства, установи за власною фінансовою діяльністю та фінансовою діяльністю підрозділів, що входять до їх складу. Він є складовою частиною управління організацією і тому проводиться за її розсудом, на основі рішень даної організації. Тобто внутрішнім називається такий контроль, коли суб'єкт і об'єкт входять до однієї системи);

— обов'язковості ієрархічного контролю між різними видами державного фінансового контролю (Запровадження четвертого принципу передбачає, що суб'єкт контролю одного виду контролю одночасно є й об'єктом контролю для іншого виду контролю. Наведений принцип застосовується під час визначення повноважень суб'єктів вищого державного фінансового контролю щодо здійснення контролю за діяльністю суб'єктів внутрішнього та зовнішнього державного фінансового контролю) [22].

Втілення наведених принципів розвитку та удосконалення державного фінансового контролю й окремих його суб'єктів потребує вдосконалення діючого нормативно-правового механізму, що пов'язано з інституційним розвитком державних фінансів, та полягає у гармонізації чинного нормативно-правового середовища, яке регулює державний фінансовий контроль в Україні шляхом перетворення сучасних наукових здобутків теоретико-методологічного дослідження системи державного фінансового контролю в інституційні засади державних фінансів для гармонізації чинного нормативно-правового середовища виключно прийняттям системоутворюючого нормативного акту — Кодексу державного фінансового контролю України, що дасть змогу подолати роздроблений і фрагментарний характер організації державного фінансового контролю.

Така ситуація зумовлена тим, що з законодавчою ініціативою виступають різні суб'єкти державного фінансового контролю.

Крім того, нагальна потреба у систематизації та впорядкуванні нормативно-правового механізму державного фінансового контролю продиктована низкою причин.

По-перше, державний фінансовий контроль має велику суспільну значимість саме як найвищий елемент управління системою державних фінансів. Найважливіші питання їх формування та розподілу регулюють відповідні кодекси — бюджетний, що вже зазнав другої редакції, митний та податковий, який прийнято останнім часом, — тому системоутворюючий законодавчий нормативний акт із питань державного фінансового контролю також повинен мати формат кодексу, що дасть повною мірою реалізувати в державному управлінні контрольну функцію за державними фінансовими ресурсами.

По-друге, аналіз нормативно-правового механізму дав змогу встановити, що діяльність інститутів державного фінансового контролю регулюють нормативні

документи різних рівнів — від законів України до наказів центральних органів виконавчої влади. Тому розробка та прийняття кодексу державного фінансового контролю України підведе єдине методологічне підґрунтя під нормативно-правовий механізм цілісної системи державного фінансового контролю та унеможливить порушення принципів, методів і форм контролю.

По-третє, існує потреба у налагодженні чинного нормативно-правового механізму, який регулює діяльність державного фінансового контролю з урахуванням надбань світового досвіду. Як було вже зазначено, Україна в особі рахункової палати України є учасницею багатьох світових організацій, що постійно вдосконалюють методологічне підґрунтя діяльності державного фінансового контролю. Реалізація та впровадження декларацій і резолюцій, прийнятих на міжнародних конгресах стосовно питань функціонування державного фінансового контролю, можлива лише шляхом прийняття відповідного системоутворюючого законодавчого акта, а саме кодексу державного фінансового контролю України.

По-четверте, як було вже неодноразово наголошено, неприпустима ситуація склалася з контролем надходжень до державного бюджету, утворенням дефіциту Державного бюджету, формуванням і використанням державного та гарантованого державою боргу, тому прийняття кодексу державного фінансового контролю України наразі унеможливить неефективність та підсилить контрольованість бюджетного процесу.

По-п'яте, значна кількість чинних нормативно-правових актів не пов'язані один з одним, тому не формують цілісну систему державного фінансового контролю. З цієї причини необхідно задіяти формотворчу синергійну функцію цілісної системи, що полягає у здатності системи саморозбудовуватися шляхом розробки та прийняття системоутворюючого законодавчого акта — кодексу державного фінансового контролю України.

Спираючись на вищенаведене, вважаємо, що системоутворюючий законодавчий акт — кодекс державного фінансового контролю — повинен урегулювати та закріпити таке.

1. У першу чергу, положення кодексу державного фінансового контролю мають закріпити види державного фінансового контролю відповідно до угруповань як вищий, зовнішній та внутрішній державний фінансовий контроль.

2. По-друге, кодексом державного фінансового контролю має регулюватися організаційний механізм державного фінансового контролю різних гілок влади як виконавчої, так і законодавчої, з подальшим запровадженням:

— визначення та закріплення видів, принципів, форм, методів, елементів та характеру організації контролю як сукупності складників елементів цілісності системи державного фінансового контролю;

— закріплення обов'язковості ієрархічності взаємовідносин у цілісній системі державного фінансового контролю шляхом введення обов'язковості контролю з боку суб'єктів вищого контролю стосовно виконання контрольних повноважень суб'єктами зовнішнього та внутрішнього державного фінансового контролю, тобто суб'єкт контролю однієї групи одночасно є й об'єктом контролю для іншої, що дасть змогу якісно підвищити цілісність за рахунок запровадження самоконтролю в межах цілісної системи державного фінансового контролю;

— проведення закріплення за суб'єктами окремих видів системи державного фінансового контролю притаманних їм методів та форм здійснення контролю з урахуванням їх власних особливостей та завдань, що дасть змогу закріпити цілісність системи державного фінансового контролю систематизованою нормою галу-

зі права, що допоможе уникнути дублювання, різноспрямованості, взаємовиключення між суб'єктами контролю;

— відмови від поділу внутрішнього державного фінансового контролю (відомчого контролю) на внутрішній контроль та внутрішній аудит — зазначене не є доцільним, бо приводить до методологічної плутанини, що полягає у підміні видів і методів здійснення контролю (тобто аудит як метод контролю пропонується виділити в окремий вид контролю), а також формує зайвий структурний надлишок у вигляді створення окремих підрозділів.

3. По-третє, за допомогою кодексу державного фінансового контролю необхідно визначити та забезпечити незалежність системи державного фінансового контролю, в першу чергу, таких видів контролю, як вищий державний фінансовий контроль і внутрішній фінансовий контроль.

4. По-четверте, за допомогою кодексу державного фінансового контролю варто визначати та забезпечувати застосування:

— щодо предмета контролю — повного та вичерпного переліку, що є предметом контролю, а також загальновизначеної та законодавчо закріпленої термінології у зв'язку із чинними нормативно-правовими актами, якими регулюється питання управління та використання державних ресурсів, визначаються терміни й поняття, правові засади функціонування бюджетної системи України, її принципи, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства й надання платних адміністративних послуг;

— щодо об'єкта контролю — принципу причинності, що полягає у визначенні об'єкта контролю як учасника відповідних фінансово-економічних відносин, діяльність якого безпосередньо пов'язана з предметом контролю, тобто в обумовленості об'єкта предметом контролю, з метою визначення об'єктів контролю під час планування, організації і здійснення контрольних дій суб'єктами контролю щодо них, що приведе до унеможливлення плутанини під час планування, організації та здійснення контрольних дій і, як наслідок, — до повного охоплення контрольними заходами об'єктів та предмета контролю;

— щодо суб'єкта контролю — визначальної ознаки — компетенції стосовно об'єкта та предмета контролю.

Підсумовуючи проведене ознайомлення за всіма трьома напрямками розвитку державного фінансового контролю шляхом дослідження пропозиції, що викладені у чинних концепціях та стратегіях розвитку державного фінансового контролю, а також розгляду запропонованих законопроектів від суб'єктів державного фінансового контролю, розгляду окреслених у наукових дослідженнях принципів розвитку та удосконалення державного фінансового контролю та окремих його суб'єктів **дозволило визначити першочергові кроки розвитку державного фінансового контролю**, які полягають у гармонійному розвитку складових елементів та усуненні диспропорцій і деформацій у державному фінансовому контролі, а саме:

подаліший розвиток теоретико-методологічних засад цілісності системи державного фінансового контролю шляхом визначення її формотворчих елементів і структурних зв'язків та ієрархічних сполучень між ними;

— інституційний розвиток державних фінансів, що полягає в гармонізації чинного нормативно-правового середовища;

— розробка сучасної стратегії державного фінансового контролю шляхом перетворення сучасних наукових здобутків теоретико-методологічного дослідження державного фінансового контролю на інституційні засади державних фінансів за допомогою гармонізації чинного нормативно-правового середовища.

9.3. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ (СТРАТЕГІЧНИЙ) РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ТА ЇЇ ОКРЕМИХ СКЛАДОВИХ

У цьому питанні приділимо увагу наступному (другому) напрямку розвитку державного фінансового контролю — концептуальному (стратегічному) — викладеному в чинних концепціях уряду України стосовно розвитку державного фінансового контролю як *складового елементу* системи управління державними фінансами країни.

9.3.1. Удосконалення державного фінансового контролю як напрямку розвитку системи управління державними фінансами

Напрями вдосконалення державного фінансового контролю в межах системи управління державними фінансами визначені в чинних концепціях та стратегіях уряду України, зокрема:

- у Концепції розвитку системи управління державними фінансами, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2012 року № 633-р (далі — Концепція № 633-р) [6];

- у Стратегії розвитку системи управління державними фінансами, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2013 р. № 744-р (далі — Стратегія № 744-р) [16].

Концепцією № 633-р було визначено та угруповано проблеми, які потребують розв'язання, щодо розвитку системи управління державними фінансами, а також основні напрями розвитку і шляхи та способи розв'язання проблем з зазначенням очікуваних результатів [6].

Серед основних проблем, які потребують розв'язання, щодо розвитку системи управління державними фінансами було визнано й питання фінансового контролю, зокрема:

- важливим кроком на шляху подальшого посилення прозорості бюджетних відносин є запровадження системи зовнішнього незалежного аудиту бюджетних доходів згідно з міжнародними стандартами;

- у загальному контексті розгляду системи контролю за дотриманням бюджетного та фінансового законодавства слід опрацювати питання щодо оптимізації функцій контролюючих органів;

- створення дієвої системи регулювання, моніторингу та контролю надання державної допомоги суб'єктам господарювання;

- удосконалення системи державних закупівель, насамперед через приведення законодавства у цій сфері у відповідність із міжнародними стандартами;

- визначення переліку квазіфіскальних операцій та органів влади (управління), відповідальних за проведення оцінки можливого впливу таких операцій на показники бюджету під час оцінки його дефіциту, що має здійснюватись шляхом постійного моніторингу державою показників заборгованості суб'єктів господарювання державного сектору економіки;

- посилення боротьби з корупцією у державному секторі.

При цьому основними напрямками розвитку системи управління державними фінансами визначається, зокрема:

- розширення повноважень Рахункової палати як незалежного державного органу фінансового контролю у сфері здійснення контролю за дохідною частиною

державного бюджету, а також надходженням і використанням коштів місцевих бюджетів;

- запровадження дієвого механізму управління бюджетним процесом, у тому числі щодо державного боргу;
- проведення моніторингу імплементації нормативно-правових актів у сфері державного внутрішнього фінансового контролю, прийнятих відповідно до статей 26 і 111 Бюджетного кодексу України;
- створення системи контролю та моніторингу за наданням державної допомоги суб'єктам господарювання;
- реформування сфери державних закупівель та її подальше удосконалення, насамперед, у напрямі підвищення дієвості механізму закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти;
- забезпечення своєчасного відшкодування податку на додану вартість;
- посилення контролю за квазіфіскальними операціями, що дасть змогу мінімізувати ризики у сфері розрахунку доходів державного бюджету під час розроблення проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік;
- запобігання проявам корупції у сферах використання державного майна та бюджетних коштів.

За результатами реалізації Концепції очікується:

1) у сфері розширення повноважень Рахункової палати (за умови внесення відповідних змін до Конституції України):

- посилення ролі Рахункової палати як незалежного органу зовнішнього фінансового контролю в Україні;
- забезпечення Рахунковою палатою контролюючої діяльності за виконанням державного бюджету як за доходами, так і за витратами, а також контролю за державними фінансами і майном у цілому;
- подальше розроблення стандартів контролю Рахункової палати відповідно до міжнародних стандартів аудиту державних фінансів;
- удосконалення механізмів взаємодії з Верховною Радою України для підвищення результативності реалізації пропозицій і рекомендацій Рахункової палати за результатами контрольно-аналітичної діяльності;

2) у сфері розвитку державного внутрішнього фінансового контролю:

- удосконалення діяльності бюджетних установ шляхом переходу від адміністративної до управлінської культури, в умовах якої керівники зазначених органів незалежно й ефективно здійснюють процес управління фінансами;
- забезпечення раціонального використання державних фінансів та зміцнення фінансової дисципліни, оперативного реагування на виникнення або загрозу виникнення фактів неефективного використання державних фінансів та фінансових порушень;
- удосконалення системи нормативно-правових актів із питань функціонування служб внутрішнього аудиту в бюджетних установах;
- формування правових та інституціональних засад моніторингу та здійснення контролю за наданням державної допомоги суб'єктам господарювання у створенні відповідної системи;

3) у сфері розвитку системи державних закупівель:

- подальша адаптація законодавства з питань державних закупівель до *acquis communautaire*, забезпечення доступу українських постачальників до європейських ринків шляхом забезпечення надання взаємного доступу до ринків державних закупівель українськими та європейськими постачальниками;

— розроблення нормативно-правових актів із метою запровадження нових форм здійснення державних закупівель, зокрема процедури присудження концесійних контрактів згідно з європейською практикою, закупівлі у межах державно-приватного партнерства тощо;

— розвиток добросовісної конкуренції;

— забезпечення раціонального та ефективного використання державних коштів;

4) у сфері податкової політики:

— своєчасне відшкодування податку на додану вартість;

— зміцнення фінансової дисципліни суб'єктів господарювання;

— мінімізація впливу квазіфіскальних операцій на показники бюджету [6].

Стратегією № 744-р визначено, що державні фінанси мають стратегічне значення для регулювання, зокрема, реального сектору економіки та фінансового сектору, забезпечення розвитку регіонів, підтримки підприємницької діяльності, а їх потенціал є основою економічного та соціального розвитку України. Ефективність системи управління державними фінансами має важливе значення для забезпечення стабільності бюджетної системи, а також загальної фінансової безпеки та стійкого економічного зростання.

Метою Стратегії № 744-р є визначення основних проблем розвитку складових системи управління державними фінансами на середньо- (протягом одного — двох років) і довгостроковий (протягом трьох — п'яти років) період та шляхів їх розв'язання в межах комплексного підходу, необхідного для побудови ефективної системи управління державними фінансами.

До складових системи управління державними фінансами, розвиток яких забезпечуватиметься відповідно до Стратегії № 744-р, належать: податкова система; середньострокове бюджетне прогнозування, середньострокове бюджетне планування, програмно-цільовий метод, стратегічне планування на рівні міністерств, інших головних розпорядників бюджетних коштів; управління ліквідністю державних фінансів та державним боргом; квазіфіскальні операції; система бухгалтерського обліку в державному секторі; система державних закупівель; державні інвестиції; *державний внутрішній фінансовий контроль; незалежний зовнішній фінансовий контроль*; протидія корупції; доступ громадськості до інформації з питань бюджету.

Докладніше зосередимося на вивченні мети, підстав, ризиків, завдань та заходів, а також очікуваних результатів, за запропонованим розвитком державного внутрішнього фінансового контролю і незалежного зовнішнього фінансового контролю.

Стратегія розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, як складової системи управління державними фінансами передбачає таке.

Метою розвитку є забезпечення якісного ефективного управління ресурсами держави з дотриманням принципів економічності, ефективності, результативності та прозорості.

Державний внутрішній фінансовий контроль повинен забезпечувати належне (економічне, ефективне, результативне та прозоре) управління державними фінансами. Зазначений контроль передбачає здійснення *внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та їх гармонізацію.*

Важливим інструментом державного управління, що дає змогу досягти виконання зазначених завдань та зменшити кількість проблемних питань, пов'язаних з діяльністю центральних та місцевих органів виконавчої влади, є державний внутрішній фінансовий контроль.

Державний внутрішній фінансовий контроль сприяє державному управлінню в разі зміни середовища, потреб та пріоритетів суспільства і держави.

Базовим принципом державного внутрішнього фінансового контролю є чітке розмежування внутрішнього контролю (*де основою внутрішнього контролю (за термінологією ЄС — фінансове управління і контроль) є відповідальність керівника за управління та розвиток органу в цілому*) і внутрішнього аудиту (*де внутрішній аудит повинен визначати, яким чином здійснюється внутрішній контроль*).

Для досягнення визначеної мети подальший розвиток державного внутрішнього фінансового контролю потребує:

- забезпечення постійної консультативної, роз'яснювальної, нормативно-правової, методологічної підтримки внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту, в тому числі шляхом проведення засідань за круглим столом, семінарів, конференцій, організації навчання керівників і працівників із зазначених питань;

- відстеження проблем практичного впровадження нормативно-правової бази з питань внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту та внесення відповідних змін до неї;

- посилення інституціональної спроможності підрозділу гармонізації в реалізації функцій гармонізації державного внутрішнього фінансового контролю відповідно до європейських стандартів;

- організаційно-структурних та функціональних змін у Держфінінспекції з урахуванням стану розвитку внутрішнього аудиту та незалежного зовнішнього аудиту;

- прогресу у виконанні заходів і завдань розвитку інших складових системи управління державними фінансами, визначених цією Стратегією та іншими концептуальними і стратегічними документами.

Завданнями середньострокового характеру є:

- підтримка та розвиток діяльності з питань внутрішнього контролю, в тому числі фінансового управління і відповідальності (підзвітності) керівників бюджетних установ, а також внутрішнього аудиту, що полягають у проведенні навчань, консультацій, засідань за круглим столом, реалізації пілотних проектів, наданні роз'яснень;

- відстеження проблем практичного використання нормативно-правової бази з питань внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту і внесення відповідних змін до неї;

- нормативно-правове та методологічне забезпечення внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту.

Для їх виконання передбачається здійснення таких заходів: проведення навчання для керівників та працівників бюджетних установ і підрозділів внутрішнього аудиту з питань внутрішнього контролю, в тому числі фінансового управління і відповідальності (підзвітності), та внутрішнього аудиту; надання роз'яснювальної та консультативної підтримки щодо внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту; вдосконалення методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах з питань фінансового управління, відповідальності (підзвітності) керівника; підготовка проекту нормативно-правового акта з питань організації внутрішнього контролю, в тому числі фінансового управління і контролю та відповідальності (підзвітності) керівника бюджетної установи; аналіз/перегляд нормативно-правових актів з питань внутрішнього аудиту; створення та проведення підрозділом гармонізації моніторингу єдиної автоматизованої бази даних щодо результатів

діяльності підрозділів внутрішнього аудиту міністерств, інших центральних органів виконавчої влади; участь представників підрозділу гармонізації у колегіях органів державної влади з розгляду результатів діяльності підрозділів внутрішнього аудиту; підготовка форми звітності про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту; визначення порядку проведення підрозділом гармонізації оцінки якості внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту.

Завданнями довгострокового характеру є:

- продовження роботи щодо підтримки та розвитку діяльності з внутрішнього контролю, в тому числі фінансового управління і відповідальності (підзвітності) керівників бюджетних установ та внутрішнього аудиту;
- підготовка пропозицій щодо організаційно-структурних змін у Держфінінспекції та Мінфіні.

Для їх виконання передбачається здійснення таких заходів: проведення семінарів, навчань, консультацій, конференцій, брифінгів, засідань за круглим столом, реалізація пілотних проектів з питань внутрішнього контролю, в тому числі фінансового управління і відповідальності (підзвітності) керівників бюджетних установ та внутрішнього аудиту; аналіз стану розвитку і функціональної спроможності підрозділів внутрішнього аудиту; підготовка пропозицій щодо подальшого проведення Держфінінспекцією централізованого внутрішнього аудиту (державного фінансового аудиту) з урахуванням спроможності внутрішнього аудиту в бюджетних установах та інституціонального розвитку органу незалежного зовнішнього аудиту (Рахункової палати); підготовка пропозицій щодо функціонування в Мінфіні підрозділу гармонізації внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту; підготовка пропозицій щодо переорієнтації діяльності Держфінінспекції лише на проведення інспектування.

До можливих ризиків, що можуть перешкодити виконанню завдань, слід віднести: відсутність єдиного розуміння керівниками бюджетних установ, окремими працівниками підрозділів внутрішнього аудиту суті державного внутрішнього фінансового контролю; ототожнення діяльності з внутрішнього аудиту з ревізійною та іншою діяльністю; недоукомплектування підрозділів внутрішнього аудиту кваліфікованими кадрами; недосягнення результатів реформ, передбачених цією Стратегією за іншими складовими.

За результатами виконання наведених завдань передбачається забезпечити такі очікувані результати, як:

- розвиток фінансового управління і контролю посилення відповідальності (підзвітності) керівників бюджетних установ, у тому числі в частині ефективності та результативності державних видатків;
- покращення якості внутрішнього аудиту та реалізації результатів його діяльності;
- належний інформаційно-комунікаційний обмін між підрозділами внутрішнього аудиту та підрозділом гармонізації;
- проведення оцінки якості внутрішнього контролю;
- удосконалення нормативно-правової бази з питань внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту;
- посилення ролі Мінфіну в забезпеченні ефективного функціонування системи внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади [16].

Стратегія розвитку незалежного зовнішнього фінансового контролю, як складової системи управління державними фінансами, передбачає наступне.

Метою розвитку є підвищення ефективності зовнішнього контролю та аудиту публічних фінансів шляхом імплементації стандартів Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) і кращих міжнародних методик, у тому числі аудиту доходів державного бюджету.

На сьогодні для України вкрай актуальним є питання забезпечення функціонування Рахункової палати як вищого органу зовнішнього аудиту відповідно до міжнародних стандартів аудиту державних фінансів, які передбачають аудит бюджетних надходжень, місцевих бюджетів і державних підприємств. Ефективне використання державних коштів можливе лише у разі дотримання базових стандартів у сферах державного управління фінансами та економічного управління. На даний час сфера повноважень Рахункової палати, яка не включає аудит бюджетних надходжень, а також місцевих бюджетів і державних підприємств, обмежена.

Здійснення контролю за виконанням державного бюджету (як щодо дохідної, так і щодо видаткової його частини) є вимогою основоположних міжнародних документів у сфері контролю державних фінансів, зокрема Лімської декларації керівних принципів аудиту державних фінансів (1977 рік), Мексиканської декларації незалежності вищих органів фінансового контролю (2007 рік) [8, 9].

Принципами бюджетної системи, визначеними Бюджетним кодексом України, є публічність і прозорість, які забезпечують інформування громадськості про складення, розгляд, затвердження, виконання державного бюджету, а також здійснення контролю за його виконанням. Покладення на Рахункову палату як на незалежний орган повноважень з контролю за виконанням державного бюджету (як у частині видатків, так і надходжень) дасть можливість забезпечити захист прав усього суспільства на отримання повної, прозорої та об'єктивної інформації про стан національної економіки та державних фінансів.

Стратегічним завданням є утвердження принципу незалежності Рахункової палати на конституційному рівні і в практичній діяльності. Насамперед йдеться про розширення конституційних повноважень Рахункової палати як незалежного державного органу фінансового контролю.

Необхідно здійснити реформування системи державного фінансового контролю, в якій Рахункова палата повинна бути координаційним, провідним інститутом контролю у сфері публічних фінансів.

На сьогодні важливим завданням є чітке розмежування внутрішнього та зовнішнього контролю таким чином, щоб зменшити навантаження і тиск на об'єкт контролю.

Розвиток незалежного зовнішнього державного фінансового контролю забезпечуватиметься шляхом підготовки проектів необхідних законодавчих актів з метою забезпечення здійснення Рахунковою палатою контролю за дохідною частиною державного бюджету, надходженням і використанням коштів місцевих бюджетів, збереженням та використанням державної власності, проведення аудиту державних підприємств, а також запровадження аудиту рахунків, систем внутрішнього контролю та підтвердження річної фінансової звітності головних розпорядників бюджетних коштів.

Для визначення нових правових засад діяльності Рахункової палати, виходячи з конституційних норм нагальним є розроблення та прийняття у новій редакції закону про Рахункову палату, який повинен системно врегулювати питання щодо її повноважень у сфері публічного контролю за рухом публічних фінансів.

Одним із пріоритетних напрямів повинне бути розроблення у новій редакції стандартів проведення Рахунковою палатою аудиту публічних фінансів, гармо-

нізованих із стандартами Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) на основі кращої європейської практики.

Посилення ролі Верховної Ради України у забезпеченні незалежності Рахункової палати та підвищенні ефективності її роботи може бути здійснено шляхом внесення необхідних змін до регламенту Рахункової палати у частині удосконалення механізмів супроводження та аналізу результатів аудитів.

Основним завданням довгострокового характеру є посилення ролі Рахункової палати як незалежного органу зовнішнього фінансового контролю в Україні.

Для виконання цього завдання передбачається здійснення таких заходів: розширення аудиторських повноважень Рахункової палати для забезпечення ефективного контролю за державними фінансами (у тому числі щодо аудиту бюджетних надходжень, місцевих бюджетів і державних підприємств) шляхом внесення змін до Конституції України; розроблення та прийняття у новій редакції закону про Рахункову палату з метою уточнення статусу Рахункової палати як вищого органу зовнішнього аудиту публічних фінансів, а також розширення її повноважень у частині здійснення контролю за дохідною частиною державного бюджету, надходженням і використанням коштів місцевих бюджетів, збереженням та використанням державної власності, аудиту державних підприємств, а також впровадження аудиту рахунків, систем внутрішнього контролю і підтвердження річної фінансової звітності та бюджетної звітності головних розпорядників бюджетних коштів; розроблення у новій редакції стандартів проведення Рахунковою палатою аудиту публічних фінансів, гармонізованих із стандартами Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) та кращою європейською практикою.

До можливих ризиків, що можуть перешкодити виконанню завдань, слід віднести тривалий розгляд Верховною Радою України законопроекту щодо викладення у новій редакції Закону України «Про Рахункову палату».

За результатами виконання наведених завдань передбачається забезпечити такі очікувані результати, як:

- забезпечення Рахунковою палатою контролю за виконанням державного бюджету (як за доходами, так і за витратами), а також контролю за державними фінансами і майном у цілому;
- подальше розроблення стандартів контролю Рахункової палати відповідно до міжнародних стандартів вищих органів фінансового контролю;
- удосконалення механізмів урахування пропозицій і рекомендацій Рахункової палати за результатами контрольно-аналітичної діяльності [16].

9.3.2. Удосконалення одного з видів державного фінансового контролю

Удосконаленням одного з видів державного фінансового контролю є розробка та впровадження Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року, затвердженої розпорядженням Кабінетом міністрів України від 24 травня 2005 року № 158-р (у редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2008 року № 1347-р та зі змінами, внесеними згідно з розпорядженням КМ № 774-р від 01.08.2013 (далі — Концепція №158-р) [13].

Реалізація Концепції №158-р сприятиме:

- адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС;
- удосконаленню діяльності органів державного і комунального сектору шляхом переходу від адміністративної до управлінської культури, в умовах якої керів-

ники зазначених органів незалежно й ефективно здійснюють процес управління фінансами для досягнення мети;

- раціональному використанню державних фінансів та зміцненню фінансової дисципліни, оперативному реагуванню на виникнення або загрозу виникнення фактів неефективного використання державних фінансів та фінансових порушень;

- отриманню обґрунтованої інформації про діяльність органів державного і комунального сектору;

- оптимізації фінансових витрат із забезпечення функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю шляхом підвищення ефективності використання наявних можливостей.

Концепцією №158-р передбачається вирішення питань організації та функціонування державного внутрішнього фінансового контролю в системі органів державного і комунального сектору шляхом:

- визначення понятійної бази державного внутрішнього фінансового контролю;
- проведення аналізу системи державного внутрішнього фінансового контролю;
- визначення основних завдань із реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю;

- визначення стратегічних напрямів та основних етапів розвитку державного внутрішнього фінансового контролю.

Державний внутрішній фінансовий контроль повинен забезпечити належне (законне, економічне, ефективне, результативне та прозоре) управління державними фінансами і розглядається як сукупність трьох складових:

- внутрішнього контролю;
- внутрішнього аудиту;
- та їх гармонізації.

*Базовим принципом державного внутрішнього фінансового контролю є чітке розмежування **внутрішнього контролю** і **внутрішнього аудиту**. Внутрішній аудит повинен визначати, яким чином здійснюється внутрішній контроль, включаючи способи попереднього контролю.*

Внутрішній контроль — інструмент управління, що дає змогу керівництву органів державного і комунального сектору перевірити стан виконання завдань органу. Отже, *внутрішній контроль* — це управлінський контроль, який допомагає керівництву в управлінні і виконанні завдань на постійній основі, тому внутрішній контроль не повинен розглядатися як окрема система органів державного і комунального сектору. Він також повинен давати змогу викладати управлінське судження та виявляти ініціативу з метою підвищення ефективності й результативності діяльності, а також зниження витрат.

Метою є забезпечення достатньої впевненості керівництва зазначених органів у:

- досягненні належного рівня економії, ефективності і результативності відповідно до завдань органів;

- достовірності фінансової, статистичної і управлінської звітності;

- виконанні встановлених законодавством та керівництвом норм і правил;

- належному захисті активів від втрат.

Концепцією №158-р пропонується структура внутрішнього контролю, яка складається з таких елементів:

- середовище контролю;

- оцінка ризиків;

- контролююча діяльність;

- інформація та інформаційний обмін;

- моніторинг.

Згідно з методологічними розробками Концепції №158-р, контроль здійснюється у процесі діяльності органів державного і комунального сектору і поділяється на:

- *попередній* контроль, що передуює прийняттю управлінського рішення чи здійсненню фінансово-господарської операції;
- *поточний* контроль, що здійснюється в процесі виконання управлінського рішення чи проведення фінансово-господарської операції;
- *подальший* контроль, що здійснюється після виконання управлінського рішення чи фінансово-господарської операції.

Внутрішній аудит — діяльність із надання незалежних та об'єктивних гарантій (забезпечення впевненості у досягненні органами державного і комунального сектору мети та функціонуванні системи управління у спосіб, який максимально знижує ризик шахрайства, марнотратства, допущення помилок чи нерентабельності) і консультацій.

Метою внутрішнього аудиту є надання незалежних та об'єктивних рекомендацій і консультацій, спрямованих на вдосконалення діяльності органів державного і комунального сектору, підвищення ефективності процесів управління, сприяння досягненню мети такими органами. Внутрішній аудит може проводитися централізовано — органами державної контрольно-ревізійної служби та децентралізовано — уповноваженим самостійним підрозділом, підпорядкованим безпосередньо керівництву органу державного чи комунального сектору, але функціонально незалежним від нього.

Концепцією також вивчається питання здійснення інспектування внутрішнім державним фінансовим контролем та визначається *відмінність* інспектування від внутрішнього аудиту.

Інспектування — подальший контроль за використанням і збереженням фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяття зобов'язань, станом і достовірністю бухгалтерського обліку та фінансової звітності органів державного і комунального сектору з метою виявлення недоліків і порушень.

Інспектування здійснюється у формі ревізій і перевірок та повинно забезпечувати виявлення фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових та матеріально відповідальних осіб.

Відмінністю інспектування від внутрішнього аудиту є фінансова спрямованість — за його результатами керівництву органів державного і комунального сектору, контроль за діяльністю яких здійснювався, пред'являються вимоги, а не надаються рекомендації.

9.4. ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДИ ТА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Розглянемо законодавчі ініціативи суб'єктів контролю — ознайомлення із законопроектами, що розроблені суб'єктами державного фінансового контролю щодо вдосконалення їх функціонування.

Суб'єкти державного фінансового контролю, насамперед, Державна контрольно-ревізійна служба України (на цей час — Державна фінансова інспекція України) та Рахункова палата України, постійно виступають із законодавчими ініціативами щодо вдосконалення здійснення власних контрольних повноважень.

Розгляд таких ініціатив має певний інтерес, в першу чергу, з таких причин, як ознайомлення з думкою та напрацьованим досвідом фахівців-практиків із держав-

ного фінансового контролю щодо розбудови дієвої системи державного фінансового контролю.

Розглянемо приклади цієї діяльності докладніше.

Рахункова палата України спрямовує свою ініціативу на розширення предмету контролю з метою всеохоплення бюджетного процесу, наполегливо намагається отримати (повернути) право здійснювати контроль за дохідною частиною Державного бюджету України.

Такі повноваження Рахункова палата України мала під час її створення, але рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» (справа про Рахункову палату № 01/34-97 23 грудня 1997 року) було визнано як такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положенням Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України».

Наступна спроба була зроблена шляхом включення в Закон України від 08.12.2004 № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України» у необхідній редакції статті 98 — «Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата». Але рішенням Конституційного Суду України № 20-рп/2010 від 30.09.2010 було визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. Таким чином зміст статті 98 повернувся до попередньої редакції — «Контроль за використанням коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України здійснює Рахункова палата».

На сьогодні вирішення даної проблеми знайшло своє відображення у Законі України «Про внесення змін до статті 98 Конституції України» від 19 вересня 2013 року № 586-VII [14].

Законом внесено зміни до статті 98 Конституції України, виклавши її у такий редакції:

«Стаття 98. Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата.

Організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати визначаються законом».

У Пояснювальній записці до проекту закону України «Про внесення змін до статті 98 Конституції України», було надано нтаке обґрунтування необхідності прийняття цього закону [10].

Закон має на меті розширення компетенції Рахункової палати у сфері наділення її повноваженням щодо здійснення контролю за надходженнями до Державного бюджету України, що дасть змогу забезпечити повноцінний контроль за виконанням Державного бюджету України, тобто впровадження цього закону забезпечить надання Рахунковій палаті функції контролю за надходженням коштів до Держбюджету.

Відповідно до наведених до законопроекту обґрунтувань, необхідність прийняття акта зумовлено такими моментами:

1. Статтею 98 Конституції України визначено, що контроль за використанням коштів Державного бюджету України від імені Верховної Ради України здійснює Рахункова палата. Отже, основний закон держави передбачає здійснення Рахунковою палатою контролю лише за використанням коштів Державного бюджету України, залишаючи поза цим контролем дохідну частину бюджету, виконання якої є невід'ємною складовою бюджетного процесу.

2. Здійснення контролю за використанням державного бюджету як щодо доходної, так і щодо видаткової частини є вимогою основоположних міжнародних документів у сфері контролю державних фінансів, зокрема Лімської декларації керівних принципів аудиту державних фінансів (1977 р.), Мексиканської декларації незалежності вищих органів фінансового контролю (2007 р.).

3. Одним із принципів бюджетної системи, визначених Бюджетним кодексом України, є принцип публічності та прозорості, який включає інформування громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету, а також контролю за його виконанням.

4. Покладання на Рахункову палату як на незалежний орган повноважень щодо контролю за виконанням Державного бюджету України (як у сфері видатків, так і у сфері надходжень) зможе забезпечити право всього суспільства на отримання повної, прозорої та об'єктивної інформації щодо стану національної економіки та державних фінансів.

5. За інформацією Рахункової палати, зокрема за період 2009–2010 роки, аудиторами Рахункової палати виявлено різного роду порушення та недоліки під час адміністрування та справляння доходів державного бюджету на загальну суму 14,7 млрд гривень (2009 р.) та 21,5 млрд гривень (2010 р.).

Прийняття запропонованих змін дасть можливість забезпечити дієвий контроль за виконанням Державного бюджету України в повному обсязі, посилить роль Рахункової палати як незалежного органу фінансового контролю в Україні і сприятиме подальшому вдосконаленню нормативно-правового регулювання діяльності Рахункової палати відповідно до міжнародних стандартів аудиту державних фінансів [10].

Однак після ухвалення запропонованих змін до Конституції України досі не відбулося внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» відносно завдань, функцій та повноважень стосовно організації і здійснення контролю від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України.

Наступним суб'єктом, діяльність якого з вищевказаного питання потребує вивчення, є Державна фінансова інспекція України. Зусилля цього органу направлені, в першу чергу, на встановлення власної незалежності від об'єктів контролю (існуюча підпорядкованість Мінфіну), розширення предмета контролю, вдосконалення і впровадження нових методів контролю.

Державна фінансова інспекція України розробила і підготувала проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні»» та деяких інших законодавчих актів України», який 27 вересня 2012 року оприлюднила на своєму офіційному сайті. До законопроекту додається пояснювальна записка з обґрунтуванням необхідності у запропонованих змінах щодо функціонування зазначеного суб'єкту державного фінансового контролю [11, 12].

Згідно з пояснювальною запискою, обґрунтуванням у необхідності прийняття цього акта є результати роботи органів Держфінінспекції України, які засвідчують просто жахливу картину зі станом фінансової дисципліни в державі. Обсяги фінансових порушень і зловживань вражають.

Так, протягом січня-серпня 2012 року з перевірених органами Держфінінспекції України майже 6,8 тис. підприємств, установ та організацій порушення встановлено на 91,5 % перевірених об'єктів. За цей період виявлено порушень, що привели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на суму майже 2,9 млрд гривень.

На підставі таких даних вважається за необхідне кардинально виправляти ситуацію, що склалася, у такий спосіб:

— потребує зміни чинна система координації діяльності Державної фінансової інспекції України через Міністра фінансів України. Практика та світовий досвід свідчать про недосконалість такої системи та необхідність запровадження схеми функціонування Держфінінспекції як «урядового контролера» з прямим підпорядкуванням Кабінету Міністрів України;

— для обмеження фіскального тиску на суб'єкти господарювання та втручання держави у їх діяльність доцільно переглянути існуючі форми здійснення державного фінансового контролю та залишити єдину форму — інспектування з удосконаленням його мети та завдань;

— в межах виконання окреслених завдань постає також необхідність запровадження інституту державних контролерів на особливо важливих для держави підприємствах з метою забезпечення поточного контролю за діяльністю таких підприємств та запобігання вчиненню ними порушень. Функцію державних контролерів пропонується надати посадовим особам органів Держфінінспекції України;

— потребує суттєвого удосконалення і діючий на даний час порядок здійснення контролю органами Держфінінспекції України.

Так, низкою нормативно-правових актів, прийнятих останніми роками, встановлено суттєві обмеження під час здійснення державного фінансового контролю, що негативно впливає на ефективність проведення належного контролю за використанням фінансових ресурсів та майна держави. Зокрема, можна виділити такі фактори, що перешкоджають діяльності органів Держфінінспекції України: граничні терміни проведення ревізій; обмеження періодичності проведення позапланових ревізій та необхідності отримання рішення суду на їх проведення.

— необхідним є надання Держфінінспекції України компетенції щодо проведення фінансових розслідувань як комплексу заходів із дослідження окремих фактів порушень законодавства з метою визначення обставин і причин таких порушень та встановлення винних у їх допущенні осіб. Надання такого права забезпечить максимальну оперативність у розслідуванні виявлених порушень, притягнення порушників до встановленої законом відповідальності та стягнення заподіяної державі шкоди у найкоротші терміни. Крім того, на даний час органи Держфінінспекції України здійснюють контроль за принципом перевірки діяльності об'єктів контролю. У разі запровадження інституту фінансових розслідувань можливим стане дослідження та аналіз матеріалів за конкретним фактом порушення законодавства, а не в цілому стосовно всієї діяльності відповідних підприємств, установ чи організацій. Крім того, в межах фінансового розслідування можливим стане здійснення перевірки діяльності декількох об'єктів контролю, що мають відношення до одного порушення законодавства. Тобто стане можливим охопити контролем всі обставини, що сприяли такому порушенню, відповідні дії порушників, проведення фінансово-господарські операції та спричинені порушенням наслідки.

— на етапі реалізації матеріалів контрольних заходів, проведених органами Держфінінспекції України, постає питання належного їх дослідження правоохоронними органами та вжиття максимальних зусиль для притягнення до відповідальності винних у вчиненні порушень осіб. На практиці досить часто такі матеріали залишаються без належного реагування, що фактично нівелює роботу ревізорів, суттєво знижує її результативність. При цьому не завжди вдається отримати офіційні причини відмови від порушення кримінальних справ за встановленими фактами порушень законодавства. Таким чином, для підвищення відповідальності правоохоронних органів у цій сфері необхідним є законодавче визначення їх обов'язку щодо надання органам Держфінінспекції України інформації про результати розгляду направлених матеріалів контрольних заходів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Стратегія розвитку незалежного зовнішнього фінансового контролю як складової системи управління державними фінансами.
2. Стратегія розвитку державного внутрішнього фінансового контролю як складової системи управління державними фінансами.
3. Напрями розвитку та удосконалення системи державного фінансового контролю.
4. Теоретико-методологічні підходи до вдосконалення системи державного фінансового контролю.
5. Концептуальний (стратегічний) розвиток системи державного фінансового контролю та її окремих складових.
6. Підґрунтя законодавчим змінам у здійсненні державного фінансового контролю Держфінінспекцією України.
7. Вдосконалення державного фінансового контролю як напрям розвитку системи управління державними фінансами.
8. Удосконалення одного з видів державного фінансового контролю.
9. Законодавчі ініціативи Рахункової палати України щодо удосконалення предметної області державного фінансового контролю.
10. Системоутворюючий законодавчий акт — Кодекс Державного фінансового контролю.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Видами індивідуального завдання для студентів при вивченні ПРАКТИКУМА 9 навчальної дисципліни «Державний фінансовий контроль» є — **підготовка рефератів**.

Виконання завдання з підготовки рефератів здійснюється за запропонованими темами та відповідно до вимог Інструкції з виконання індивідуального завдання — «РЕФЕРАТ».

Теми рефератів

1. Організація державного фінансового контролю в Російській Федерації.
2. Проблеми і перспективи розвитку державного фінансового контролю.
3. Шляхи розвитку внутрішнього державного фінансового контролю.
4. Причини та шляхи систематизації та впорядкування нормативно-правового механізму державного фінансового контролю.
5. Розвиток державного фінансового контролю як складового елементу системи управління державними фінансами країни.
6. Законодавчі ініціативи суб'єктів контролю — щодо удосконалення їх функціонування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

ОСНОВНА ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>. — Загол. з екрану.
2. Высшие органы финансового контроля и контроль за исполнением государственного бюджета : рекомендации V Конгресса EUROSАI, 27 — 31 мая 2002 г., г. Москва [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.eurosai.org/VC/rus/Recomendaciones-rus.pdf>. — Загл. с экрана.
3. Декларація про загальні принципи діяльності вищих органів фінансового контролю держав-учасників Співдружності Незалежних Держав : прийнята 8 черв. 2001 р., м. Київ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_a40. — Загол. з екрану.
4. Кодекс етики [запроваджений Міжнародною організацією вищих контрольних органів (INTOSAI)] від 16 груд. 2004 р. [Електронний ресурс] // Рахункова палата України. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/232293. — Загол. з екрану.
5. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>. — Загол. з екрану.
6. Концепція розвитку системи управління державними фінансами : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 верес. 2012 р. № 633-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/633-2012%D1%80>. — Загол. з екрану.
7. Краковские заключения и рекомендации : VII Конгресс EUROSАI, 2 — 5 июня 2008 г., г. Краков [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.eurosai.org/VIIIC/RUS/concluygesc_ru.doc. — Загл. с экрана.
8. Лімська Декларація керівних принципів контролю : прийнята IX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (INTOSAI) у 1977 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/604_001. — Загол. з екрану.
9. Мексиканська декларація незалежності : прийнята XIX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (INTOSAI) у листопаді 2007 року, м. Мехіко, Мексиканські Сполучені Штати [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/1013545. — Загол. з екрану.
10. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 98 Конституції України» : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=45502&pf35401=248370>. — Загол. з екрану.
11. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» та деяких інших законодавчих актів України» : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/89377>. — Загол. з екрану.
12. Про внесення змін до Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» та деяких інших законодавчих актів України : [Електронний ре-

сурс]. — Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/89375>. — Загол. з екрану.

13. Про внесення змін до Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю та затвердження плану заходів щодо її реалізації на період до 2017 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовт. 2008 р. № 1347-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1347-2008-%F0>. — Загол. з екрану.

14. Про внесення змін до статті 98 Конституції України: Закон України від 19 верес. 2013 р. № 586-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-18/paran5#n5>. — Загол. з екрану.

15. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>. — Загол. з екрану.

16. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 серп. 2013 р. № 744-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80>. — Загол. з екрану.

17. Резолюция о роли высших органов финансового контроля государств-участников СНГ в обеспечении полноты и своевременности поступления средств в бюджет : принята 14 сент. 2005 г., г. Кишинев [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_a41. — Загл. с экрана.

18. Стандарти з аудиту державних фінансів, розроблені та прийняті Міжнародною організацією вищих контрольних органів (INTOSAI) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/232351. — Загол. з екрану.

19. Стратегія розвитку державної контрольно-ревізійної служби на період до 2015 року : Наказ Головного контрольно-ревізійного управління України від 6 берез. 2009 р. № 46 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/uk/publish/article/53242>. — Загол. з екрану.

20. Стратегія розвитку системи державного фінансового контролю, що здійснюється органами виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лип. 2003 р. № 1156 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1156-2003-%EF>. — Загол. з екрану.

21. Финансовый контроль государственных доходов : рекомендации и выводы VI Конгресса EUROSАI, с 30 мая по 2 июня 2005 г., г. Бонн [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.eurosai.org/VIC/rus/Conclusiones-ruso.pdf>. — Загл. с экрана.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПОГЛИБЛЕННОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

22. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О. І. Барановський. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. — 759 с.

23. Государственный финансовый контроль : учебник для вузов / С. В. Степашин, Н. С. Столяров, С. О. Шохин, В. А. Жуков. — СПб. : Питер, 2004. — 557 с.

24. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 424 с.

25. Державний фінансовий контроль : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Н. С. Вітвицька, І. Ю. Чумакова, М. М. Коцупатрий, М. Т. Фенченко. — К. : КНЕУ, 2003. — 408 с.

26. Державний фінансовий контроль : ревізія та аудит / П. К. Германчук, І. Б. Стефанюк, Н. І. Рубан [та ін.]. — К. : АВТ, 2004. — 424 с.

27. Дікань Л. В. Контроль і ревізія : навч. посіб. / Л. В. Дікань. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2007. — 327 с.

28. Іванова І. М. Державний фінансовий контроль : Парадигми розвитку : монографія / І. М. Іванова. — К. : Академвидав, 2010. — 168 с. — (Серія «Монограф»).

29. Монаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. / А. О. Монаєнко — Запоріжжя : КПУ, 2008. — 152 с.

30. Общие требования к стандартам внешнего государственного и муниципального финансового контроля : утв. Коллегией Счетной палаты Российской Федерации протокол от 12 мая 2012 г. № 21К (854) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.ach.gov.ru/userfiles/tree/general_requirements-tree_files-fl-613.pdf. — Загол. з екрану.

31. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія. — К. : НДФІ, 2006. — 584 с. — Бібліогр. : с. 554 — 580.

32. Рябухин С. Н. Аудит эффективности : учебник / С. Н. Рябухин ; Акад. труда и соц. отношений. — М. : АТИСО; Экономика, 2009. — 602 с. — (Высшее проф. образование).

33. СГА 101. Общие правила проведения контрольного мероприятия : утв. Коллегией Счетной палаты Российской Федерации, протокол от 2 апр. 2010 г. № 15К (717) [Электронный ресурс] — Режим доступа : <http://www.ach.gov.ru/ru/revision/material/?id=1051>. — Загл. с екрана.

34. СГА 201. Предварительный аудит формирования федерального бюджета: утв. Коллегией Счетной палаты Российской Федерации, протокол от 28 июня. 2013 г. № 30К (921) [Электронный ресурс] — Режим доступа : <http://www.ach.gov.ru/ru/revision/material/?id=1052>. — Загл. с экрана.

35. Стефанюк І. Б. Неефективне управління бюджетними коштами: теорія і практика / І. Б. Стефанюк // Фінансовий контроль. — 2010. — № 8. — С. 10 — 12.

36. Стефанюк І. Б. Нова парадигма розвитку державної контрольно-ревізійної служби [Електронний ресурс] / І. Б. Стефанюк // Фінанси України. — 2009. — № 9. — С. 3 — 11. — Режим доступа : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fu/2009_9/Pdf/Stefanuk.pdf. — Загол. з екрану.

37. Стефанюк І. Б. Оцінка управління бюджетними коштами у світлі вимог нового бюджетного кодексу / І. Б. Стефанюк // Фінанси України. — 2010. — № 11. — С. 31 — 35.

38. СФК 101. Общие правила проведения контрольного мероприятия : утв. Коллегией Счетной палаты Российской Федерации, протокол от 2 апр. 2010 г. № 15К (717) [Электронный ресурс] — Режим доступа : http://www.ach.gov.ru/userfiles/tree/sfk101-tree_files-fl-233.pdf. — Загл. с экрана.

39. СФК 104. Проведение аудита эффективности использования государственных средств : утв. Коллегией Счетной палаты Российской Федерации, протокол от 9 июня 2009 г. № 31К (668) [Электронный ресурс] — Режим доступа : http://www.ach.gov.ru/userfiles/tree/sfk104-tree_files-fl-225.pdf. — Загл. с екрана.

40. СФК 202. Оперативный контроль исполнения федеральных законов о федеральном бюджете и бюджетах государственных внебюджетных фондов : утв. Коллегией Счетной палаты Российской Федерации, протокол от 28 дек. 2010 г. № 64К (766) [Электронный ресурс] — Режим доступа : <http://www.ach.gov.ru/ru/revision/material/?id=902>. — Загл. с экрана.

41. СФК 203. Последующий контроль исполнения федерального бюджета : утв. Коллегией Счетной палаты Российской Федерации, протокол от 12 фев. 2008 г. № 7К (584) [Электронный ресурс] — Режим доступа : <http://www.ach.gov.ru/ru/revision/material/?id=903>. — Загл. с экрана.

42. СФК 4702. Порядок организации и проведения совместных контрольных и экспертно-аналитических мероприятий Счетной палатой Российской Федерации и контрольно-счетных органов Российской Федерации : утв. Коллегией Счетной палаты Российской Федерации, протокол от 7 июля 2006 г. № 25К (492) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.ach.gov.ru/userfiles/tree/standart-sfk4702-tree_files-fl-130.pdf. — Загл. с экрана.

43. Хмельков А. В. Формування цілісної системи державного фінансового контролю в Україні : монографія / А. В. Хмельков. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. — 292 с.

44. Чугунов І. Я. Державний внутрішній фінансовий контроль: стратегія розвитку [Електронний ресурс] / І. Я. Чугунов, В. М. Федосов // Фінанси України. — 2009. — № 4. — С. 3–12. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fu/2009_4/pdf/CHUGUNOV_FEDOSOV.pdf. — Загол. з екрану.

45. Шутов М. І. Державний фінансовий контроль в Україні (теорія та практика) : монографія / М. І. Шутов, В. А. Бабенко, Н. М. Стоянова. — О. : Юридична література, 2004. — 131 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Наукова періодика

1. «Фінансовий контроль» — всеукраїнський науково-практичний журнал.
2. «Фінанси України» — науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України.
3. «Казна України» — професійне і практичне відомче видання, що комплексно висвітлює казначейську проблематику, журнал Державної казначейської служби України.
4. «Финансы» — щомісячний теоретичний і науково-практичний журнал, засновник журналу — Міністерство фінансів Російської Федерації.

АДРЕСИ САЙТІВ ІНТЕРНЕТ

1. http://www.intosai.org	—	Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю.
2. http://www.eurosai.org	—	Європейська організація вищих органів фінансового контролю.
3. http://www.ach.gov.ru/ru/sovetvofk/	—	Рада Вищих органів фінансового контролю держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав.
4. http://www.ach.gov.ru	—	Рахункова палата Російської Федерації.
5. http://www.kmu.gov.ua	—	Кабінет Міністрів України.
6. http://www.minfin.gov.ua	—	Міністерство фінансів України.
7. http://www.dkrs.gov.ua	—	Державна контрольно-ревізійна служба України.
8. http://www.ac-rada.gov.ua	—	Рахункова палата України.
9. http://www.treasury.gov.ua	—	Державне казначейство України.
10. http://www.zakon.rada.gov.ua	—	Законодавство України.

ГЛОСАРІЙ

Адміністративні правопорушення – адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративні стягнення – є мірою відповідальності і застосовуються з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Акт перевірки державних закупівель – документ, який складається особою (особами) контролюючого органу за результатами перевірки державних закупівель. Заперечення, зауваження до акта перевірки (за їх наявності) та висновки на них є невід'ємною частиною акта.

Акт ревізії – документ, який складається посадовими особами контролюючого органу, що проводили ревізію, фіксує факт її проведення та результати. Заперечення, зауваження до акта ревізії (за їх наявності) та висновки на них є невід'ємною частиною акта.

Арифметична перевірка документів – здійснюється шляхом перерахунку результатів таксування, загальних підсумків, узгодження нарахунків і утримань (знижок) тощо з метою визначення правильності підрахунків і виявлення крадіжок, прихованих за неправильними арифметичними діями.

Аудит – є експертизою стану фінансово-господарської діяльності, бухгалтерського обліку, фінансових звітів і балансів, з метою підтвердити достовірність показників, а також перевірити, чи ведеться фінансово-господарська діяльність та бухгалтерський облік згідно з чинними в державі нормативно-правовими положеннями.

Аудитор – працівник органу ДКРС, що проводить аудит ефективності виконання бюджетної програми.

Аудиторський висновок – містить обґрунтовані підсумки за результатами внутрішнього аудиту, відповідно до його теми та мети, та перед складанням якого оста-

точно оцінюється аргументованість тверджень і доказів. Аудиторський висновок може бути:

- безумовно позитивним;
- умовно-позитивним;
- негативним.

Аналіз (від грец. analysis – розкладання) – прийом дослідження, який включає вивчення предмета шляхом уявного або практичного розчленовування його на складники (за його ознаками, властивостями, стосунками). Кожна з виділених частин аналізується окремо в межах єдиного цілого (комплексна ревізія виробничої і фінансово-господарської діяльності об'єднання та ін.).

Аналогія (від грец. analogia – схожість) – прийом наукового висновку, за допомогою якого досягається пізнання одних об'єктів на підставі їх схожості з іншими. Метод аналогії, базуючись на схожості деяких сторін різних об'єктів, складає основу стандартизації і моделювання, що використовують у фінансовому контролі.

Абстрагування (від лат. abstrahere – відволікати) – прийом уявного відвернення. Дослідник шляхом абстракції переходить від конкретних об'єктів до абстрактних понять і законів розвитку (на підставі стану контролю в окремих підрозділах підприємства робляться висновки по підприємству в цілому і тому подібне).

Аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи (далі – фінансово-господарський аудит) – це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на попередження фінансових порушень у бюджетній установі та забезпечення достовірності її фінансової звітності.

Аудит ефективності – це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на визначення ефективності використання бюджетних коштів для реалізації запланованих цілей та встановлення факторів, які цьому перешкоджають. Аудит ефективності здійснюється з метою розроблення обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів у процесі виконання бюджетних програм.

Аудиторський звіт – документ, який складається керівником групи державних аудиторів (державним аудитором) у встановленому порядку за результатами проведення державного фінансового аудиту.

Аудиторські докази – *розуміється* зібрана та задокументована надійна та компетентна інформація, яку використовує працівник підрозділу внутрішнього аудиту з метою обґрунтування висновків за результатами внутрішнього аудиту. Джерелами аудиторських доказів є:

- дані первинних документів і звітів, у яких відображається основна інформація про операції, системи та процеси;
- облікові реєстри;
- фінансова, бюджетна, статистична, податкова та інші види звітності;
- звіти про виконання паспортів бюджетних програм;
- інвентаризаційні матеріали (описи, порівняльні відомості);
- розрахунки, декларації, кошториси, калькуляції, договори, контракти, накази, розпорядження;
- матеріали контрольних заходів;
- дані, отримані за результатами експертних перевірок, лабораторних аналізів, контрольних замірів, проведених за участю працівників підрозділу внутрішнього аудиту;
- інші документи та матеріали, необхідні для проведення внутрішнього аудиту.

Аудиторські процедури – порядок і послідовність дій аудитора для одержання необхідних аудиторських доказів на конкретній ділянці аудиту.

Базовий елемент фінансово-господарського аудиту – є визначення ризиків та оцінка їх можливого впливу на результати фінансово-господарської діяльності бюджетної установи і показники її фінансової звітності. Визначення і оцінка ризиків здійснюється на кожному етапі фінансово-господарського аудиту.

Базовий принцип державного внутрішнього фінансового контролю – є чітке розмежування внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит повинен визначати, яким чином здійснюється внутрішній контроль.

Банківське регулювання – одна з функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Банківський нагляд – система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність, законодавства України і встановлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку.

Бюджетні кошти (кошти бюджету) – належні, відповідно до законодавства, надходження бюджету та витрати бюджету.

Бюджетна установа – орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджету.

Бюджетне фінансове зобов'язання – зобов'язання розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів) сплатити кошти за будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, тобто бюджетна кредиторська заборгованість та/або попередня оплата, яка передбачена законодавством.

Вид контролю – це складова частина, що виражає (частково) зміст цілого і в той же час відрізняється від інших частин конкретними носіями контрольних функцій (суб'єктами), об'єктами контролю, що у свою чергу визначає і відмінності в методах здійснення контрольних дій.

Вид контролю – це угруповання суб'єктів контролю за ознаками компетенції стосовно об'єкта та предмета контролю.

Винні особи – особи, які, відповідно до покладених на них обов'язків та законодавства, були відповідальні за фінансово-господарські операції, проведені з порушенням законодавства, та/або дії (бездіяльність) яких привели до такого порушення.

Вищий фінансовий контроль – вид державного фінансового контролю, який одночасно є як зовнішнім, так і внутрішнім, визначається залежністю від характеру взаємовідносин суб'єкта і об'єкта контролю, має розмежування функцій контролю стосовно об'єкта за ознаками компетенції та обов'язковості ієрархії організації контролю. Тобто, якщо вищий контроль – у функції зовнішнього, то контроль здійснюється відповідно до об'єкта, обумовленого предметом контролю, що не входить до тієї ж системи, що і суб'єкт. Якщо вищий контроль – у функції внутрішнього, то контроль здійснюється відповідно до об'єкта, обумовленого предметом контролю, що належить до тієї ж системи, що і суб'єкт, з метою ієрархічності взаємовідносин у системі державного фінансового контролю шляхом введення обов'язковості контролю з боку суб'єктів вищого контролю стосовно виконання контрольних повноважень суб'єктами зовнішнього та внутрішнього державного фінансового контролю, тобто суб'єкт контролю однієї групи одночасно є й об'єктом контролю для іншої групи.

Внутрішній фінансовий контроль — це діяльність контрольно-ревізійних підрозділів, спрямована на забезпечення міністерств, інших центральних органів виконавчої влади достовірною інформацією про використання суб'єктами господарювання, які підлягають контролю фінансових ресурсів, оцінку ефективності їх господарської діяльності, виявлення і запобігання в ній відхиленням, що перешкоджають законному та ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва.

Внутрішній фінансовий контроль — це самоконтроль, який здійснюють організації, підприємства, установи за власною фінансовою діяльністю та фінансовою діяльністю підрозділів, що входять до їх складу. Він є складовою частиною управління організацією і тому проводиться за її розсудом, на основі рішень даної організації. Тобто внутрішнім називається такий контроль, за якого суб'єкт і об'єкт входять до однієї системи.

Вищий державний фінансовий контроль — вид державного фінансового контролю, який одночасно є як зовнішнім, так і внутрішнім, визначається залежністю від характеру взаємовідносин суб'єкта і об'єкта контролю, має розмежування функцій контролю стосовно об'єкта за ознаками компетенції та обов'язковості ієрархії організації контролю. Тобто, якщо вищий контроль виступає як зовнішній, то контроль здійснюється відповідно до об'єкта, зумовленого предметом контролю, що не входить до тієї системи, до якої входить суб'єкт. Якщо вищий контроль постає як внутрішній, то контроль здійснюється відповідно до об'єкта, зумовленого предметом контролю, що належить до тієї ж системи, що і суб'єкт, з метою ієрархічності взаємовідносин у системі державного фінансового контролю, шляхом введення обов'язковості контролю з боку суб'єктів вищого контролю стосовно виконання контрольних повноважень суб'єктами зовнішнього та внутрішнього державного фінансового контролю, тобто суб'єкт контролю однієї групи одночасно є й об'єктом контролю для іншої групи.

Види загальнообов'язкового державного соціального страхування — залежно від страхового випадку є такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

- пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням;
- медичне страхування; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- страхування на випадок безробіття;
- інші види страхування, передбачені законами України.

Власні надходження бюджетних установ — кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Візування — процедура погодження підготовлених проектів нормативно-правових актів, розпорядчих і видаткових документів, розрахунків і лімітів тощо на предмет відповідності їх норм чинному законодавству, залишкам наявної на підприємстві (в установі, організації) продукції тощо. Саме в цей момент відбувається попередній контроль із застосуванням формальної й логічної перевірки підготовлених документів, арифметичної перевірки підсумків, контрольного порівняння на збалансованість окремих норм і показників документів.

Видатки бюджету — кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів із бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надмірно сплачених до бюджету сум податків і зборів

(обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування.

Витрати бюджету — видатки бюджету, надання кредитів із бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Внутрішній державний фінансовий контроль — це діяльність контрольно-ревізійних підрозділів, спрямована на забезпечення міністерств, інших центральних органів виконавчої влади достовірною інформацією про використання суб'єктами господарювання, які підлягають контролю фінансових ресурсів, оцінку ефективності їх господарської діяльності, виявлення і запобігання в ній відхилень, що перешкоджають законному та ефективному використанню майна і коштів, розширеному відтворенню виробництва.

Внутрішні документальні докази — отримуються на основі наявної в об'єкта перевірки фінансової документації, копій вихідних та вхідних документів, розпорядчих документів, планів, звітів про результати роботи, положень та посадових інструкцій, інших документів, які стосуються предмета перевірки.

Внутрішньогосподарський фінансовий контроль — система заходів, що організовані керівником і здійснюються в бюджетній установі з метою забезпечення найбільш економної, ефективної та результативної фінансово-господарської діяльності та спрямовуються на забезпечення достовірності інформації про фінансово-господарську діяльність, виявлення порушень фінансової дисципліни та запобігання їм.

Внутрішня оцінка якості внутрішнього аудиту — передбачає моніторинг діяльності з внутрішнього аудиту, що проводиться керівником підрозділу внутрішнього аудиту, періодичний аналіз діяльності підрозділу внутрішнього аудиту, що проводиться працівниками підрозділу внутрішнього аудиту шляхом самооцінки або іншими працівниками установи, що володіють практичними знаннями у сфері внутрішнього аудиту.

Внутрішня контрольно-ревізійна робота — це процес планування, організації та здійснення контрольних заходів, реалізації їх результатів, моніторингу усунення виявлених порушень законодавства і недоліків, узагальнення та подання інформації про стан фінансово-бюджетної дисципліни, яка є складовою частиною внутрішнього контролю, відокремленою від виконання інших функцій, і проводиться у формі виїзних інспекційних (ревізія, перевірка, розслідування) та камеральних неінспекційних (оцінка, вивчення) контрольних заходів.

Внутрішній контроль — комплекс заходів, що застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів, відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності бюджетної установи та її підвідомчих установ.

Внутрішній аудит — діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на вдосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю.

Внутрішнє середовище (середовище контролю) — це існуючі в установі процеси, операції, регламенти, структури та розподіл повноважень щодо їх виконання, правила та принципи управління людськими ресурсами тощо, які спрямовані на забезпечення реалізації законодавчо закріплених за установою функцій та завдань з метою досягнення визначеної мети.

Вибірковий спосіб контролю — перевірка всіх документів в окремі періоди протягом року або частини документів, але за весь звітний період, а також установлення вибірково реального стану грошових та матеріальних цінностей, або основних засобів, або готової продукції, або незавершеного виробництва тощо об'єкта контролю.

Втрата активів — безповоротне зменшення активів через: перерахування (сплату) коштів; відчуження, недостачу, знищення (псування) чи придбання неліквідного (зіпсованого) майна; втрату боржника у зобов'язанні; зменшення частки державної (комунальної) власності у статутному фонді господарського товариства.

Гарантований державою борг — загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання — резидентів України щодо отриманих та непогашених на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями.

Гіпотези аудиту — припущення аудитора (здогад) щодо причини виникнення та існування проблем, недосконалості певних позицій в організації виконання бюджетної програми.

Головна мета державного фінансового контролю — є сприяння зміцненню фінансового становища держави, економічному зростанню шляхом стеження за досягненням цільових орієнтирів та перевірки дотримання обмежуючих параметрів фінансового й економічного розвитку.

Документи об'єкта контролю — будь-які документи (оригінали або належним чином завірені копії), що стосуються державної закупівлі протягом усього періоду її проведення, починаючи з планування та оприлюднення інформації про державну закупівлю і до повного виконання зобов'язань за договором, укладеним за результатами процедури закупівель.

Доходи бюджету — податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ).

Державний борг — загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Державне регулювання ринків фінансових послуг — здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам.

Дефіцит бюджету — перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету).

Державна закупівля — придбання замовником товарів, робіт і послуг за державні кошти у порядку, встановленому цим законом.

Державні органи окремих фінансових повноважень: органи контролю, стягнення, нагляду, управління та регулювання.

Державні кошти — кошти Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, кошти Національного банку України, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування, кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням, кошти, передбачені Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», кошти установ чи організацій, утворених у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями чи органами місцевого самоврядування, кошти державних та місцевих фондів, кошти державного оборонного замовлення, кошти державного замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб, кошти державного матеріального резерву, кошти Аграрного фонду, кошти Фонду соціального захисту інвалідів, кошти, які надаються замовникам під гарантії Кабінету Міністрів України,

Ради міністрів Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування за кредитами, позиками, які надаються іноземними державами, банками, міжнародними фінансовими організаціями або на умовах співфінансування разом з іноземними державами, банками, міжнародними фінансовими організаціями, кошти підприємств та їх об'єднань.

Державний фінансовий аудит — є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті.

Державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання — полягає у перевірці та аналізі діяльності, фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, а також інших суб'єктів господарювання, що отримують (отримували в період, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів або використовують (використовували у період, який перевіряється) державне чи комунальне майно.

Державний фінансовий моніторинг — сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами державного фінансового моніторингу, спрямованих на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Державний фінансовий моніторинг Спеціально уповноваженого органу — сукупність заходів із збору, обробки та аналізу зазначеним органом інформації про фінансові операції, що подається суб'єктами первинного і державного фінансового моніторингу та іншими державними органами, відповідними органами іноземних держав, а також заходів із перевірки такої інформації згідно з законодавством України.

Державний фінансовий моніторинг інших суб'єктів державного фінансового моніторингу — сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами, визначеними абзацом другим частини третьої статті 5 цього Закону, спрямованих на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Документальний контроль — дозволяє встановити суть і достовірність господарської операції за даними первинної документації, облікових реєстрів і звітності, в яких вона знайшла відображення в бухгалтерському, оперативному і статистичному обліку, тому посадові особи суб'єкта державного фінансового контролю обов'язково мають володіти такими інструментами:

- візування;
- оцінювання;
- фінансове розслідування;
- перевірка документів за формальними ознаками;
- перевірка документів за змістом;
- арифметична перевірка документів;
- нормативна перевірка документів;
- зустрічна перевірка документів;
- техніко-економічний розрахунок;
- економічна оцінка господарських операцій;
- отримання письмових пояснень і довідок.

Документальні докази – можуть бути на паперових носіях або в електронному вигляді. Вони бувають як внутрішніми, отриманими на об'єкті перевірки, так і зовнішніми, отриманими за його межами. Внутрішні документальні докази отримуються на основі наявної в об'єкта перевірки фінансової документації, копій вихідних та вхідних документів, розпорядчих документів, планів, звітів про результати роботи, положень та посадових інструкцій, інших документів, які стосуються предмета перевірки. Зовнішні документальні докази отримуються на основі документів, підготовлених вищими та іншими органами, які мають безпосереднє відношення до діяльності об'єкта перевірки. Це можуть бути листи, службові записки, договори (контракти), звіти про результати аудиту, документи, отримані від третіх осіб тощо.

Документальна перевірка – передбачає контроль за документами об'єкта контролю на предмет:

- дотримання вимог законодавчих та нормативних актів щодо порядку складання (оформлення) первинних, зведених облікових, підтвердних та інших документів об'єкта контролю (перевірка за формою);

- відповідності господарських операцій, що зафіксовані первинними, зведеними обліковими, підтвердними чи іншими документами, нормам, встановленим законодавством та внутрішніми регламентами (документами) установи, прийнятими в межах законодавства (перевірка за змістом).

Документування результатів ревізії – здійснюється відповідно до законодавства з питань державного фінансового контролю. При цьому в акті ревізії обов'язково відображаються встановлені факти порушень законодавства (назва, дата, номер, стаття чи пункт нормативно-правового акта), розмір матеріальної шкоди (збитків), посадові (службові) особи, внаслідок дій або бездіяльності яких допущено порушення законодавства та завдано матеріальну шкоду (збитки).

Дедукція (від лат. deductio – виведення з загального до окремого) – досліджується стан об'єкта в цілому, і на основі логічних міркувань робляться висновки про його складові елементи, тобто висновок від загального до окремого (наприклад, ревізія дебеторської заборгованості проводиться спочатку за даними синтетичного обліку, а потім – аналітичного та ін.).

Державний фінансовий аудит – різновид державного фінансового контролю, що полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного й ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

Державний аудитор – посадова особа органу державної контрольно-ревізійної служби (ДКРС), яка наділена повноваженнями на здійснення аудиту.

Державний аудитор – посадова особа контролюючого органу, яка наділена повноваженнями проведення операційного аудиту.

Державний фінансовий контроль – синтез різновидів фінансового контролю, що здійснюється відповідними суб'єктами державного фінансового контролю для досягнення мети і забезпечення життєвих інтересів, визначених державою. Він полягає в установленні фактичного стану справ та дотримання вимог чинного законодавства об'єктом контролю щодо законності, фінансової дисципліни і раціональності під час формування, розподілу, володіння, використання та відчуження предмета контролю, тобто активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються в суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів та кредитів, отриманих під гарантії держави.

Докази – це зібрана та задокументована інформація, яку використовує суб'єкт перевірки з метою обґрунтування результатів перевірки.

Ефективність — досягнення найкращого результату (ефекту) під час використання визначеного обсягу матеріальних і фінансових ресурсів.

Економність — досягнення розпорядником або отримувачем бюджетних коштів запланованих результатів за рахунок використання найменшого обсягу бюджетних коштів або досягнення найкращого результату за рахунок використання заданого обсягу бюджетних коштів.

Економічна оцінка господарських операцій — об'єднує низку загальноекономічних методів (прийомів) аналізу й оцінки з метою встановлення доцільності, раціональності окремих операцій і ефективності господарювання підконтрольного об'єкта в цілому за певний проміжок часу (порівняння, групування, питома вага, середні величини тощо).

Завдання державного фінансового контролю — є забезпечення законності, ефективності, фінансової дисципліни і раціональності в процесі формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування — це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом (далі — роботодавець), громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Заходи впливу за порушення бюджетного законодавства та їх застосування — до учасників бюджетного процесу за порушення бюджетного законодавства можуть застосовуватися заходи впливу:

- 1) попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства;
- 2) зупинення операцій з бюджетними коштами;
- 3) призупинення бюджетних;
- 4) зменшення бюджетних асигнувань;
- 5) повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету;
- 6) зупинення дії рішення про місцевий бюджет;
- 7) безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів;
- 8) інші заходи впливу, які можуть бути визначені законом про Державний бюджет України, — застосовуються за порушення бюджетного законодавства згідно з таким законом.

Заходами контролю — є сукупність запроваджених в установі управлінських дій, які здійснюються керівництвом усіх рівнів та працівниками для впливу на ризики з метою досягнення стратегічної мети установи.

Звернення — заява суб'єкта права звернення, яка надійшла до контролюючого органу щодо факту порушення законодавства про державні закупівлі, внаслідок чого порушено законні права та інтереси суб'єкта права звернення.

Звернення правоохоронного органу — супровідний лист до постанови про призначення ревізії, винесеної слідчим, прокурором або особою, що проводить дізнання, а також письмове доручення, вимога, пропозиція керівника правоохоронного органу.

Здійснення органами Казначейства України попереднього контролю — полягає у перевірці документів — бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів на предмет їх відповідності вимогам законодавчо-нормативних актів. Рішенням або підтвердженням їх легітимності є реєстрація перевірених зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в обліку системи органів Казначейства України з виконання

бюджетів, що по суті є контролем повноважень розпорядників бюджетних коштів, а також є запобіжним заходом для бюджетних установ щодо можливих порушень під час використання ними бюджетних коштів.

Здійснення органами Казначейства України поточного контролю — який полягає у перевірці суто технічних бюджетних параметрів:

- наявності в обліку системи органів Казначейства України зареєстрованих юридичних і фінансових зобов'язань;
- відсутності судових рішень щодо списання коштів з рахунків.

Зобов'язання — будь-яке розміщення замовлення, укладення договору чи виконання інших аналогічних операцій, здійснене розпорядником або одержувачем бюджетних коштів без відповідних бюджетних асигнувань або з порушенням норм, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет, в частині перевищення повноважень.

Зовнішній державний фінансовий контроль — такий контроль, який здійснюється суб'єктом, що не входить до тієї системи, до якої входить об'єкт. Заходи фінансового контролю, що здійснюються зовнішніми органами, охоплюють всю систему державних органів, і тому можуть розглядатися як макрозаходи.

Зовнішні документальні докази — отримуються на основі документів, підготовлених вищими та іншими органами, які мають безпосереднє відношення до діяльності об'єкта перевірки. Це можуть бути листи, службові записки, договори (контракти), звіти про результати аудиту, документи, отримані від третіх осіб тощо.

Зовнішня оцінка якості внутрішнього аудиту установи — здійснюється Держфінінспекцією, її територіальними органами з урахуванням вимог, визначених Порядком № 1001.

Зовнішній фінансовий контроль — такий контроль, коли контроль здійснюється суб'єктом, що не входить до тієї ж системи, що і об'єкт. Заходи фінансового контролю, що здійснюються зовнішніми органами, зазвичай охоплюють всю систему державних органів і тому можуть розглядатися як макрозаходи.

Зупинення операцій з бюджетними коштами — полягає у зупиненні будь-яких операцій із здійснення платежів з рахунку порушника бюджетного законодавства.

Загальнонаукові способи державного фінансового контролю ґрунтуються на викиранні:

- аналізу;
- синтезу;
- індукції;
- дедукції;
- аналогії;
- моделювання;
- абстрагування;
- конкретизації;
- системного аналізу;
- функціонально-вартісного аналізу.

Зустрічна перевірка документів проходить шляхом звірки (зіставлення) даних, відображених у документі, що перевіряється, з даними другого примірника цього ж документа чи з записами в інших взаємопов'язаних документах, які перебувають на підконтрольному об'єкті або в інших підприємствах, установах чи організаціях. Шляхом зустрічної перевірки належить обов'язково перевірити ті документи, на яких виявлено сліди необумовлених виправлень, підтирань, які нечітко написані або суперечать логіці господарських операцій, а також ті, що засвідчують надходження гостродефіцитних і дорогих товарно-матеріальних цінностей.

Проведення зустрічної перевірки дає змогу виявити такі зловживання, за яких двосторонні операції отримують різне відображення у кожній з залучених до неї сторін, зокрема:

- неоприбуткування товарів, отриманих від постачальників і коштів, що надійшли на поточний рахунок;
- привласнення виторгу, який здається в банк;
- завищення цін у видаткових документах;
- наявність безтоварних операцій тощо.

Такі зловживання приховуються шляхом виправлення даних в окремих примірниках документів, складанням нових неправдивих документів, неправильного відображення чи невідображення взагалі в документах і в облікових реєстрах операцій, які насправді було здійснено.

Зустрічна звірка — метод документального та фактичного підтвердження у підприємств, установ та організацій виду, обсягу і якості операцій та розрахунків для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку об'єкта контролю (необхідно звернути увагу, що зустрічні звірки, які проводяться органами державної контрольно-ревізійної служби, не є контрольними заходами і проводяться у разі виникнення потреби у їх проведенні на підставі направлення, виписаного керівником органу (підрозділу) державної контрольно-ревізійної служби).

Інвентаризація — має на меті впевнитися у наявності обсягів коштів, сировини, матеріалів, нематеріальних активів і зобов'язань, зазначених у фінансових звітах.

Ідентифікація ризиків — полягає у визначенні ймовірних подій, які негативно впливають/вплинуть на здатність установи виконувати визначені актами законодавства завдання і функції для досягнення стратегічної мети. Ідентифікація ризиків може здійснюватися з застосуванням методів визначення ризиків на рівні установи (метод «згори донизу») та на рівні конкретних операцій/ділянки роботи (метод «знизу догори»).

Інформаційна функція фінансового контролю — полягає у виявленні фактів порушень законодавства та сприянні ліквідації явищ, які породжують безгосподарність з боку підприємств і випадки недотримання ними вимог чинних нормативних документів у майбутньому.

Інформація та інформаційний обмін — інформація повинна реєструватися та надаватися керівництву та іншим користувачам органів державного і комунального сектору в такій формі і в такий час, щоб вона могла бути основою для належного виконання функцій внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та інших шляхом створення адекватної сучасним умовам інформаційно-комунікаційної інфраструктури в системі органів державного і комунального сектору.

Інспектування — здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті.

Інспектування — перевірка окремих сторін чи тематичних питань фінансово-господарської діяльності підприємств, установ та організацій.

Індукція (від лат. *inductio* — виведення з часткового до загального) — прийом дослідження, під час якого загальний висновок про ознаки безлічі елементів об'єкта робиться на основі вивчення не усіх ознак, а окремих конкретних елементів цієї великої кількості, тобто висновок іде від конкретних чинників до загальних висновків (наприклад, ревізія дебеторської заборгованості проводиться спочатку за даними аналітичного обліку, а потім — синтетичного та ін.).

Камеральна перевірка — аудиторська процедура, що здійснюється без виходу в бюджетну установу з метою виявлення та попереднього аналізу відхилень між плановими та фактичними показниками фінансової звітності, неузгодженості між показниками, наведеними у різних формах звітності.

Кодекс етики (працівників підрозділу внутрішнього аудиту) — задекларована в принципах система моральних і професійних цінностей та правил поведінки працівників підрозділу внутрішнього аудиту або посадових осіб, на яких покладено повноваження щодо здійснення внутрішнього аудиту, і щодо яких ними добровільно взяті зобов'язання на їх дотримання у професійній діяльності.

Контроль — не самоціль, а невід'ємна складова частина системи державного регулювання, метою якої є розкриття відхилень від прийнятих стандартів і порушення принципів, законності, ефективності та економії витрачання матеріальних ресурсів на якомого ранній стадії з тим, щоб мати можливість прийняти коригуючі заходи, а в окремих випадках притягти винних до відповідальності, одержати компенсацію за заподіяну шкоду або здійснити заходи щодо запобігання або скорочення таких порушень у майбутньому.

Контроль — у широкому розумінні — це процес, який має забезпечити відповідність функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети.

Контрольні обміри виконаних робіт — проводяться з метою встановити фактичні обсяги і вартість виконаних будівельних, монтажних і ремонтних робіт, перевірити правильність їх відображення в актах приймання робіт і нарядах робітників, а також правильність списання матеріалів на проведення цих робіт.

Контрольний запуск сировини і матеріалів у виробництво — проводиться в таких же умовах, у такому ж порядку і в такій же технологічній послідовності, в якій зазвичай здійснюються аналогічні процеси з метою визначення достовірності чинних норм і нормативів витрат сировини і матеріалів на виробництво продукції або обсягів будівельно-ремонтних робіт. За допомогою контрольного запуску виявляються: фактичне застосування застарілих норм, у результаті чого в цехах і на складі утворюються невраховані лишки сировини і матеріалів; випадки зменшення норм часу і розцінок на виконувані роботи; неправильність розрахунків ефективності, прийнятих за основу під час виплати грошових винагород із запровадження нової техніки; дійсний стан справ.

Категорія «метод» (від грец. «methodos» — буквально «шлях до будь-чого») — в найзагальнішому значенні — засіб досягнення мети, певним чином впорядкована діяльність.

Керівник правоохоронного органу — керівники та заступники керівників центральних апаратів правоохоронних органів, їх самостійних структурних і територіальних підрозділів.

Контролююча діяльність — для здійснення належного управлінського процесу слід визначати правила, процедури, технічні прийоми та механізм виконання вказівок і доручень керівництва, а також забезпечити їх практичне застосування.

Контролюючий орган — Держфінінспекція, її територіальні органи в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах або міжрайоні, об'єднані в районах та містах територіальні органи, головні державні фінансові інспектори в районах та містах.

Контролюючі органи — є органи доходів і зборів — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реаліза-

цію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску (далі — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), його територіальні органи.

У складі контролюючих органів діють підрозділи податкової міліції.

Комплексний спосіб контролю — спосіб, за якого контролю підлягають усі аспекти діяльності підконтрольного об'єкта.

Конкретизація (від лат. concretus — густий, ущільнений) — дослідження певних об'єктів в усій їх різнобічності, в якісному різноманітті реального існування (виявлення в процесі контролю непродуктивних витрат за місцем їх виникнення — підрозділами підприємства та ін.).

Конфлікт інтересів — розуміється суперечність між особистими інтересами працівника та його службовими обов'язками, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття ним рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих йому службових повноважень.

Концептуальний (стратегічний) напрям розвитку — викладений у чинних концепціях уряду України стосовно розвитку державного фінансового контролю як *складового елементу* системи управління державними фінансами країни.

Лабораторні аналізи — аналізи сировини, матеріалів, готової продукції та виконаних робіт, які проводять спеціалізовані установи на звернення керівника контрольно-ревізійного органу, коли визначити якісні їх ознаки іншими прийомами контролю неможливо.

Матеріальна шкода (збитки) — втрата активів чи недоотримання належних доходів об'єктом контролю та/або державою, що сталися внаслідок порушення законодавства об'єктом контролю шляхом дій або бездіяльності його посадових (службових) осіб.

Матеріальні докази — подаються у формі фотографій, схем, карт, графіків тощо.

Матеріали справи — сукупність документів, зібраних та складених у процесі планування, проведення, оформлення результатів внутрішнього аудиту та моніторингу впровадження рекомендацій.

Метою перевірки є встановлення стану справ щодо використання коштів Державного бюджету України, загальнодержавних цільових фондів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів, інших державних коштів, пов'язаних з Державним бюджетом України, та його оцінка з точки зору законності, ефективності та доцільності, а також оцінка стану внутрішнього контролю об'єкта перевірки, надання пропозицій щодо усунення порушень чинного законодавства України.

Метод «згори донизу» — визначення ризиків на рівні установи, здійснюється створеною за рішенням керівника установи робочою групою з метою визначення вразливих до ризиків сфер діяльності, окремих функцій та завдань установи шляхом співбесід, заповнення опитувальників основними відповідальними працівниками на всіх рівнях діяльності установи.

Метод «знизу догори» — визначення ризиків на рівні конкретних операцій/ділянки роботи, здійснюється у кожному структурному підрозділі установи його керівниками та працівниками під час виконання ними функцій і завдань та визначення пов'язаних із ними ризиків.

Методи контролю — ревізія, аудит, інспектування.

Методичний рівень класифікації — дослідження здійснюється через встановлення відповідності тієї чи іншої фінансової інституції держави сутнісним (визначаль-

ним) характеристикам понятійного визначення «суб'єкт державного фінансового контролю», а також дослідження його категоріального визначення.

Методи фінансового контролю — конкретні способи (прийоми), що застосовуються під час здійснення контрольних функцій.

Метод фінансового контролю — у вузькому розумінні являє собою сукупність прийомів контролю і способів його здійснення, у широкому розумінні він характеризується системою теоретико-пізнавальних категорій, базових концепцій, наукового інструментарію, регулятивних принципів організації контролю.

Метод фінансового контролю — це цілеспрямована діяльність задля виконання завдання та досягнення мети контролю шляхом застосування сукупності взаємообумовлених структурних елементів, таких як способи, прийоми та інструментарій контролю, що дає змогу здійснювати контрольні дії та заходи суб'єктам державного фінансового контролю відносно об'єкта за предметом контролю. Способи контролю поділяються на загальнонаукові та специфічні, прийоми контролю та інструментарій контролю — на документальний і фактичний, які, в свою чергу, поділяються на власні елементи.

Мережа розпорядника коштів місцевого бюджету — згрупована головним розпорядником коштів місцевого бюджету відповідно до законодавства вичерпна інформація щодо розпорядників коштів місцевого бюджету нижчого рівня, які у своїй діяльності підпорядковані цьому розпоряднику та/або діяльність яких координується ним, та одержувачів коштів місцевих бюджетів.

Місцевий фінансовий орган — установа, що відповідно до законодавства України, здійснює функції зі складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету.

Міжнародна організація вищих контрольних органів – INTOSAI — є міжнародною професійною організацією, що об'єднує вищі органи фінансового контролю країн, які є членами Організації Об'єднаних Націй.

Мобілізуюча функція фінансового контролю — при здійсненні контролю виявляють не тільки недоліки, а й позитивні явища в діяльності підприємств. Останні як передовий досвід можуть використовувати і на інших підприємствах.

Моделювання — прийом наукового пізнання, заснований на заміні об'єкта, що вивчається, його аналогом, моделлю, що містить істотні риси оригіналів. У фінансовому контролі застосовуються стандарти (моделі) проведення контрольно-ревізійного процесу.

Моніторинг — потреба у постійному моніторингу діяльності для оцінки її результатів та вжиття відповідних заходів.

Моніторинг — аудиторська процедура, яка полягає у безперервному відстеженні операцій на рахунках бюджетної установи, відкритих в органі Державного казначейства України, та показників її фінансової звітності з метою виявлення ознак, які можуть свідчити про можливість допущення фінансових порушень.

Моніторинг врахування рекомендацій за результатами внутрішнього аудиту — керівник підрозділу внутрішнього аудиту забезпечує організацію здійснення моніторингу впровадження рекомендацій (встановлює вимоги у внутрішніх документах з питань проведення внутрішнього аудиту) для того, щоб впевнитися в тому, що відповідальні за діяльність розпочали ефективні дії, спрямовані на їх виконання, або керівництво установи взяло на себе ризик невиконання таких рекомендацій. Здійснення моніторингу впровадження аудиторських рекомендацій передбачає здійснення заходів працівниками підрозділу внутрішнього аудиту щодо отримання інформації від відповідальних за діяльність про реалізацію аудиторських рекомендацій.

Морально-етичні принципи професійної діяльності — керуючись необхідністю, щоб поведінка працівників державної контрольно-ревізійної служби була бездоганною у будь-який час і за будь-яких обставин, враховуючи, що будь-яке невиконання професійних обов'язків чи відхилення від встановлених норм поведінки працівників державної контрольно-ревізійної служби ставлять під сумнів їх сумлінність і сумлінність органу ДКРС, який вони представляють, якість та обґрунтованість контролю, а також може викликати настороженість стосовно надійності та компетентності самого органу ДКРС, тому, щоб громадяни до ДКРС та її органів відчували довіру, впевненість і повагу, були сформульовані вимоги професійної етики, де ключову роль відіграють морально-етичні принципи професійної діяльності:

- довіра, впевненість та повага;
- сумлінність;
- незалежність, об'єктивність та неупередженість;
- політичний нейтралітет;
- конфлікт інтересів;
- професійна таємниця;
- компетентність;
- професійний розвиток.

Морально-етичні принципи професійної діяльності — для забезпечення довіри, впевненості та поваги до підрозділу та в цілому до органу, в якому він працює, працівник при виконанні службових обов'язків повинен дотримуватись принципів професійної діяльності. Основними принципами професійної діяльності при виконанні службових обов'язків працівником є сумлінність, незалежність та об'єктивність, конфіденційність, професійна компетентність. Працівник повинен сприяти практичному втіленню цих принципів, а також сприяти авторитету підрозділу та в цілому органу, в якому він працює.

Метод аудиту — сукупність прийомів, за допомогою яких оцінюється стан об'єктів, що підлягають аудиту. До таких прийомів належать:

- перевірка — перевірка кількісного та якісного стану об'єктів аудиту шляхом обстеження, огляду, обмірювання, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших способів перевірки фактичного стану активів, а також перевірка документів і записів;
- аналіз — комплексне вивчення фінансового стану суб'єкта господарювання та ефективності управління активами з метою оцінки досягнутих результатів, що проводиться за допомогою методів фінансового аналізу за даними бухгалтерського обліку, фінансової, податкової і статистичної звітності, звітності про виконання фінансового плану тощо;
- письмове пояснення — полягає в одержанні письмової відповіді від посадових осіб суб'єкта господарювання на поставлені державним аудитором питання;
- анкетування — отримання необхідної для проведення аудиту інформації від посадових осіб суб'єкта господарювання або осіб, які є користувачами товарів, робіт та послуг суб'єкта господарювання, шляхом застосування анкет;
- звірка — полягає у письмовому підтвердженні третіми особами точності інформації, яке може бути здійснено шляхом зустрічної звірки або шляхом письмового запиту;
- обстеження — дає можливість одержати загальну характеристику можливостей суб'єкта господарювання на підставі візуального огляду;
- тестування — полягає у формулюванні переліку питань для оцінки об'єкта дослідження за відповідями, на які встановлюються фактори ризику та надається оцінка відповідності;
- експертиза — здійснюється з залученням фахівців вузької спеціалізації.

Митна процедура — зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України, сукупність митних формальностей та порядок їх виконання.

Митний контроль — сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку.

Мито — це загальнодержавний податок, встановлений Податковим кодексом України та Митним кодексом, який нараховується та сплачується відповідно до цього кодексу, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Місцезнаходження об'єкта контролю — адреса об'єкта контролю або особи, яка, відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону, виступає від її імені; місце розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться ревізія.

Надходження бюджету — доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів із депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів.

Наступний (ретроспективний) фінансовий контроль — здійснюється після виконання фінансових операцій за певні минулі періоди часу шляхом вивчення даних обліку і звітності, планової, нормативної документації; контролю підлягає і фактичний стан справ.

Нецільове використання бюджетних коштів — їх витрачання, що не відповідають:

- 1) бюджетним призначенням, встановленим законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет);
- 2) напрямам використання бюджетних коштів, визначених у паспорті бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі) або в порядку використання бюджетних коштів;
- 3) бюджетним асигнуванням (розпису бюджету, кошторису, плану використання бюджетних коштів).

Нормативна перевірка документів — здійснюється шляхом зіставлення фактичних витрат на одиницю товару, роботи чи послуг із нормативними або плановими (встановленими законами, постановами, кошторисами, лімітами) з метою встановлення обґрунтованості списання на виробництво чи утримання установи сировини і матеріалів, палива, використання фонду оплати праці тощо.

Обстеження — аудиторська процедура, що здійснюється безпосередньо в бюджетній установі і полягає у дослідженні планових та бухгалтерських (первинних і зведених) документів, господарських договорів, фінансової та статистичної звітності, інших документів, пов'язаних із фінансово-господарською діяльністю, бухгалтерським обліком та внутрішньогосподарським фінансовим контролем.

Обстеження території, виробничих і службових приміщень — проводиться з метою переконатися у наявності певних виробничих потужностей, обсягах складських приміщень, здійсненні у певний час господарської діяльності, у правдивості складання актів на введення або виведення з експлуатації основних засобів тощо.

Об'єкт аудиту ефективності — бюджетні кошти, що спрямовані на виконання бюджетної (державної) програми, ефективність якої необхідно оцінити у процесі аудиту.

Об'єкт аудиту — суб'єкт господарювання, на якому органом ДКРС проводиться державний фінансовий аудит.

Об'єкт контролю — підконтрольна установа, інший суб'єкт господарювання, включаючи його структурні та відокремлені підрозділи, які не є юридичними особа-

ми, щодо якого контролюючий орган має повноваження та підстави для проведення ревізії, відповідно до законодавства.

Об'єкт контролю — розпорядник державних коштів, який здійснює закупівлю в порядку, визначеному Законом України «Про здійснення державних закупівель».

Об'єкт фінансово-господарського аудиту — є управлінські рішення керівництва бюджетної установи з питань її фінансово-господарської діяльності, планові документи, господарські договори, фінансово-господарські операції, бухгалтерський облік, фінансова і статистична звітність та внутрішньогосподарський фінансовий контроль.

Огляд — це форма виявлення та закріплення фактів, які мають значення для предмета перевірки.

Об'єкт внутрішнього аудиту — діяльність центрального органу виконавчої влади, його територіальних органів та бюджетних установ у повному обсязі або з окремих питань (на окремих етапах) та заходи, що здійснюються його керівником для забезпечення ефективного функціонування системи внутрішнього контролю (дотримання принципів законності та ефективного використання бюджетних коштів, досягнення результатів, відповідно до встановленої мети, виконання завдань, планів і дотримання вимог щодо діяльності центрального органу виконавчої влади, його територіальних органів та бюджетних установ, а також підприємств, установ та організацій, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади).

Опечатування кас, касових приміщень, складів та архівів — здійснюється у разі відмови керівника підконтрольної установи виконати письмову вимогу посадової особи органу контрольної служби, що проводить ревізію, провести інвентаризацію основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, коштів і розрахунків.

Орган управління — суб'єкт управління об'єктами державної власності.

Офіційний документ — аудиторський звіт, документ, складений за результатами внутрішнього аудиту, який містить відомості про хід внутрішнього аудиту, стан системи внутрішнього контролю, аудиторський висновок. До аудиторського звіту додаються рекомендації (які також можна вважати офіційним документом) щодо вдосконалення діяльності установи, залежно від характеру виявлених проблем.

Об'єкти перевірки Рахункової палати — апарат Верховної Ради України, Адміністрація Президента України, Державне управління справами, Секретаріат Кабінету Міністрів України, апарат Ради національної безпеки і оборони України, Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Національний банк України, уповноважені банки та інші фінансові установи, що здійснюють обслуговування коштів Державного бюджету України, апарати Конституційного, Верховного та Вищого господарського судів України, інші судові органи, центральні органи виконавчої влади, апарат Генеральної прокуратури України, інші правоохоронні та контрольні органи України, Вища рада юстиції України, Центральна виборча комісія, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування у сфері використання ними коштів Державного бюджету України, а також інші бюджетні установи — розпорядники коштів Державного бюджету України усіх рівнів, інші юридичні особи, незалежно від форм власності, в разі отримання ними коштів Державного бюджету України, кредитів під гарантію держави; громадські організації, політичні партії та інші у сфері використання коштів Державного бюджету України, а також загальнодержавні цільові фонди, інші об'єкти в тій сфері їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України.

Об'єкти державного фінансового контролю — підконтрольні установи, заклади, організації, підприємства незалежно від форми власності та органи управління і державної влади, що беруть участь у формуванні, розподілі, володінні, використанні та

відчуженні активів, що належать державі, тобто предмету контролю, зокрема коштів, що залишаються в їхньому розпорядженні, у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів чи державних позабюджетних фондів та отриманням кредитів під гарантії Кабінету Міністрів України, а також операції, що проводяться підконтрольними об'єктами з такими активами.

Об'єктами управління державної власності є: майно, яке передане казенним підприємствам в оперативне управління; майно, яке передане державним комерційним підприємствам (далі — державні підприємства), установам та організаціям; майно, яке передане державним господарським об'єднанням; корпоративні права, що належать державі у статутних капіталах господарських організацій (далі — корпоративні права держави); державне майно, що забезпечує діяльність Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, управління яким здійснюється в порядку, визначеному окремими законами; державне майно, передане в оренду, лізинг, концесію; державне майно, що перебуває на балансі господарських організацій і не увійшло до їх статутних капіталів або залишилося після ліквідації підприємств та організацій; державне майно, передане в безстрокове безоплатне користування Національній академії наук України, галузевим академіям наук; безхазяйне та конфісковане майно, що переходить у державну власність за рішенням суду.

Об'єкт фінансового моніторингу — дії з активами, пов'язані з відповідними учасниками фінансових операцій, які їх проводять, за умови наявності ризиків використання цих активів з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, а також будь-яка інформація про такі дії чи події, активи та їх учасників.

Органи державного фіскального контролю у складі — Міністерства доходів і зборів України.

Органи банківського регулювання і банківського нагляду — Національний банк України.

Органи, повноважні у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності і корпоративними правами — Фонд державного майна України, Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном.

Органи регулювання ринкової діяльності — Антимонопольний комітет України.

Оцінювання — визначення й аналіз імовірності виникнення ризиків та значущості їх впливу на підконтрольні організації, суспільні ресурси держави чи управління ними, є базою для управління ризиками, межує з прогнозною функцією управління.

Оцінка ризиків — передбачає визначення ймовірності настання подій та розміру їх наслідків, які негативно впливатимуть на:

- виконання завдань і досягнення мети установою, визначених у стратегічних та річних планах установи;
- ефективність планування, виконання та результату виконання бюджетних програм;
- якість надання адміністративних послуг та здійснення контрольно-наглядових функцій, завдань, визначених для установи актами законодавства;
- стан збереження активів та інформації;
- стан управління державним майном;
- правильність ведення бухгалтерського обліку та достовірність фінансової і бюджетної звітності.

Оцінка ризиків — для здійснення внутрішнього контролю повинна проводитися ідентифікація (визначення) і оцінка ризиків, з якими стикаються органи державного і комунального сектору та мають як зовнішній, так і внутрішній характер. Керівни-

цтво органів державного і комунального секторів визначає тип реагування на певні ризики та заходи з управління ними.

Оцінка якості внутрішнього аудиту — здійснюється керівником підрозділу внутрішнього аудиту (внутрішня оцінка якості) та Держфінінспекцією й її територіальними органами (зовнішня оцінка якості).

Організаційна структура системи державного фінансового контролю — сукупність видів, принципів, форм, методів, елементів та характеру організації, тобто функціонально суттєвих якостей, шляхом дослідження яких вона має бути пізнана.

Органи державного і комунального сектору — а саме:

- міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інші розпорядники бюджетних коштів;
- державні та комунальні підприємства, установи та організації;
- акціонерні, холдингові компанії, інші суб'єкти господарювання, у статутному капіталі яких частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі або органам місцевого самоврядування право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів;
- державні цільові фонди;
- інші підприємства, установи та організації, які отримують бюджетні кошти, кредити, залучені державою або під державні гарантії, чи міжнародну технічну допомогу, використовують кошти, що залишаються у їх розпорядженні у разі надання їм податкових пільг, державне чи комунальне майно (далі — державні фінанси) лише під час провадження ними діяльності з використання державних фінансів.

Органи доходів і зборів — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости.

Органи стягнення — є виключно контролюючі органи, уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску у межах повноважень, а також державні виконавці у межах своїх повноважень. Стягнення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску за виконавчими написами нотаріусів не дозволяється.

Основні внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту — є положення про підрозділ внутрішнього аудиту, посадові інструкції працівників підрозділу внутрішнього аудиту, внутрішні документи з питань проведення внутрішнього аудиту.

Податковий контроль — система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Прийоми контролю — поділяються на документальний і фактичний контроль із власним інструментарієм, притаманним виключно тому чи іншому прийому.

Перевірка документів за формальними ознаками — є першим ступенем документального контролю. У процесі його з'ясовують:

- точність заповнення бланку, на якому оформлено конкретний документ;
- наявність усіх необхідних реквізитів;
- своєчасність складення документа;
- відповідність підписів осіб, які склали документ.

Цей метод застосовується у перевірці всіх документів із метою виявлення фактів підробки та дописувань у них, виправлення цифрових даних і зміни реквізитів. За результатами такої перевірки робиться висновок про визнання достовірності докумен-

та. Наприклад, бухгалтерії підприємств, установ і організацій не повинні приймати до виконання і відпускати товарно-матеріальні цінності за ксерокопіями платіжних доручень і довіреностей.

Перевірка документів за змістом — є другим ступенем документального контролю. Вона здійснюється шляхом зіставлення даних операцій, зазначених у документі, з аналогічними або взаємопов'язаними даними (можливостями) виробництва з метою встановлення законності (достовірності) зафіксованих операцій.

Періодична оцінка — передбачає проведення оцінки виконання окремих функцій, завдань на періодичній основі та здійснюються працівниками, які не несуть відповідальності за їх реалізацію, та/або підрозділом внутрішнього аудиту установи для більш об'єктивного аналізу результативності системи внутрішнього контролю.

Підконтрольні установи — міністерства та інші органи виконавчої влади, державні фонди, бюджетні установи й суб'єкти господарювання державного сектору економіки, підприємства і організації, які отримують (отримували в період, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно.

Підрозділ внутрішнього аудиту — у центральному органі виконавчої влади для проведення внутрішнього аудиту утворюється як самостійний підрозділ — структурний підрозділ внутрішнього аудиту. За рішенням керівника центрального органу виконавчої влади підрозділи утворюються в його територіальних органах та бюджетних установах в межах штатної чисельності їх працівників.

Предметом державного фінансового контролю — є безпосередньо активи, що належать державі, у формуванні, розподілі, володінні, використанні та відчуженні яких бере участь об'єкт контролю, крім того, кошти, що залишаються в розпорядженні об'єкта контролю, у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів, кредити, отримані під гарантії Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правова діяльність підконтрольних об'єктів.

Тому в широкому розумінні **предметом фінансового контролю** є господарська, фінансова і управлінська діяльність підприємств та організацій, а також державні фінансові й майнові ресурси.

Предмет контролю — що контролюють.

Предмет перевірки — є порядок використання коштів Державного бюджету України, загальнодержавних цільових фондів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів, інших державних коштів, пов'язаних із Державним бюджетом України, їх рух, нормативно-правові акти, розпорядчі та інші документи, пов'язані з діяльністю учасників бюджетного процесу в цій сфері.

Прийоми і процедури аудиту ефективності — здійснюючи аудит ефективності, аудитори вибирають та застосовують прийоми і процедури, які відповідають конкретним обставинам. Ці прийоми та процедури повинні дозволяти отримувати достатні, дійсні та необхідні докази, які вмотивовано підкріплюють або спростовують їхні точки зору та висновки, зокрема:

- аналіз нормативно-правових актів, планових розрахунків та обґрунтувань, методичних документів, видань і публікацій у сфері реалізації бюджетної програми, стосовно якої проводиться аудит ефективності;

- аналіз результатів раніше здійснених контрольних заходів;

- аналіз показників статистичної, фінансової та оперативної звітності;

- порівняння фактично досягнутих результативних показників виконання бюджетної програми з запланованими в динаміці за кілька років, з вітчизняним і зарубіжним досвідом у сфері реалізації бюджетної програми, з технологічними стандартами тощо;

— інтерв'ювання, анкетування (процес опитування учасників бюджетної програми та користувачів її продукту з метою встановлення проблемних питань, результати якого фіксуються письмово);

— одержання інформації від юридичних осіб. Інформація, необхідна для проведення аудиту ефективності, може бути отримана від юридичних осіб за письмовими запитами органів ДКРС.

Призначення державного фінансового контролю — впливає з його головної мети, полягає у:

— перевірці законності й ефективності використання фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні держави і концентруються в державному і місцевих бюджетах;

— встановленні доцільності і раціональності використання фінансових ресурсів, зосереджених у державному секторі економіки;

— визначенні законності і обґрунтованості витрачання бюджетних коштів суб'єктами господарювання;

— виявленні достовірності і повноти мобілізації коштів до бюджетної системи і позабюджетних фондів;

— перевірці захищеності фінансових інтересів громадян.

Принципи контролю — обов'язковість, періодичність, пріоритетність.

Принцип причинності — полягає у визначенні об'єкта контролю як учасника відповідних фінансово-економічних відносин, діяльність якого безпосередньо пов'язана з предметом контролю.

Принцип сумлінності — передбачає суворе дотримання працівником правил поведінки під час виконання ним службових обов'язків та в стосунках зі співробітниками. Його поведінка не повинна викликати жодної підозри або сумніву у представників громадськості. Працівник зобов'язаний відповідально ставитись до виконання своїх службових обов'язків, дотримуватись вимог Закону України «Про державну службу», принципів професійної діяльності та правил поведінки, встановлених цим Кодексом етики № 1217, нормативно-правових актів із питань внутрішнього аудиту, інших актів законодавства. Рішення, які приймає працівник під час виконання своїх службових обов'язків, повинні бути точними, чесними та справедливими. Працівник має усвідомлювати, що будь-яке неналежне виконання ним службових обов'язків чи відхилення від встановлених цим Кодексом етики № 1217 норм дискредитує його, а також підрозділ та орган, в якому він працює.

Принцип незалежності та об'єктивності — полягає у незалежності працівника від будь-яких зацікавлених груп або обставин, які загрожують інтересам органу, в якому він працює, чи виконанню працівником службових обов'язків, перешкоджають йому бути об'єктивним під час провадження професійної діяльності. Особисті чи зовнішні інтереси не повинні шкодити незалежності працівника. Він повинен утримуватись від будь-якої діяльності, у якій він має особисті інтереси, що вступають у конфлікт з інтересами підрозділу чи органу, в якому він працює. Працівник зобов'язаний дотримуватись об'єктивності та неупередженості під час виконання службових обов'язків. Аудиторські звіти, висновки та рекомендації, інші офіційні документи, що готуються працівником, повинні складатися на підставі об'єктивної оцінки інформації, спиратися виключно на докази, зібрані з дотриманням вимог законодавства. Працівник повинен уживати заходів щодо недопущення будь-якої можливості виникнення конфлікту інтересів.

Принцип конфіденційності — полягає у неухильному дотриманні ним встановлених законодавством України вимог до використання та надання інформації, отриманої під час виконання своїх службових обов'язків. Працівнику забороняється надава-

ти в будь-якій формі третім особам відомості, отримані під час здійснення досліджень або оцінок, за винятком випадків, передбачених законодавством та/або внутрішніми регламентами органу. Працівник зобов'язаний дотримуватися державної, комерційної та службової таємниці. Працівник не повинен розголошувати інформацію з обмеженим доступом, яка була отримана ним під час виконання службових обов'язків. Порушення правил використання інформації з обмеженим доступом тягне за собою відповідальність згідно із законом. Працівник не має права поширювати інформацію, яка стала йому відома під час виконання службових обов'язків, про особисте та сімейне життя, домашню адресу та телефони співробітників або інших державних службовців без дозволу останніх, крім випадків, передбачених Конституцією України та законами України.

Принцип професійної компетентності — полягає у застосуванні працівником знань, навичок та досвіду, необхідних для виконання своїх службових обов'язків. Працівник повинен знати та застосовувати нормативно-правові акти з питань професійної діяльності, а також нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органу, в якому він працює, та підприємств, установ організацій, що належать до сфери управління цього органу. Для професійного виконання службових обов'язків працівник повинен постійно підвищувати свій рівень знань і навичок шляхом вивчення відповідних нормативно-правових актів, у тому числі в сфері бюджетного законодавства, бухгалтерського обліку та звітності, внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю, міжнародного досвіду в зазначеній сфері, брати участь у семінарах, навчаннях, проходити навчання на курсах підвищення кваліфікації.

Принципи внутрішнього контролю — внутрішній контроль в установі ґрунтується на принципах:

- законності — дотримання вимог законодавства;
- об'єктивності — отримання повної та достовірної інформації, що ґрунтується на документальних та фактичних даних і виключає вплив суб'єктивних факторів;
- відповідальності та розподілу повноважень — розподіл обов'язків між керівництвом установи усіх рівнів та працівниками, встановлення меж їх відповідальності у рамках функціональних повноважень у процесі прийняття рішень або виконання інших дій;
- превентивності — завчасне здійснення заходів контролю для запобігання виникненню відхилень від встановлених норм;
- відкритості — запровадження механізмів зворотного зв'язку та забезпечення необхідного ступеня транспарентності під час проведення оцінки внутрішнього контролю.

Принципи організації та здійснення державного фінансового контролю — досягнення поставленої мети та вирішення завдань, що витікають із призначення фінансового контролю, забезпечуються на основі дотримання низки ключових принципів організації та здійснення державного фінансового контролю, найважливішими з яких є принципи:

- системності контролю;
- повноти охоплення об'єктів контролем;
- превентивності контрольних дій;
- самодостатності системи контролю;
- ефективності;
- відповідальності.

Принципи розвитку та вдосконалення державного фінансового контролю та окремих його суб'єктів — у зв'язку з підґрунтям теоретико-методологічних напрацювань як науковою думкою з питань фінансів, так і державного управління, пропо-

нується розвиток та удосконалення державного фінансового контролю та окремих його суб'єктів за такими принципами, а саме:

- незалежність видів контролю;
- розмежування здійснення контролю за виконанням видаткової частини державного бюджету і за надходженнями до державного бюджету;
- структурування та угруповання суб'єктів контролю за ознаками компетенції стосовно об'єкта та предмета контролю;
- обов'язковості ієрархічного контролю між різними видами державного фінансового контролю.

Програма внутрішнього аудиту — за результатами планування внутрішнього аудиту складається його програма, яка визначає:

- напрям внутрішнього аудиту;
- мету внутрішнього аудиту;
- підставу для проведення внутрішнього аудиту;
- об'єкт внутрішнього аудиту;
- період, що охоплюється внутрішнім аудитом;
- термін проведення внутрішнього аудиту;
- початкові обмеження щодо проведення внутрішнього аудиту (часові, географічні та інші);
- ризикові сфери діяльності, операції, ділянки бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю установи тощо;
- обсяг аудиторських прийомів та процедур за кожним фактором ризику;
- послідовність і терміни виконання робіт;
- склад аудиторської групи;
- планові трудові витрати.

Програма складається у письмовому вигляді, підписується керівником підрозділу внутрішнього аудиту та затверджується керівником установи до початку її виконання.

Внесення змін до програми внутрішнього аудиту здійснюється в порядку її затвердження.

Програма проведення аудиту — затверджується керівником Держфінінспекції, її територіального органу. У програмі зазначається перелік ризикових операцій фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, які передбачається перевірити, методи перевірки та процедура їх застосування, а також відповідальні особи та графік проведення. Із зазначеною програмою ознайомлюється керівник суб'єкта господарювання. У разі проведення аудиту з ініціативи суб'єкта господарювання або його органу управління, можливе попереднє узгодження програми з відповідним керівником.

Продуктивність — це співвідношення між випуском продукції, наданням послуг та іншими результатами діяльності розпорядника або одержувача коштів Державного бюджету України та використаними на їх виробництво матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами.

Профілактична функція фінансового контролю — полягає у виявленні фактів порушення законодавства та сприянні ліквідації явищ, які породжують безгосподарність з боку підприємств і випадки недотримання ними вимог чинних нормативних документів у майбутньому.

Попередній (превентивний) фінансовий контроль є найефективнішою формою фінансового контролю, оскільки вона дає змогу запобігти виникненню недоліків, перевитрат і витрат фінансових ресурсів, порушення законодавства, оскільки здійснюється до проведення фінансових або господарських операцій.

Поточний фінансовий контроль є органічною частиною процесу оперативного фінансового управління і регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, установ. Він проводиться під час здійснення фінансово-господарських операцій.

Попередній контроль, що передуює прийняттю управлінського рішення чи здійсненню фінансово-господарської операції.

Поточний контроль, що здійснюється в процесі виконання управлінського рішення чи проведення фінансово-господарської операції.

Подальший контроль, що здійснюється після виконання управлінського рішення чи фінансово-господарської операції.

Перевірка державних закупівель — полягає у документальному та фактичному аналізі дотримання підконтрольними установами законодавства про державні закупівлі та проводиться органами державної контрольно-ревізійної служби на всіх стадіях державних закупівель. Результати перевірки державних закупівель викладаються в акті. Контроль за дотриманням законодавства щодо закупівель здійснюється як у порядку проведення перевірки державних закупівель, так і під час державного фінансового аудита та інспектування.

Принцип ефективності — прагнення всіх учасників бюджетного процесу під час складання та виконання бюджетної програми досягти запланованої мети з залученням мінімального обсягу бюджетних коштів та досягти максимального результату з використанням визначеного бюджетом обсягу коштів.

Проблема аудиту ефективності — невиконання запланованих результативних показників бюджетної програми через неефективне використання бюджетних коштів.

Планова виїзна ревізія — ревізія у підконтрольних установах, яка передбачена у плані контрольно-ревізійної роботи контролюючого органу і проводиться за місцезнаходженням такої підконтрольної установи чи за місцем розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться ревізія, не частіше ніж один раз на календарний рік. Планова виїзна ревізія проводиться за сукупними показниками фінансово-господарської діяльності підконтрольних установ за письмовим рішенням керівника відповідного органу державної контрольно-ревізійної служби не частіше одного разу на календарний рік.

Право на проведення планової виїзної ревізії підконтрольних установ надається лише у тому разі, коли їм не пізніше ніж за 10 днів до дня проведення ревізії надіслано письмове повідомлення з зазначенням дати початку та закінчення її проведення.

Проведення планових виїзних ревізій здійснюється органами державної контрольно-ревізійної служби одночасно з іншими органами виконавчої влади, уповноваженими здійснювати контроль за нарахуванням і сплатою податків та зборів (обов'язкових платежів).

Тривалість планової виїзної ревізії не повинна перевищувати 30 робочих днів.

Подовження термінів проведення планової виїзної ревізії можливе лише за рішенням суду на термін, що не перевищує 15 робочих днів.

План-графік проведення виїзних ревізій і перевірок — є інформацією з обмеженим доступом. Інформація, що передається органами державної контрольно-ревізійної служби або органами державної податкової служби, не підлягає оприлюдненню та використовується виключно в службових завданнях. Обмін інформацією здійснюється лише в електронному (файловому) вигляді. Обмін інформацією на паперових носіях здійснюється у виключних випадках — за відсутності технічного забезпечення.

Перевірка державних закупівель — перевірка, яка проводиться за наявності підстав, передбачених Порядком № 631, щодо об'єкта контролю за його місцезнаходженням чи за місцем розташування об'єкта його права власності.

Позапланова виїзна ревізія — ревізія, яка не передбачена в планах контрольно-ревізійної роботи контролюючого органу і проводиться за наявності обставин, визначених Законом України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», а саме:

- підконтрольною установою подано у встановленому порядку скаргу про порушення законодавства посадовими особами органу державної контрольно-ревізійної служби під час проведення планової чи позапланової виїзної ревізії, в якій міститься вимога про повне або часткове скасування результатів відповідної ревізії;
- у разі виникнення потреби у перевірці відомостей, отриманих від особи, яка мала правові відносини з підконтрольною установою, якщо підконтрольна установа не надасть пояснення та їх документальні підтвердження на обов'язковий письмовий запит органу державної контрольно-ревізійної служби протягом 10 робочих днів із дня отримання запиту;
- проводиться реорганізація (ліквідація) підконтрольної установи;
- у разі надходження доручення щодо проведення ревізій у підконтрольних установах від Кабінету Міністрів України, органів прокуратури, державної податкової служби, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, в якому містяться факти, що свідчать про порушення підконтрольними установами законів України, перевірку дотримання яких віднесено законом до компетенції органів державної контрольно-ревізійної служби;
- у разі, коли вищий орган державної контрольно-ревізійної служби в порядку контролю за достовірністю висновків нижчого органу державної контрольно-ревізійної служби здійснив перевірку актів ревізії, складених нижчим органом державної контрольно-ревізійної служби, та виявив їх невідповідність вимогам законів. Позапланова виїзна ревізія в цьому випадку може ініціюватися вищим органом державної контрольно-ревізійної служби лише у тому разі, коли стосовно посадових або службових осіб нижчого органу державної контрольно-ревізійної служби, які проводили планову або позапланову виїзну ревізію зазначеної підконтрольної установи, розпочато службове розслідування або порушено кримінальну справу.

Позапланова виїзна ревізія може здійснюватися лише за наявності підстав для її проведення на підставі рішення суду.

Постійний моніторинг — здійснюється при щоденній/поточній діяльності установи та передбачає управлінські, наглядові та інші дії керівників усіх рівнів та працівників установи при виконанні ними своїх обов'язків з метою визначення та коригування відхилень.

Планування діяльності з внутрішнього аудиту — це процес, що здійснюється підрозділом внутрішнього аудиту та включає комплекс дій, спрямованих на формування, погодження та затвердження піврічних планів проведення внутрішнього аудиту, які формуються на підставі оцінки ризиків у діяльності установи та визначають теми внутрішніх аудитів.

Позапланова виїзна ревізія — ревізія, яка не передбачена в планах контрольно-ревізійної роботи контролюючого органу і проводиться за наявності обставин, визначених Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні».

Посадові особи контролюючого органу — працівник або група у складі двох і більше працівників контролюючого органу, що в межах компетенції контролюючого органу проводять ревізію або зустрічну звірку.

Правоохоронні органи — органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, підрозділи податкової міліції Міндоходів.

Підконтрольні установи — міністерства та інші органи виконавчої влади, державні фонди, бюджетні установи і суб'єкти господарювання державного сектора еконо-

міки, підприємства й організації, які отримують (отримували в період, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно.

Робочі документи — це записи (форми, таблиці), за допомогою яких працівник підрозділу внутрішнього аудиту фіксує проведені прийоми та процедури внутрішнього аудиту, тести, отриману інформацію і відповідні висновки, які здійснюються під час його проведення.

Розмір матеріальної шкоди (збитків) — вартість втрачених активів або недоотриманих доходів, яка визначається за даними бухгалтерського обліку і фінансової звітності об'єкта контролю або експертною оцінкою та іншими визначеними законодавством способами.

Рівень суттєвості — ступінь впливу виявленого порушення (недоліку) чи групи порушень (недоліків) на результати діяльності об'єкта аудиту, а також на достовірність фінансової звітності.

Регуляторні органи фінансового ринку — Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг), Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг);

Ревізія місцевого бюджету — форма контролю за виконанням функцій зі складання і виконання місцевого бюджету, яка полягає в одночасному проведенні ревізій стану дотримання вимог бюджетного законодавства місцевими фінансовими органами, органами Казначейства і учасниками бюджетного процесу, що здійснюють управління коштами відповідного місцевого бюджету чи комунальним майном та/або їх використовують.

Результативність — ступінь відповідності фактичних результатів діяльності розпорядника або одержувача бюджетних коштів запланованим результатам.

Результативні показники бюджетної програми — кількісні та якісні показники, які характеризують результати виконання бюджетної програми, підтверджуються статистичною, фінансовою та іншою звітністю та дають можливість здійснити оцінку використання коштів на виконання бюджетної програми.

Ревізія — документальний та фактичний контроль всієї фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації за певний період часу з метою встановлення дотримання законодавства з фінансових питань, правильності обліку і достовірності облікових і звітних даних.

Основна мета ревізії — виявити господарські і фінансові порушення, зловживання, факти безгосподарності, розкрадання, марнотратства, встановити причини та умови, які їм сприяли, і винних у цьому осіб, ужити заходів із відшкодування завданого збитку, шкоди, розробити заходи з усунення недоліків і порушень, а також притягнути до відповідальності (адміністративної чи кримінальної) осіб, які допустили правопорушення.

Ревізія здійснюється спеціальною уповноваженою ревізійною групою після виконання господарських операцій за минулий період часу. Виявлені під час ревізії недоліки і порушення чинного законодавства, нормативно-правових актів, які регулюють господарську діяльність, взаємовідносини з бюджетом обґрунтовані системою доказів із визначенням розмірів збитків, втрат, нестач, конкретизацією винних службових осіб, матеріальної та правової відповідальності.

Ревізія за зверненням правоохоронного органу — за зверненням правоохоронного органу контролюючі органи в межах своєї компетенції проводять планові та позапланові виїзні ревізії за місцезнаходженням об'єкта контролю. Проведення ревізії за зверненням правоохоронного органу має такий алгоритм:

- 1) отримання звернення правоохоронного органу;
- 2) розгляд звернення правоохоронного органу та прийняття рішення щодо проведення позапланової ревізії або включення до плану контрольно-ревізійної роботи на наступний період;
- 3) здійснення контрольного заходу;
- 4) документування результатів ревізії та передача акту до правоохоронного органу.

Ризикові операції — будь-які дії (події) зовнішнього і внутрішнього характеру, які негативно вплинули або можуть вплинути на рівень управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання, досягнення ним поставленої мети цілей і виконання завдань, ефективність використання ресурсів, результати фінансово-господарської діяльності, а також на можливі резерви підвищення ефективності та поліпшення фінансових і виробничих результатів діяльності об'єкта операційного аудиту.

Різновид здійснення інспектування (Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами) є:

- проведення ревізії за зверненням правоохоронних органів;
- проведення ревізії місцевого бюджету;
- проведення ревізій органами державної контрольно-ревізійної служби в органах державної влади і місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, що проводять діяльність, пов'язану з державною таємницею.

Середовище контролю — керівництво, яке несе відповідальність за стан внутрішнього контролю, та працівники повинні створити таке середовище в органах державного і комунального сектору, котре забезпечує позитивне та сприятливе ставлення до внутрішнього контролю.

Склад предмета державного фінансового контролю:

- доходи бюджету;
- надходження бюджету;
- бюджетні кошти;
- бюджети місцевого самоврядування;
- боргове зобов'язання;
- квазіфіскальні операції;
- видатки бюджету;
- гарантований державою борг;
- гарантійне зобов'язання;
- гарантований Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою міста борг;
- державний борг;
- державні кошти;
- державне запозичення;
- витрати державного та місцевих бюджетів;
- надходження до місцевих бюджетів;
- платні адміністративні послуги;
- власні надходження бюджетних установ;
- дефіцит державного бюджету;
- дефіцит місцевих бюджетів;
- кошти цільових страхових фондів;
- дефіцит бюджету Пенсійного фонду;
- дефіцит бюджету інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- об'єкти управління державною власністю;
- умови видачі векселя;
- управління державним (місцевим) боргом;
- управління бюджетними коштами;
- єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- державні закупівлі за державні кошти;
- банкрутство суб'єкта господарювання державної власності або суб'єкта господарювання, де державі належить корпоративна частка будь — якого розміру;
- надходження коштів до Державного бюджету України за оренду державного майна та дивідендів нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, які є у державній власності;
- збір страхових коштів, повнота та своєчасність їх сплати;
- погашення державного (місцевого) боргу;
- платіж;
- обслуговування державного (місцевого) боргу;
- кредитування бюджету;
- міжбюджетні трансферти;
- місцеве запозичення;
- місцеві бюджети;
- місцевий борг;
- дотація вирівнювання;
- бюджетне асигнування;
- бюджетне зобов'язання;
- бюджетне призначення.

Суб'єкт державного фінансового контролю — орган державної влади, створений для сприяння зміцненню фінансового становища держави, економічному зростанню шляхом стеження за досягненням цільових орієнтирів та перевірки дотримання обмежуючих параметрів фінансового й економічного розвитку, через забезпечення законності, ефективності, фінансової дисципліни і раціональності в процесі формування; розподілу, володіння, використання та відчуження об'єктами контролю предмета контролю, що належить державі, за допомогою форм контролю та методів контролю, що реалізуються всіма способами, прийомами та інструментарієм.

Суб'єкт контролю — хто контролює.

Суб'єкт контролю (контролюючий суб'єкт) — це юридична чи фізична особа, яка спрямовує контрольні дії на власну діяльність або діяльність іншої фізичної чи юридичної особи, що перебуває в оточуючому господарському середовищі. У контрольному процесі суб'єктами виступають носії прав і обов'язків — особи та органи, що мають повноваження на здійснення контролю за виробничою та фінансовою діяльністю підприємства (установи, організації), а також право втручатися в його оперативну діяльність та притягувати винних до відповідальності.

Суб'єкти перевірки — є посадові особи Рахункової палати, особи, залучені Рахунковою палатою до проведення перевірки як спеціалісти або експерти.

Суб'єкт права звернення — фізична чи юридична особа (резидент або нерезидент), яка підтвердила намір взяти участь у процедурі закупівлі шляхом подання пропозиції конкурсних торгів або заявки на участь в електронному реверсивному аукціоні, або ціновій пропозиції, або пропозиції на переговорах у разі процедури закупівлі в одного учасника.

Сукупність складових елементів системи державного фінансового контролю —

- види контролю: вищий, зовнішній, внутрішній;
- елементи контролю: суб'єкт контролю, об'єкт контролю, предмет контролю;

- форми контролю: попередній, поточний, наступний;
- методи контролю: ревізія, аудит, інспектування;
- характер організації контролю: плановий, позаплановий, додатковий;
- принципи контролю: обов'язковість, періодичність, пріоритетність.

Сутність контролю — полягає у здійсненні цілеспрямованого впливу на об'єкти управління, який передбачає систематичний нагляд, спостереження за їхньою діяльністю для виявлення відхилень від установлених норм, правил, вимог чи завдань у процесі їхнього виконання.

Система державного фінансового контролю — це множина складових контролю: видів, методів, елементів, форм, принципів та характеру організації, які знаходяться у внутрішньообумовлених відношеннях і ієрархічних зв'язках між собою та формують відповідну єдність, спрямовану на всебічний та всеохоплюючий захист фінансових та майнових ресурсів держави.

Синтез (від грец. *synthesis* — з'єднання, поєднання, складання) — метод вивчення об'єкта в його цілісності, єдності та взаємному зв'язку його частин. У фінансовому контролі синтез пов'язаний з аналізом, оскільки він дозволяє з'єднати об'єкти, розчленовані в процесі аналізу, встановити їх зв'язок і пізнати предмет як єдине ціле (контроль виконання плану виробництва та ін.).

Системний аналіз — вивчення об'єкта дослідження як сукупності елементів, що утворюють систему. Системний аналіз у фінансовому контролі передбачає оцінку поведінки об'єктів як системи з усіма чинниками, що впливають на їх функціонування. Цей прийом широко використовується у фінансовому контролі, оскільки сприяє системному підходу до оцінки виробничої і господарсько-фінансової діяльності усіх ланок народного господарства.

Специфічні способи державного фінансового контролю — способи, вироблені практикою контрольно-ревізійної роботи на основі досягнень економічної науки:

- комплексний;
- тематичний;
- суцільний;
- вибірковий.

Способи взаємодії між суб'єктами державного фінансового контролю та державного внутрішнього фінансового контролю з правоохоронними органами — відбуваються у такий спосіб:

- у формі сприяння правоохоронними органами службовим особам органу державного фінансового контролю у виконанні їх обов'язків;
- у формі інформування та/або передачі результатів контрольних заходів до правоохоронних органів;
- у формі проведення планових та позапланових виїзних ревізій за місцезнаходженням об'єкта контролю за зверненням правоохоронного органу;
- у формі виділення спеціаліста для участі у перевітках, що проводяться правоохоронними органами.

Стандарти з аудиту державних фінансів — з метою визначення єдиних принципів та методів контрольних дій Міжнародною організацією вищих контрольних органів INTOSAI були розроблені та прийняті Стандарти з аудиту державних фінансів, які поділяються на чотири категорії:

- базові принципи;
- загальні стандарти;
- стандарти проведення аудиту;
- правила складання звітів.

Стандарти внутрішнього аудиту — стандарти застосовуються структурними підрозділами внутрішнього аудиту, утвореними в установах під час проведення ними внутрішнього аудиту, й поділяються на:

- загальні стандарти внутрішнього аудиту;
- стандарти діяльності з внутрішнього аудиту;
- стандарти звітування, моніторингу, формування та зберігання справ, взаємодії з органами державної влади та оцінки якості за результатами внутрішнього аудиту.

Стандарт Рахункової палати — стандарт розроблений відповідно до Закону України «Про Рахункову палату», Бюджетним кодексом України, іншими нормативно-правовими актами, які регулюють взаємовідносини у сфері контролю за використанням державних коштів. Стандарт встановлює правила та процедури проведення перевірок Рахунковою палатою з урахуванням стандартів аудиту INTOSAI (Міжнародної організації вищих органів контролю державних фінансів).

Страхові фонди — органи, які здійснюють керівництво та управління окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, провадять збір та акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечують фінансування виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та здійснюють інші функції, згідно з затвердженими статутами.

Структура внутрішнього контролю — складається з таких елементів:

- середовище контролю (керівництво, яке несе відповідальність за стан внутрішнього контролю, та працівники повинні створити таке середовище в органах державного і комунального сектору, котре забезпечує позитивне та сприятливе ставлення до внутрішнього контролю);
- оцінка ризиків (для здійснення внутрішнього контролю повинна проводитися ідентифікація (визначення) і оцінка ризиків, з якими стикаються органи державного і комунального сектору, та котрі мають як зовнішній, так і внутрішній характер. Керівництво органів державного і комунального секторів визначає тип реагування на певні ризики та заходи з управління ними);
- контролююча діяльність (для здійснення належного управлінського процесу слід визначати правила, процедури, технічні прийоми та механізм виконання вказівок і доручень керівництва, а також забезпечити їх практичне застосування);
- інформація та інформаційний обмін (інформація повинна реєструватися та надаватися керівництву та іншим користувачам органів державного і комунального сектору в такій формі і в такий час, щоб вона могла бути основою для належного виконання функцій внутрішнього контролю, внутрішнього аудиту та інших шляхом створення адекватної сучасним умовам інформаційно-комунікаційної інфраструктури в системі органів державного і комунального сектору);
- моніторинг (повинна враховуватися потреба у постійному моніторингу діяльності для оцінки її результатів та вжиття відповідних заходів).

Структурні зв'язки між складовими елементами та їх ієрархічне сполучення — виходячи з сукупності складових елементів системи державного фінансового контролю, встановлено структурні зв'язки між складовими елементами та їх ієрархічне сполучення:

- першим зв'язком є необхідність відповідності форм контролю його методам, а саме: попередній контроль відповідає аудиту, поточний відповідає інспектуванню, а наступний — ревізії;
- другим зв'язком полягає у принципі пріоритетності, який визначає для кожного виду контролю основні притаманні йому форми та методи, що є сутнісними характеристиками того чи іншого виду контролю;

— третій зв'язок розкривається у принципах обов'язковості та періодичності стосовно характеру організації контрольних заходів суб'єктів контролю щодо об'єктів контролю за предметом контролю. (Доцільність дотримання принципу періодичності, пріоритетності та обов'язковості у плануванні, організації та здійсненні контрольних заходів суб'єктами видів державного фінансового контролю є наслідком зобов'язання щодо досягнення критерію якості системи, яким є здатність системи здійснювати контрольні заходи щодо усього обсягу державних фінансових ресурсів усіма видами контролю на підставі методів, форм та характеру організації контролю);

— четвертий зв'язок полягає у необхідності подолання методологічної плутанини категорії видів, форм та методів з точки зору класифікації цілісної системи державного фінансового контролю.

Структурні елементи методу фінансового контролю — способи, прийоми та інструментарій контролю.

Структура системи державного фінансового контролю — теж, що є «Організаційна структура системи державного фінансового контролю».

Суцільний спосіб контролю — передбачає вивчення всіх первинних документів і записів у формах аналітичного і синтетичного обліку, а також в установленні в повному обсязі реального стану грошових та матеріальних цінностей, основних засобів, готової продукції, незавершеного виробництва об'єкта контролю.

Тематичний спосіб контролю — контроль зосереджується лише на окремих аспектах діяльності підконтрольного об'єкта.

Техніко-економічний розрахунок — здійснюється для перевірки достовірності обсягів планових і фактичних витрат із виконання окремих видів робіт чи виготовлення продукції, підтвердження чи заперечення встановлених норм, тарифів, розцінок.

Управління об'єктами державної власності — здійснення Кабінетом Міністрів України та уповноваженими ним органами, іншими суб'єктами, визначеними цим Законом, повноважень щодо реалізації прав держави як власника таких об'єктів, пов'язаних з володінням, користуванням і розпоряджанням ними, у межах, визначених законодавством України, з метою задоволення державних та суспільних потреб.

Управління ризиками — є складовою частиною управління установою, виконання завдань і функцій та здійснюється керівниками всіх рівнів, працівниками установи. Діяльність із управління ризиками в установі полягає в ідентифікації, оцінці та визначенні способів реагування на ризики і заходів контролю з метою запобігання або зменшення їх негативного впливу на досягнення установою мети та стратегічних цілей. Складання переліків функцій і відповідних процедур із їх виконання, матриць відповідальних виконавців та співвиконавців функцій та процедур, блок-схем ходу їх реалізації сприятиме процесу управління ризиками в установі.

Функціонально-вартісний аналіз — вивчення об'єктів на стадії інженерної підготовки виробництва, що включає проектування і синтез складних систем у процесі дослідження їх функціонування (проектування і оцінка економічної ефективності технологічних процесів та ін.).

Фактичний контроль полягає в установленні дійсного реального стану об'єкта лічбою, зважуванням, вимірюванням, лабораторним аналізом та інше, де до об'єктів фактичного контролю зараховують: гроші готівкою в касі, основні засоби, матеріальні цінності, готову продукцію, незавершене виробництво; тому посадові особи суб'єкту державного фінансового контролю обов'язково мають володіти такими інструментами:

- інвентаризація коштів, сировини, матеріалів тощо;
- обстеження території, виробничих і службових приміщень;

- контрольні обміри виконаних робіт;
- хронометраж робочого часу;
- лабораторні аналізи якості сировини, матеріалів і готової продукції;
- контрольний запуск сировини і матеріалів у виробництво.

Фактична перевірка — передбачає контроль за наявністю готівки, цінних паперів, бланків суворої звітності, оборотних і необоротних активів, інших матеріальних і нематеріальних цінностей шляхом проведення інвентаризації, застосування норм витрат сировини і матеріалів, обстеження та контрольного обміру виконаних робіт тощо, які ініціюються посадовими особами Держфінінспекції та проводяться відповідними комісіями, призначеними наказом керівника бюджетної установи в присутності посадових осіб органів Держфінінспекції за участі матеріально-відповідальної особи, а у разі перевірки обсягу виконаних робіт — також представника суб'єкта господарювання, яким виконувались роботи.

Фактична перевірка — здійснюється під час проведення перевірки державних закупівель шляхом інвентаризації, обстеження та контрольного обміру закуплених (отриманих) об'єктом контролю товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг та проведення інших дій відповідно до повноважень контролюючого органу. При цьому об'єкт контролю забезпечує доступ на склади, у сховища, виробничі та інші приміщення, що належать об'єкту контролю або використовуються ним.

Фактори ризику (ризикові операції) — можливі порушення, недоліки та проблеми, ризикові операції, які негативно вплинули або можуть вплинути на рівень управління фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання, досягнення ним поставлених цілей і завдань, ефективне використання ресурсів, результати фінансово-господарської діяльності, а також можливі резерви для підвищення ефективності та покращення фінансових і виробничих результатів діяльності об'єкта аудиту.

Фінансово-господарський аудит — це форма державного фінансового контролю, яка спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності.

Фінансово-господарська діяльність об'єкта контролю — сукупність рішень, дій та операцій, які об'єкт контролю приймає та здійснює в частині володіння, використання та розпорядження фінансовими ресурсами, необоротними та іншими активами.

Фінансове зобов'язання — будь-яке придбання товару, послуги чи виконання інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, тобто кредиторська заборгованість та/або попередня оплата, здійснена розпорядником або одержувачем бюджетних коштів із порушенням норм, установлених Бюджетним кодексом України, законом України про Державний бюджет України та рішенням про місцевий бюджет, з перевищенням повноважень.

Фінансовий контроль — функція управління фінансами, де, з одного боку, він є засобом поєднання функцій фінансового планування і прогнозування, фінансового обліку та статистики, з іншого — передумовою здійснення функцій фінансового аналізу та регулювання. Це дозволяє фінансовому контролю відігравати інтегруючу роль, недооцінка якої значно знижує ефективність управління фінансами. Його слід розглядати як багатоаспектну систему спостереження і перевірки законності, доцільності, раціональності процесів формування і використання фінансових ресурсів на всіх рівнях управління для оцінки ефективності прийнятих управлінських рішень і досягнення на цій основі економічного зростання.

Фінансовий контроль — діяльність органів фінансового контролю, що полягає в установленні фактичного стану справ на підконтрольному об'єкті щодо його фінансово-господарської діяльності та спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в процесі формування, розподілу, володіння, викорис-

тання та відчуження активів для ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових правовідносин. Фінансовий контроль передбачає перевірку господарських і фінансових операцій щодо їхньої достовірності, законності, доцільності й ефективності.

Фінансове розслідування — полягає в поглибленому вивченні фактів, що містять ознаки шахрайства, застосовує слідчо-юридичне обґрунтування, непрямі методи доведення вигоди від скоєних порушень, аналітичне й системне групування.

Фінансове розслідування — є комплексом заходів із дослідження окремих фактів порушення законодавства з питань управління фінансовими ресурсами з метою визначення обставин і причин таких порушень та встановлення винних у їх допущенні осіб. В межах фінансового розслідування можуть призначатись та проводитись ревізії, зустрічні звірки у всіх юридичних осіб незалежно від форми власності та фізичних осіб-підприємців; здійснюватись опитування фізичних осіб, збір та аналіз інформації; залучатись експерти та спеціалісти у різних сферах діяльності; здійснюватись інші заходи, що стосуються матеріалів розслідування. Результати фінансового розслідування викладаються в акті.

Форми фінансового контролю — окремі сторони виявлення змісту фінансового контролю залежно від часу здійснення контрольних дій. Формами фінансового контролю є попередній (превентивний), поточний і наступний (ретроспективний). Критерії розмежування цих форм визначаються зіставленням часу здійснення контрольних дій із процесами формування і використання фондів фінансових ресурсів. Разом із тим вони знаходяться у тісному взаємозв'язку, відображаючи тим самим безперервний характер контролю.

Фінансова установа — юридична особа, яка, відповідно до закону, надає одну чи декілька фінансових послуг, та внесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Фінансовий кредит — кошти, які надаються у позику юридичній або фізичній особі на визначений строк та під процент.

Фінансовий моніторинг — сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу.

Фінансові активи — кошти, цінні папери, боргові зобов'язання та право вимоги боргу, що не зараховані до цінних паперів.

Фінансова послуга — операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, — і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів із метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Фінансові інституції держави — некомерційні самоврядні організації — до цієї інституційної групи входять: Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Не є органами держави взагалі та органами державної влади зокрема.

Форми контролю — попередній, поточний, наступний.

Хронометраж робочого часу — проводять із метою визначення фактичних затрат праці на виконання певних господарських операцій і розміру їх оплати.

Цілісна система державного фінансового контролю — це якісна характеристика функціонування системи державного фінансового контролю, що полягає у всебічному охопленні всіх сторін і зв'язків множини елементів більш низького порядку, які знаходяться у внутрішньообумовлених відносинах та ієрархічних зв'язках між собою, та формуванні відповідної системи більш високого порядку, здатної до саморозвитку.

Цільові страхові фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування — Пенсійний фонд України.

Європейська організація вищих органів контролю державних фінансів — EUROSAI — організація була створена у 1990 році. На сьогодні EUROSAI об'єднує 48 вищих органів фінансового контролю (47 європейських ВОФК і Європейський суд аудиторів).

ДОДАТКИ

---

*Додаток А***«ДОРОЖНЯ КАРТА» ІНСПЕКТОРА****НЕТ РИСУНКА!!!!!!!!!!**

Примірна програма ревізії бюджетної установи

Додаток

ЗАТВЕРДЖУЮ

_____ посада керівника
(заступника керівника) Держфінін-
спекції України або її територіального
органу

_____ підпис

_____ прізвище, ініціали

« _____ » _____
число місяць рік

**ПРИМІРНА ПРОГРАМА
ревізії бюджетної установи за**

_____ період ревізії

Мета ревізії: перевірка дотримання законодавства.

Основні питання ревізії¹:

1. Стан усунення порушень та недоліків, виявлених попередніми ревізіями (перевірками).
2. Стан виконання функцій головного розпорядника бюджетних коштів².
- 2.1. Формування мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.
- 2.2. Складання бюджетних запитів, обґрунтованість включених до них показників.
- 2.3. Розгляд та затвердження проектів кошторисів розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та планів використання бюджетних коштів одержувачів, обґрунтованість затверджених у них показників. Дотримання порядку внесення змін до кошторисів.
- 2.4. Складання паспортів бюджетних програм, обґрунтованість затверджених у них показників та стан їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі). Складання звітів про виконання паспортів бюджетних програм.
3. Виконання функцій з управління об'єктами державної або комунальної власності. Затвердження та внесення змін до фінансових планів суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки, які входять до сфери управління бюджетної установи³.
4. Дослідження організації і стану контрольно-ревізійної роботи (у разі, якщо під час ревізії перевіряється діяльність бюджетної установи до 1 січня 2012 року) та/або внутрішнього аудиту (у разі, якщо під час ревізії перевіряється діяльність бюджетної установи з 1 січня 2012 року)⁴.
5. Складання та затвердження кошторису, внесення до нього змін. Загальний стан виконання кошторису.
6. Ведення касових операцій. Розрахунки з підзвітними особами, у тому числі щодо видатків на відрядження⁵.
7. Операції на реєстраційних рахунках, відкритих в органах Державної казначейської служби, та рахунках в установах банків.
8. Штатна дисципліна. Оплата праці працівників та нарахування на заробітну плату.
9. Організація та здійснення державних закупівель.
10. Взяття та облік зобов'язань, у тому числі фінансових. Стан розрахункової дисципліни та виконання господарських угод.
11. Стан збереження майна, використання оборотних та необоротних активів.
12. Видатки на капітальне будівництво, реконструкцію та ремонт.
13. Утворення та використання власних надходжень бюджетних установ. Надання адміністративних послуг.
14. Складання бюджетної та фінансової, у тому числі зведеної, звітності та її достовірність.

¹ Залежно від специфіки діяльності бюджетної установи при складанні програми ревізії допускається відповідне редакційне коригування питань Примірної програми, а також її розширення з метою максимального врахування поставлених перед ревізією питань.

² Відповідний пункт (частина пункту) Примірної програми передбачається для головних розпорядників бюджетних коштів. Пункт 2.3 передбачається також для розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, до сфери управління яких належать інші розпорядники нижчого рівня.

³ Відповідний пункт Примірної програми передбачається для установ, на яких законодавством покладено функції з управління об'єктами державної або комунальної власності.

⁴ Відповідна частина пункту Примірної програми передбачається для міністерств, інших центральних органів виконавчої влади (їх територіальних органів), а також бюджетних установ, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади (у разі, якщо під час ревізії перевіряється діяльність такої бюджетної установи з 1 січня 2012 року), та включається до програми у разі виділення для участі у проведенні ревізії спеціаліста структурного підрозділу Держфінінспекції України (її територіального органу), на якого покладено функції щодо здійснення контролю за станом внутрішнього аудиту в зазначених органах та бюджетних установах.

⁵ При перевірці питань 6 – 8, 10 – 13 Примірної програми перевіряється стан ведення бухгалтерського обліку.

_____	_____	_____
посада керівника	(підпис)	(П. І. Б.)
(заступника керівника)		
структурного підрозділу		
Держфінінспекції		
України (її територіального		
органу)		

З програмою ревізії ознайомлено

_____	_____	_____
посада керівника	(підпис)	(П. І. Б.)
(заступника керівника)		
бюджетної установи		

« ____ » _____
число   місяць   рік

Один примірник програми ревізії отримано

_____	_____	_____
посада керівника	(підпис)	(П. І. Б.)
(заступника керівника)		
бюджетної установи		

« ____ » _____
число   місяць   рік

Додаток В

**Примірна програма ревізії фінансово-господарської діяльності суб'єкта
господарювання державного сектору економіки**

Додаток 1
до наказу Держфінінспекції України
06.02.2012 N 45
(зі змінами, внесеними наказом Держфінінспекції України
від 24.02.2012 N 74)

ЗАТВЕРДЖУЮ

(посада керівника (заступника керівника)
Держфінінспекції України або її
територіального органу)

(підпис) (П. І. Б.)

« _____ » _____
(число) (місяць) (рік)

**ПРИМІРНА ПРОГРАМА
ревізії фінансово-господарської діяльності***

(назва суб'єкта господарювання державного сектору економіки (далі — підприємство))

за _____
(період ревізії)

Мета ревізії: перевірка дотримання законодавства

Основні питання ревізії**:

1. Стан усунення порушень та недоліків, виявлених попередніми ревізіями.
2. Відповідність фактичної діяльності підприємства видам діяльності, передбаченим Статутом, законодавству та отриманим дозвільним документам.
3. Перевірка фінансових планів та стану їх виконання.
4. Проведення безготівкових операцій в національній та іноземній валюті.
5. Проведення готівкових операцій в національній та іноземній валюті.
6. Повнота надходження, достовірність і правильність визначення доходів.
7. Законність здійснення та достовірність відображення витрат.
8. Правильність відображення дебіторської та кредиторської заборгованості. Стан претензійно-позовної роботи.
9. Дотримання законодавства при здійсненні державних закупівель.
10. Стан збереження державного майна, використання оборотних та необоротних активів.
11. Дотримання законодавства при отриманні та використанні бюджетних коштів (за наявністю).
12. Фінансові результати та власний капітал.
13. Стан бухгалтерського обліку та достовірність фінансової звітності.

_____ (посада керівника (заступника керівника)
галузевого структурного підрозділу
Держфінінспекції України або
її територіального органу)

(підпис)

(П. І. Б.)

З програмою ревізії ознайомлено

_____
(посада керівника підприємства або
особи, яка його замішує)

(підпис)

(П. І. Б.)

«_____» _____
(число) (місяць) (рік)

Примітки:

* Примірня програма застосовується також при організації проведення ревізій суб'єктів господарювання комунальної форми власності.

** Питання програми ревізії перевіряються за робочим планом, примірня форма якого визначена додатком 2 до цього наказу.

Примірний робочий план ревізії фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання державного сектору економіки

Додаток 2
до наказу Держфінінспекції України
06.02.2012 N 45

ЗАТВЕРДЖУЮ

_____ (посада керівника (заступника керівника)
галузевого структурного підрозділу
Держфінінспекції України або
її територіального органу)

(підпис)

(П. І. Б.)

« _____ » _____
(число) (місяць) (рік)

**ПРИМІРНИЙ РОБОЧИЙ ПЛАН
ревізії фінансово-господарської діяльності**

(назва суб'єкта господарювання державного сектору економіки
(далі — підприємство))

за _____
(період ревізії)

N	Питання ревізії та процедури контролю	Термін	Виконавець	Підпис
1	Стан усунення порушень, недоліків, виявлених попередніми ревізіями			
2	Відповідність фактичної діяльності підприємства видам діяльності, передбаченим Статутом, законодавству та отриманим дозвільним документам: <ul style="list-style-type: none"> • перевірка наявності документів про реєстрацію суб'єкта господарювання в органах державної влади; • перевірка відповідності видів діяльності, що передбачені Статутом, із видами діяльності, на які видані ліцензії, сертифікати, квоти, дозволи тощо; • перевірка відповідності видів діяльності, що передбачені Статутом, із фактичною діяльністю, що здійснювалась підприємством протягом періоду, який підлягає ревізії 			

3	<p>Перевірка фінансових планів, стану їх виконання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дотримання встановленої законодавством процедури складання, затвердження (погодження) фінансового плану та внесення змін до нього; • перевірка обґрунтованості планових показників фінансового плану; дотримання граничного обсягу встановлених законодавством окремих витрат; • стан виконання фінансового плану 			
4	<p>Проведення безготівкових операцій в національній та іноземній валюті:</p> <ul style="list-style-type: none"> • інформація про всі рахунки, які було відкрито об'єктом контролю в установах банків (органах Державного казначейства (Державної казначейської служби)), і у періоді, що підлягав ревізії, дотримання законодавства при відкритті, використанні і закритті рахунків підприємства; • дотримання законодавства під час списання коштів з рахунків, наявність документів, які підтверджують відповідні операції; • дотримання законодавства при здійсненні операцій по зарахуванню коштів на рахунки 			
5	<p>Проведення готівкових операцій в національній та іноземній валюті:</p> <ul style="list-style-type: none"> • перевірка наявності договору про повну матеріальну відповідальність з посадовою особою, яка виконує функції касира; • організація фактичного контролю за збереженням коштів - інвентаризація наявних коштів у касі об'єкта контролю, дотримання строків, порядку та обов'язковості у передбачених випадках проведення інвентаризації каси; • перевірка дотримання ліміту готівки в касі; • дотримання законодавства в частині своєчасності та повноти оприбуткування готівки в касу, а також на рахунки в установах банків готівки, виданої з каси об'єкта контролю для зарахування на відповідні рахунки; • дотримання законодавства під час списання готівки з каси відповідно до видаткових касових документів; 			

	<ul style="list-style-type: none"> • дотримання законодавства в частині відшкодування витрат на відрядження та інших витрат, проведених за рахунок підзвітних коштів; • своєчасність звітування про використання коштів, виданих у підзвіт, та повернення підзвітними особами сум невикористаної готівки в касу 			
6	<p>Повнота надходження, достовірність і правильність визначення доходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • перевірка правильності визнання доходів; • перевірка правильності визначення доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); • перевірка правильності визначення інших операційних, фінансових, надзвичайних та інших доходів; • перевірка ціноутворення; • перевірка законності та повноти отримання доходів; • вплив фактів неврахування доходів на формування чистого прибутку (збитку) підприємства та перерахування до бюджету частини чистого прибутку 			
7	<p>Законність здійснення та достовірність відображення витрат:</p>			
7.1	<p><i>Віднесення витрат до собівартості реалізованої продукції:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • відповідність положення про калькулювання собівартості продукції, послуг вимогам нормативно-правових актів; • перевірка правильності віднесення витрат до виробничої собівартості за складом та елементами витрат, у тому числі правильність формування прямих матеріальних витрат; прямих витрат на оплату праці; інших прямих витрат, змінних загальновиробничих та постійних розподілених витрат; • правильність визначення методів розподілення загальновиробничих витрат за об'єктами калькулювання, наявність відповідних наказів; • наявність технічно обґрунтованих нормативів витрат матеріалів на виробництво продукції, послуг та законність списання матеріалів; 			

	<ul style="list-style-type: none"> • правильність визначення понаднормативних виробничих витрат; • перевірка витрат незавершеного виробництва; • вплив порушень щодо правомірності віднесення витрат до собівартості реалізованої продукції на формування чистого прибутку та сплати до бюджету частини чистого прибутку (дивідендів) 			
7.2	<p><i>Здійснення витрат операційної діяльності, які не включаються до собівартості реалізованої продукції:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правильність визнання витрат, не пов'язаних з виробництвом; • правильність формування та законність здійснення адміністративних витрат; • правильність формування та законність здійснення витрат на збут; • правильність формування та законність здійснення інших операційних витрат; • вплив порушень при відображенні витрат операційної діяльності на формування чистого прибутку та сплати до бюджету частини чистого прибутку (дивідендів) 			
7.3	<p><i>Формування витрат операційної діяльності за економічними елементами витрат:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правомірність здійснення матеріальних затрат: <ul style="list-style-type: none"> — законність використання та списання на виробництво (крім продукту власного виробництва): сировини й основних матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, палива й енергії, будівельних матеріалів, запасних частин, тари й тарних матеріалів, допоміжних та інших матеріалів; — правильність визначення вартості зворотних відходів, що не включаються до операційних витрат за елементом матеріальних затрат; • правомірність здійснення витрат на оплату праці: <ul style="list-style-type: none"> — перевірка внутрішніх нормативних документів, що регулюють трудові відносини, та дотримання законодавства при встановленні посадових окладів і тарифних ставок, надбавок та доплат; 			

7.3	<ul style="list-style-type: none"> — наявність фактів оплати праці за невідпрацьований час; — дотримання законодавства при нарахуванні та виплаті працівникам сум посадових окладів, тарифних ставок, надбавок та доплат; — дотримання законодавства при нарахуванні та виплаті працівникам допомоги, премій, інших заохочувальних та компенсаційних виплат; — дотримання законодавства при нарахуванні та виплаті працівникам допомоги по тимчасовій непрацездатності; — дотримання законодавства при нарахуванні та здійсненні виплат заробітної плати працівникам за час відпустки; — дотримання законодавства при здійсненні операцій з оплати праці сумісників та за договорами підряду; — наявність фактів несвоєчасних виплат та простроченої заборгованості з оплати праці; — дотримання законодавства при здійсненні операцій з депонованою заробітною платою; — дотримання порядку проведення індексації грошових доходів працівників; — наявність фактів видачі позичок в рахунок заробітної плати, перевірка договорів, суттєвих умов у них (поворотність і терміни), джерел надання позик; • відрахування на соціальні заходи: — дотримання законодавства при використанні коштів на сплату єдиного соціального внеску (обов'язкових платежів до державних цільових фондів); — законність здійснення відрахувань на індивідуальне страхування персоналу підприємства; — законність здійснення відрахувань на інші соціальні заходи; • правильність включення до елементу операційних витрат «амортизація» сум нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів; • інші операційні витрати 			
-----	--	--	--	--

7.4	<p><i>Фінансові витрати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • законність та доцільність укладання кредитних договорів; • законність здійснення витрат на сплату відсотків за користування отриманими кредитами; • інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями (векселями, облігаціями та іншими видами короткострокових і довгострокових зобов'язань, на які нараховуються відсотки); • правильність визнання фінансових витрат; • правильність визначення норми капіталізації витрат на створення кваліфікаційного активу 			
7.5	<p><i>Витрати від участі в капіталі:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правильність визначення збитків від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, які обліковуються методом участі в капіталі 			
7.6	<p><i>Інші витрати, які виникають під час звичайної діяльності, але не пов'язані безпосередньо з виробництвом та/або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правильність визначення собівартості реалізованих фінансових інвестицій; • втрати від зменшення корисності необоротних активів; • втрати від безоплатної передачі необоротних активів; • втрати від неопераційних курсових різниць; • правильність включення до витрат суми уцінки необоротних активів і фінансових інвестицій; • витрати на ліквідацію необоротних активів (розбирання, демонтаж тощо); • правильність визначення залишкової вартості ліквідованих (списаних) необоротних активів; • законність здійснення інших витрат звичайної діяльності 			
8	<p>Правильність відображення дебіторської та кредиторської заборгованості.</p> <p>Стан претензійно-позовної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наявність та реєстрація договорів; • дотримання строків та порядку проведення інвентаризації розрахунків; 			

8	<ul style="list-style-type: none"> • наявність простроченої дебіторської заборгованості (в межах терміну позовної давності) та стан нарахування можливих санкцій за несвоєчасне погашення такої заборгованості; вжиття об'єктом контролю заходів для стягнення простроченої дебіторської заборгованості; • правильність визнання зобов'язань; • наявність простроченої кредиторської заборгованості (в межах терміну позовної давності), причини її виникнення та можливі наслідки за непогашення такої заборгованості; • наявність дебіторської та кредиторської заборгованості, за якими минув термін позовної давності та причини її виникнення; • достовірність дебіторської та кредиторської заборгованості за наявними на об'єкті контролю документами; результати зустрічних звірок з питань підтвердження заборгованості; • безнадійна дебіторська та кредиторська заборгованість; • забезпечення зобов'язань; • резерв сумнівних боргів; • перевірка розрахунків за товарообмінними операціями; • перевірка розрахунків за претензіями та з відшкодування збитків; • перевірка розрахунків щодо зовнішньоекономічної діяльності; • відповідність сплаченої вартості товарів, робіт та послуг умовам укладених договорів; • відповідність кількості та асортименту отриманих товарів, робіт та послуг умовам договорів 			
9	<p>Дотримання законодавства при здійсненні державних закупівель:</p> <ul style="list-style-type: none"> • створення комітету з конкурсних торгів; • річний план закупівель та зміни до нього на фінансовому плану підприємства; • порядок вибору процедур закупівель, застосування процедури закупівлі у одного учасника; • прозорість здійснення державних закупівель; • документація з конкурсних торгів (кваліфікаційної документації); 			

9	<ul style="list-style-type: none"> • дотримання надання комітетом з конкурсних торгів роз'яснень у разі внесення змін до документації з конкурсних торгів або на запити учасників; • відповідність конкурсних (цінових) пропозицій вимогам документації конкурсних торгів (запрошенням до участі в торгах) та законодавству; • протоколи засідань комітету з конкурсних торгів, у тому числі протоколи обрання процедури розкриття, оцінки та визначення переможця пропозицій конкурсних торгів; • розгляд та оцінка конкурсних пропозицій, визначення переможця, акцепт конкурсної пропозиції переможця торгів; • звіти про результати проведення процедур закупівель; • укладання договорів на закупівлю, відповідність умов укладених договорів вимогам документації конкурсних торгів, умовам конкурсної пропозиції; виконання умов укладених договорів 			
10	Стан збереження державного майна, використання оборотних та необоротних активів:			
10.1	<p><i>Стан збереження державного майна:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • стан закріплення всіх необоротних активів та запасів за матеріально відповідальними особами; наявність договорів про матеріальну відповідальність; • дотримання об'єктом контролю періодичності та порядку проведення інвентаризації необоротних активів та запасів, правильність оформлення та відображення в бухгалтерському обліку її результатів; • проведення під час ревізії інвентаризації необоротних активів, запасів, незавершеного виробництва 			
10.2	<p><i>Обґрунтованість придбання, рух та повнота відображення запасів підприємства:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правильність визнання запасів активами; визначення їх первісної вартості; • повнота та своєчасність оприбуткування запасів; • перевірка складського господарства; • метод оцінки запасів при відпуску у виробництво або продажу (вибутті), що застосовується на підприємстві; 			

	<ul style="list-style-type: none"> • правильність списання запасів; • правильність зберігання, використання і погашення довіреностей; • достовірність оцінки запасів на дату балансу 			
10.3	<p><i>Обґрунтованість придбання, рух та повнота відображення основних засобів підприємства:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правильність визнання основних засобів активами; визначення їх первісної вартості; • класифікація основних засобів, у тому числі для нарахування зносу і амортизації; • нарахування зносу і амортизації на об'єкти основних засобів; • повнота та своєчасність оприбуткування основних засобів; • правильність здійснення переоцінки основних засобів; • законність вибуття основних засобів; • страхування основних засобів 			
10.4	<p><i>Обґрунтованість придбання, рух та повнота відображення нематеріальних активів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правильність визнання нематеріальних активів активами, визначення їх первісної вартості; • наявність документів на право власності; • повнота та своєчасність оприбуткування нематеріальних активів; • гудвіл; • амортизація нематеріальних активів; • правильність здійснення переоцінки нематеріальних активів, зменшення їх корисності; • законність вибуття нематеріальних активів 			
10.5	<p><i>Оренда:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • перевірка договорів фінансової та оперативної оренди необоротних активів; • затрати підприємства на поліпшення об'єкта фінансової оренди (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо); • амортизація об'єкта фінансової оренди; • затрати підприємства на поліпшення об'єкта оперативної оренди (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо); 			

	<ul style="list-style-type: none"> • перевірка операцій з продажу активів з укладанням угоди про його одержання продавцем в оренду 			
10.6	<p><i>Капітальні інвестиції:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • джерела капітальних інвестицій, доцільність та економічна ефективність капвкладень; • капітальне будівництво: <ul style="list-style-type: none"> — укладені контракти; — наявність дозвільних документів та проектно-кошторисної документації; — відповідність норм, зазначених в актах виконаних робіт по будівельних контрактах, вимогам ДБН Д.1.1-1-2000 «Правила визначення вартості будівництва»; — дотримання умов контрактів, визначених цін, своєчасність виконання робіт та повернення авансів; — проведення зустрічних звірок, контрольних обмірів та контрольних обстежень 			
11	<p>Дотримання законодавства при отриманні та використанні бюджетних коштів (за наявністю):</p> <ul style="list-style-type: none"> • наявність затвердженого Плану використання бюджетних коштів, у разі отримання коштів за бюджетною програмою та включення підприємства до мережі одержувачів бюджетних коштів; • відповідність підприємства встановленим законодавством критеріям одержувача бюджетних коштів; • аналіз економічного обґрунтування обсягу та доцільності отримання підприємством коштів; • законність отримання та використання коштів дотацій, субвенцій, субсидій тощо; • перевірка цільового використання бюджетних коштів; • перевірка законності укладання договорів щодо освоєння бюджетних коштів, дотримання термінів виконання робіт, доцільності придбання основних засобів, обладнання, офісної техніки, інвентарю та інших матеріальних цінностей для виконання робіт; • досягнення мети, на яку виділялись бюджетні кошти 			

12	Фінансові результати та власний капітал: <ul style="list-style-type: none"> • правильність визначення фінансових результатів; • правомірність розподілу прибутку; • правильність визначення розміру частини прибутку, який спрямовується до бюджету; • вплив встановлених порушень на визначення фінансових результатів; • формування статутного капіталу, відповідність даних про розмір статутного капіталу, визначених в установчих документах, даним бухгалтерського обліку, правомірність змін статутного капіталу; • формування додаткового капіталу і його використання; • формування резервного капіталу і його використання; • формування інших фондів, створених за рахунок чистого прибутку, та їх використання 			
13	Стан бухгалтерського обліку та достовірність фінансової звітності: <ul style="list-style-type: none"> • дотримання порядку організації ведення бухгалтерського обліку (крім фактів порушень, зазначених під час документування інших питань ревізії), у тому числі: <ul style="list-style-type: none"> — забезпечення повноти і точності первинних документів та якості первинної інформації; — наявність положення про облікову політику підприємства, його відповідність вимогам законодавства; — наявність графіка документообігу та його дотримання; — дотримання вимог законодавства щодо зберігання та знищення бухгалтерських документів; • дотримання порядку складання звітності, у тому числі відповідність фінансової звітності даним бухгалтерського обліку (крім фактів порушень, зазначених під час документування інших питань ревізії); • вплив встановлених під час ревізії порушень на достовірність фінансової звітності 			
14	Складання акта ревізії			
15	Підписання акта ревізії			

Керівник ревізійної групи

(посада)

(підпис)

(П. І. Б.)

ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВИХ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НАПРЯМІВ В ХОДІ РЕВІЗІЇ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ (ВІДПОВІДНО ДО ТИПОВИХ ПИТАНЬ ПРОГРАМИ)

Додаток 1
до методичних рекомендацій

1. Стан усунення порушень та недоліків, виявлених попередніми ревізіями (перевірками)

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

інформація щодо останньої планової ревізії, проведеної в бюджетній установі органами Держфінінспекції або державної контрольно-ревізійної служби, а також всіх інших проведених органами Держфінінспекції або державної контрольно-ревізійної служби ревізій (перевірок) за період, що підлягав ревізії (реквізити актів чи інших документів про результати контрольних заходів), періоди, що підлягали контролю; назви органів, які проводили контрольні заходи; питання, що підлягали контролю (в разі, коли контрольні заходи проводились з окремих питань);

Примітка. У випадку коли в бюджетній установі проведено значну кількість відповідних контрольних заходів, інформація щодо їх проведення має наводитись у додатку до акта ревізії. При цьому в тексті акта ревізії зазначається лише кількість проведених контрольних заходів та назва органів, які їх проводили.

інформація щодо усунення виявлених попередніми ревізіями (перевірками) порушень та недоліків.

Примітка. У випадку коли бюджетною установою усунуто повністю або частково значну кількість видів порушень, інформація щодо стану їх усунення наводиться у додатку до акта ревізії.

Уразі проведення ревізії юридичної особи та значної кількості її відокремлених структурних підрозділів без права юридичної особи наводиться інформація про стан усунення порушень і недоліків, виявлених попередніми контрольними заходами у вигляді додатка до акта ревізії у головного підприємства (центрального апарату юридичної особи) та додатків до довідок ревізій по структурних підрозділах.

2. Стан виконання функцій головного розпорядника бюджетних коштів (далі – головний розпорядник)

2.1. Формування мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається наявність сформованої у встановленому порядку мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, дотримання порядку її формування та внесення змін до неї.

2.2. Складання бюджетних запитів, обґрунтованість включених до них показників

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

своєчасність складання головним розпорядником бюджетного запиту та його подання Міністерству фінансів України (місцевому фінансовому органу);

дотримання вимог законодавства щодо змісту бюджетного запиту, зокрема відповідність бюджетного запиту встановленим типовій формі та показникам проекту зведеного кошторису;

повнота врахування головним розпорядником пропозицій розпорядників коштів нижчого рівня щодо потреби їх в асигнуваннях за загальним та спеціальним фондами бюджету;

обґрунтованість показників бюджетного запиту, в тому числі щодо потреби в бюджетних призначеннях загального фонду бюджету та обсягу надходжень і видатків за спеціальним фондом бюджету (зокрема, врахування при складанні бюджетного запиту результатів фінансово-господарської діяльності бюджетної установи за рік, що передує плановому);

врахування головним розпорядником встановлених законодавством обмежень щодо планування видатків з бюджету та дотримання режиму економії.

2.3. Розгляд та затвердження проектів кошторисів розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та планів використання бюджетних коштів одержувачів, обґрунтованість затверджених у них показників. Дотримання порядку внесення змін до кошторисів

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

- своєчасність розгляду та затвердження кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів надання кредитів із загального фонду бюджету, планів спеціального фонду розпорядників коштів нижчого рівня, планів використання бюджетних коштів одержувачів;
- стан виконання головним розпорядником функції щодо розгляду показників проектів кошторисів розпорядників коштів нижчого рівня та планів використання бюджетних коштів, в тому числі щодо обґрунтованості їх показників, законності та правильності розрахунків, доцільності запланованих видатків бюджету та надання кредитів з бюджету, правильності їх розподілу відповідно до економічної класифікації видатків та класифікації кредитування бюджету, додержання діючих ставок (посадових окладів), норм, цін, лімітів, а також інших показників відповідно до законодавства;
- повнота врахування головним розпорядником в кошторисах розпорядників коштів нижчого рівня пропозицій щодо потреби в обсягах асигнувань;
- врахування головним розпорядником режиму економії під час розгляду проектів кошторисів розпорядників коштів нижчого рівня та планів використання бюджетних коштів;
- дотримання порядку внесення змін до кошторисів.

2.4. Складання паспортів бюджетних програм, обґрунтованість затверджених у них показників та стан їх виконання (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі). Складання звітів про виконання паспортів бюджетних програм

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

- наявність затвердженого у встановленому порядку паспорта бюджетної програми, дотримання порядку його затвердження та внесення змін до нього;
- обґрунтованість результативних показників паспорта бюджетної програми; наявність в бюджетній установі встановлених законодавством підстав для реалізації паспорта бюджетної програми;
- дотримання встановлених законодавством строків складання звітів про виконання паспортів бюджетних програм та вимог щодо змісту таких звітів;
- стан виконання бюджетної програми, зокрема досягнення бюджетною установою визначених в паспорті бюджетної програми мети, завдань, напрямів використання бюджетних коштів, результативних показників та інших характеристик бюджетної програми, відповідність фактично досягнутих показників та звітів про виконання паспорта бюджетної програми.

3. Виконання функцій з управління об'єктами державної або комунальної власності. Затвердження та внесення змін до фінансових планів суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки, які входять до сфери управління бюджетної установи

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

- дотримання бюджетною установою — суб'єктом управління вимог законодавства при затвердженні статуту (положення) суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки, які входять до сфери її управління (далі — суб'єкт господарювання), а також стан виконання нею своїх функцій щодо контролю за дотриманням вимог статуту (положення) під час діяльності суб'єкта господарювання;
- відповідність контракту, укладеного з керівником суб'єкта господарювання, вимогам Типової форми контракту з керівником підприємства, що є у державній власності; виконання бюджетною установою — суб'єктом управління функцій щодо своєчасності внесення змін до укладеного контракту, а також контролю за виконанням його вимог;
- чи затверджувалися прогнозно-стратегічні документи щодо діяльності суб'єкта господарювання (стратегії розвитку, річні фінансові та інвестиційні плани, а також інвестиційні плани на середньострокову перспективу), причини їх незатвердження; реалізація бюджетною установою функцій суб'єкта управління щодо контролю за виконанням таких документів;
- дотримання законодавства при розгляді та затвердженні бюджетною установою — суб'єктом управління фінансових планів суб'єктів господарювання (в тому числі щодо обґрунтованості показників таких планів), забезпечення контролю за станом їх виконання, внесення змін до планів;
- виконання бюджетною установою — суб'єктом управління своїх функцій під час використання майна суб'єктів господарювання (зокрема, передачі в безоплатне користування, оренду, відчуження, списання з балансу основних фондів, виявлення майна, яке тимчасово не використовується та ін.), узгодження договорів суб'єктів господарювання про спільну діяльність, приведення у відповідність із законодавством установчих документів та внутрішніх положень суб'єктів господарювання, проведення інвентаризації майна суб'єктів господарювання;

забезпечення бюджетною установою — суб'єктом управління контролю за виконанням суб'єктами господарювання вимог законодавства щодо відрахування ними до бюджету частини прибутку (доходу) або дивідендів;

стан виконання бюджетною установою інших функцій та обов'язків щодо управління об'єктами державної власності, визначених нормативно-правовими актами, наказами суб'єкта управління.

4. Дослідження організації і стану контрольно-ревізійної роботи та/або внутрішнього аудиту

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

наявність контрольно-ревізійного підрозділу (підрозділу внутрішнього аудиту), затвердженого в установленому порядку положення про його діяльність та відповідність такого положення вимогам законодавства;

стан організації контрольно-ревізійної роботи (внутрішнього аудиту);

достатність діючих в бюджетній установі процедур контрольно-ревізійної роботи (внутрішнього аудиту) для забезпечення виконання функцій щодо функціонування дієвих систем управління та внутрішнього контролю, ефективного та економного використання бюджетних коштів бюджетною установою та підвідомчих їй бюджетними установами, запобіганню виникнення помилок чи інших недоліків в їх діяльності.

5. Складання та затвердження кошторису, внесення до нього змін. Загальний стан виконання кошторису

Документування результатів ревізії за цим питанням здійснюється окремо по кожному з бюджетних періодів, що підлягали ревізії. В ході документування зазначається:

наявність кошторису, плану асигнувань загального фонду бюджету, плану надання кредитів із загального фонду бюджету, плану спеціального фонду та інших документів згідно з нормативно-правовими актами щодо касового виконання державного (місцевого) бюджету за видатками, дотримання порядку їх розгляду та затвердження;

дотримання вимог законодавства щодо формування доходної та видаткової частин кошторису за загальним та спеціальним фондами, в тому числі стосовно:

- відповідності затверджених в кошторисі сум асигнувань загального фонду бюджету на здійснення видатків або надання кредитів з бюджету граничним обсягам видатків бюджету із загального фонду, доведеним лімітною довідкою;

- наявності та обґрунтованості розрахунків щодо потреби в бюджетних асигнуваннях загального фонду бюджету на здійснення видатків;

- наявності та обґрунтованості розрахунків обсягу надходжень та видатків по спеціальному фонду кошторису;

- дотримання визначених законодавством граничних обсягів витрат на окремі види товарів та послуг, а також заходів щодо економного та раціонального використання бюджетних коштів;

дотримання порядку внесення змін до кошторису;

стан виконання кошторису, в тому числі відповідність проведених касових видатків затвердженим обсягам асигнувань, відповідність використаних бюджетних коштів їх цільовому призначенню (в розрізі складових витрат та джерел їх фінансування), відповідність обсягів взятих зобов'язань розміру бюджетних асигнувань, затверджених кошторисом.

6. Ведення касових операцій. Розрахунки з підзвітними особами, в тому числі щодо видатків на відрядження

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

наявність договору про повну матеріальну відповідальність за збереження цінностей в касі бюджетної установи;

організація фактичного контролю за збереженням наявних в касі бюджетної установи коштів, в тому числі результати інвентаризації наявних коштів в касі бюджетної установи, проведеної в ході ревізії із зазначенням підстави на проведення інвентаризації, дотримання строків, порядку та обов'язковості у передбачених випадках проведення інвентаризації каси;

дотримання порядку обліку інших грошових коштів (грошових документів та грошових коштів у до-розі);

наявність та правильність оформлення касових документів;

дотримання встановлених законодавством вимог щодо роботи з готівкою в касі, в тому числі:

- ліміту готівки в касі;

- своєчасності та повноти оприбуткування готівки в касу, видачі готівки на виплати, зарахування отриманих та списаних з каси грошових коштів на реєстраційні рахунки, відкриті в органах Державної казначейської служби та на рахунки в установах банків;

- порядку списання готівки з каси;
- дотримання законодавства під час здійснення розрахунків з підзвітними особами, в тому числі:
  - в частині відшкодування витрат на відрядження та інших витрат, проведених за рахунок підзвітних коштів;
  - під час здійснення розрахунків з підзвітними особами, в тому числі своєчасність звітування про використання коштів, виданих в підзвіт, та повернення підзвітними особами сум невикористаної готівки в касу.

7. Операції на реєстраційних рахунках, відкритих в органах Державної казначейської служби, та на рахунках в установах банків

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

інформація про всі рахунки, які було відкрито бюджетною установою в органах Державної казначейської служби і установах банків у періоді, що підлягав ревізії, а саме: номери рахунків, в яких установах їх відкрито, дати їх відкриття та закриття у періоді, що підлягав ревізії;

Примітка. У випадку значної кількості відкритих рахунків інформація про них зазначається у додатку до акта.

дотримання законодавства в ході списання коштів з рахунків, в тому числі цільове спрямування коштів, списаних з рахунків відповідно до затверджених асигнувань, а також наявність документів, які підтверджують відповідні операції;

дотримання граничних сум витрат на придбання автомобілів, меблів, іншого обладнання та устаткування, мобільних телефонів, комп'ютерів;

дотримання законодавства при здійсненні операцій по зарахуванню коштів на рахунки.

8. Штатна дисципліна. Оплата праці працівників та нарахування на заробітну плату

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

дотримання порядку складання та затвердження штатного розпису;

наявність фактів утримання понадштатних чи понаднормативних посад працівників;

дотримання законодавства при здійсненні операцій з оплати праці, зокрема сумісників, за трудовими договорами;

дотримання законодавства при встановленні, нарахуванні та виплаті працівникам посадових окладів і тарифних ставок, надбавок та доплат;

наявність фактів оплати праці за невідпрацьований час, а також несвоєчасних виплат та простроченої заборгованості з оплати праці;

дотримання законодавства при нарахуванні та виплаті працівникам допомог, премій, інших заохочувальних та компенсаційних виплат, допомоги по тимчасовій непрацездатності, виплат заробітної плати за час відпустки;

дотримання законодавства при здійсненні операцій з депонованою заробітною платою;

дотримання порядку проведення індексації грошових доходів працівників;

дотримання законодавства при нарахуванні та сплаті єдиного соціального внеску.

9. Організація та здійснення державних закупівель

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

дотримання законодавства при створенні комітету з конкурсних торгів;

наявність річного плану закупівель, обґрунтованість його показників та правомірність внесення змін до нього;

дотримання порядку вибору процедур закупівель;

прозорість здійснення державних закупівель;

відповідність документації конкурсних торгів, кваліфікаційної документації та запиту для участі у процедурі цінових пропозицій вимогам законодавства;

дотримання порядку надання комітетом з конкурсних торгів роз'яснень у зв'язку із унесенням змін до документації конкурсних торгів або на запити учасників;

відповідність конкурсних пропозицій (цінових пропозицій) вимогам документації конкурсних торгів (запрошенням до участі в торгах) та законодавству;

дотримання порядку розгляду та оцінки конкурсних пропозицій, визначення переможця, акцепту конкурсної пропозиції переможця торгів;

дотримання законодавства при застосуванні процедури закупівлі в одного учасника;

відповідність умов укладених договорів вимогам документації конкурсних торгів, умовам конкурсної пропозиції; виконання умов укладених договорів;

достовірність звітів про результати процедур закупівлі;

аналіз закупівельних цін на товари, роботи і послуги.

10. Взяття та облік зобов'язань, у тому числі фінансових. Стан розрахункової дисципліни та виконання господарських угод

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

дотримання строків та порядку проведення інвентаризації розрахунків;

дотримання законодавства при взятті зобов'язань;

наявність дебіторської і кредиторської заборгованості (в межах терміну позовної давності), достовірність її виникнення, в тому числі:

— стан нарахування можливих санкцій за несвоєчасне погашення простроченої дебіторської заборгованості;

— причини виникнення простроченої кредиторської заборгованості та можливі наслідки не погашення такої заборгованості;

— достовірність заборгованості за наявними в бюджетній установі документами, результати зустрічних звірок з питань підтвердження заборгованості;

наявність дебіторської і кредиторської заборгованості, за якою минув термін позовної давності, та причини її виникнення;

правильність списання дебіторської і кредиторської заборгованості;

відповідність сплаченої вартості товарів, робіт та послуг умовам укладених договорів; відповідність кількості та асортименту отриманих товарів, робіт та послуг умовам договорів;

своєчасність розрахунків з дебіторами та кредиторами, за якими станом на останню звітну дату періоду, що підлягав ревізії, заборгованість відсутня;

стан претензійно-позовної роботи.

11. Стан збереження майна, використання оборотних та необоротних активів

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

стан закріплення всіх необоротних активів та запасів за матеріально відповідальними особами; наявність договорів про матеріальну відповідальність;

результати інвентаризації необоротних активів та запасів, проведеної в ході ревізії, із зазначенням підстави на проведення інвентаризації, способу проведення інвентаризації (суцільний, вибірковий);

дотримання бюджетною установою періодичності та порядку проведення інвентаризації необоротних активів та запасів, правильність оформлення та відображення в бухгалтерському обліку її результатів;

своєчасність, повнота та правильність оприбуткування придбаних (безкоштовно одержаних) необоротних активів та запасів;

дотримання законодавства при списанні, передачі та відчуженні необоротних активів та запасів;

дотримання законодавства при нарахуванні зносу необоротних активів;

дотримання законодавства при проведенні індексацій, переоцінок та іншого перегляду вартості необоротних активів.

12. Видатки на капітальне будівництво, реконструкцію та ремонт

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

забезпеченість будівництва, реконструкції та ремонту кошторисною і технічною документацією;

правильність визначення вартості будівництва, реконструкції та ремонту, а також обсягів виконаних робіт (за наявними в бюджетній установі документами, за результатами зустрічних звірок, запитів у виконавців робіт та за результатами контрольних обмірів).

13. Утворення та використання власних надходжень бюджетних установ. Надання адміністративних послуг

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

суми власних надходжень бюджетної установи в розрізі років та видів надходжень;

наявність законодавчо визначених підстав (дозволів) для надання конкретних видів платних послуг, в тому числі адміністративних;

наявність фактів покриття видатків, пов'язаних з наданням платних послуг, за рахунок коштів загально-го фонду кошторису;

дотримання законодавства при визначенні вартості платних послуг;

наявність фактів неперерахування необхідної частки отриманих власних надходжень до бюджету;

використання власних надходжень бюджетної установи відповідно до визначених напрямів;

дотримання вимог законодавства щодо надання адміністративних послуг бюджетними установами.

14. Складання бюджетної та фінансової, у тому числі зведеної, звітності та її достовірність

В ході документування результатів перевірки цього питання зазначається:

дотримання порядку організації ведення бухгалтерського обліку, складання звітності, в тому числі від-

повідність звітності даним бухгалтерського обліку та достовірність віднесення сум касових і фактичних видатків за кодами економічної класифікації (крім фактів порушень, зазначених в ході документування інших питань ревізії);

загальні суми відхилень показників звітності внаслідок допущених порушень в розрізі років (з урахуванням тих, що зазначені в ході документування інших питань ревізії).

Навчальне видання

Хмельков Андрій Володимирович

**ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ
ПРАКТИКУМ**

Практикум

Коректор *І. Ю. Агаркова*
Комп'ютерна верстка *О. С. Чистякова*
Макет обкладинки *О. О. Літвінова*

Формат 70х100/8. Ум. друк.   Наклад 300 пр. **Зам. №.**

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3367 від 13.01.09

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна
Тел. 705-24-32